

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний авіаційний університет

О.І. Сєдак, О.Ю. Запорожченко

КОЛОРИСТИКА ІНТЕР'ЄРУ

Київ 2010

УДК
ББК
С.

Рецензенти: *З.В. Мойсєєнко*, доктор архітектури, професор кафедри теорії, історії архітектури та синтезу мистецтв, Заслужений архітектор України, лауреат Державної премії України в галузі архітектури, академік Української академії архітектури.

А. М. Давидов кандидат архітектури, професор, завідувач кафедри архітектурного проектування Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури.

Сєдак О.І., Запорожченко О.Ю.

С Колористика інтер'єру: навч. посібник. – К.: НАУ, 2010.
– 275 с.

ISBN

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України як навчальний посібник для студентів архітекторів вищих навчальних закладів, лист № від 2010 року.

Матеріали, викладені в навчальному посібнику, сприяють формуванню системи знань майбутніх фахівців для вирішення архітектурно-художніх і наукових завдань по створенню довершених колірних рішень внутрішніх просторів будівель. Розглянуті найбільш ефективні методи розкриття художнього образу інтер'єру, згідно з грамотним використанням основних засад побудови колірної композиції, законів утворення колірної гармонії, принципів взаємодії кольору і світла, а також використання різних оздоблювальних матеріалів. Посібник написаний відповідно до програми з навчальної дисципліни «Колористика інтер'єру» для вищих навчальних закладів освіти.

Розрахований на студентів вищих навчальних закладів, може бути корисним для фахівців, що працюють у сфері архітектури, дизайну та будівництва.

ISBN

УДК
ББК

© Сєдак О.І., Запорожченко О.Ю., 2010

Навчальне видання

СЄДАК Олександр Ігорович
ЗАПОРОЖЧЕНКО Оксана Юріївна

КОЛОРИСТИКА ІНТЕР'ЄРУ

Навчальний посібник

Редактор
Технічний редактор

Підписано до друку . Формат Папір офсетний.
Офсетний друк. Ум.фарбовідб. Ум.друк. арк. 30,46. Обл-вид. арк.
Тираж 100 прим. Заповнення № . Вид. №

Видавництво НАУ
03058, Київ-58, проспект Космонавта Комарова, 1.

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру ДК № від 2010.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	6
Розділ 1. ЛЮДИНА І КОЛЬОРОВЕ ШТУЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ	8
1.1. ПРИРОДА КОЛЬОРУ	8
1.1.1. Фізична природа світла	8
1.1.2. Основні групи кольорів	10
1.1.3. Кольорове коло	13
1.1.4. Ілюзорні якості кольорів	15
1.2. ПСИХОФІЗИЧНИЙ ВПЛИВ КОЛЬОРІВ ТА КОЛЬОРОВИХ СПОЛУЧЕНЬ	19
1.2.1. Вплив кольорів на психологію та фізіологічні функції людини. Символіка кольору	19
1.2.2. Проблема використання кольору в інтер'єрі	46
1.2.3. Специфічні особливості використання кольору в інтер'єрі. Виправданий ступінь кольоровості	50
1.3. ВЗАЄМОЗАЛЕЖНІСТЬ КОЛЬОРОВОГО ВИРІШЕННЯ ІНТЕР'ЄРУ ВІД ФУНКЦІЙ	55
1.3.1. Колір у трудовій діяльності людини	63
1.3.2. Особливості кольорової виразності інтер'єрів житлових приміщень	70
1.3.3. Особливості колірного оформлення офісів	82
<i>Контрольні запитання і завдання</i>	86
<i>Рекомендована література</i>	87
Розділ 2. ТЕОРІЯ КОЛЬОРОВИХ ВРАЖЕНЬ І КОЛЬОРОВОЇ ВИРАЗНОСТІ В КОМПОЗИЦІЇ ІНТЕР'ЄРІВ	88
2.1. ЕСТЕТИЧНІ ЗАСАДИ КОЛІРНОЇ КОМПОЗИЦІЇ	89
2.2. ЗАСАДИ ОБ'ЄДНАННЯ І РОЗМЕЖУВАННЯ КОЛЬОРІВ В КОМПОЗИЦІЇ ІНТЕР'ЄРУ	92
2.3. РОЛЬ КОЛЬОРУ У ФОРМУВАННІ ХУДОЖНЬОЇ ВИРАЗНОСТІ ІНТЕР'ЄРУ	111
<i>Контрольні запитання і завдання</i>	117
<i>Рекомендована література</i>	117

Розділ 3. ОСНОВНІ ЗАСАДИ ОБ'ЄДНАННЯ РІЗНИХ ЕЛЕМЕНТІВ ПРОСТОРОВОГО СЕРЕДОВИЩА ЗА ДОПОМОГОЮ КОЛЬОРУ	118
3.1. ЧИННИКИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА СТВОРЕННЯ КОЛІРНОЇ КОМПОЗИЦІЇ ІНТЕР'ЄРУ	118
3.2. ВІДОБРАЖЕННЯ ЗАГАЛЬНИХ ПРИНЦИПІВ КОМПОЗИЦІЇ В КОЛІРНОМУ ВИРІШЕННІ ІНТЕР'ЄРУ	119
3.3. КОЛЬОРОВІ ДЕТАЛІ ІНТЕР'ЄРУ	127
<i>Контрольні запитання і завдання</i>	130
<i>Рекомендована література</i>	131
Розділ 4. ВИКОРИСТАННЯ ФОРМОУТВОРЮВАЛЬНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ КОЛЬОРУ В КОМПОЗИЦІЇ ІНТЕР'ЄРІВ	132
4.1. ВЗАЄМОЗАЛЕЖНІСТЬ КОЛЬОРУ І ХАРАКТЕРУ ФОРМИ	132
4.2. ВИКОРИСТАННЯ ФОРМОУТВОРЮВАЛЬНИХ ЯКОСТЕЙ КОЛЬОРУ	134
4.3. ВЗАЄМОЗАЛЕЖНІСТЬ КОЛЬОРОВОГО ВИРІШЕННЯ ВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОСТОРУ ІНТЕР'ЄРУ	144
<i>Контрольні запитання і завдання</i>	149
<i>Рекомендована література</i>	149
Розділ 5. СТВОРЕННЯ КОЛЬОРОВОЇ ГАРМОНІЇ В КОМПОЗИЦІЇ ІНТЕР'ЄРІВ	150
5.1. ГАРМОНІЯ КОЛЬОРІВ В ІНТЕР'ЄРІ	150
5.1.1. Способи створення колірної гармонії	151
5.1.2. Типи гармонійних кольоросполучень	157
5.1.3. Типи колірної гармонії в інтер'єрі	165
5.2. КОЛІРНЕ ВТІЛЕННЯ ПРИНЦИПІВ ГАРМОНІЗАЦІЇ В КОМПОЗИЦІЇ ІНТЕР'ЄРІВ	170
5.2.1. Колірна гармонія в різних функціональних зонах	175
5.2.2. Колірна гармонія розвиненого простору	180
5.3. СТИЛЬ І КОЛІР В ІНТЕР'ЄРІ	183
<i>Контрольні запитання і завдання</i>	187
<i>Рекомендована література</i>	187

Розділ. 6. ВИКОРИСТАННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ КОЛЬОРУ ЩОДО ВІДОБРАЖЕННЯ ФАКТУРИ МАТЕРІАЛУ ЕЛЕМЕНТІВ ІНТЕР'ЄРУ	188
6.1. ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОЗАЛЕЖНОСТІ КОЛЬОРУ І МАТЕРІАЛУ В ІНТЕР'ЄРАХ ПРИМІЩЕНЬ	188
6.1.1. Матеріал – кольороносії	191
6.1.2. Специфічні властивості матеріалу і кольору	195
6.2. КОЛІР І ФАКТУРА	198
6.2.1. Фактура колірної поверхні	200
6.2.2. Види фактур	202
6.3. КОЛІР ТЕКСТУРИ В ІНТЕР'ЄРІ	210
6.4. ДЕКОРАТИВНЕ ОЗДОБЛЕННЯ ІНТЕР'ЄРІВ КОЛЬОРОВИМИ МАТЕРІАЛАМИ	213
<i>Контрольні запитання і завдання</i>	220
<i>Рекомендована література</i>	220
Розділ 7. ТЕКТОНІКА КОЛЬОРУ В ІНТЕР'ЄРІ	221
7.1. ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ КОЛІРНОГО ВІЯВЛЕННЯ ТЕКТОНІКИ ІНТЕР'ЄРУ	221
7.2. ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ВІЯВЛЕННЯ КОЛЬОРОМ ТЕКТОНІКИ СТІНИ	224
7.3. ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ВІЯВЛЕННЯ КОЛЬОРОМ ТЕКТОНІКИ РІЗНИХ КОНСТРУКТИВНИХ СИСТЕМ	229
<i>Контрольні запитання і завдання</i>	244
<i>Рекомендована література</i>	245
Розділ 8. ВЗАЄМОДІЯ КОЛЬОРУ І СВІТЛА В ІНТЕР'ЄРАХ ПРИМІЩЕНЬ РІЗНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ	246
8.1. КОЛІР І СВІТЛО В ІНТЕР'ЄРАХ ПРИМІЩЕНЬ СВІТЛО, КОЛІР – НАСТРІЙ	248
8.2. КОЛІР, ОСВІТЛЕННЯ БЛИМ І КОЛЬОРОВИМ СВІТЛОМ	253
8.3. БАГАТОРІВНЕВЕ ОСВІТЛЕННЯ ІНТЕР'ЄРІВ СВІТЛО, КОЛІР – ПРОСТІР	263
<i>Контрольні запитання і завдання</i>	272
<i>Рекомендована література</i>	272
<i>Використані джерела</i>	273

ПЕРЕДМОВА

Мистецтво інтер'єру – це способи створення виразного внутрішнього середовища будівель.

Архітектурне рішення інтер'єру – складне поєднання архітектурної форми, конструкції і світла.

Архітектурно-художнє звучання інтер'єру створюють за допомогою складного творчого процесу, у якому всі ідейні й утилітарно-технічні завдання вирішують як завдання художні. Простір, конструкції, матеріали, меблі, устаткування й оздоблення, грамотне використання монументально-декоративних засобів створюють художній ансамбль інтер'єру, образно виразний, тектонічно й гармонійно єдиний.

Кольорам належить особливе місце серед засобів виконання загального композиційного задуму інтер'єру. Інтер'єр не лише фарбують чи оформлюють, а задумують у кольорі. Через матеріал - кольороносіє колір не тільки органічно пов'язаний з архітектурно-просторовою формою, а й безпосередньо бере участь у її створенні.

В архітектурі колірне рішення не самоціль, а один з активних засобів вираження багатобічного змісту інтер'єру. Однак крім загальних закономірностей архітектурної композиції колірне рішення інтер'єру має власні засоби й закономірності, здатність викликати емоції й естетичні переживання, впливати на формування внутрішнього простору. Саме цілеспрямоване використання кольору є своєрідним показником культури суспільства. Історія знає безліч прикладів зв'язку кольору та архітектурного рішення інтер'єру, глибокого розуміння його художньої ролі, дивної гармонії колірних сполучень у створенні архітектурних образів. Знайшов своє втілення в різних стилях архітектури і своєрідний характер використання кольорів у вигляді кольорових площин, яскравих орнаментальних інкрустацій чи монументально-декоративних розписів.

Стародавні азійські народи, єгиптяни, греки, римляни, араби фарбували свої будівлі ззовні та всередині. У Стародавній Греції мармурові храми і статуї розписувалися фарбами. Стародавні греки абсолютно не сприймали безбарвної архітектури, тому в інтер'єрах використовувалися кольорова штукатурка, дерево для стін, мозаїчна підлога; для громадських споруд – позолота, інкрустація

на підлога; для громадських споруд – позолота, інкрустація із золота і глазурі на мармурі, пластини із чеканної міді.

Стіни будівель у стародавньому Єгипті прикрашали малюнками. Культові споруди оформляли з використанням коштовних матеріалів. Величність храмів вражала глядача своїм оздобленням. У стародавньому Римі будували склепінчасті покриття, розвивали монументальний живопис, облямування каменем й інкрустацію. Архітектурні твори прикрашали скульптурою.

Поліхромність також властива архітектурі романського та візантійського періодів середньовіччя. Саме кольори, на думку стародавніх зодчих, є невід'ємною частиною форми. Різнобарвні мозаїки Равенни та Візантії, готичні собори зі своїми неповторними кольоровими вітражами, настінні орнаменти середньоазійських пам'яток, колірна пишність барокко та шляхетна стриманість класицизму – це тільки мала частка прикладів широкого використання кольору в архітектурі.

Сьогодні колір є не тільки активним засобом покращення естетичного сприйняття, але і створення навколишнього середовища. Розвиток культури та мистецтва, науково-технічний прогрес розширили наші знання у сфері кольорознавства, границі використання кольору у всіляких сферах діяльності людини, особливо у створенні навколишнього середовища та інтер'єру. Отже композиції інтер'єрів за допомогою архітектурної поліхромії можуть розвиватися в усій їхній повноті. Цього можна досягти, якщо чітко уявляти всі особливості та переваги використання кольорів у замкнутому середовищі, виправдану чи припустиму міру колірної напруги, загальну структуру композиційного процесу створення колористичного вирішення інтер'єрів, що має гармонійно синтезувати масштабність, пропорції, ритм, фактуру, колір і світло для створення найбільш естетичного сприйняття архітектурно-художньої композиції.

Розділ І. ЛЮДИНА І КОЛЬОРОВЕ ШТУЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ

1.1. ПРИРОДА КОЛЬОРУ

1.1.1. Фізична природа світла

Кольорознавство тісно пов'язане з такими науками, як фізика, фізіологія, світлотехніка, психологія, естетика, мистецтво й інші.

Колір – це властивість тіл викликати те або інше зорове відчуття відповідно до спектрального складу відбиваного або випромінюваного ними світла.

Світло є явище електромагнітне. Від джерела світла відходять промені, що розповсюджуються як електромагнітні хвилі дуже високої частоти. Довжина хвилі занадто мала і вимірюється в нанометрах ($1 \text{ нм} = 10^{-9} \text{ м}$). Джерел світла у природі багато. Це Сонце і зорі, електричні, газові й інші лампи, розпечені метали тощо. Більшість з них випромінюють безколіорові пучки променів, які ми умовно називаємо білими.

Англійський вчений Ньютон встановив цікаве явище: якщо крізь вузьку щілину у світлонепроникній перегородці пропустити промінь білого сонячного світла і поставити на його шляху скляну тригранну призму, ребро якої 'буде паралельне щілині, то на екрані утвориться різнокольорова смужка, схожа на веселку (рис. 1.1), яку він назв *спектром*.

У сонячному спектрі можна розрізнити сім чітких кольорів (червоний, оранжевий, жовтий, зелений, блакитний, синій і фіолетовий), які не мають меж і плавно переходять один в інший. Довжина хвиль променів, що дають видиму частину спектра, є приблизно у межах 370—780 нм. Крім видимих променів джерел світла, є промені невидимі. Це ультрафіолетові промені, довжина хвилі яких менша, ніж 370 нм, і інфрачервоні теплові промені з довжиною хвилі більше, ніж 780 нм. Так само кожний кольоровий промінь характеризується відповідною довжиною хвилі.

Отже, білий промінь світла можна умовно розглядати як суміш кольорових променів з різною довжиною хвилі. Тому, проходячи крізь призму, вони заломлюються під різними кутами і виходять з неї у вигляді різнокольорового пучка. Якщо на шляху пучка різнокольорових променів поставити двоопуклу лінзу, і зібрати їх в один промінь, то він знову стане білим.

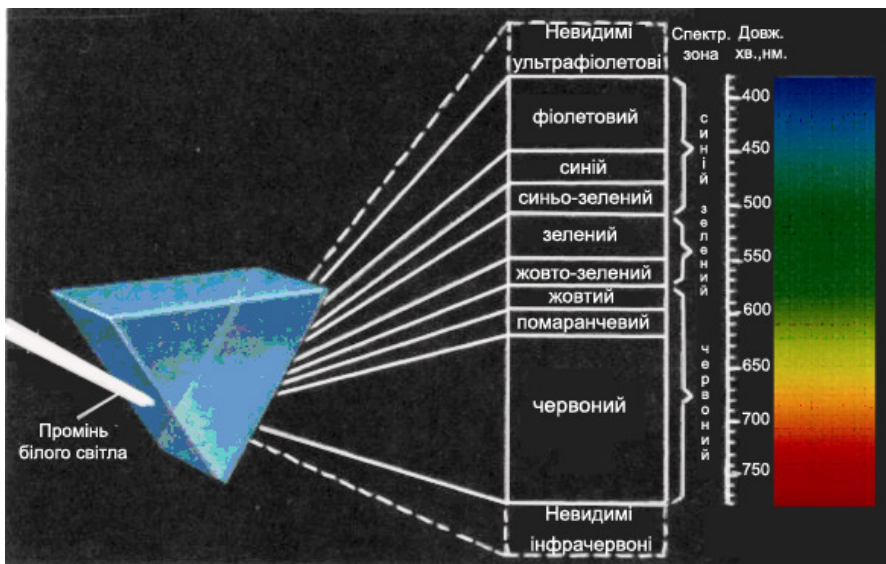

Рис. 1.1. Схема розкладання (дисперсії) променя світла призмою

Кожен предмет у природі має властивий йому колір. Колір предмета залежить:

- від здатності матеріалу поглинати чи відбивати певну кількість світлових променів,
- від структури його зовнішньої поверхні (фактури),
- освітлення і складу світлового променя, який падає на предмет.

Кожне тіло здатне поглинати або відбивати промені, що падають на нього, а якщо воно прозоре, то й пропускати їх крізь себе. Колір непрозорого предмета залежить від здатності даного матеріалу поглинати або відбивати промені певної довжини хвилі, а отже, і певного кольору.

Якщо предмет відбиває всі промені, що падають на нього, то він здається нам – білим, якщо предмет поглинає всі промені – чорним. Предмет, що поглинає всі промені, а червоні відбиває, буде мати червоний колір, а той, що відбиває сині, – синій тощо.

Світлові промені у просторі розповсюджуються прямолінійно. Зіткнувшись з поверхнею, частина їх відбивається за законом: кут

падіння дорівнює куту відбивання. Якщо поверхня рівна, то вона відбиває пучок світла в одному напрямі (рис. 1.2, *а*). Якщо стати з боку пучка відбитого світла, то важко буде розрізнити колір поверхні, оскільки на ній буде видно блиск (відбиток) від джерела світла.

Шорстка поверхня (рис. 1.2, *б*) розсіює пучок променів і тому, з якого б боку її не розглядати, побачити блиск (відбиток) джерела світла не можна.

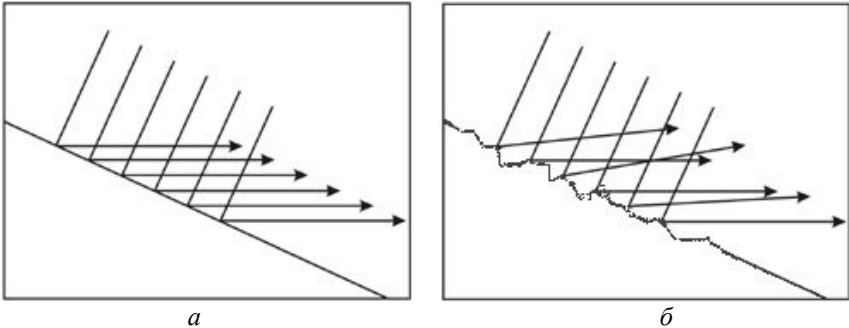

Рис. 1.2. Відбивання світла від поверхонь різної фактури:
а – рівної; *б* – шорсткої

Залежно від здатності відбивати промені поверхня тіла може бути блискучою, матовою або глянцевою. Блискуча поверхня на окремих ділянках блищить і дзеркально відбиває навколишні предмети, глянцева – блищить, але не відбиває предмети, а матова блиску не має.

1.1.2. Основні групи кольорів

У кольоровому спектрі виділено лише сім кольорів, але у природі їх є значно більше. Це пояснюється тим, що колір може мати різні відтінки або бути змішаним з іншим. Крім того, у сонячному спектрі немає чорних, білих і сірих кольорів. Якщо покласти на білий папір кілька листків з дерев різних порід, то можна побачити, що всі листки зелені, але відрізняються тоном.

Маляр, що має справу з пігментами і фарбами, має знати кольори і, користуючись законами їх змішування, уміти приготувати фарбувальні суміші потрібного кольору.

Людське око може відрізнити майже 150 кольорових тонів.

Усі кольори поділяють на дві групи:

- ахроматичні (безколірні);
- хроматичні (кольорові).

Ахроматичні кольори. Це група кольорів, які відрізняються один від одного тільки яскравістю. До цієї групи відносять білий, чорний і всі проміжні між ними сірі кольори. Яскравість кольору залежить від здатності поверхні предмета відбивати більшу чи меншу кількість світлових променів, які падають на неї. Якщо поверхня відбиває більше світлових променів, вона здається нам світлішою, а якщо менше, – темнішою.

Змішуючи чорну і білу фарби у різних пропорціях, можна дістати цілу низку сірих кольорів різної яскравості. Треба також пам'ятати, що абсолютно білих або абсолютно чорних кольорів у природі не існує.

Найсвітліший білий колір має порошок сірчано-кислого барію. Порівняно з ним усі інші матеріали білого кольору темніші. А найчорніший колір має чорний оксамит.

Хроматичні кольори. До них відносять насамперед кольори сонячного спектра та всі інші неахроматичні кольори. Кожний хроматичний колір має три властивості:

- кольоровий тон;
- яскравість;
- насиченість.

Колірний тон характеризується довжиною хвилі. Так, наприклад, максимальна довжина хвилі фіолетового кольору дорівнює 390-450 нанометрів, синього – 450-480, блакитного – 480-510, зеленого – 510-550, жовтого – 550-585, жовтогарячого – 586-620, червоного – 620-800.

Під колірним тоном розуміють ознаку, за якою йому можна надати певну назву: червоний, синій, жовтий, зелений тощо. У природі є багато кольорових тонів. Природним рядом кольорових тонів є сонячний спектр, у якому кожний тон переходить в інший завжди в однаковій послідовності.

Під **насиченістю** розуміють ступінь розведення даного кольору білим. Чим більше розведення кольору білим, тим менш насиченим він стає. Наприклад, блакитний колір має насиченість 20 %. Це означає, що він складається з 20 % синього й 80 % білого.

Насиченістю називають ступінь різниці хроматичного кольору від ахроматичного тієї самої яскравості. Проте хроматичні кольори

відрізняються від ахроматичних кольоровим тоном, тобто силою кольору. Тому під поняттям насиченості треба розуміти, наскільки ступінь кольоровості одного кольору більший або менший, ніж інший. Якщо порівняти колір цинкового крону і ультрамарину, то можна помітити, що кольоровий тон крону відчувається менше, ніж ультрамарину. Тому й вважають, що колір крону менше насичений, ніж колір ультрамарину.

Найбільш насиченими чистими кольорами є кольори сонячного спектра. Кольори фарб, пігментів, малярних фарбувальних сумішей значно відрізняються від спектральних і блідіші порівняно з ними, або, як кажуть, мають меншу насиченість.

Третьою характеристикою вважають **яскравість** хроматичного кольору.

Кількісну сторону кольору визначає яскравість, тобто кількість світла, відбиваного даною пофарбованою поверхнею. Тому, крім колірному тону й насиченості, кожна пофарбована поверхня має характеризуватися величиною коефіцієнта відбиття.

Від здатності відбивати світлові промені залежить яскравість хроматичного кольору. Два предмети одного кольорового тону, наприклад червоного, можна відрізнити за їхньою яскравістю (світло-червоний, темно-червоний). Для кожного хроматичного кольору (червоного, синього, зеленого тощо) завжди можна підібрати ахроматичний (сірий) колір, рівнозначний йому за яскравістю. При змішуванні однієї і тієї самої кількості зеленої фарби з різними кількостями сірої фарби дістанемо ряд сумішей зеленувато-сірого кольору однакової яскравості. Проте всі вони відрізнятимуться одна від одної і від вихідних кольорів (сірого, зеленого) насиченістю. Дві основні характеристики кольору (колірний тон і насиченість) є його якісні параметри, третя (яскравість) – кількісний параметр.

1.1.3. Кольорове коло

Для того, щоб було зручно вивчати кольори і виводити закони змішування фарб, усі кольори сонячного спектра розміщують по колу та додають до них пурпурний колір, що утворюється змішуванням крайніх кольорів спектра (червоного і фіолетового) і якого немає у спектрі. Так у колі один колір поступово переходить в інший (рис. 1.3).

Рис. 1.3. Поступовий перехід одного кольору в інший

Михайло Васильович Ломоносов (1711-1765) – перший вчений, який вивів припущення про **трьохкомпонентний колірний зір**. Він аргументував своє припущення досить умоглядно й механістично, ще в дусі механіцизму XVII ст. Але важливо було те, що народилася така думка й вона дала правильний напрямок думкам інших учених, які підтвердили й довели її більш міцними аргументами вже у XIX столітті.

Навчання про світло й колір було викладено в доповіді «Слово про походження світла» – новій теорії про кольори – на публічних зборах Імператорської академії наук першого липня у 1756 році.

Так більше 200 років тому були намічені й освоєні контури теорії трьохкомпонентності.

Суть гіпотези Ломоносова зводиться до того, що в органі зору є всього три кольоросприймальних апарати, що дають порушення трьох родів — червоне, синє й жовте. Від змішання цих основних кольорів виходять відчуття всіх кольорів.

Він перший встановив, що серед великої кількості хроматичних кольорів є тільки три (червоний, синій, жовтий), яких не можна дістати змішуванням інших кольорів. Ці кольори називають *основними*.

Змішуванням основних кольорів дістають кольори інших тонів. Так, змішуючи червоний і синій, дістають фіолетовий, змішуючи червоний і жовтий — оранжевий, а змішуючи жовтий і синій — зелений.

До *змішаних кольорів* відносять — фіолетовий, оранжевий і зелений. Змішуючи основні кольори зі змішаними, можна дістати нові кольори. На зовнішньому кільці кольорового круга розміщені три основних і дев'ять змішаних кольорів.

Для того, щоб приготувати фарбувальні суміші потрібного кольору, у фарбозаготівельній майстерні завжди мають бути пігменти трьох основних кольорів. Зміна кольору суміші з двох або більше пігментів пояснюється тим, що частинки пігментів по-різному поглинають певну кількість світлових променів, які проходять крізь суміш. Які промені і в якій кількості поглинаються пігментом, залежить від його властивостей. Якщо, наприклад, змішати жовтий кадмій із залізною лазур'ю, утвориться суміш зеленого кольору. Це пояснюється тим, що частинки кадмію здатні поглинати фіолетові, сині і блакитні промені, а частинки лазурі — червоні, оранжеві і жовті. Таким чином, від суміші відбиватимуться лише зелені промені, від чого вона здаватиметься зеленою.

Для того щоб передбачити колір суміші, що утвориться змішуванням кількох пігментів, треба знати, які промені поглинає кожен з них.

Однак змішування одного кольору з іншим є інший хроматичний колір. Наприклад, якщо змішати в певному співвідношенні червоний і зелений кольори, то дістанемо ахроматичний сірувато-білий колір.

Взаємно доповнювальні кольори — кольори, які при змішуванні дають ахроматичний колір, і розміщені в колірному колі на діаметрально протилежних його боках. Так, до червоних кольорів

рально протилежних його боках. Так, до червоних кольорів доповнювальними будуть блакитно-зелені, до оранжевих – блакитні, до жовто-зелених – фіолетові тощо.

Використовуючи доповняльні кольори, можна створити багато сірих фарбувальних сумішей із хроматичними відтінками. Для зменшення яскравості фарбувальної суміші, до неї додають пігмент доповнювального кольору.

Хроматичні кольори поділяють на *теплі* і *холодні*. Жовто-червоні кольори, які нагадують колір вогню, Сонця, розжареного металу, називають теплими; синьо-зелені, які нагадують колір води, трави, льоду – холодними.

Отже, можна зробити два висновки:

- змішуючи два кольори, розміщені у колірному колі поряд, дістанемо новий колірний тон, який міститься між ними. Колірний тон залежатиме від переваги того чи іншого кольору в суміші;
- змішуючи два кольори, розміщені в колірному колі навпроти один одного, дістанемо ахроматичний сірувато-білий колір.

1.1.4. Ілюзорні якості кольорів

Враження та сприйняття колірного середовища інтер'єру визначається особливостями його зорового сприйняття.

Поль Гоген говорив: що неуттво приписує кожному предмету певний і стійкий колір і що треба берегтися цього підводного каменю.

Ілюзорний, безмежно мінливий, багатолікий, таким є колір при зоровому сприйнятті. Кожен добре знає, як змінюється колір неба, моря, гір, лісу в різний час доби.

Майже так само мінливий і колір у приміщенні. Незмінною особливістю залишається лише мінливість сприйняття, що залежить від навколишнього середовища, від освітлення, від сусідства інших кольорів, від місця розташування у просторі, від речовини кольороносія, від розміру пофарбованої площі, від відстані до спостерігача, від часу впливу на нього й інше.

По-різному виглядають однакові кольори стін, підлоги і стелі прямокутного приміщення. Будь-якій окремій поверхні властива чітко помітна градація за яскравістю, викликана положенням джерела світла.

Рис. 1.4. Ілюзорні якості кольору

Рис. 1.5. Ілюзорні якості кольору

розсіяним світлом. Неабияка яскравість таких плям та їх переміщення в часі і просторі через рух Сонця створюють незвичайний ефект, примножують розмаїтість вражень від одного кольору. Зміна кольору змінює і сприйняття середовища. Колір може впливати на просторову характеристику інтер'єру, візуально скорочувати або подовжувати, звужувати або розширювати, підвищувати або занижувати приміщення, виявляючи й підкреслюючи об'ємність форми або перетворюючи її у площинну, виділяючи або розчиняючи у просторі, робити важкою легку форму або полегшуючи важку, викликаючи відчуття теплоти, сухості, володності або створювати ілюзії, проявляючи свої численні, добре відомі в кольорознавстві особливості – просторові, вагові, температурні, що забезпечують невичерпність композиційних можливостей. Незважаючи на ілюзорні властивості кольорів, відносність їхнього сприйняття, людський зір має особливу здатність правильно оцінювати справжній, локальний, а не обумовлений колір предмета, розмір і форму колірної плями. Таку здатність називають *константністю сприйняття кольору*, без якої було б дуже важко візуально скласти правильне уявлення про предмет.

1.2. ПСИХОФІЗИЧНИЙ ВПЛИВ КОЛЬОРІВ ТА КОЛЬОРОВИХ СПОЛУЧЕНЬ

1.2.1. Вплив кольорів на психологію та фізіологічні функції людини. Символіка кольору

Відомо, що серед умов нормального функціонування людського організму важливу роль відіграє психофізіологічна дія кольору. Результат таких дій, зазвичай, виявляється різною зміною фізичного й емоційного стану, відчуття бадьорості або стомлення.

Емоційність сприйняття кольору виявляється через його асоціативний вплив. Зв'язок певних явищ і предметів за своїми характерними кольорами трансформувався у свідомості людини в певні плотські відчуття, що виникають при сприйнятті кольору – символу. Так, Сонце, вогонь – жовтий і червоний кольори – створювали відчуття тепла і стали «теплыми»; небо, повітря, лід – голубі, сині кольори стали холодними.

На цій основі утворилися нові асоціації: радісний – сумний, легкий – важкий, гучний (звучний) – тихий, динамічний – статичний тощо. Стійкими стали оптичні ілюзії з кольорами, що

тощо. Стійкими стали оптичні ілюзії з кольорами, що віддаляють (холодними), і тими, які наближують (теплыми) кольорами.

Існують випадки, коли людина скаржитися на холод у приміщенні, пофарбованому в голубий чи темно-зелений кольори, хоча температура в межах норми. А після перефарбування приміщення у світло-оранжевий і червоно-жовтий тони незадоволеність зникає. Теплі кольори, зазвичай, викликають бадьорий настрій – їх дуже часто називають *активними*, холодні ж, навпаки, заспокоюють, їх називають *пасивними*. Велика інтенсивність кольору, що діє на людину тривалий час, стомлює зір, яскраве забарвлення набридає і дратує. Крім того, при синьому освітленні знижується гострота зору і швидкість зорового сприйняття, які підвищуються при жовтому і білому світлі.

Варто знати стійкі зв'язки між кольором і психологічною реакцією людини. Це потрібно для цілеспрямованого використання кольору. У цьому аспекті встановлений ряд закономірностей впливу колірних сполучень, за образною асоціативністю, за гармонійністю. Різне ставлення до кольорів, виявляється в певних вікових групах. У загальному вигляді для дітей переважні теплі кольори яскравої насиченості (чистий колір); для дорослих – холодні кольори середньої насиченості і більш змішані; для немолодих – кольори пастельних тонів.

Кольором можна лікувати, викликати відчуття голоду і холоду, легкості і важкості. Колір може заспокоювати і хвилювати, радувати і засмучувати.

З незапам'ятних часів кольорам приписували символічне значення. Так, *червоний* з давнини символізував вогонь і Сонце, запеклу пристрасть, кров, а іноді гнів і помсту. Його вплив на психіку людини був і залишається найбільш сильним, порівняно з іншими кольорами.

Найвідчутніше впливає на сітківку ока – іншими словами, ми бачимо червоний колір раніше всіх інших.

За фен-шуєм, відповідає за гроші та виживання. Червоний справді піднімає тонус організму, надає нам енергії, а почуттям – новий заряд. Однак, червоний колір – це не тільки кохання, а й небезпека. Червоний колір найчастіше стає причиною напруги, втоми. Він може викликати необгрунтовану тривогу, підвищувати артеріальний тиск, учащати подих і навіть серцебиття. Щоб уникнути втоми, пригніченості і надмірної поруги, червоний колір

Фіолетовий колір використовують для відчуття урочистості. Однак його надлишок або зайва яскравість можуть викликати роздратування й утому. Фіолетовий колір здатний підсилити діяльність органів дихання і серця; вважається, що ті, хто любить фіолетовий, менше піддані простудним захворюванням. Однак його не радять для приміщень, призначених для відпочинку.

радять для приміщень, призначених для відпочинку. Найбільш ефектний він у вигляді невеликих акцентів.

У фен-шуй фіолетовий керує долею. Фіолетовий асоціюється з царською владою. Цей колір є втілення духовності та аристократизму духу. Надмірно цей колір застосовувати не можна, він дуже тяжкий для сприйняття.

Символ чистоти, ясності, шляхетності, цнотливості і здоров'я уособлює *білий* колір, який заспокоїливо впливає на нервову систему і породжує масу позитивних емоцій. Добре він виглядатиме в контрастних сполученнях і будь-яких деталях і доповненнях до основного тону обстановки.

У минулому він не асоціювався з радістю і чистотою, як зараз, а був кольором смерті та мовчання. Зараз же – білий – визнаний символ легкості, чистоти і втілення світла.

Білі предмети візуально здаються легшими. Але якщо використовувати цей колір у великій кількості, то створюється почуття холоду, стерильності й розчарування.

Жовтий – асоціюється із Сонцем, пробуджує в нас енергію і оптимізм. Але якщо з жовтим переборщити, почнете відчувати занепокоєння та безпідставну, як може здатися, тривогу.

У вченні фен-шуй це колір волі.

До речі, найтривожнішим для нашої психіки, попереджувальним про небезпеку сполучення – жовтий з чорним. Небезпечні тварини часто мають такий окрас – згадайте ос і тигрів.

Жовтий – колір навчання та передавання знань. Тому і вислів „жовта преса" містить в собі глибокі символічні корені.

Жовтий колір популярний на Сході і вважається там символом вічності і величі. Колір створює оптимістичний і підбадьорливий настрій і, до того ж, прекрасно сполучається з іншими кольорами. Теплі сонячні відтінки практично ніколи не несуть у собі негативного заряду.

Оранжевий – найактивніший стимулятор енергії, а від того й апетиту, тому його так широко використовують у підприємствах швидкого харчування.

Цей колір – колір віри в себе та здійснення задуманого. Це колір оптимізму та привітності, він втілення милосердя й терпіння. У чистому вигляді випромінює сильну енергію, у піщаному тоні – теплоту й комфорт. Цей колір прискорює пульс і створює почуття благополуччя, а найбільш сприятливим та лікувальним для нашої

гополуччя, а найбільш сприятливим та лікувальним для нашої психіки є сполучення оранжевого із зеленим.

Оранжевий стимулює мозкову діяльність таким чином, що навіть сита людина відчуває постійне бажання щось пожувати. Тому цей колір широко використовують в оформленні та рекламі продуктів харчування. Крім того, оранжевий колір найактивніший з усієї гами. Отже, якщо сьогодні Ви намітили перевернути гори, то варто одягти щось оранжеве, або хоча б взяти з собою оранжевий аксесуар.

Оранжевий колір для тих, хто хоче ще більше підсилити в інтер'єрі відчуття "теплоти" і життєрадісності.

Зелений. Зважаючи на те, який відтінок у ньому переважає – теплий жовтий чи холодний синій, зелений колір збуджує або заспокоює.

Зелений – колір надії. Він дає нам відчуття спокою і розслаблення, ось чому його так часто вибирають для приймальних покоїв лікарень і поліклінік. Темно-зелений – визнаний майстер зняття болю, він навіть зупиняє кров. Після синього це другий колір, який не порушує апетиту. Але, якщо вам треба підписати договір, або налаштувати співрозмовника на дружню розмову, то без зеленого ніяк не обійтись. Якщо ж у Вашому гардеробі не знайшлося цього кольору, не засмучуйтесь, спробуйте під час розмови уявити себе зеленим і пухнастим, тоді все буде добре.

За фен-шуйом – це колір всезагального кохання. Це справді колір, що є втіленням серця, колір, у який зафарбована сердечна чакра. Крім того, зелений – колір процвітання.

Чорний – ще один колір-знак. І не обов'язково колір знак хаосу та небуття, страшного й містичного. З давніх-давен чорний відповідав жіночності, її містичній постаті, справжній жіночій сутності. У наш час чорний у багатьох випадках сприймається як депресивний, похмурий, пригнічуючий, особливо у великій кількості. Тому треба слідкувати, щоб чорного було не занадто багато і занадто часто. В іншому випадку – колір налаштовує на агресію, суперечки й небажання слухати інших, вводить у стан депресії, навіть думки про смерть. Але між тим, чорний – це колір осягнення, крім того – універсальний колір елегантності. Чорно-білий ансамбль – ідеальне вирішення для свят, ділових зустрічей тощо. Жінки, одягані в чорне, відчувають себе впевненіше, а чоловіки відчувають в собі силу до рішучих вчинків. Чорний допомагає зосередитися, робить візуально стрункішим, а по-справжньому

середитися, робить візуально стрункішим, а по-справжньому виспатися можна тільки на чорних простирадлах.

Чорний особливо гарний для контрастного підкреслення і виділення інших кольорів. На чорному тлі вони "звучать" особливо яскраво і виразно. Однак, у великих кількостях він навіює похмурий і пригнічений настрій.

Кожний колір психологічно впливає на людей, вносить певний ідейно-естетичний підтекст у суть зображуваного.

Сірий – колір тла. Колір стабільності твердої, як скеля. Негативний аспект цього кольору – печаль і меланхолія. Позитивний – це реалізм і респектабельність.

Сірий – колір бізнесу в сучасному світі. Колір контролю емоцій. Але не варто одягати для веселих вечірок або зустрічей, де конче необхідно бути в центрі уваги, сірий одяг – у даному випадку це колір пасивності й невпевненості, він не дає сконцентруватися, заважає проявити себе. Хоча це ідеальний колір для тих, кому ненадовго хочеться залишитися поза увагою інших та відпочити. До речі, якщо Ви не доробили щось, що шеф вимагав уже тиждень тому, чи морально не готові віддати борг колезі по роботі, краще вдягніть сірий костюм і не ходіть біля кабінету директора.

Коричневий – символ упевненості й непохитності.

Люди сприймають коричневий колір як колір землі, кори дерев – колір природи. Знак стабільності і згуртованості. Людина, що знаходиться під впливом коричневого кольору, за словами Ліліана Бондса, надзвичайно наполеглива, не схильна багато хвилюватися і вважає, що життя складніше, ніж здається на перший погляд.

Рожевий – результат сполучення червоного й білого. Цей відтінок червоного сприймається людьми як м'який, що відповідає жіночності.

Рожевий – колір справжнього кохання та комфорту.

Розглянемо деякі символи кольорів (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Символи кольорів та геральдичні символи

Кольори	Символи	Геральдичні символи
Білий	Чистота, невинність, світло, прохолодний, сліпучий, блискучий	Срібло, правдивість
Жовтий	Сонце, світло, радість, ревності, свіжий, юний, легкий, світлий	Золото, сміливість, багатство, Азія
Оранжевий	Спека, енергія, радість, злість, сухий, схвильований	Терпимість, віра в себе, милосердя
Червоний	Вогонь, енергія, радість, любов, боротьба, гнів, близький	Сила, революція, Америка
Фіолетовий	Старість, віра, смиренність, похмурий, важкий, задумливий	Сум, лихо
Синій	Космос, сум, холод, вірність, серйозність, свіжий, віддаляючий	Мудрість
Зелений	Природа, спокій, молодість, скромність	Плодючість, розквіт, Австралія
Чорний	Темрява, морок, важкість	Смерть, жалоба, Африка
Блакитний	Холод, вода, лід, стомлений	Невинність
Пурпурний	Пишність, гідність, влада, держава, зрілість, багатство	Влада

За рахунок кольорової символіки можна створити певний настрій, потрібний для даного інтер'єру.

Знаючи, що деякі кольори сонячного спектру, так звані теплі тони – червоні, оранжеві, жовті – діють на людину збуджуюче, розширюють зіниці і навіть прискорюють пульс, викликають загальну втому, а інші, так звані холодні – сині, голубі, зелені – заспокоюють, зменшують втому очей, можна з впевненістю сказати, що, наприклад, стіни навчальних закладів краще зафарбовувати (оформлювати) у цій гамі. Загальна кольорова гама в світлих тонах також сприяє збільшенню освітлення.

Поєднання холодних і теплих кольорів у приміщенні створюють робочий настрій. Але кількість кольорів робочого місця має обмежуватися трьома – чотирма, тому що велика кількість може призвести до розсіяння уваги.

Із усіх кольорів один має бути головним і визначати основний колорит.

Ґете, проводячи велику кількість часу за розгляданням світу через кольорові скельця, створив цілу теорію кольорів, яку він цінував вище своєї поетичної творчості. Можна змінювати світ навколо, прикладаючи до очей кольорові скельця: синє скло – все навколо серйознішає, стає строгим, сумним; жовте або жовтогаряче – життя веселіше, хочеться посміхнутися, усе здається святковим, навіть якщо день похмурий. Ґете вважав, що колір, незалежно від будови й форми матеріалу, якому він належить, впливає на душевний настрій. Враження, викликане кольором, визначається, насамперед, ним самим, а не його предметними асоціаціями. Ґете співвідносить певні кольори з певними психологічними станами людини.

Коли ми захоплюємося неповторними фарбами щойно розквітлої троянди, синіми або блакитними відтінками неба, усією різноманітною гамою зелені, ми маємо усвідомлювати, що кольори – це один з чинників, що формують стан нашої психіки, що стежить за роботою всіх органів людського організму. Отже кольори – це не лише краса.

Усі кольори мають здатність викликати емоції, естетичні переживання в людей, а також впливати на формування простору. Під цим розуміються психологічні особливості сприйняття кольорів. Колір здатний створювати ілюзії, підмінювати дійсне вигаданим, бажаним.

Але, з одного боку, мінливими є прояви самих кольорів, а з іншого, – наша суб'єктивна здатність сприймати ці кольори. Кольори і сприйняття їх можуть змінюватися в декількох випадках:

- у відтінку кольорів, коли зелений може стати більше жовтуватим або синюватим, а жовтогарячий – більше червонуватим або жовтуватим;

- у яскравості, коли червоний колір може бути рожевим, червоним, темно-червоним, а синій – блакитним, синім і темно-синім;

червоні кольори, символізують найсильніші людські почуття – любов і ненависть.

Використання червоних кольорів в оформленні інтер'єру може бути досить цікавим й оригінальним. Кількість червоних кольорів варто ретельно зважити і продумати. Так само ретельно варто підійти до комбінації інших кольорів у колірній гамі, у якій присутній насичений червоний.

Максимально насичений синій вважається найхолоднішим кольором. Яскраві його відтінки ефектні й домінують серед інших (рис. 1.7). Холодні тони, а саме: синій, синьо-зелений, зелений - викликають у людини асоціації зі снігом і льодом. Протилежні асоціації виникають під впливом гарячих кольорів. До того ж сині кольори створюють відчуття спокою й нерухомості.

Рис. 1.7. Холодні кольори

Синьо-зелені кольори освіжають, заряджають бадьорістю й енергією.

Приміщення, оформлене з використанням світлих відтінків холодних кольорів буде здаватися більшим, просторнішим, у ньому створюється відчуття більшої наповненості повітрям.

Теплі кольори. До теплих кольорів відносяться усі відтінки , що містять у собі червоний чи жовтий кольори (рис. 1.8). Це дружелюбні, невимушені й гостинні кольори.

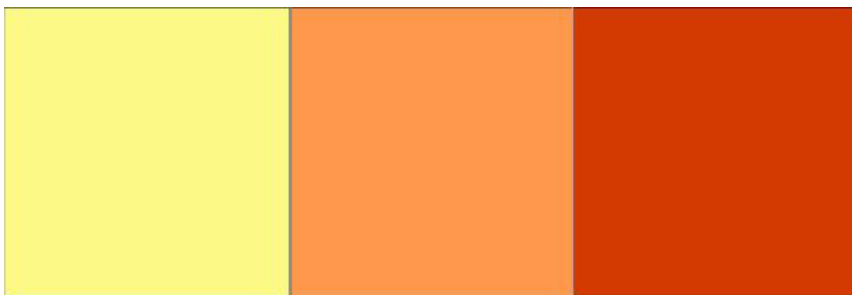

Рис. 1.8. Теплі кольори

Якщо до агресивного червоного додати жовті кольори, ми одержимо теплі дружелюбні тони, настрій яких різко відрізняється від насичених червоних відтінків. Такі кольори, як жовтогарячі, охоплюють значну частину емоційного спектра людини.

Спокійні кольори. Основою спокійних відтінків є сині кольори (рис. 1.9). Відмінність їх від холодних полягає в додаванні жовтого, у результаті чого з'являються жовто-зелений, зелений і синьо-зелений відтінки.

Рис. 1.9. Спокійні кольори

Бірюзовий і "трав'яний" зелений часто зустрічаються в природі. Спокійні й умиротворені, ці кольори не тільки дозволяють нам відчувати внутрішній спокій, але і вселяють почуття глибини, асоціюючись з освіжаючим купанням у тропічному озері.

Світлі кольори. До світлих кольорів відносять витончені пастельні відтінки (рис. 1.10). Відчуття легкості й прозорості – результат домішки білого до базових кольорів. Чим світліше композиція, тим ширше вибір колірної палітри, яку можна використати. Світлі кольори розширюють простір і створюють враження легкості. Подібно легкій завісі, вони ніби пропонують розслабитися, вселяють спокій і довіру.

Змішуючи кольори, варто пам'ятати два правила:

- білі кольори завжди дають народження нового відтінку;
- чорні кольори «вбивають» будь-який відтінок.

Рис. 1.10. Світлі кольори

Білі кольори, з'єднуючись із основними, дають початок пастельному колірному ряду, широко розповсюдженому в оформленні інтер'єрів, тому що людині, зазвичай, дуже подобаються пастельні тони.

Пастельні тони м'які, світлі, чисті й заспокійливі. Насиченість відтінків кожного з пастельних кольорів залежить від пропорцій білого й основного кольору. Існує дуже багато варіантів і комбінацій пастельних кольорів, дизайнери широко використовують різні тональності пастельних палітр. Головна перевага пастельних тонів – це легкість, з якою вони змішуються й тонально доповнюють один одного. Крім того, вони гармонічні й з іншими кольорами.

- червоний + білий = рожевий;
- жовтий + білий = блідо-жовтий;
- синій + білий = голубий;
- зелений + білий = салатний;
- оранжевий + білий = персиковий;
- фіолетовий + білий = бузковий;
- коричневий + білий = бежевий;
- малиновий + білий = кораловий.

Темні кольори. Отримати темні кольори можна, додаючи чорні кольори до базового відтінку (рис.1.11).

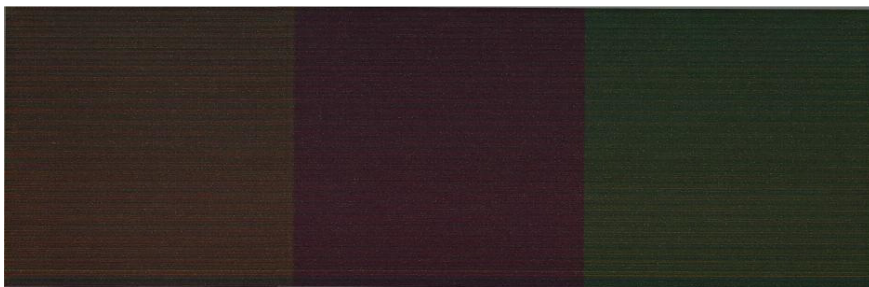

Рис. 1.11. Темні кольори

Темні кольори звужують простір, можуть створити тяжке відчуття або відчуття теплого інтимного затишку, захищеності, спокою. Вони надають композиції вагомий, серйозний вигляд.

Якщо порівняти ці кольори з порами року, то темні кольори будуть відповідати осені, передавати її настрій.

Сполучення світлих і темних тонів – найпростіший спосіб зіграти на контрастах і підкреслити протилежність об'єктів.

Бліді кольори. Бліді тони – це найсвітліші пастельні відтінки (рис. 1.12). У своєму складі вони містять від 65 відсотків білого, ненасичені і створюють романтичний настрій.

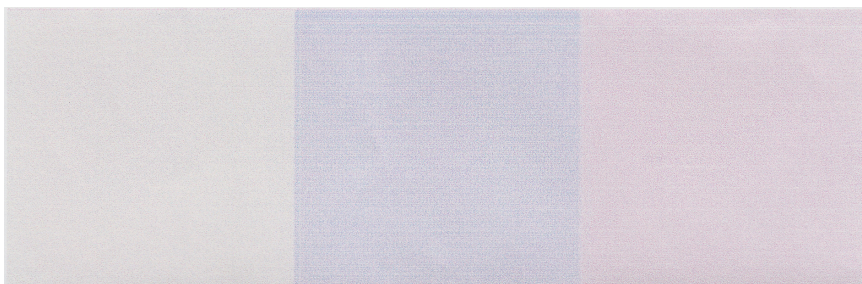

Рис. 1.12. Бліді кольори

Такі бліді кольори, як кольори слонової кістки, світло-блакитний і ясно-рожевий, перлинний, створюють відчуття ніжності. У природі такі кольори можна побачити у хмарах, розсіяному світлі сутінків або лавандових квітів мрячного ранку.

Завдяки заспокійливій дії на нервову систему, бліді кольори часто використовують в оформленні інтер'єрів.

Яскраві кольори. Яскравим називається насичений колір (рис. 1.13). Чистота яскравості кольорів обумовлюється відсутністю в них домішок сірого та чорного.

Рис. 1.13. Яскраві кольори

Сині, червоні, оранжеві й жовті кольори – основні представники яскравих кольорів.

Яскраві кольори – життєрадісні.

Виступаві — відступаві кольори. Створювати зорові ілюзії – ще одна властивість кольорів. До однієї з таких ілюзій відноситься здатність кольорів створювати відчуття наближення або віддалення пофарбованої поверхні залежно від обраних кольорів.

За допомогою кольорів можна виправити пропорції приміщення або предмета, візуально збільшити або зменшити об'єм, зробити стіни вищими або нижчими.

Теплі тони – червоні, оранжеві, жовті – мають властивість наближати пофарбовані поверхні. Теплі, насичені, інтенсивні, помітні, фактурні, важкі, щільні колірні тони здаються виступавими серед інших кольорів, а холодні, світлі, малонасичені, дрібнофактурні, легкі колірні тони – відступавими.

Теплі тони виступають відносно холодного тільки тоді, коли вони світліші, ніж холодні. Із двох теплих виступає більш теплий, світлий, насичений і фактурний. Відступаві сині кольори із сильно вираженою фактурою можуть здаватися розташованими ближче, ніж виступавий (оранжевий) із гладкою поверхнею.

Завжди треба враховувати взаємозв'язок усіх характеристик – помітності, фактурності, вагомості, взаємного місця розташування у просторі.

Треба розглядати здатність кольорів до ілюзії наближати-віддаляти комплексно, відносно інших пофарбованих поверхонь, не ізолювано.

Фарбування поверхонь приміщення дозволяє візуально змінювати його форми й розміри.

За допомогою кольорів можна перебороти статичність простору, додавши йому спрямованість; ілюзорно зменшити або збільшити кімнату; повністю змінити її форму.

Психофізіологічний механізм сприйняття кольору – явище досить складне.

Ж. В'єно (1893-1959) – французький фахівець із кольору на виробництві, відзначав, що колір може викликати занепокоєння, збудження або потрясіння, створити гармонію, він може творити чудо, але здатний призвести й до катастрофи.

Досліджуючи колір з погляду психології, нам важливо визначити, як ми сприймаємо колір і які чинники впливають на його сприйняття.

Поняття «колір» пов'язане із здатністю нашого ока розрізнити кольори.

Багатовіковими спостереженнями й численними дослідями встановлено, що світлі кольори стимулюють, збуджують, радують, темні – пригнічують, гальмують, гнітять, засмучують.

Психологічний вплив кольору різноманітний. Розрізняють:

- його *прямий вплив*, здатний викликати в нас відчуття тепла або холоду, почуття суму або веселощів тощо;

- *вторинний вплив*, пов'язаний із суб'єктивними або об'єктивними асоціаціями, що виникають від впливу кольору.

Вторинний вплив кольору дуже спірний і може змінюватися залежно від індивідуальних особливостей людини.

Однак є група відносно загальних вражень, що з'являються внаслідок ефективних і суб'єктивних асоціацій.

- *Червоний колір* – активний, енергійний. Колір полум'я, він ніби наступає, придушує, збуджує і активізує людину.

- *Оранжевий* суб'єктивно нагадує тепло, а об'єктивно вогонь або захід Сонця. Тонізуючий, діє в тому ж напрямку, що й червоний, але слабше. Звідси його психологічний вплив; теплий, збудливий. У деяких випадках жовтогарячий стомлює більше, ніж червоний.

- *Жовтий колір* найсвітліший у спектрі – тонізуючий, фізіологічно найменш стомлюючий. Жовтогарячий і жовтий створюють ті ж почуття, що й червоний, але меншою мірою.

- *Зелений колір* – фізіологічно оптимальний, колір природи – самий звичний для органа зору. Заспокоює, підвищує працездатність.

- *Блакитний колір* – заспокійливий, знижує напруженість.

- *Синій колір* – сприяє гальмуванню функцій фізіологічних систем людини. Він вважається самим холодним із кольорів. Має малу яскравість, підкреслює дію теплих кольорів й завдяки цій властивості часто вибирається як фон для протиставлення деталям, що мають інтенсивні теплі тони.

- *Фіолетовий колір* — поєднання червоного й синього кольорів – пригнічує нервову систему.

Усі спектральні кольори так чи інакше впливають на функціональні системи і психіку людини.

Психофізіологічний аспект сприйняття кольору нерозривно пов'язаний із соціально-культурними й естетичними аспектами. Колір або поєднання кольорів сприймаються людиною залежно від просторового розташування колірної плями, його форми й фактури, від настроїв і культурного рівня й інших чинників.

Розглядаючи питання сприйняття кольорів із психологічної точки зору, треба відзначити, що один і той же кольоровий об'єкт може сприйматися досить по-різному, залежно від поставленої мети. Колірні асоціації – колірні відчуття, що викликають спогади й пов'язані з ними емоції, образи, стани. Такі асоціації можна поділити на фізичні, фізіологічні, естетичні, емоційні й інші.

Шлях утворення колірних асоціацій подібний до процесу утворення умовних рефлексів. Відчуття й емоції, викликані яким-небудь кольором, аналогічні відчуттям, пов'язаним із предметом або явищем, постійно пофарбованим у даний колір. Різні кольори мають неоднакову здатність викликати психічні реакції. Якість колірних асоціацій, а також естетична оцінка кольорів залежать як від об'єктивних властивостей самих кольорів, так і від властивостей суб'єкта, що їх сприймає.

За допомогою зору людина в змозі відчувати положення, розміри, форму, рух, структуру й пофарбування об'єктів. У процесі колірного рішення об'єкта ми зустрічаємося не з окремими кольорами, а з комбінаціями й поєднаннями. Нас цікавить, як впливають одні кольори на інші при їхньому поєднанні, різній

одні кольора на інші при їхньому поєднанні, різній кількості, різній насиченості тощо.

Яскравість видимого об'єкта визначається нами не як абсолютна величина, а як відносна стосовно тла. Так, наприклад, із двох квадратів однакового сірого кольору квадрат на чорному тлі здається нам більш світлим, ніж квадрат на білому. Те ж явище ми спостерігаємо й з кольоровими об'єктами. Це явище називається одночасним контрастом.

Фактично завжди людина сприймає складне колірне середовище, тобто на нього насамперед психологічно впливають не окремі кольори, а їхні сполучення. Загалом ступінь такого впливу залежить:

- від ступеня активності або пасивності кожного з кольорів;
- від величини контрасту між кольорами;
- від співвідношення кольорів, але всіх їхніх характеристик, а також від багатьох інших чинників.

Насамперед вплив колірних сполучень складається під впливом подібності або протиставлення кольорів, що сполучаються, тобто колірного контрасту. Діапазон такого впливу настільки широкий, що може виражати найтонші відтінки почуттів, доповнювати й виявляти будь-який емоційний стан або ж нейтралізувати його. Вплив контрасту може бути настільки значним, що іноді його доводиться нормувати.

Великі контрасти – психологічна полярність кольорів за всіма їхніми властивостями – дуже діючі, викликають відчуття великої колірної енергії, чіткості й визначеності. Вони взаємно підсилюють характеристики кольорів, що сполучають. Саме в цьому випадку особливо важливо відшукати міру протиставлення, тому що небезпека строкатості, крикливості або різкості сполучень тут досить імовірна.

Послідовно сприйманий перехід від збудливих кольорів до гнітючих, від яскравих до темних, від чистих до тьмяних, від теплих до холодних, від важких до легких, у цілому динамічний, може створювати загасаючу або зростаючу емоційну напругу.

Збудлива дія теплих сполучень, як більш активних, значніша, ніж холодних. Вони більш помітні й краще фіксуються в пам'яті. Малі контрасти утворюють порівняно одноманітні, зазвичай – спокійні, малоактивні, без строкатості й крикливості, цілісні.

Якщо побудувати рівноступінчастий ряд від дуже активного кольору до пасивного за великого контрасту між початковим і кінцевим елементами, то такий ряд буде поступово послабляти порушення (у зворотному порядку – навпаки, нарощувати). Наприклад, ряд від червоного до зеленого або від червоного до синього.

Малий контраст за яскравістю робить менш помітними членування поверхні й границі площин, ускладнює сприйняття об'ємності форми. Малий контраст за колірним тоном надає кольорам вигляд м'яких співвідношень як відтінкам одного кольору. Однак малий контраст у сполученні активних кольорів не послабить активності їхнього впливу, забезпеченої сумарною активністю, що складають (наприклад, сполучення червоного із черковим). Колірне співвідношення не має бути крикливим, але й подібність не варто доводити до втрати відчуття розмаїтості.

Емоційний та психологічний вплив парних і багатобарвних сполучень поряд із контрастністю співвідношень визначається й переважним кольором.

Додатковий колір у парному сполученні є допоміжним, посилювальним компонентом основного кольору. У подібних випадках кольори, що сполучаються в рівних кількостях, нейтралізують один одного.

Отже, пурпурно-червоний, доповнений зеленим, створює враження урочистості святковості, монументальності; оранжевий, доповнений блакитним – життєрадісності, активності; синій, доповнений оранжевим – жвавості.

Сполучення двох не додаткових кольорів за середнього й малого контрасту та колірному тону мають свої особливості. Наприклад, поєднання ясно-зеленого та синього викликає почуття пасивності й холоду; жовтого й червоного – радість: червоного із золотим – урочистості, значимості.

При сполученні різних колірних тонів, рівних за яскравістю, треба вводити білий або чорний поділяльний контур для посилення впливу таких сполучень або виявлення форми колірних плям. У відношенні трьох і чотирьох колірних сполучень можна обмежитися загальною вказівкою, що в них завжди повинен домінувати один колір, а одна допоміжна група має поєднувати всі інші, діючи як допоміжні кольори у двох кольорових сполученнях. Наприклад, за домінуючого червоного допоміжна група із жовто-зеленого й блакитно-синього рівноцінна за впливом додатковому зеленому.

Важливий також вплив кожного кольору у сполученні. Це залежить від його місця розташування (зверху, знизу, збоку, ближче, далі тощо).

Кольори можуть по-різному впливати на емоційний стан людини. Так, білий може підняти тонус у похмурий день, він допомагає подолати скованість. Червоний – символ чутливості. Він символізує, що Ви готові до відносин з протилежною статтю.

Якщо людина роздратована або щойно пережила потрясіння, намагайтеся уникати червоний. Але якщо вам потрібний новий імпульс в житті, заохочення – зверніться за допомогою до цього кольору.

У турботах та горі допоможе рожевий та рум'янорожевий колорит. Вони викликають почуття комфорту й допомагають у критичних ситуаціях. Спробуйте скористатися цим кольором у випадку якої-небудь невдачі.

Помаранчевий колір допомагає пережити біль, тяжке потрясіння, приниження. Якщо ви не сприймаєте помаранчевий колір, це каже про те, що ви боїтесь рухатися по життю вперед, маючи в минулому невдачу, втрату чи горе. Саме помаранчевий здатний допомогти зняти ці блоки.

Очищує жовтий колір. Він протидіє похмурих думкам і дозволяє підвищити самооцінку.

Коричневий, будучи кольором землі, може надати тихе сховище та підтримати в часи тривоги та переживань.

Синій знищує не тільки мікроби, але й астральні забруднення. Він допомагає стерти з пам'яті болісні спогади та позбутися різноманітних шкідливих звичок.

Блакитний можна використовувати для пом'якшення грубої поведінки та виховання співчуття, також він допомагає примиритися з дійсністю та лікує емоційний біль. Якщо Ви вирішили схуднути – не використовуйте в одязі цей колір.

Фіолетовий бажано застосовувати тільки в комбінації з іншими кольорами, його надлишок призводить до депресій. Це колір лідера, його застосування допомагає розвинути в собі якості керівника. Фіолетовий також не рекомендується використовувати для роботи з дітьми.

До незнайомих обставин допоможе пристосуватися зелений колір. Він лікує розладжену нервову систему і несе заспокоєння.

Сирій заохочує мислення зі здоровим глуздом, але водночас благотворно впливає на безрозсудливість. Також він заспокоює нерви.

Колір темряви – чорний, але парадокс у тому, що в самому серці темряви є світло. Просто мало хто наважується заглянути у темряву так глибоко. Тому чорний допомагає нам заглянути в себе та

розкритися. Але не забудьте, що після застосування чорного краще повернутися до всіх кольорів спектра. Колір людини визначається його характером і залежить також від соціального чинника. На основі соціологічних досліджень був отриманий такий ряд кольорів по мірі зменшення надання переваг: блакитний – фіолетовий – білий – рожевий – пурпурний – червоний – зелений – жовтий – помаранчевий – коричневий – чорний. Залежність вибору переважного кольору від темпераменту Ви можете спостерігати на рис. 1.14

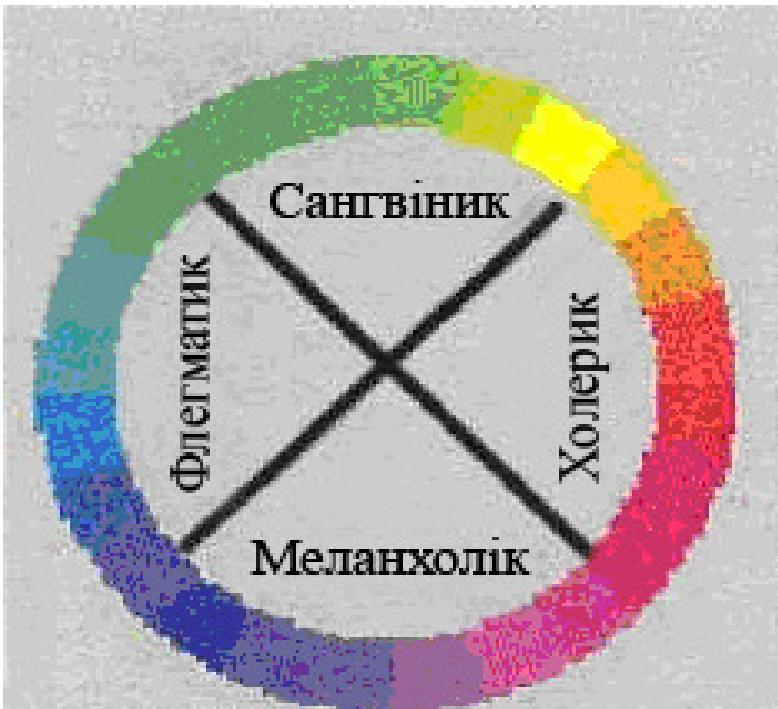

Рис. 1.14. Залежність вибору переважного кольору від темпераменту

Виразність та характер кольору може значно змінюватися залежно від різноманітних асоціацій.

Людина намагається пояснити емоціональну характеристику того чи іншого кольору характером певних предметів, на яких ми зазвичай, сприймаємо цей колір. Це дуже індивідуальна особливість кожної людини, що залежить від набутого нею досвіду. Що колір впливає на діяльність центральної нервової системи, у світлі експериментальних даних, не викликає сумнівів. Однак, на відміну від вегетативної нервової системи, на яку, безумовно, впливає колір, взаємозв'язок між кольором і центральною нервовою системою людини більш складний.

Колір, як енергія, необхідний для підтримання тону центральної нервової системи. Відомі випадки так званого „кольорового голодування“, коли за кольорової бідності навколишнього пейзажу та обстановки, розвивалися симптоми астенизації. У дітей, що тривалий час проживали в умовах „кольорового голодування“, спостерігають навіть затримку інтелектуального розвитку. Однак, енергетичний бік впливу кольору на центральну нервову систему вивчений ще недостатньо. Факти, досліджені в кольоровій психології, носять фрагментний характер. Одним з небагатьох, достатньо широко освітлених аспектів цієї проблеми є кольорові переваги. Здавалося б, перевага в кольорі має пряме відношення до питання про енергетичний вплив кольору на ЦНС. Однак, не виключаючи інші чинники, що впливають на надання кольорової переваги людині, не можна заперечити, що на них суттєво впливають енергетичні характеристики кольору. Можна зустрітися з несподіваними сюрпризами, що ховаються у сполученні кольорів з іншими кольорами, коли, наприклад, реальна тривимірність простору раптом втрачає одну з координат або, навпаки, двомірна площина її здобуває. Це в першу чергу пов'язане з так званими просторовими властивостями кольорів, що залежать від колірних тонів, насиченості, якості, й фактурності кольорів і пов'язують просторові властивості кольорів, треба враховувати взаємозалежність усіх характеристик – помітності, фактурності, вагомості, взаємного місця розташування у просторі тощо.

Володіючи просторовими властивостями кольорів, можна впливати на сприйняття об'ємно-просторових форм. Однак у кожному випадку це завдання вирішується по-різному, з

випадку це завдання вирішується по-різному, з урахуванням багатьох обставин. У протилежному випадку можливі небажані наслідки.

Якості колірних асоціацій, а також естетична оцінка кольорів залежать як від об'єктивних властивостей самих кольорів, так і від властивостей сприймаючого суб'єкта.

До об'єктивних властивостей кольорів відносяться: чистота, яскравість, форма колірної плями, місце й значення у візуальній структурі, матеріал і фактура.

Властивості сприймаючого суб'єкта можна підрозділити на групові й індивідуальні. До першого віднесемо національний чинник (раса, етнічна група), культурні традиції, класова приналежність. До другого відносяться вік, культурний рівень, утворення, рід діяльності, особливості нервово-психічного складу суб'єкта. Численні дослідження (М. Сент-Джордж, Б. Райт, Л. Рейнватер, А. Купівлі, Р. Франсз й ін.), а також висловлювання художників і поетів дозволяють зробити деякі висновки щодо зв'язку об'єктивних властивостей кольорів із реакціями, які вони викликають. Чистіші і яскравіші кольори, тим визначніша, інтенсивніша і стійкіша реакція.

2. До найбільш однозначних асоціацій відносять температурні, вагові й акустичні (самі різні люди оцінюють ці якості кольорів в основному однаково).

3. До найбільш неоднозначних асоціацій відносять смакові, дотикальні, нюхові, емоційні, тобто ті, які пов'язані з більше інтимними переживаннями й з діяльністю біологічних органів почуттів. Тут навіть близькі люди можуть по-різному реагувати на ті самі кольори.

4. Пурпурні кольори навіть у чистому і яскравому вигляді викликають різні реакції. (Це можна пояснити подвійністю їхньої природи.)

5. Жовті й зелені кольори викликають найбільшу розмаїтість асоціацій. (Це відбувається тому, що в даній області спектра око розрізняє найбільшу кількість відтінків. У природі багато всього представлено саме в цих кольорах. Кожний з відтінків жовтого або зеленого зв'язується у свідомості з певним предметом або явищем, звідси й багатство асоціацій.)

Є цікаві спроби опису відповідностей між емоціями людини й комплексом пластичних, звукових і колірних образів (за спостереженнями над нашими сучасниками). Одна з таких спроб

женнями над нашими сучасниками). Одна з таких спроб належить Дж. Ормсбі Саймондсу в книзі "Ландшафт й архітектура»:

Напруга. Нестійкі форми. Дробова композиція. Нелогічні складності. Великий ряд значень. Колірний конфлікт. Безперервна інтенсивність кольорів.

Зорова неврівноваженість стосовно лінії або точки. Відсутність точки, на якій може відпочити око. Тверді, шорсткуваті або зазубрені поверхні. Незнайомі елементи. Різке сліпуче або вібруюче світло. Різкі коливання температури. Пронизливий, діючий на нерви, звук.

Розрядка. Простота. Об'єм може змінюватися за розміром від інтимного до грандіозного. Відповідність. Знайомі об'єкти й матеріали. Плавні лінії, форми. Явна конструктивна стійкість. Горизонтальність. Приємні й зручні обриси. М'яке світло. Заспокійливий звук. Об'єм, насичений спокійними кольорами – білим, сірим, синім, зеленим.

Переляк. Обмеження. Очевидна пастка. Відсутність точок орієнтації. Відсутність засобів, що дозволяють оцінити положення або масштаб. Сховані зони і простори. Нахилені, перекручені або розбиті площини. Нелогічні нестійкі форми. Слизька площина підлоги. Небезпека. Незахищені порожнечі. Гострі виступавчі елементи. Перекручені простори. Тьмяність, темрява, похмурість. Блідий і тріпотливий або ж, навпаки, що засліплює світло. Холодні сині, холодні зелені тони. Ненормальні монохроматичні кольори.

Веселощі. Вільні простори. Гладкі, плавні форми й візерунки. Можливість вихрового, що мечеться й петляє руху. Рух і ритм, виражені у спорудженні. Відсутність обмежень. Форми, кольори й символи, що волають скоріше до емоцій, чим до інтелекту.

Можливість театралізованості. Найчастіше світле яскраве й стихійне, узятє в контрасті з великоваговим і темним. Теплі яскраві кольори. Скоромирнуще, блискаюче, мерехтливе світло. Веселі, бадьорі звуки.

Споглядання. Масштабність не має значення, тому що суб'єкт порине в глибини своєї свідомості. Весь простір може бути заспокійливим і скромним або ж дуже просторим і багато оздобленим – аби тільки конструктивні форми не привертати увагу. Відсутність відволікальних різких контрастів. Символи, якщо тільки вони використані, повинні мати відношення до теми споглядання. Простір має забезпечувати відчуття ізольованості, самоти, відчуженості і спокою. М'яке розсіяне світло. Спокійні

спокою. М'яке розсіяне світло. Спокійні нейтральні кольори. Низькі приглушені потоки звуків, не сприймані свідомістю.

Динамічна дія. Сміливі форми. Потужний конструктивний ритм. Площини, поставлені під кутом. Діагоналі. Масивні матеріали, такі, як камінь, бетон, дерево або сталь. Грубі природні поверхні. Крута вертикаль. Явний композиційний центр. Концентрація уваги на фокусній точці дії – на трибуні, на точці збору або на входних воротах, куди спрямований загальний рух. Рух, викликаний динамічними лініями, що рухається світлом і рішучими змінами форми, характеру і звуку. Сильні прості кольори.

Піднесене, духовне. Вражаючий масштаб, що перевершує звичайне людське подання й занурює вхідного у величезний простір широко ширяючі форми в контрасті з низькими горизонтальними формами. Орієнтація нагору.

Завершений композиційний порядок, часто симетричний. Застосування дорогих і капітальних матеріалів. Застосування стриманого білого. Якщо ж застосований кольори, то це холодні кольори, такі як синьо-зелені й фіолетові.

Невдоволення. Дратівна зміна напрямків і розкриттів. Зони й простори, що не підходять для передбачуваного використання. Перешкоди. Крайності. Несвоєчасні утруднення. Відсутність комфорту. Неприємна фактура. Невірне використання матеріалів. Нелогічність. Фальш. Ненадійність. Стомливість. Крикливість. Нудьга. Безладдя. Дисгармонійні кольори. Дисонуючі звуки. Неприємна температура або вологість. Неприємна якість світла.

Задоволення. Простір, форми, фактури, кольори, символи, звуки, світлові якості, що явно підходять до використання простору, яким би він не був.

Асоціації, колірні переваги обумовлені безліччю чинників. Варто враховувати переваги не лише окремих кольорів, але і їхніх сполучень, де останню роль відіграє і предмет – носій кольору.

Оцінка кольору самого по собі може як завгодно відрізнятись від оцінки його в конкретній ситуації. Тому дані лабораторних досліджень колірних переваг не можуть служити єдиною підставою для розроблення колірної композиції об'єкта. Більш правильним, хоча й більш складним способом вивчення колірних переваг може служити дослідження художньої творчості, наприклад декоративно-прикладного мистецтва, самодіяльного живопису і графіки тієї або іншої соціальної групи людей. У цих областях колірні симпатії проявляються досить безпосередньо, і в

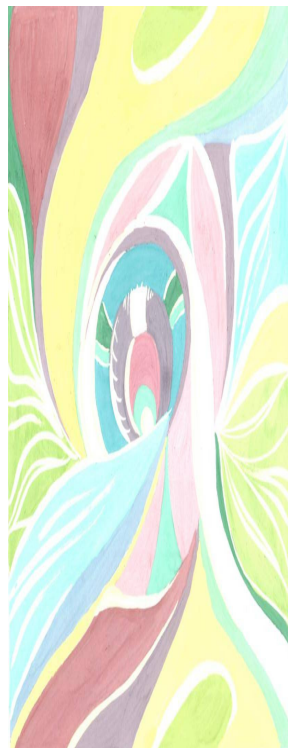
проявляються досить безпосередньо, і в той же час усякий колір, включений у композицію, пов'язаний з матеріалом і фактурою, тобто на цих об'єктах можна вивчати не препарований, а живий колір, у процесі його власного життя й взаємодії з людиною.

Легкість

Радість

Сон

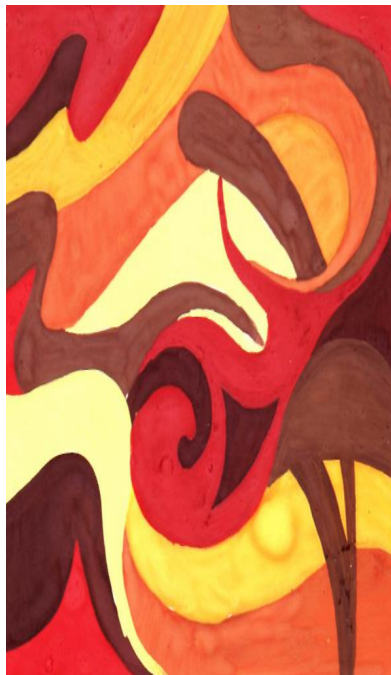

Спокій

Рис. 1.15. Кольорові асоціації

Руйнування

Пристрасть

Важкість

Рис. 1.16. Кольорові асоціації

Повну картину колірних переваг можна одержати тільки на підставі вивчення історії мистецтва даного народу.

Людина – істота не лише соціальна, її діяльність обумовлена також чинниками фізіологічного порядку, а її психічні реакції – станом нервової системи. Тому колірні переваги у певній мірі залежать від фізіологічних властивостей організму.

Досліджуючи психофізіологічні реакції людини на кольори, можна виявити деякі загальні закономірності колірних переваг. Такий метод може бути корисний як доповнення до методу історичного. З погляду фізіологічного впливу всі кольори і їхні сполучення можна розділити на дві основні групи:

- А. Прості, чисті, яскраві кольори. Контрастні сполучення.
- Б. Складні, менш насичені кольори (розбілені, ламані, затемнені), а також ахроматичні. Ньюансні сполучення.

Кольори групи "А" діють як сильні, активні подразники. Вони задовольняють потреби людей зі здоровою, нестомленою нервовою системою. До таких суб'єктів відносяться діти, підлітки, молодь, селяни, люди фізичної праці, люди, що володіють кипучим темпераментом і відкритою, прямою натурою. І, дійсно, кольори і сполучення такого типу ми зустрічаємо в таких випадках: у дитячій художній творчості; у молодіжній моді на одязі; у декоративно-прикладному мистецтві народів усієї земної кулі; у самодіяльному "міському фольклорі", творці якого – люди неінтелігентної праці; у мистецтві художників-революціонерів ХХ в., що ламають канони (Матисс, Корбюз'є, Леже, Маяковський).

Кольори групи "Б". До цієї групи відносяться ті кольори, що скоріше заспокоюють, ніж збуджують; вони викликають складні, неоднозначні емоції, мають потребу в більш тривалому спогляданні для їхнього сприйняття, задовольняють потреби в тонких і вишуканих відчуттях, а така потреба виникає в суб'єктів досить високого культурного рівня. Зважаючи на всі дані причини, кольори групи "Б" шанують люди середнього й літнього віку, інтелігентної праці, люди зі стомленою й тонко організованою нервовою системою. Орієнтація нагору. Завершений композиційний порядок, часто симетричний. Застосування дорогих і капітальних матеріалів. Застосування стриманого білого. Застосововувані кольори – такі як синьо-зелені й фіолетові.

Колір не лише виявляє сховані імпульси характеру й темпераменту людини, але й багато в чому управляє її емоційними станами.

Вплив насичених кольорів може бути настільки сильним, що око, стомившись від надлишку вражень, перестає об'єктивно сприймати обстановку, його чутливість знижується.

Архітектор, застосовуючи яскраві кольори, розраховує викликати відчуття буйства фарб, але зіштовхується з парадоксальною ситуацією: "сильні" кольористичні сполучення із часом гублять свій вплив. Наприклад, якщо в інтер'єрі домінують насичені оранжево-жовті кольори, це може поліпшити самопочуття, прискорити життєдіяльність. Але – до певної межі, після чого чутливість до них притупляється. Із зростанням стомлення одним кольором ми стаємо більш сприйнятливими до іншого, протилежного – у цьому випадку до фіолетово-синіх відтінків. Навіть якщо поруч із жовтогарячим помістити нейтральний сірий, "утомлений" зір починає помічати в ньому присутність синювато-фіолетового. Цей ефект одержав назву **ізраєльського контрасту**, у кімнатах, призначених для відпочинку або роботи, – кабінетах, спальнях, дитячих – недоречні великі площини насичених кольорів, оскільки вони розбурхують і пригноблюють. Радять уникати й підкреслених контрастів.

Експерименти 60-х років, коли модно було фарбувати всі стіни в різні активні кольори, показали, що це найкоротший шлях до нервового розладу. Що добре для дискотек і ресторанів, не завжди годиться для будинку.

Оптимальне рішення для приватного інтер'єру – зближені кольори з дозованими контрастами. Треба також урахувати час перебування людини у приміщенні. Найчастіше ми буваємо в будинку по вечорах, після роботи. Тому колорит житла варто вибирати, виходячи із психологічного стану вечірнього відпочинку.

1.2.2. Проблеми використання кольору в інтер'єрі

Колір – це характеристика матеріальної основи архітектурного середовища, природна якість може використовуватися в композиції інтер'єру в чистому вигляді, інші кольори додаються різними способами – оброблянням або фарбуванням.

Проблеми, пов'язані з використанням кольору в інтер'єрі, можна умовно розділити на:

- функціональні;
- естетичні;
- композиційно-художні.

На колірне рішення впливає низка чинників:

- призначення приміщення;
- його розміри і конфігурація;
- освітленість і орієнтація;
- тривалість перебування людини у приміщенні.

Поліхромія інтер'єру має відповідати утилітарно-технологічним вимогам і психологічному комфорту людини.

Психологічний комфорт людини складається з комфортних умов зорової роботи і комфортних умов функціональної організації простору.

Комфортність зорової роботи визначається кольором об'єкта спостереження і кольором тла.

Робоче місце має два різновиди тла:

- плоске, розташоване поряд з об'єктом робочої уваги,
- просторове, створене компонентами найближчого оточення.

Колірна характеристика плоского тла визначається під час створення робочого місця, а колірна характеристика просторового тла компенсатор стомливої дії кольору на робочому місці.

Комфортність функціональної організації процесу в інтер'єрі залежить від такого колірного рішення, за якого знижується фізична стомлюваність, активізується психологічний настрій і підвищується емоційний тонус. Колірне рішення може компенсувати також несприятливий мікроклімат приміщення, поліпшити санітарно-гігієнічні умови й орієнтацію у просторі.

Теплі або холодні кольори використовують залежно від просторової орієнтації приміщення на північ або південь. Застосування світлих колірних тонів забезпечує підтримування санітарно-гігієнічних умов, пов'язаних з чистотою приміщення. Кольором забезпечують зручність орієнтації у просторі за допомогою колірного виділення функціональних зон – шляхів комунікаційного руху, технологічних груп із певним процесом. Тривалість перебування людини у приміщенні залежить від її продуктивної діяльності, яка може супроводжуватися побічною

може супроводжуватися побічною шкідливістю: виділенням надмірної теплоти, холодом, шумом. У цьому випадку роль кольору полягає в компенсації несприятливого чинника (наприклад, теплі кольори знижують слухову чутливість).

Колір – це засіб створення композиції інтер'єру. А основними колірними носіями є архітектурні поверхні: стіни, підлога, стеля. Забарвлення предметів і елементів устаткування (додаткові носії кольору) зв'язується в колірній гармонії по відношенню до основних кольорів (рис. 1.17).

Площини, що захищають внутрішній простір, потрапляють в поле зору людини не одночасно: спочатку – стіни і спостерігаються постійно, потім увагу привертає підлога і в останню чергу – стеля.

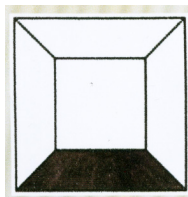
Активну роль в колірній композиції відіграють стіни. Вони можуть бути однотонними, але створити однотонний інтер'єр складно, оскільки в умовах природного освітлення стіни освітлюються неоднаково. За допомогою кольору можна виділити одну стіну, зробивши її головною в композиції. Розташуванням кольору на стіні можна корегувати пропорції приміщення (розширити його або звузити), а також розчленувати приміщення на горизонтальні і вертикальні рівні.

Колір стін впливає і на вибір кольору підлоги. Підлога, однакова за яскравістю із стінами, створює враження єдності внутрішнього простору. Якщо стіни вирішені за кольором однотонно, то підлога може бути орнаментованою. Дрібний орнамент створює враження однотонності малюнка і його цілісності, а крупний – ілюзію розширення площі підлоги.

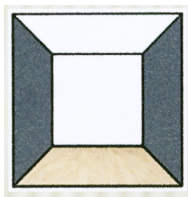
Колір стелі визначають нормами освітленості приміщення. Якщо необхідні високі рівні освітлення, то рекомендується біле забарвлення стелі, оскільки стеля є не тільки захищена, але й основна поверхня, що віддзеркалює.

Стеля може бути пофарбована в колір стін або в контрастний по відношенню до них. Одним кольором може бути вирішена стеля і частина стіни, що з'єднується зі стелею.

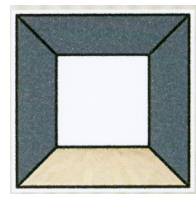
Для сприйняття простору має значення місце розташування пануючого кольору на архітектурній поверхні: вгорі або внизу, на горизонтальних або вертикальних поверхнях.

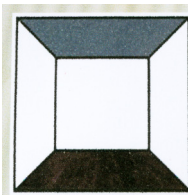
a

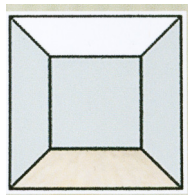
z

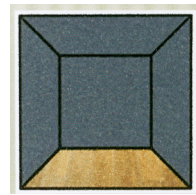
e

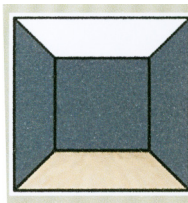
б

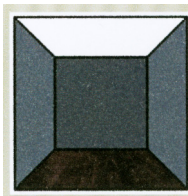
д

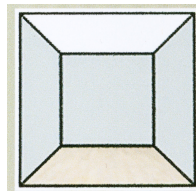
ж

в

е

з

Рис. 1.17. Ефект поєднання кольорів підлоги, стелі і стін

Якщо поєднати темну підлогу з блідими тонами і стелею (рис. 1.17, а), то приміщення зорозширюється.

У разі поєднання темної підлоги з темною стелею зорозширюється приміщення і зменшується його висота (рис. 1.17, б).

Поєднання в якому-небудь приміщенні темних стін зі світлою підлогою і стелею підкреслює горизонтальні лінії (рис. 1.17, в).

Поєднання світлої підлоги, світлої задньої стіни, темних бічних стін і темної стелі створює ефект тунелю (рис. 1.17, г).

Якщо все приміщення має один і той же колір, то воно втрачає свою форму (рис. 1.17, д).

У приміщенні зі світлою підлогою і світлими стінами створюється ефект протору. Дуже велика кількість світлих відтінків робить його холодним і безликим (рис. 1.17, е).

Світла підлога, стеля і задня стіна роблять приміщення зорозширим, глибшим і вищим (рис. 1.17, є).

Поєднання темної задньої стіни з блідими бічними стінами зорозширює глибину приміщення (рис. 1.17, ж).

Поєднання світлої стелі, темної підлоги і темних стін викликає ефект підвалу, тобто коли світло знаходиться лише над вами (рис. 1.17, з).

1.2.3. Специфічні особливості використання кольору в інтер'єрі. Виправданий ступінь кольоровості

Інтер'єр відрізняється від екстер'єру різноманітним предметним середовищем, багатством оздоблювальних природних і штучних матеріалів. «Дисциплінувати» таке багатоколір'я не завжди просто, це вимагає зусиль і спеціальних знань.

Кольорове тло природи завжди гармонійне, тут можлива чистота тонів, немислима в інтер'єрі. Завдання архітектора – доповнюючи цю кольорову картину архітектурою, зберегти її цілісність, досягти гармонії архітектури і природи.

Архітектурна поліхромія сприймається в інтер'єрі інакше, ніж у зовнішньому світі, тому що замкнутий простір – специфічна світоколірне середовище. Воно значно слабкіше освітлене сонячним світлом. Тому кольори тут, будучи затемненими, самі змінюються й помітно знижують освітленість приміщення.

Співвідношення кольорів, добре сприйняті у природі, за зниженої освітленості інтер'єру можуть виглядати погано. В інтер'єрі ми маємо справу зі штучним, спеціально створеним середовищем зі своїми особливими законами гармонізації.

В інтер'єрі кольори розглядають на близькій відстані, іноді впритул, тривалий час перебувають в полі зору людини і внаслідок цього, будучи сильно насиченими, швидко стомлюють і ніби гублять свою насиченість.

Кольори у приміщеннях можуть сприяти чи перешкоджати функціональним процесам. Їх вибір багатосторонньо обумовлений, а характер психофізіологічного впливу й емоційного сприйняття в інтер'єрі зовсім інший, ніж у зовнішньому середовищі. Природа й сама по собі – джерело глибоких естетичних переживань. В інтер'єрі джерела цих переживань треба програмувати, і створювати. Цьому сприяє концепція архітектури, що припускає широке й правдиве використання природних властивостей природних оздоблювальних матеріалів, зокрема і їхні кольори.

Роль кольорів в інтер'єрі підвищилася й у зв'язку із прагненням компенсувати одноманітність і спрощеність форми типових зразків простору, меблів й устаткування, обумовлених сучасною технологією індустріальних методів будівництва.

Завжди треба пам'ятати, що перенасичення кольорами, як і колірне голодування, в інтер'єрі особливо відчутно. У зв'язку із цим доцільно докладно розглянути роль кольорів в інтер'єрі.

Кольори в архітектурі здавна використовувалися інтуїтивно, емпірично. Зараз його застосування стає все більш осмисленим, системним.

Сучасне кольоросприйняття досягло успіхів у використанні сигнально-інформаційних функцій кольорів й у створенні з його допомогою психофізіологічного комфорту.

В архітектурній поліхромії взагалі дуже важко встановити чітку грань між тим, що робиться «для користі», а що «для краси». Велика, наприклад, роль емоційного клімату у відновленні фізичної й розумової працездатності, колірна гармонія особливо важлива для компенсації колірного стомлення.

Керуватися тільки вимогами естетики або тільки практичним призначенням неможливо. Зробивши стіни приміщення з постійним перебуванням людей насичено червоними, можна домогтися великого емоційного ефекту. Однак незабаром виникне

великого емоційного ефекту. Однак незабаром виникне відчуття зорового дискомфорту, і кольори, що спочатку здавалися гарними, стануть дратівними.

Повноцінність колірної рішення припускає його комплексність, всесторонність, обґрунтованість.

У Радянському Союзі кілька великих науково-дослідних установ спільно розробили методику комплексного підходу до застосування кольорів у виробничому й в інших видах інтер'єру з обліком їхніх типологічних особливостей. Сучасний рівень знань дозволяє приймати обґрунтовані колірні рішення під час створення інтер'єрів промислових підприємств, житлових будівель, шкіл, готелів тощо. У цей час вибір колірних сполучень в інтер'єрі багатобічно обумовлений, у кожному конкретному випадку він орієнтується на вимоги функціонального процесу, санітарно-гігієнічні нормативи, загальну композиційну ідею, ураховує структуру, форму й розмір внутрішнього простору, особливості клімату й ландшафту зони будівництва, ступінь освітленості природним світлом, характер джерела штучного світла, розміри й матеріал поверхонь, що дають, колірне оточення, мікроклімат приміщення й багато інших факторів, чия сукупність і створює психофізіологічну комфортність середовища.

Оскільки інтер'єр – це твір архітектури, роль кольорів тут не обмежується створенням комфортних умов. В інтер'єрі необхідна емоційна насиченість середовища. Людина не може задовольнятися тільки свідомістю корисності того, що її оточує, тому що в її бутті почуття не менш важливі, ніж тверезий розрахунок. І хоча комплексному підходу до рішення інтер'єру приділяється певна увага, це питання, особливо в аспекті емоційного впливу кольорів, досліджене ще недостатньо.

Багатовіковий досвід і чудові досягнення архітектури використовували емоційний вплив кольорів раніше і, зазвичай, використовують інтуїтивно. Однак за всієї вагомості інтуїції однієї її недостатньо для повної реалізації можливостей архітектурної поліхромії. Необхідно, спираючись на сучасні досягнення науки про кольори й розвинене естетичне почуття, створити комплексні, всебічно обґрунтовані рішення з установленим заздалегідь, передбаченим характером психофізіологічного й естетичного впливу на людину.

Міра кольоровості буває різної залежно від багатьох умов. Відношення людей до кольорів носить складний характер. Перевага поліхромії або монохромності визначається крім чинників психофізіологічного впливу також і соціальним складом життя, географічними особливостями, національними традиціями

Не торкаючись суб'єктивних колірних переваг, що залежать від особливостей психіки, від віку, від характеру занять, від виробничого середовища й від багато чого іншого, можна із упевненістю стверджувати, що хроматичність або відносна ахроматичність інтер'єру досить відчутно й багатогранно впливають на людей, на їхній фізичний і психічний стан.

Колірна монотонність та безбарвність викликають відчуття байдужності і млявості; чисті, сильно насичені колірні тони за певних умов активно впливають на різні сторони психіки. Дорослі люди постійно відчують потребу в нормальному колірному навантаженні.

Ученими доведено необхідність безперервного припливу інформації, зокрема й колірної. Іноді ахроматичне фарбування буває виправданим й навіть необхідним. Воно ідеальне тло для зорового сприйняття творів живопису, килимів, гобеленів у музеях, картинних галереях, мальовничих і килимово-ткацьких майстерень. Інша крайність – надмірність хроматичних кольорів.

Колірне перевантаження інтер'єру, як ми вже відзначали, нерідко сприяє зниженню чутливості й колірної перевтоми. Не варто забувати, що адаптація ж людини до нервових перевантажень, властивих сучасним умовам життя, протікає не просто, часто супроводжується негативними наслідками. Тому розширення кола таких емоційних подразників, як поліхромія,

Досягаючи за допомогою кольорів високого ступеню емоційної напруги, припустиму міру не варто порушувати. Виправдана міра або усвідомлені відступи від неї диктуються композиційною ідеєю й вимогами комплексного рішення конкретного інтер'єру.

Колірна активність досягається не лише кількістю колірних тонів в інтер'єрі, але і умілим зіставленням їх обмеженого числа.

Варто пам'ятати, що й нормальне колірне навантаження різні люди сприймають по-різному. Іноді пасивно, підсвідомо, як звичайне, а тому не привертаюче уваги явище. В іншому випадку в буденності люди з розвиненим почуттям кольорів виявляють для

себе багатство колірних образів, поезію колірних сполучень, способи радуватися таким несподіваним знахідкам.

Тут ми маємо справу з активною емоційною формою сприйняття кольору. Є багато інших особливостей сприйняття й впливу нормального колірного навантаження. Однак незалежно від цього вона за всієї її відносності потрібна для всіх і може, за необхідності, свідомо регулюватися.

1.3. ВЗАЄМОЗАЛЕЖНІСТЬ КОЛЬОРОВОГО ВИРІШЕННЯ ІНТЕР'ЄРІВ ВІД ФУНКЦІЙ

Кольори і сполучення кольорів можуть сприяти протіканню функціональних процесів, створювати в житлі оптимальне середовище, зоровий комфорт і відповідний настрій, а на підприємствах

– поліпшувати умови праці й гігієни, підвищувати рівень освітленості, знижувати стомлюваність, забезпечувати безпеку

Організація та колірне рішення інтер'єру визначають його функціональним призначенням.

Забезпечують його такі регламентовані параметри: колірна гама, колірний контраст, кількість кольорів, коефіцієнти відбиття колірних поверхонь.

Вони відповідають вимогам функціонального процесу й певний об'ємно-просторовій структурі приміщення, ураховують кліматичні й географічні умови, орієнтацію світлопройомів, джерело й інтенсивність штучного світла, вимоги гігієни й пожежної безпеки. Величина й характер цих параметрів різні для різних функціональних процесів і визначаються за спеціальними таблицями, наведеними у СН 181-70 або НП 1.1-75. Якщо величина цих параметрів відповідає технологічним вимогам функціонального процесу, колірне рішення буде йому сприяти.

В архітектурі функція інтер'єру або елементів його предметного середовища, крім її утилітарного призначення, має бути також художньо інтерпретована, зокрема й поліхромією. Таким чином, відбувається естетичне освоєння утилітарної функції з її прямим практичним призначенням, інакше кажучи, сполученням поезії художньої творчості з технічною діяльністю.

Обов'язкові характеристики, здавалося б, жорстко регламентуючі колірне рішення, насправді допускають досить широкі композиційні можливості, тому що вони, зазвичай, задаються не однозначно, а у відомих межах, припускають безліч варіантів по колірному тону, яскравості й насиченості. До того ж вони задаються головним чином для основних поверхонь.

Все це дозволяє:

- гармонізувати кольори і їхні співвідношення, обумовлені функцією;
- домогтися тотожності між красою й користю;
- продуманим розміщенням кольорів у просторі й використанням їхніх формотворних можливостей виявити характерні риси об'ємно-просторової структури інтер'єру, його розмір і пропорції, тобто найважливіші вимоги функції, тобто – поліхромія, що виявляє особливості простору, обумовленого функцією, сама є наслідком цієї функції);
- всебічним виявленням функції створити одну з найважливіших передумов формування художнього образу
- перебороти можливу одноманітність колірного рішення інтер'єру введенням невеликих площ акцентних кольорів, що не входять у задану гаму, розмаїтістю співвідношень фактур, характеру зіставлення кольорів тощо.

Утилітарна функція тут одержує художнє втілення. І така якість не привнесена ззовні, а є безпосереднім результатом художнього освоєння матеріальної основи інтер'єру.

Спочатку треба визначитися – з чим Ви хочете попрацювати, потім обрати колір, який може вплинути потрібним чином на людину або зовнішнє середовище і використати його можливості.

Ось що щодо використання кольорів в інтер'єрі каже фен-шуй: „Ваш дім ділиться на різні зони. Кожна відповідає за успіх у якійсь зі сфер життя: коханні, навчанні, кар'єрі тощо. Якщо Ви хочете впливати на одну із сфер певним чином, використовуйте в цій зоні колір, який забезпечує необхідний вам вплив»

Колір може заспокоювати, умиротворяти, або навпаки – дратувати, викликати гнів.

Ліліан Бондс вважав, що такі холоднуваті мерехтливі відтінки, як блакитний та блідо-бузковий, сприяють відпочинку, розслабленню, вони рекомендовані й переважні для спалень.

Блідо-жовтий допомагає зосередитися, знайти правильне рішення, у такий колір добре фарбувати ділові приміщення. На кухні можна використовувати червоні, помаранчеві відтінки – вони підвищують апетит. Не варто фарбувати приміщення, де Ви збираєтесь довго знаходитися, у зелений – він викликає почуття важкості. А стіни дитячої кімнати не мають бути білими, краще пофарбувати їх в пастельні, спокійні відтінки. У холодні пори року для почуття теплоти можна скористатися помаранчевим кольором, бажано не в дуже великих кількостях.

Абрикосовий колір знімає напруження і дає почуття комфорту та безпеки, він ідеальне рішення для офісів та місць, де люди почувають підвищену напругу, наприклад, у поліклініках. Синій заспокоює і є втілення чистоти, тому його часто використовують у спальнях та ваннах. Але це холодний колір, тому бажано урівноважити його теплими відтінками.

Спираючись на свої відчуття, ми намагаємося оточити себе тією колірною гамою, у якій чуємося найбільш комфортно. Як відомо, колір виражає нашу індивідуальність і той стан, у якому ми любимо перебувати. Але все-таки, у природі існує певний закон дії кольорів на психологічний стан людини. Є кольори, які умовно можна називати "транквілізаторами". Вони допомагають відновити сили після важкого робочого дня й розчинитися в теплоті домашнього комфорту. Це тепло асоціюється, насамперед, із землею, матір'ю, життям. Коричневий, іржавий, охра, умбра – кольори темних відтінків – допомагають заспокоїтися й відчутти затишок. Вони ідеально підходять для кімнат, де потрібна затишна атмосфера. Втім, відчуття легкості і бадьорості допоможуть теплі кольори, що асоціюються із пляжем. Це світлі тони – перлинний, кораловий, пісковий. Позитивно налаштовують кольори флори й фауни. Зелений і жовто-зелений кольори, близькі до рослинності, допомагають розслабитися й почуватися більш затишно в незнайомій обстановці. Ось чому в ресторанах, готелях й офісах так багато кімнатних рослин. Удома зелень добре використовувати у спальні й у робочій кімнаті. Кольори тварин, наприклад сірий, мають пасивну, нейтральну, врівноважувальну дію. Він підходить для будь-якого оформлення, якому потрібне нейтральне тло.

Людина, що займається творчою діяльністю, віддає перевагу спокійним, непомітним тонам.

В "інтелектуальну" палітру входять теплі фарби землі й сірих з його м'якими теплими відтінками. Усі відтінки синіх кольорів також допомагають зосередитися, налаштовують на розумову діяльність. Може саме тому в чорнилі найчастіше використовують сині кольори.

Чорні кольори, ділові й серйозні, тут також доречні. Але не можна забувати, що занадто багато чорного створює більш жалобну й похмуру обстановку, що не зовсім добре позначається на процесі думки. Для приміщення, у якому працюєте, займаєтеся інтелектуальною діяльністю, треба вибирати кольори спокійні, гармонічні, у жодному разі фарби не повинні "кричати" про себе.

Щоб створити веселу й невимушену обстановку, коли мова йде про радість і безтурботність, ми згадуємо дитинство.

Червоний, синій і жовтий – три основних кольори. Жовтий має збудливу, звеселяючу, комунікативну дію. Синій – заспокійливий, дистанційний, дає відчуття свіжості. Червоний і всі його відтінки – динамічні, активні, агресивні їх добре використовувати у сполученні на світлому тлі, наприклад, білому ясному, легких кольорах. Їхня контрастність і яскравість радує око, але у всьому треба знати міру.

Найбільш витончені кольори ніжно-рожевий (кольори морської раковини), найжагучіші – пурпурний і гранатовий. Також романтичний настрій допоможуть створити світло-жовтогарячі тони (абрикосовий і персиковий). Ці кольори символізують чистоту почуттів. У романтичну палітру добре вливаються холодні тони, що нагадують воду. Їхня присутність створює легке відчуття свіжості й таємничості.

Під час роботи на виробництві чи вдома – за станком, машиною й з побутовими електроприладами – важливі не тільки вміння, майстерність, навички, інтелект працюючого, але і його настрої, самопочуття. Колір у цьому випадку відіграє величезну роль. У наш час проблема поліпшення зовнішнього вигляду промислового й побутового інтер'єру й екстер'єру, промислових виробів, пластики машинних форм невід'ємна від проблеми їхнього колірного вирішення.

Говорячи про вплив кольору на людину, можна навести такий приклад. На одному заводі різко зменшилася відвідуваність їдальні робітниками. Довгий час причина цього не була відома. Виявилось,

що це було пов'язане з тим, що під час ремонту стіни їдальні пофарбували в білий колір, що викликало неприємні асоціації з лікарняними приміщеннями і не викликали апетиту. Після пофарбування стін їдальні в інтенсивні, радісні тони її відвідуваність знову збільшилася.

Отже, кольором можна не тільки створити певний настрій у людини, але й викликати заздалегідь задумане відчуття.

У приміщенні можна створити враження простору, застосувавши світлі холодні тони. Теплими – червоними, коричневими тонами – можна, навпаки, створити враження звуженості простору. Той самий предмет, пофарбований у світлий або просто білий колір, завжди виглядає більш легко, а в темний або чорний – здається важчим.

Одне й те ж приміщення або предмет справляє різне враження залежно від його фарбування. Приміщення, пофарбовані в блакитні, сині, зелені кольори, здаються більш прохолодними, ніж вони є насправді, а пофарбовані в жовтогарячі, – більш теплими.

Приміщення, особливо з поганим освітленням, пофарбоване в білий колір, здається, зазвичай, трохи сірим. Із психологічної точки зору фарбування громадського або виробничого приміщення в білий колір стомлює й на робітників впливає негативно. Негативно впливає суцільне біле фарбування лікарняних приміщень. Дослідження показали, що більш різноманітне фарбування, із правильним підбором кольорів сприяє подоланню страху, що часто гнітить хворого.

Оформлюючи виробничі приміщення треба виходити з того, що підбір кольорів має певним чином відповідати специфіці даної праці. Наприклад, у ливарному або ковальському цехах, де робітник має справу з вогнем або розпеченим металом, не рекомендується фарбувати стіни у вогненно-червоний колір. Тут доцільно використати тони, протилежні кольору розплавленого металу, – сині й зелені, – для того, щоб приміщення здавалося більш холодним. Дуже важливо продумати колірну гаму робочого місця. Уявіть собі токарський верстат, пофарбований у сірий колір, на фоні сірої стіни, причому оброблювана деталь теж, зазвичай, сіра. Така "колірна гама" буде стомлювати робітника й призведе до зниження продуктивності праці. Підхід до колірного оформлення заводського цеху, адміністративної кімнати, навчальних класів має бути індивідуальним. Оформлення приміщень, верстатів, машин,

ним. Оформлення приміщень, верстатів, машин, побутових приладів вимагає логічної відповідності форми й кольору. Правильно підібрана гама фарбування робить приміщення приємним, викликає добре відношення до нього, тим самим полегшує роботу й догляд за ним. Функція, форма й колір будь-якого приміщення мають бути органічно зв'язані між собою.

Колір не можна розглядати поза умовами експлуатації й конкретної форми. Тому фарбування треба проводити з урахуванням конкретної форми, виробу і специфіки роботи, людини, організації й колірне рішення інтер'єру, насамперед, визначаються його функціональним призначенням. Інакше кажучи, яку б мету не переслідувало в кожному конкретному випадку колірне рішення, воно має відповідати функціональному призначенню інтер'єру.

Величина, що характеризує взаємозв'язок між кольорами й утилітарною функцією, чисельно виражається у вигляді математичних символів і формул. Колірний тон (A), чистота (P), насиченість (M), яскравість (B), кількість кольорів ($ПРО$), колірна гама, колірний контраст за колірним тоном (K_T) і контраст за яскравістю (K_γ) – все це нормовано і науково обґрунтовано.

Це чисто практичний аспект використання архітектурної поліхромії.

Оскільки таке рішення виступає для кожного функціонального процесу в характерних для нього колірних співвідношеннях, воно вже тим самим зорозуміло характеризує функцію, робить її більш наочною, виражає її сутність. А це вже закономірність художня.

Між красою колірного рішення й утилітарною функцією інтер'єру немає прямої залежності. Прекрасне та корисне тут не тотожні. Специфіка архітектури як мистецтва й полягає в постійних пошуках саме такої тотожності.

Гармонізувати кольори і їхні співвідношення, обумовлені функцією, домогтися цим тотожності між красою й користю; продуманим розміщенням кольорів у просторі.

Утилітарна функція тут одержує художнє втілення. І така якість є безпосередній результат художнього виявлення матеріальної основи інтер'єру, наявне комплексне поліхромне рішення.

Призначення предметів і просторового середовища інтер'єру, зазвичай, добре відомо людині завдяки її життєвому досвіду. Тому вона найчастіше позитивно оцінює колірні рішення, власна виразність яких узгоджується з функцією, відповідає побажанням людини.

Серед власних виразних засобів кольорів – колірного тону, чистоти, насиченості, фактурності, гами почуттів й асоціацій — порушення або гноблення, тепла або холоду, вологості або сухості, тяжкості або легкості, виступання або заступання, щільності або розчинення у просторі – завжди можна асоціативним шляхом відшукати такі, які б переконливо доповнювали функцію об'єкта, створювали відчуття – єдності кольорів і призначення.

В інтер'єрі в цьому зв'язку можна розрахувати оптимальні сполучення кольорів – за умови їхньої гармонізації. Тут важливу роль відіграє психологія сприйняття зорових образів, асоціативна інформація про призначення предмета, що несе кольори, має бути правдивою.

За всієї краси червоно-жовтогарячий холодильник сприймається критично хоча б тому, що це фарбування гірше, ніж біле відбиває теплові промені, погіршуючи тим самим роботу холодильника, суперечить призначенню й міцно сформованому поняттю про предмет, про холод, про вимоги гігієни.

За прекрасної гармонії інтер'єру, вирішеного в темно-синій і фіолетовій гамі, він здається естетично невиправданим і некрасивим під час церемонії одруження або реєстрації шлюбу. Яскравий і чистий й інтенсивний червоний кольори стін залу з картинами в позолочених рамах і з чорним цоколем за великого колірного й освітленого контрасту надає інтер'єру ошаність й урочистість, але колористичні достоїнства картин втрачаються. Кольори й функція не відповідають один одному. Якщо зал має бути представницьким, парадним й урочистим, твори живопису сприймаються в ньому як своєрідні прикраси стін, а не самі дорогі твори мистецтва.

Сріблясте нейтральне фарбування стін виявляє, підкреслює, активізує колорит навіть тьмяного кольору зображення й сам стає виразним, повністю відповідає своєму призначенню як тло для настінного розпису. Відбувається гармонійна взаємодія кольорів і функцій.

Сильно насичені кольори теж можуть бути функціонально виправданими. Наприклад, коштовний музейний експонат – фрагмент різьбленого іконостаса з активним рельєфом і потьмянілою позолотою – має потребу в кольоровому тлі, яке б виявило його кольори, освітлює його, але не послабило би рельєфу. Крім того, тло має відповідати експонату за емоційною виразністю. Такими кольорами може бути насичений темно-синій. Одночасно хроматичний контраст активізує кольори позолоти, у той час як освітлений контраст освітлює його.

У колірній гамі приміщень для тривалого перебування людей – шкільних класів, лекційних аудиторій, цехів заводів, читальних залів бібліотек, житлових і конторських приміщень – не повинні переважати активні, насичені, важкі колірні тони – пурпурні, червоні, жовтогарячі і їм подібні. Гарні самі по собі, такі сполучення будуть суперечити функції приміщення, через що різко знизяться і їхнє естетичне сприйняття. Тут бажані світлі або середньо-світлі, ненав'язливі, малонасичені кольори середньо-хвильової частини спектра за малого й середнього контрасту колірного тону. Чорно-білі, чорно-жовтогарячі, чорно-червоно-жовтогарячі кольори застосовувати у приміщеннях з надлишковою сонячною радіацією, що створює перегрівання, або в гарячих ливарних цехах. Тут дискомфорт може бути психологічно компенсований застосуванням холодних сполучень кольорів.

У структурних вузлах – вестибюлях, коридорах, на сходах – їхню основну функцію як прохідних приміщень, транспортних комунікацій і розподільників потоків людей усередині будівлі, колірне рішення сприймається короткочасно, у русі й тому може включати колірні тони будь-якої насиченості будь-якого контрасту. Воно має полегшувати орієнтацію людей у складному просторі будівлі, направляти рух, фіксувати композиційні вузли, допомагаючи з'ясуванню структури й масштабу простору.

У житловому приміщенні регламентований колірний режим: основні колірні тони стін і стелі мають перебувати в межах середньо-хвильової частини спектра (синювато-зелені, блакитнувато-зелені, зелені, зеленувато-жовті, зеленувато-коричневі, жовті, золотаво-коричневі). Їхні характеристики: $\lambda = 490 - 586$ нм, мала насиченість – $M < 40$ %, висока яскравість $P = 40 - 70$ %. Для стелі бажані білі кольори.

Для підлог застосовують поряд з основними також і допоміжні кольори, що лежать у межах більш широкого діапазону, що включає групу червоно-золотавих і синіх кольорів. Їхні характеристики: $A = 469-520$ нм, середня насиченість і яскравість – $M < = 40$ %, $P = 20-60$ % і устаткування на додаток до основних і допоміжних кольорів на площі, що не перевищує 10 %, допускаються акцентні кольори повного спектра, крім пурпурних і фіолетових. Їхні характеристики: $A = 440 - 625$ нм, середня яскравість – $P = 10-45$ %.

Оскільки рівень освітленості квартир залежить від кольорів поверхонь, що огорожують, він нормується окремо.

Конкретні приклади таких рішень містяться в таблицях комплексних паспортів певної колірної гами, що має спеціально підібраний колірний тон, яскравість, насиченість і фактуру основних елементів інтер'єру житлових і громадських будівель, а також припустимі колірний контраст і кількість кольорів. У цих паспортах визначені еталонні характеристики кольорів, що сполучають, і матеріалів за площею, тому що від цього теж залежить гармонійність сполучень. Таблиці складають з урахуванням конкретних умов – призначення, величини й форми внутрішнього простору, характеру його освітлення природним і штучним світлом, кліматичної зони тощо. Таким чином, паспорти містять справжні, а не обумовлені, локальні кольори, але вибір кольорів обмежені. Паспорти можуть бути використані як конкретні рекомендації для проектної практики. Ці рекомендації створюють можливість індивідуалізації колірної рішення інтер'єру відповідно до побажань. За кількістю інформації паспорти забезпечують точне й доброякісне виконання проекту інтер'єру в будівництві. У цьому зв'язку важливо відзначити одну з особливостей архітектурного проектування. У проектному рішенні фіксують у вигляді паспортів гаму локальних кольорів, обраних із точним обліком їхнього реального, сполучення в реальному інтер'єрі. Інакше кажучи, архітектор, приймаючи рішення, заздалегідь має знати, як саме будуть виглядати в реальності обрані ним кольори створення уявного образу в зоровий, для складання наочного представлення до проекту, зазвичай, додають перспективу інтер'єру, у якій простір і все, що його заповнює,

інтер'єру, у якій простір і все, що його заповнює, зокрема й кольори, зображені в перспективному скороченні.

1.3.1. Колір у трудовій діяльності людини

Француз Ферре, досліджував взаємозв'язок продуктивності праці й кольору. Він установив, що під час роботи, розрахованої на короткий строк, продуктивність праці збільшується при червоному світлі, а при синьому – знижується. Під час тривалої роботи підвищенню продуктивності праці сприяє зелене світло, а індиго й фіолетове знижують її. Ці дослідження проводилися, насамперед, щодо фізичної праці.

Стефанеску-Гоанга, румунський лікар, досліджував вплив кольорів на дихання і частоту пульсу. Згідно з отриманими даними, частота подиху й пульсу збільшуються завдяки впливу пурпурного, червоного, жовтогарячого й жовтого кольорів, пульс і дихання сповільнюються під впливом зеленого, індиго й фіолетового. Фізіологічний вплив має зводитися, насамперед, до сили сприйняття, тобто коли кольори викликають певні фізіологічні реакції. Форма і колір виявляють особливості та функціональне призначення промислового виробу, водночас полегшуючи зорове сприйняття і взаємодію між виробом і людиною з урахуванням процесу користування. Колір сприяє розпізнанню сфери використання виробу і його експлуатаційної специфіки. Він обумовлюється вимогами безпеки, примітивності і легкості розпізнавання предметів або їхніх окремих елементів на різних кольорових фонових кольорах. Колір має бути доповнювальним (контрастним) до кольору деталі: світло-коричневий до сталі, чавуну та алюмінію; світло-блакитний до бронзи, деревини й інших деталей теплих кольорів; ахроматичний для різнокольорових деталей тощо. Особливе значення має колір у конструюванні кнопок, перемикачів, важелів управління приладів та пультів управління, мнемосхем інших елементів для безпеки й надійності роботи.

Оформляючи товари і приміщення, варто враховувати, що написи, символи і форми предметів мають привертати увагу. Певну роль відіграє тут контрастне і дратівне розміщення предметів. Контрастні розміщення викликають у людини стан напруги. Однак тривалий вплив контрастів може викликати стан стійкої напруги, що шкідливо відбивається на здоров'ї. Люди можуть не тільки

сприймати кольори, але й викликати їх у своїй уяві. Процес репродукування прийнятої інформації завжди супроводжується переживаннями.

Колір черпає свою значимість із реальної дійсності, і його вплив визначається цілою сумою чинників, куди входить і соціальний досвід людини.

Отже, рекомендується фарбувати в сині кольори й блакитні тони приміщення й устаткування, де є значне виділення тепла й де багато шуму, а червоні й жовті кольори треба використовувати обмежено.

Треба пам'ятати, що фарбуючи приміщення й устаткування, варто уникати однобарвності, тому що одноманітність набридає, викликає гальмування. Колір пофарбованих поверхонь впливає й на умову роботи. Якщо у приміщенні присутні різні хроматичні кольори, то його варто пофарбувати в ахроматичні кольори, наприклад у ясно-сірий.

Попереджає розвиток стомлення раціональне освітлення залів і робочих місць (достатня освітленість, сприятливий спектр, рівномірність), художнє оформлення інтер'єру залу, гарна і зручна форма.

Фарбування стін у приміщенні не повинно мати гнітючий вигляд, здатний підсилити тривогу і хвилювання. Вестибюлі, холи, зали, кабінети стають привітними й затишними, коли їх пожвавлюють твори образотворчого мистецтва. Художньо виконані й уміло підібрані за тематикою картини здатні підняти настрій, зробити його оптимістичним, знизити внутрішнє напруження, зняти стомлення тощо. Підбираючи картини треба вимогливо ставитися до їхньої художньої досконалості й ретельно враховувати відповідність їхнього змісту.

Підхід до проектування колірного клімату будь-якого об'єкта (інтер'єру, міського середовища тощо) залежить, насамперед, від призначення даного об'єкта.

Розділимо всі об'єкти на класи.

До першого класу віднесемо чисто виробничі: цехи фабрик і заводів, адміністративні будівлі, наукові, навчальні, медичні, дитячі установи, проектні й креслярські майстерні, музеї, ательє художників тощо. У будівлях цього типу колірне оброблення проектується строго відповідно до норм і правил на основі принципу

строго відповідно до норм і правил на основі принципу функціонально-технологічної доцільності.

До другого – об'єкти, у яких мають бути забезпечені оптимальні умови для зорової роботи, але не меншого значення набувають також психологічний вплив візуального середовища на людину і її естетичні якості. До таких об'єктів можна віднести підприємства громадського харчування, торговельні установи, спортивні зали, видовищні приміщення, деякі виставки. Тут великого значення набуває фактор естетичного й навіть художнього порядку.

До третього – об'єкти, де людина відпочиває, розважається або займається чисто духовною роботою: меморіальні споруди, програмні репрезентативні виставки, музеї особливого характеру, деякі зорові або концертні зали, ресторани, атракціони. У таких приміщеннях у виборі колірної рішення керуються винятково художнім задумом. Але й тут художник не може не враховувати наукові дані про психологічний вплив кольорів і закономірності зорового сприйняття.

Розглядаючи колір як чинник зорового комфорту зазначимо:

– для забезпечення оптимальних умов функціонування органу зору варто дотримуватися певної системи відносин яскравості: нижня зона приміщення – відносно темна ($P = 0,4 - 0,3$), середня зона світліша ($P = 0,5 - 0,7$) і верхня – найяскравіша ($P = 0,8 - 0,9$). Такий розподіл яскравості найбільш звичний для людського ока, тому що він спостерігається й у природному середовищі. Занадто світла підлога викликає враження крихкості й неміцності; ходити по ній неприємно. Стіну з вікнами бажано фарбувати у найсвітліші кольори, щоб простінки менше контрастували за яскравістю з вікном; якщо у приміщенні розміщують які-небудь об'єкти, треба забезпечити умови для їхнього найкращого сприйняття. Світлі об'єкти краще помітні на темному тлі, а темні – на світлому. У виробничих будівлях яскравий контраст між об'єктом і тлом регламентується загальними й галузевими санітарно-гігієнічними нормами. Кольори тла для хроматичних об'єктів вибирають, зазвичай, контрастними до кольорів об'єкта, але можуть бути також ахроматичними відповідної яскравості. Конкретно це питання вирішують залежно від об'єкта;

– якщо око змушене довго фіксувати який-небудь об'єкт, варто дати йому можливість відпочити на колірній плямі, що контрастує.

Так, наприклад, у механічному цеху, де обробляються сталеві деталі, бажано стіни й колони фарбувати у охристо-жовті тони, а у столярному, навпаки, краще фарбувати стіни у холодні тони. Якщо робочий об'єкт позбавлений хроматичних кольорів, наприклад чорна печатка на білому папері, варто вводити кольорові плями в оточення, і не тільки у вигляді фарбування поверхонь, але й у вигляді декоративних елементів (монументальний розпис, твори образотворчого мистецтва, живі кольори). Іноді для зняття колірного стомлення доцільно використовувати спеціальні екрани, що трансформуються і переносяться. Необхідність у таких пристроях зустрічається у ткацькому, фарбувальному й швейному виробництвах, де доводиться мати справу з об'єктами насиченого фарбування. Ахроматизм так само стомлювальний для ока, як і надмірна насиченість кольорів або строкатість. Виходячи з умов фізіологічного комфорту, варто вибирати деяку оптимальну в даній ситуації кількість кольорів, пам'ятаючи, що стомлювальна дія кольорів залежить головним чином від насиченості плями і її кутових розмірів;

– фізіологічно оптимальними (тобто найкращими) кольорами є середньохвильові – від жовтого до блакитного. Будь-який об'єкт першого класу можна запроектувати, не виходячи за межі середньохвильової гами (мова йде, звичайно, про кольори основних поверхонь). Застосування короткохвильових і довгохвильових кольорів має місце в об'єктах другого і третього класу. Психофізіологічний вплив кольорів тісно пов'язаний з естетичним.

Відомо, що людина почуває себе досить комфортно лише в тому середовищі, що певною мірою повторює її власні якості.

Про колірні переваги, можна судити з декоративно-прикладного мистецтва даного народу або соціальної групи, за улюбленими кольорами в одязі, в оздобленні житла, у національному живописі. Усе це, безсумнівно, пов'язане з географічними особливостями даної країни або місцевості, з її колірним кліматом і з колористикою її флори й фауни.

У наш час переважає тенденція "тяги до природи". Штучні "об'єкти" завжди включають в природне середовище і вони так чи інакше контактують із ним. Громадські інтер'єри максимально розкриваються назовні, у них вводиться жива зелень, газони,

криваються назовні, у них вводиться жива зелень, газони, фонтани (басейни), камінь тощо.

Варто з особливою увагою ставитися до оброблення й фарбування поверхонь у приміщенні. Насамперед треба чітко усвідомити свою позицію стосовно природи: вона може виражатися у всілякій підтримці й підкресленні всього натурального, природного й, навпаки, у протиставленні штучного природному. Якщо Ви введете в інтер'єр нефарбоване дерево, цеглу, вовняні або джутові гобелени, кераміку; стелі будуть світлі, стіни – темніші, підлога – ще темніша; загальна гама буде м'яка, мало насичена – Ви стоїте на позиції «натуральності».

Якщо ж Ви прихильник "антинатуральності", то використовуєте емалеві покриття, сталеву або пластмасову плитку, глазуровану кераміку, меблі на хромованих трубах, можете зробити чорну стелю й білу підлогу, ввести в інтер'єр плями насиченого червоного чи синього кольорів. Тобто, свій твір протиставите творам природи.

Обидва підходи однаково правомірні, не треба тільки їх змішувати.

У випадку, де домінують кольори природних матеріалів, не рекомендується з ними сперечатися. В історії, щоправда, відомі випадки, коли у творі мистецтва "дублювалися" кольори природного оточення, наприклад блакитні мозаїчні куполи храмів у Середній Азії. Сполучення синього неба й голубої мозаїки зовсім не класичне, воно несе в собі ірраціональний і містичний початок, що відповідає східній філософії й релігії. Воно правомірне в умовах того часу й місця, коли було створене.

Ф. Л. Райт мріяв про таку архітектуру, що сама стала б живописом. Ле Корбюзьє показав приклади "живопису у просторі" у своїх інтер'єрах монастиря в Ля Туретт, будівель суду в Чандигархе, капели в Роншане.

Насичення простору інтер'єру кольорами традиційне для народної архітектури країн Східної Європи. Широко відома майстерність волзьких, західносибірських, українських, молдавських, угорських селян у розписах і прикрасі житла. Призначення всієї цієї роботи, її зміст, – чисто художній й ідеологічний. Власний мініатюрі – так розуміє наївний народний художник архітектурне середовище. Усі прикраси селянського будинку – це свого роду візуалізація відчуття щастя. Тому вони й вселяють таку

радість і бадьорість. Тут усе організовано в строгому порядку: у "червоному куті" живе Бог і святі; ліжко і стіл представляють одночасно небо й пекло; усіляка орнаментация і прикраси мають магічну, заклинальну силу, їх наносять не тільки для краси, але й для безпеки й щастя.

Мірилом художності колірною рішення виступає його "космічність", тобто внутрішня завершеність і замкнутість у межах системи, сполучення розмаїтості і єдності, а також відповідність канонам даного стилю.

Колір в об'ємно-просторовій структурі або у фарбуванні окремих предметів може бути використаний як засіб композиції, як засіб виявлення форми й організації простору.

Так, наприклад, фарбування будівельних конструкцій або архітектурних елементів будівлі виявляє характер їхньої роботи, напруженість зусиль, взаємні зв'язки. Тримальні елементи (колони, стовпи, ферми) логічно фарбувалися в більш темні або насичені кольори, а панелі що заповнюють – у відносно світлі й мало насичені. Тектоніку об'ємного об'єкта також можна виявляти фарбуванням: наприклад, його нижню, найбільш навантажену частину фарбують у відносно "важкий" і "міцний" кольори, верхню частину у легший і світліший. Нерухомі й рухливі частини, конструктивні деталі також можна виділяти різними кольорами.

В об'ємно-просторовій структурі кольорами також можна вирішувати безліч завдань композиційного порядку. Наприклад: виділити головний елемент структури; зв'язати всі елементи воедино; зрівноважити структуру або, навпаки, зруйнувати рівновагу; розділити простір на зони або ділянки; указати напрямок руху; виявити власний ритм структури або додати їй іншого; деформувати окремі фігури або ділянки простору; ілюзорно збільшити один з вимірів (наприклад, висоту) або знижити його.

За допомогою кольорів вирішують завдання зорового зменшення або збільшення простору, ілюзорного виправлення пропорцій і деформацій. Легкі й світлі "відступаві" кольори стін і перекриттів ілюзорно збільшують простір, а теплі й насичені кольори його зменшують; колірні плями певного малюнка зовсім збільшують або зменшують висоту, скорочують довжину простору, надають необхідні пропорції, вносять динамізм або статичність тощо.

Колір може виступати в ролі носія інформації, причому такої інформації, що сприймається миттєво, без усяких зусиль і на великій відстані.

У сьогоденні колірне кодування широко застосовують у виробничому інтер'єрі, транспорті, у рекламі, наочній агітації й візуальних комунікаціях.

Наприклад, червоний колір означає заборону, небезпеку, зупинку, зелений – дозвіл, пуск, безпека; жовтий – попередження; сполучення жовтого з чорним – "відлякуючий ефект"; синій – це нейтральний колір для орієнтовних знаків, і покажчиків; жовтогарячий попереджає про потенційну небезпеку.

Колір раніше всіх інших чинників інформує нас про властивості об'єкта. Уживання кольорів як засобу інформації регламентується спеціальними нормами для промисловості, транспорту й інших галузей народного господарства.

1.3.2. Особливості кольорової виразності інтер'єрів житлових приміщень

Інтер'єр завжди виражає індивідуальність замовника. В інтер'єрі має відчуватися історія будинку, його сьогодення й майбутнє.

Архітектор організовує внутрішній простір житлового будинку відповідно до певних потреб людей за допомогою різних матеріальних структур – тримальних опор, зовнішніх стін, перегородок, перекриттів і покриттів. Сполучення конструктивних елементів, що обмежують й огорожують простір, ззовні сприймається як обсяг будівлі, зсередини – як інтер'єр житла.

Масштаби житлових будівель, у свою чергу, слугують засобом організації відкритих просторів – ділянок, дворів, вулиць, площ. У композиції інтер'єру виділяють види просторової форми – простір, обсяг і площину, ними архітектор формує внутрішній житловий простір.

Правильне колірне рішення різних функціональних зон у сучасному будинку має надзвичайно важливе значення, тому що надає закінчений вигляд його інтер'єру.

Під впливом невдалої колірної композиції навіть добре обставлена у всіх відношеннях квартира може виглядати неприємно, у той час як умілий підбір і сполучення кольорів скрадають деякі недоліки житла, створюють затишок, поліпшують настрій. Ці відчуття пов'язані з таким поняттям як візуальний

тя пов'язані з таким поняттям як візуальний клімат, і до його створення варто віднестися серйозно і творчо. Багато в чому індивідуальність нашого житла визначається саме кольорами. Людський мозок улаштований так, що і сприймає і запам'ятовує, у першу чергу, саме кольори. Форма – річ, безумовно, не менш важлива, але саме колористика інтер'єру визначає його стиль і створює настрій.

Колірне рішення квартири залежить від таких взаємозалежних чинників:

- орієнтації за сторонами світу й освітленості кімнат;
- розмірів і пропорцій приміщень;
- освітлення (природним або штучним світлом);
- емоційного й лікувального впливу кольорів на людину;
- призначення приміщень.

Отже, в оформленні домашнього життєвого простору треба враховувати вплив кольору на кожного члена родини – залежно від його віку, статі, роду занять, переваг у проведенні дозвілля, художніх нахилів тощо.

Колір має відповідати загальному стилеві будинку, завданням кожного конкретного приміщення. Він не може бути випадковим. В ідеалі, перш ніж пуститися на пошуки "своїх" палітри, треба уважно прислухатися до себе і спробувати зрозуміти, який колір турбує і дратує, а який радує і надихає.

Шоколад, кава з молоком, ваніль, фрукти й овочі на стелі, стінах і на підлозі тощо. Зараз часто розфарбовують свій будинок у їстівні і навіть смачні кольори.

Перш ніж обирати кольори для інтер'єру квартири, треба вирішити, у якому стилі буде оформлене житло, які меблі купувати. Адже відштовхуватися доведеться саме від кольору меблів. Якщо вони кричущі (наприклад, фіолетовий диван або кухня в стилі хай-тек з яскравими пластиковими фасадами), то стіни мають бути в дуже спокійних тонах. І, навпаки, якщо меблі класичні (традиційна дерев'яна кухня) або ніжних тонів – колір стін може бути більш інтенсивним. На думку психологів, який би не був інтер'єр, класичний чи авангардний, житло має бути в пастельних тонах.

Надто яскраві кольори збуджують, провокують на негативні дії, що може призвести до безсоння, або, гірше того, до бажання утекти з власного будинку.

У виборі для дитячої кімнати доречні світлі, теплі й помірковано-яскраві тони. Але якщо ваша дитина надто збудлива й активна, не перешкодить додати блакитний і зелений кольори. А от червоний у дитячій небажаний у великих кількостях.

Дитині до двох років необхідні тільки м'які ненасичені кольори. Однак, ледь вона підросте, як дитяча може перетворитися в яскраве, строкате й веселе приміщення в будинку. Але поступово яскраві контрастні кольори доведеться змінити на більш спокійні і строгі – адже дитина піде в школу і колірна гама в його кімнаті не має відволікати її від занять (рис. 1.18).

Рис.1.18. Інтер'єр дитячої кімнати

Корисно оновлювати інтер'єр дитячої хоча б раз у два-три роки, адже дитина росте й розвивається. Можна змінювати колірну гама, але не занадто різко.

У ванній кімнаті добре виглядає як традиційний білий, так і різні відтінки блакитного. Останнім часом популярні сріблясті кольори. Якщо ванна кімната відносно простора й добре освітлена, можна зробити основними кольорами смарагдовий або брусничний. Світла сантехніка може «заграти» на темному тлі.

Для маленьких ванних кімнат без вікон найбільше підходять пастельні тони з укрощеннями білого, чорного або яскравого кольорів. У просторих, добре освітлених ванних кімнатах колірна гама може бути і більш насиченою, яскравою і контрастною (р

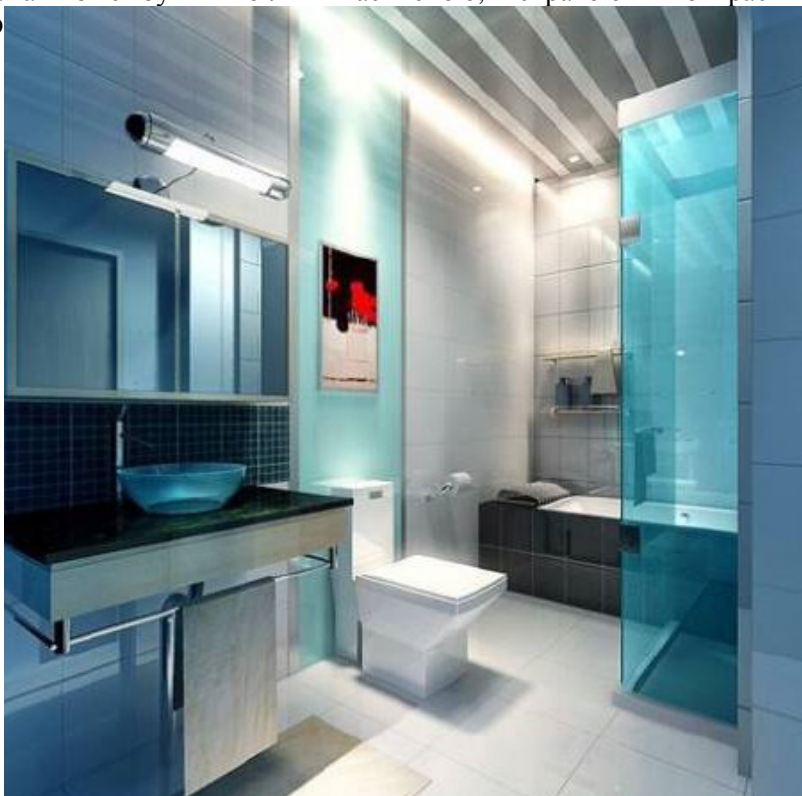

Рис. 1.19. Інтер'єр ванної кімнати

Зона їдальні, кухні дозволяє використати як яскраві теплі тони, так і холодні й приглушені – залежно від того, якого ефекту Ви прагнете домогтися. Якщо хочеться легкості, то доречно жовто-

жовтогарячу теракотову гаму. А для шляхетного спокою – до ваших послуг різні відтінки зеленого або кольори натурального дерева. Порадують око невеликі деталі білого чи золотавого кольору. Для досягнення світлої, чистої, прозорої ідальні варто використати білий колір.

На думку психологів, в оформленні кухоль доречні "теплі" кольори – червоний, жовтий, жовтогарячий. Особливо актуальні вони в тому випадку, якщо кухня для Вас одночасно й основне місце трапези. Справа в тім, що згадані вище кольори збуджують і підсилюють апетит, у той час як чорний, навпаки, його гнітить. Меблі і підлогу в кухні також бажано оформити в теплих тонах (рис. 1.20).

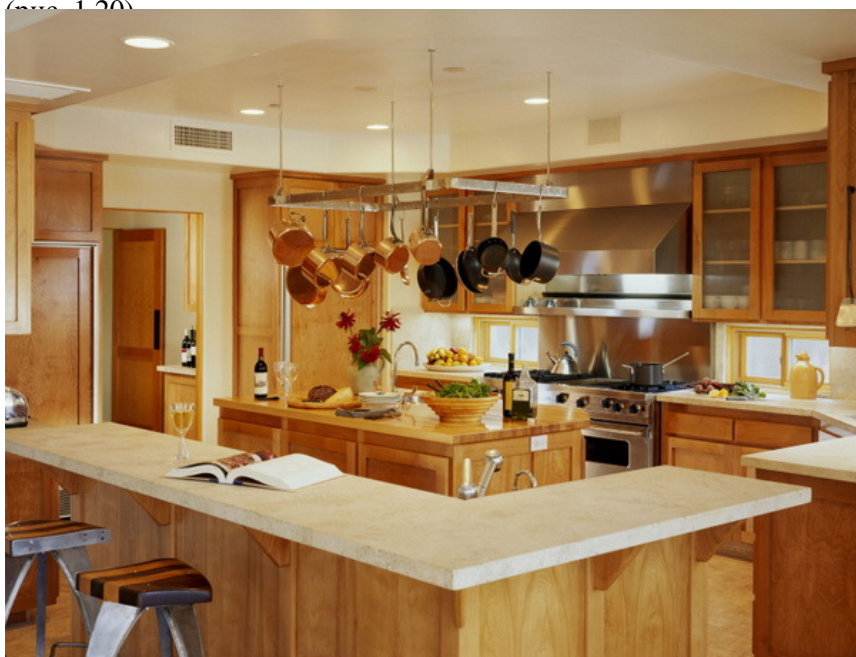

Рис. 1.20. Інтер'єр кухні

Царство не яскравих кольорів – спальня. Якщо Ви мрієте про зустріч із супутником життя, то вам підійде спальня в персикових або ясно-рожевих тонах. У кожному разі уникайте в її оформленні великих обсягів червоного, яскраво-жовтого і яскраво-жовтогарячого (інакше буде важко заснути), чорного й темно-синього,

темно-фіолетового й темно-коричневого, а також темно-сірого (щоб уникнути депресії).

Традиційно використовуються світлі пастельні "теплі" кольори, що створюють атмосферу затишку. Якщо спальня невелика, то використання в ній яскравих контрастних кольорів нерозумно. Краще зіграти на нюансах – відтінках того або іншого кольору. Молоді і нежонаті можуть експериментувати. Навіть "агресивний" червоний колір цілком доречний, тому що є кращим тлом для "любовних ігор" (рис. 1.21).

Рис. 1.21. Інтер'єр спальні

Для більш сміливого вирішення кольорової гамми підійде вітальня – від пурпуру із золотом до африканської гами або кислотних відтінків. Але пам'ятайте, що надто яскраві, «агресивні» кольори стомлюють зір і психіку. І, імовірно, через якийсь час Вам захочеться перефарбувати вітальню в що-небудь більше спокійне. У будь-якому разі у вітальні можна задіяти й фіолетовий, і темно-синій, і червоний, і чорний. Використання темних кольорів основних вимагає різноманітного освітлення і яскравих світлих

них вимагає різноманітного освітлення і яскравих світлих аксесуарів, інакше кімната здасться надто похмурою.

Це місце колективного проведення часу кожен може оформити її, виходячи лише зі своєю фантазії й індивідуальності. Особливо строгих правил колірного оформлення тут не існує. Аби "тональність" вітальні не занадто дисгармоніювала з колоритом інших кімнат (рис. 1.22).

Рис. 1.22. Інтер'єр вітальні

Кабінет традиційно фарбують у спокійні прохолодні тони. Хоча якщо хочеться чогось більше яскравого й це не відволікає Вас від роботи – будь ласка! Комуś потрібний кабінет у біло-синіх тонах, комуś – у золотаво-коричневих.

Переважають коричнюваті й зеленкуваті відтінки, що створюють атмосферу спокою і зосередженості. У сполученні з яскраво-коричневими меблями така "тональність" найбільш сприят-

коричневими меблями така "тональність" найбільш сприятлива для холериків і сангвініків. Спокійним же людям не зашкодить включити в інтер'єр і більш яскраві деталі, що діють підбадьорливо (рис. 1.23).

Кімната, інтер'єр якої витриманий у кольорах холодної гами (синій, зелений), створює відчуття спокою й тиші, відпочинку. Теплі тони (жовтий, червоний, жовтогарячий), навпаки, викликають приплив енергії, немов спонукають до руху. Наприклад, жовті шпалери в кімнаті створюють враження сонячного дня за вікном із сонячними зайчиками на стінах. Теплі кольори зорovo збільшують (якщо мова йде про світлі відтінки), і, навпаки, зменшують (там, де мова йде про відтінки більш темні). Наприклад, приміщення із червоними стінами здається невисоким і невеликим за площею, але водночас говорить про сильний характер хазяїна подібної кімнати.

Рис. 1.23. Інтер'єр кабінету

Холодні відтінки, навпаки, зорovo збільшують будь-яке приміщення. Одну із причин цього дизайнери бачать у тому, що у природі основними фарбами є саме відтінки холодні – синій (небо, море) і зелений (трава, ліс). Відповідно, холодні кольори мимоволі

і зелений (трава, ліс). Відповідно, холодні кольори мимоволі породжують асоціацію із живим пейзажем, із безмежними просторами.

Також у кімнатах, що виходять вікнами на північ, кращі кольори максимально світлі, теплих тонів – золотисто-жовті, рожево-кремові. Такі стіни відбивають більше світла, створюють відчуття тепла й навіть сонячності. Якщо вікна виходять на південь і південний захід, кімната подовгу висвітлюється сонцем і сильно нагрівається в жарку пору року, кольори стін краще підбирати у гамі холодних тонів – блакитних, синьо-зелених або сірих. У північних районах за будь-якої орієнтації вікон радять використовувати теплу гаму кольорів. Наприклад, білі кольори, які ми так любимо за відчуття чистоти й свіжості, за даними психологів, можуть негативно впливати на нас, тому що створюється ефект порожнечі й самотності.

Світлі відтінки зеленого – допомагають прискорити зцілення хворої людини. А от чорні предмети інтер'єру, темні тони в обробленні "протипоказані" як дітям, так і людям похилого віку. У перших гнітиться життєрадісність, а другим це навіває сумовиту й дощову осінь життя. Для підлітків особливо небезпечний сірі кольори, які мають властивість пригнічувати волю й гальмувати розвиток.

Ураховуючи багатовікову практику, фахівці вивели правило, що діє в усіх, без винятку, випадках. Уся колірна палітра домашнього інтер'єру має складатися з «апетитних» або «природних» кольорів, наприклад, із гірчичного, персикового, кави з молоком, шоколадного, молочного, винного або теракотового, небесного й піщового. Ці природні кольори завжди будуть модними і будуть визначати сучасний стиль квартири. Додаючи аксесуари, що виражають внутрішній світ хазяїв, можна одержати індивідуальний, затишний і стильний інтер'єр.

Поради:

- Якщо пофарбувати темне приміщення у світлі кольори, то воно стане значно світлішим.
- Для ефекту зниження висоти кімнати варто пофарбувати стелю у темний колір.
- Якщо пофарбувати стіни невеликої кімнати у блакитний чи сіруватий кольори, то вона стане значно ширшою.

- Для розмежування різних функціональних зон усередині одного приміщення застосовуйте різне фарбування стін.
- Червона палітра славиться різноманіттям тонів і відтінків. Але будьте обережні: занадто яскравий або темний червоний кольори можуть швидко набриднути.
- Для бадьорості та гарного настрою варто використовувати жовті кольори і їхні відтінки.
- Зелений – це колір життя і є ідеальний для гулких приміщень.
- Свіжість і легкість характерні для блакитного й синього кольору.
- Для додання більшої освітленості приміщенню розфарбуйте його стіни яскравими теплими кольорами.
- Такі нейтральні кольори, як беж і коричневий, легко сполучаються з іншими кольорами й надають приміщенню природного вигляду.

Варто пам'ятати, що дивитися на кольори треба й при природному, і при штучному освітленні на відстані не менш двох метрів (поблизу сприйняття кольорів змінюється). Будь-який дизайнер порадить Вам не купувати яскраві строкаті меблі в кімнату з яскравими барвистими стінами – спочатку Вас буде радувати гарний настрій, надзвичайні припливи енергії, але швидко розмаїтість яскравих, соковитих фарб почне Вас стомлювати, і вже через кілька місяців Ви, імовірно, почнете думати про зміну обстановки. можна не брати до уваги і зміну з віком психологічного сприйняття кольору і його впливу на організм людини. Так, молоді люди і ті, хто знаходиться в розквіті життєвих сил, краще реагують на яскраві і контрастні, а також м'які і приглушені тони. А от літнім найчастіше більше подобаються пастельні відтінки червоного, жовтогарячого, жовтого або золотавого кольорів: вони створюють відчуття затишку, спокою й умиротворення.

Майже всі діти люблять теплі відтінки. І дитячу найкраще оформити в рожевих, червоних, жовтогарячих і жовтих тонах. Її інтер'єр має бути радісним і яскравим. Крім того, якщо в дитини немає відхилень у розвитку нервової системи, можна задіяти й контрастні кольори, сполучаючи їх з м'якими приглушеними тонами.

Але як же бути, якщо хазяїн почуває себе комфортно саме в червоних стінах? Такими яскравими плямами можуть стати м'які меблі, штори, диванні подушки... І не треба плутати: має бути спокійне тло і яскраві меблі, а не навпаки – яскраві стіни і блідий диван. Такі відтінки припустимі лише в підкреслено молодіжних інтер'єрах або в клубах, виставкових залах й інших громадських місцях. У житловій кімнаті для нормальної людини яскраві кольори можуть бути лише доповненнями до кольорів спокійних, акцентами

в кімнаті. Яскраві плями мають сполучатися із загальним кольором приміщення. Наприклад, на тлі ванільного або блідо-жовтого прекрасно виглядає кораловий (приглушений червоно-жовтогарячий) колір. До речі, в ідеалі в кімнаті має бути не більше чотирьох різних кольорів. У крайньому випадку – спектр відтінків одного кольору (скажемо, від синьо-зеленого до світлого трав'яного). Якщо кольорів у кімнаті більше – це і естетично неправильно, і психологічно складно.

Сьогодні можливе сполучення шоколадного кольору з ванільним. Допускаються як шоколадні меблі і ванільні стіни, так і навпаки. Гарне сполучення блідо-персикового з насиченим беж. Варто використовувати у квартирі кольори, що подобаються вам самим. Хтось полюбає усе рослинне – і тут ланцюжок: трав'яний і жовтувато-зеленуватий колір висушеного сіна. Якщо додати вкраплення тепла жовтогарячого або жовтого, то виходить соковита і мальовнича обстановка з "рослинним" нахилом, і на душі стає радісно і тепло. Хтось полюбає сполучення блідо-голубого і білого. Головне щоб не занадто!

Приклади сполучень кольорів:

Червоний – Зелений, сірий, синій;

Малиновий – Жемчужно-сірий, рожево-ліловий;

Темно-червоний (бордо) – Чорний, темно-блакитний, беж;

Червоний – Світло-блакитний, зелений;

Густо-рожевий – Різні відтінки блакитного;

Коричнювато-рожевий – Голубий, кремовий;

Блідо-рожевий – Салатний, блідо-бузковий, блакитний;

Жовтогарячий – Фіолетовий, блідо-блакитний, яскраво-синій;

Салатно-жовтий – Блідо-рожевий, сірувато-блакитний;

Жовтий – Фіолетовий, голубий, зелений;

Блідо-жовтий – Світло-ліловий, сірувато-рожевий, блідо-зелений;

Золотавий - Ясно-сірий, зелений, темно-червоний.

У невеликих за площею, але високих кімнатах для зорового зменшення їхньої висоти стіни обробляють не одним, а двома кольорами. Для цього поверхню стіни треба розділити по висоті на дві частини горизонтальною лінією. Верхню частину стіни варто пофарбувати світлим, а нижню – більш насиченим, але обов'язково погодженим по кольорах тоном. Для фарбування дверей рекомендується кілька варіантів. Полотно дверей і лиштви можна пофарбувати в білі кольори або в ті ж кольори, що й стіни. Якщо для стін обрані світлі кольори, двері краще пофарбувати тими ж, але більш насиченими кольорами.

Часто дерев'яні дощаті підлоги за традицією фарбують у досить похмурі темно-коричневі кольори. Краще пофарбувати підлогу в ясно-коричневі, ясно-сірі, жовтий кольори.

На відміну від дерев'яних, підлоги з лінолеуму або полівінілхлоридних плиток бувають найрізноманітніших кольорів – сині, блакитні, зелені, бежеві, ясно-сірі. Кольори таких підлог обов'язково треба погодити з кольорами, обраними для фарбування стін. Незалежно від кольорів стін у передпокої або кімнаті підлоги мають бути одного кольору у всіх приміщеннях квартири. Добре сполучаються бежеві стіни і ясно-коричнева підлога, золотаво-жовті стіни й зеленувато-блакитна підлога, світлі сірувато-зелені стіни і ясно-сіра підлога.

Під час оброблення квартири, більші поверхні (стіни й стелі) варто пофарбувати в м'які, світлі тони, а для меблів і декоративних тканин можна вибрати більше насичені кольори. Окремі предмети обстановки або оздоблення (виробу з кераміки, диванні подушки тощо) можуть бути інших більш інтенсивних кольорів. Ці предмети внесуть в інтер'єр яскраві колірні плями, не порушуючи загальної спокійної гармонії його домінуючих тонів.

В інтер'єрі не має бути монотонності й одноманітності, необхідні хоча б незначні контрасти; відсутність їх також стомлює, як і зловживання дуже яскравими, насиченими кольорами й різкими контрастами.

Кольори білий і сірий добре сполучаються з жовтим, червоним і зеленим, тому їх можна використовувати у створенні колірних гармоній. Якщо в інтер'єрі використовуються різні відтінки одного з

моній. Якщо в інтер'єрі використовуються різні відтінки одного з кольорів, наприклад блакитного, то в цьому випадку стіни можуть бути світлих блакитнувато-сірих кольорів, а оббивка тахти і крісел того ж, але більш насиченого кольору. Декоративну тканину на вікна можна вибрати в тон стіни або, наприклад, білу з легким малюнком (блакитнуватого тону); килим – світло-сірого кольору. Окремі предмети оздоблення, наприклад подушка на тахті й керамічній вазі на журнальному столику, – жовтогарячі. Якщо стіни зеленувато-сірі, то тахта ясно-зелена, килим цього ж, але більше насиченого кольору, декоративна тканина на вікнах у тон оббивки тахти з малюнком жовтих кольорів, крісла й подушки на тахті – жовті. Можна використовувати два близьких кольори і їхні відтінки.

Наприклад, стіни в кімнаті пофарбовані в ясно-жовті кольори, а підлога або килим синій. Оббивка для меблів обрана жовтого, а декоративна тканина на вікнах білих кольорів із блакитним малюнком. Цей прийом, зазвичай, застосовують при обробленні не всієї квартири, а тільки її деяких приміщень, наприклад дитячої

Колірну гаму спальні можна вирішити в м'яких, спокійних тонах – золотаво-жовтим, сріблясто-сірим, світло-жовтогарячим, а кухні на основі сполучення світло-блакитного (стіни) і лимонно-жовтого (кухонні меблі) тонів. Близькі за тональністю й контрастні сполучення кольорів використовуються й в інтер'єрі тільки однієї, припустимо, загальної кімнати будинку. Якщо весь інтер'єр кімнати буде заснований на гамі сіро-блакитних тонів, то для того щоб виділити куточок відпочинку, варто застосувати контрастне сполучення кольорів, наприклад, блакитнувато-зеленого (тахти) і червоного (крісла).

Приміщення, у яких перебувають тривалий час, краще фарбувати у світлі неясні кольори, а прохідні приміщення – у насичені. Проекти з інтер'єру або екстер'єру забезпечують можливість точного підбору матеріалів за кольорами для оброблення всієї будівлі або іншого об'єкта і його окремих частин

Колірне оброблення приміщень рекомендується робити з урахуванням особливостей клімату, призначення приміщень, умов зорової роботи, характеру освітлення й вимог техніки безпеки.

1.3.3. Особливості колірної оформлення офісів

Дизайн інтер'єру і планування офісу – невіддільні компоненти корпоративної культури. У сучасних умовах дизайн інтер'єру офісу стає важливим засобом спілкування з клієнтами і вираженням ідей компанії. Створити проект офісу, обрати стиль інтер'єру так, щоб він став зручним для кожного співробітника, – одна з основних задач керівництва компанії. Продуманість дизайну інтер'єру дозволяє істотно збільшити продуктивність праці і ріднить співробітників зі своєю компанією.

Офіс (англ.) – контора, канцелярія, представництво компанії, службове приміщення. Насамперед офіс повинен мати діловий вигляд. Розпочинати планування розміщення офісу треба з раціональної орієнтації всієї будівлі по сторонах обрію. Від променів полуденного сонця можна захиститися за допомогою сонцезахисних пристроїв.

Наприклад, оберемо офіс, де зручні меблі, колірна гама вирішена у спокійних тонах. Денне світло приглушене за допомогою жалюзі, але одночасно має місце спрямоване висвітлення. Наявність усіх цих чинників створює ділову, зосереджену обстановку для роботи (рис. 1.24).

Рис. 1.24. Інтер'єр офісу

В офісі необхідні: системи ефективного штучного освітлення, система кондиціонування повітря, пристрій звуковбирного облицювання стін, підлог, перекриттів. Вікна, захищені фіранками, спричиняють низку ергономічних вимог (пов'язаних із психологією людини й фізіологією праці). Необхідним для офісу є забезпечення провітрювання, підтримки рівня шуму, наявність переставних перегородок-екранів, квіткарки, удале колірне рішення інтер'єру, наявність акваріумів, флорариумів, зони відпочинку й

Фарбування стін і стель, їхнє оброблення залежать від розмірів і місця розташування приміщень і ніби поліпшують їхні габарити. Стіни приміщень при членуванні – горизонтальними й вертикальними смугами здаються різних розмірів. Крім того, верти-кальні смуги створюють враження руху, а горизонтальні – спокою. Блакитна стіна уявно віддаляється, коричнева стіна наближається,

а жовта зникає. Міцність спорудження підкреслюють темні й блакитнувато-сірі кольори. Для вузького й довгого приміщення

доцільно застосовувати «прозорі» перегородки, що розчленовують приміщення.

Щоб зробити вузьке приміщення уявно ширшим, можна на одній з довгих стін повісити великі дзеркала. Доцільно змінювати яскравість кольорів фарбування стін у приміщенні залежно від освітленості тієї або іншої стіни.

Так, стіна, на якій розміщені світлові прорізи вікон, здається набагато темнішою від інших стін приміщення. Якщо приміщення маленьке, то блакитна і ясно-зелена фарби ніби розсовують стіни, створюють відчуття більшого простору, роблять кімнату вільнішою.

Коричневі й теракотовий (червонясто-коричневий) кольори уявно зменшують приміщення. Тому пропорції подовженої кімнати можна уявно поліпшити завдяки фарбуванню торцевих сторін у більш темні кольори.

Вибір колориту також залежить від кліматичних умов. Наприклад, для приміщень у районах з жарким кліматом гарна гама зелено-синіх кольорів різної освітленості у сполученні з теплим акцентом. Та ж сама вимога ставиться й до приміщень, що виходять на сонячний південний бік.

Контраст декількох світлих і темних смуг або предметів створює враження інтенсивності освітленості, що важливо для недостатньо світлих приміщень. Яскраві й строкаті кольори люблять жінки. Однак, якщо приміщення наповнене безліччю яскравих речей, які не створюють колірний ансамбль, то краса руйнується. Щоб не було строкатості, варто застосовувати не більше чотирьох кольорів, що утворюють колірну гаму.

Важливим чинником формування ансамблю офісу є наростання сили кольору при русі від входу до головної кімнати. Вирішальною у створенні гарного ефекту загальної композиції є вигляд від головного входу головної кімнати, здатний повести людину, що увійшла, у потрібному напрямку. Замкнути композицію доцільно красиво обставленим місцем для бесіди.

Для зони відпочинку доцільно застосовувати інтенсивний теплий зелений кольори підлоги й стін з оранжево-червоними й жовтими меблями. У цей час оформлення офісів виробляється в основному у трьох напрямках, у так званих «катерининському», «радянському» й «європейському» стилях.

У «катериненському» стилі використовують часто бордову гаму кольорів із золотим акцентом. В інтер'єрі застосовують гобелени, ліпнину, розбивку стін, кришталеві люстри, дзеркала, меблі з овальними формами й оксамитовою оббивкою.

У «радянському» стилі має місце звична спокійна бежева гама кольорів. У тон підбираються меблі зі шкіряною або сукняною оббивкою.

У «європейському» стилі часто присутні контрастні колірні сполучення, наприклад, чорно-білі. У поверхнях шаф й у конструкціях меблів (ніжки столів, крісел) застосовують метал.

Широко використовують оббивку меблів під шкіру. Кращі кольори оббивки: чорний, білий, фіолетовий, «металік».

Логічним доповненням і завершенням композиції є кольори.

Кольори – це властивість тіл викликати певні зорові відчуття відповідно до спектральної характеристики відбиваного або випускового видимого випромінювання. Колір має бути пов'язаний з об'ємно - просторовою структурою приміщення.

Колір є джерелом інформації й чинником психологічного комфорту.

Колірна сфера дозволяє підібрати психологічні гармонії радості, спокою, суму, що складаються з єдності контрасту й подоби в тоні, кольорах, лінії: тон – світлий й темний; кольори – теплий і холодний; лінія – напрямок нагору або вниз відносно горизонталі.

Радість виникає у світлому тоні, теплих кольорах й у русі над горизонталлю. Спокій створюється за наявності рівноваги між світлим і темним, теплим і холодним, за орієнтації на горизонталь. Сум виникає в темному тоні, холодних кольорах й у русі під горизонталлю.

Вибір колірного оформлення визначається характером трудової діяльності. Для робіт із фізичними або нервовими навантаженнями, з високим температурним режимом інтер'єри приміщень необхідно фарбувати у світлі тони блакитних, сіро-блакитних, зелено-блакитних й інших холодних кольорів невисокої насиченості. Періодичні фізичні й розумові навантаження легше виконуються в обстановці теплих кольорів, що підвищують актив-

Отже, колірну композицію можна побудувати, використовуючи основні властивості кольорів або одну з них, наприклад, колірний

тон, яскравість, насиченість, фактуру, або ж одну з особливостей сприйняття кольору.

Дотепер мова йшла про психофізіологічний й емоційний вплив окремих кольорів. Але в інтер'єрі людина украй рідко бачить тільки один колір. Зазвичай вона сприймає складне колірне середовище, тобто на неї психофізіологічно впливають не окремі кольори, а їхнє сполучення. Ці сполучення створюються на основі низки закономірностей, з урахуванням взаємовпливу кольорів, що

Необхідно вміти вибрати з безлічі засобів найбільш ефективні для конкретного інтер'єру, тому що кожна ідея вимагає власних засобів вираження. Однак такий вибір неможливий без знання закономірностей, керуючих цими засобами.

Контрольні питання і завдання

1. Схарактеризуйте фізичну природу кольору.
2. Визначте основні групи кольорів.
3. Розкрийте інтуїтивне сприйняття кольору людиною, колірну символіку.
4. Схарактеризуйте вплив кольору на емоційний стан людини.
5. Проаналізуйте виправданий ступінь кольоровості інтер'єрів приміщень.
6. Розкрийте взаємозалежність кольорового вирішення інтер'єру від функції.
7. Визначте місце кольору у трудовій діяльності людини.
8. Визначте особливості кольорових вирішень інтер'єрів промислових приміщень.
9. Визначте особливості кольорових вирішень інтер'єрів приміщень лікувальних закладів.
10. Визначте особливості кольорових вирішень інтер'єрів житлових приміщень.
11. Визначте особливості колірного оформлення інтер'єрів офісів.

Рекомендована література

1. *Агостон Ж.* Теория цвета и ее применение в искусстве и дизайне. – М.: Мир, 1982. – 184 с., ил.

2. Антонович Э.А., Василишин Я.В., Шпильчак В.А.: російсько-український словник-довідник з інженерної графіки, дизайну та архітектури. – Львів: Світ. – 2000. – 240 с.
3. Ванникова Е.М., Кричевский М.ФЕ., Черкасов Г.Н. Цветовое решение интерьеров производственных зданий. – М.: Стройиздат, 1966. – 44с.
4. Клар Г. Тест Люшера. Психология цвета. – М.: Питер. – 1998. – 94 с.
5. Куплен П., Уоррендер К. Психология цвета в интерьере. – М.: Контэнт. – 2008. – 168 с.
6. Лисициан М.В., Новикова е.Б., Петунина З.В. Интерьер общественных жилых зданий. – М.: Стройиздат, 1973. – 238 с.
7. Люшер М. Цвет вашего характера. – М.: Вече: Персей, 1996. – 394 с.
8. Майстеровой С. Эргономика квартиры. Часть 2. – Москва – Санкт-Петербург: ДИЛЯ. – 2004. – 145 с.
9. Пономарева Е.С. Цвет в интерьере. – Минск: Вышш.школа, 1984. – 167 с., ил.
10. Претти Р. Интерьерный дизайн. – М.: ЭКСМО, 2002. – 23 с.
11. Фоменко И. Цвет и психология: монография. ХГАК. – Харьков. – 2001. – 172 с.
12. Эйвис м., Эйвис Дж. Интерьер: выбираем цветовой дизайн – М.: Изд. дом «Ниола 21-й век». – 2001. – 168 с., ил.

Розділ 2. ТЕОРІЯ КОЛЬОРОВИХ ВРАЖЕНЬ І КОЛЬОРОВОЇ ВИРАЗНОСТІ В КОМПОЗИЦІЇ ІНТЕР'ЄРІВ

Оптичним, електромагнітним і хімічним процесом, що відбувається в наших очах і у свідомості під час спостереження за кольором, часто відповідають паралельним процесам у психологічній сфері людини. Переживання, обумовлені сприйняттям кольору, можуть проникати глибоко в мозкові центри й визначати емоційне й духовне сприйняття.

Наприклад, глибока синява моря і далеких гір зачаровує нас, а той же самий колір у внутрішніх приміщеннях здається моторошним і неживим, вселяє жах. У темряві ночі синє неонове світло здається привабливим, подібно до синього кольору на чорному тлі, а разом з червоним і жовтим створює веселу живу тональність. Якщо синє, залите сонячним світлом небо оживляє, ніби активізує дію, то синій тон освітленого місяцем неба викликає пасивність, будить у нашому серці незбагненну тугу. Червоний колір неба загрожує поганою погодою, а синє, зелене або жовте, обіцяє добру погоду. Від подібних життєвих спостережень, здавалося б, неможливо не перейти до простих і точних умовиводів про виразність кольору. Жовті тіні, фіолетове світло, синьо-зелений вогонь, червоно-помаранчевий лід – уже це, здавалося б, протирічить нашому досвіду і створює враження чогось потойбічного. І тільки люди, які вміють глибоко і захоплено реагувати, здатні сприймати колір і його поєднання, не співвідносячи їх власне із предметами.

Архітектор за допомогою поліхромії формує сприйняття інтер'єру відповідно до його багатобічного змісту, а не всупереч йому.

Він прагне втягнути інших людей у гру власної уяви, вселити їм свою ідею, своє бачення образу, розбудити в них прагнення до співпереживання, здатність відчувати прекрасне.

Ідейно-художній образ інтер'єру, специфічні засоби, за допомогою яких він створений, і мова, що його виражає, не всіма сприймаються однозначно, тому що поліхромія здатна не тільки підсилювати образні асоціації, породжувати архітектурною формою, але й самостійно породжувати такі асоціації, багато в чому визначати образну характеристику інтер'єру. У цьому випадку вона виступає у своїй найголовнішій ролі, як виразник складного світу почуттів і переживань, символом ідей.

2.1. ЕСТЕТИЧНІ ЗАСАДИ КОЛІРНОЇ КОМПОЗИЦІЇ

На відміну від інших видів поліхромії, архітектурна поліхромія – це багатоколірність інтер'єру організована за законами архітектурної композиції, що знаходиться в органічному зв'язку з архітектурною формою. Її можливості в рішенні практичних і

художніх питань з інтер'єру – безмежні. І хоча ці можливості ще не повною мірою пізнані, навіть оволодіння сутністю того, що вже досить відомо, дозволило б ефективно й з почуттям міри використовувати кольори в інтер'єрі згідно зі зростаючими сучасними вимогами.

Для цього насамперед треба покінчити зі спрощеним ставленням до використання кольорів. Естетична роль поліхромії й найпоширеніша ділянка її застосування – це виявлення достоїнств або маскування недоліків архітектурної форми. Однак цим вона далеко не вичерпується.

Поліхромія може активізувати або повністю формувати зорове сприйняття інтер'єру, його ідейно-художній образ. Вона здатна виражати найтонші відтінки почуттів і настрою, будити уяву, гармонізувати навколишнє колірне середовище, взаємодію статичних сил у матеріальній оболонці внутрішнього простору й багато чого іншого.

Лише спираючись на колірні закономірності композиції, пізнавши їх, можна розгадати таємниці гармонії й феномен формування художнього образу. Добір засобів і закономірностей, їх «режисура» у кожному конкретному випадку підвласні змісту – практичному й ідейно-художньому. Такий добір суцього індивідуальний, багато чого визначає ідея майбутньої композиції інтер'єру. Тут не може бути загального рішення на будь-який випадок, але можливий загальний підхід.

Кольори сприймаються не самі по собі, а як природні властивості матеріального світу. Вони завжди пов'язані в уяві людей з певними предметами, їхньою формою, матеріалом, освітленням, призначенням тощо.

Колір, що існує поза зв'язком з іншими кольорами, з об'єктом, якому він належить, з оточенням і освітленням, просто немислимий. Він завжди багатобічно обумовлений, сприймається у світлокоровому середовищі, у взаємозв'язку з ним, піддається його впливу й, що особливо важливо, сам на нього впливає. За законом психології, відповідно до якого сприйняття завжди має осмислений характер, колір не можна відокремити від форми, якій він належить, від її функції, параметрів, матеріалу. Реакції на колір і форму дуже важко розчленувати й розглядати порізно, хоча колір сприймається майже миттєво, а інші елементи форми трохи пізніше. Та й сам зміст архітектури не допускає відокремлення

сам зміст архітектури не допускає відокремлення колірної рішення від конкретного багатобічного змісту інтер'єру.

Оскільки колір в інтер'єрі – це колір архітектурних форм – кольороносій, сприйманий як конкретне вираження сутності предметів, то колірна композиція є архітектурна композиція з усіма її загальними закономірностями – відносинами й пропорціями, ритмом, контрастом, нюансом, масштабністю, двовірністю й супідрядністю. Це загальні закономірності. Тільки подоланням протиріч між цими групами з їхніми проблемами і складностями, через їхню інтеграцію і складний синтез у створенні архітектурної й, зокрема, колірної композиції, втілюються її головні принципи – художній образ, тектоніка й гармонія (рис. 2.1).

Однак існують і специфічні природні структурні закономірності, властиві самим кольорам безвідносно. Закономірності абстрактних кольоросполучень мають бути осмислені й співвіднесені з конкретними просторовими формами з їхніми особливостями, матеріалом, функцією, характером освітлення тощо.

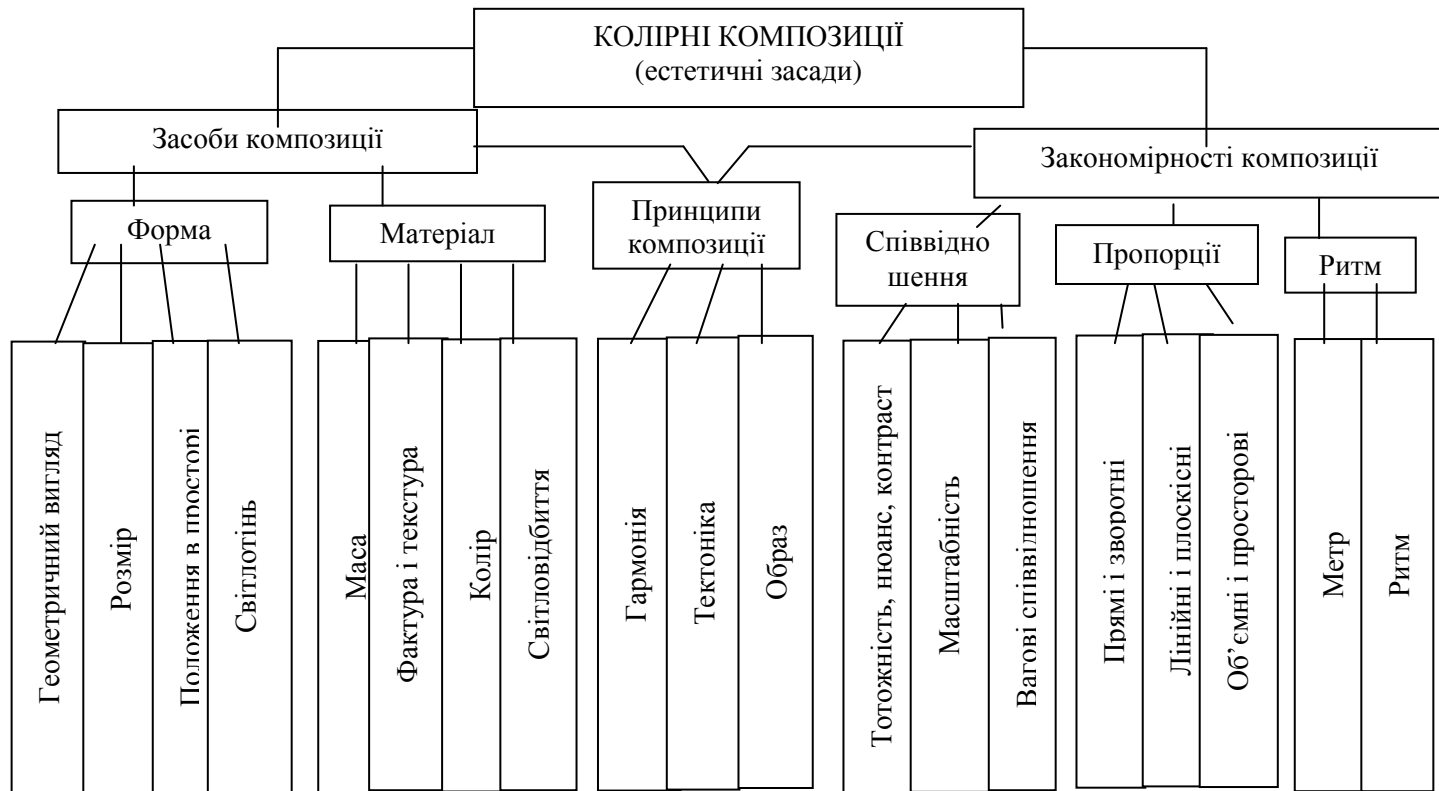

Рис. 2.1. Естетичні засади колірної композиції

2.2. ЗАСАДИ ОБ'ЄДНАННЯ І РОЗМЕЖУВАННЯ КОЛЬОРІВ В КОМПОЗИЦІЇ ІНТЕР'ЄРУ

Пізнаючи колір, треба навчитися бачити й відчувати його найтонші градації і співвідношення у природі, тобто їхню взаємозалежність. Як показує досвід, постійним тренуванням зорова функція може бути розвинена до найвищого ступеня. Відомо, що професійні навички дозволяють людям розрізняти десятки відтінків одного колірному тону. Асортименти барвних засобів постійно розширюються, тому сьогодні особливо потрібна чітка єдина система, що дисциплінувала б важко керований безлад багатоколірний і відповідала б технічним й естетичним цілям.

Для створення об'ємної кольорової композиції інтер'єру використовують атлас кольорів. Архітектор за його допомогою легко зможе вибрати й необхідні колірні тони, й прості естетичні зв'язки, наприклад, колірні сполучення, колірні ряди, деякі способи гармонізації й інше.

Без опорної шкали кольорів неможливо комплексно і професійно вирішувати завдання архітектурної поліхромії в інтер'єрі. Атлас кольорів налічує понад 2 000 відтінків, отриманих різним змішанням основних найбільш чистих хроматичних пігментів між собою, зокрема із чорним і білим.

Основою системи змішування є колірне коло, що включає різну кількість оптимальних, найбільш чистих кольорів пігменту, що відображають діапазон основних колірних тонів. Безліч інших колірних тонів, тобто похідних від основних найбільш чистих, – це не більш ніж варіанти останніх за яскравістю або чистотою. Тому в порівнянні з оптимальними кольорами менш насичені і темні.

У системі кольорів колірне коло розділене на 24 однакові рівні, добре помітні колірні тони. З невеликої кількості стандартизованих пігментів є так званий набір, що полегшує орієнтацію в роботі, засвоєння їхніх якостей, властивостей й особливостей тим самим спрощує складання рецептури змішання, а також сприяє економії матеріалів і часу. У набір входять дев'ять найбільш чистих, близьких до спектрального, колірних тонів, а саме: жовтий (хром жовтий), золотаво-жовтий (хром жовтогарячий), сигнально-червоний (кіновар), кармінно-червоний (кармін), пурпурно-фіолетовий (кармін фіолетовий), фіолетово-синій (ультрамарин фіолетовий), синій (кобальт синій), смарагдово-зелений (зелений

(кобальт синій), смарагдово-зелений (зелений хром) і жовто-зелений (універсально-зелений).

У перерахованих кольірних тонах можемо виділити по чотири проміжні кольори так званого однотонального трикутника – два проміжних від чистого кольірного тону до білого й двох до чорного. Проміжні кольори не можна одержати змішанням чистого кольірного тону із чорним або білим, тому що, наприклад, змішавши червоний з білим – з'являться фіолетові відтінки, а жовтого з чорним – маслинові. Як бачимо, для повного набору пігментів необхідно мати 45 кольірних тонів і три ахроматичних – до яких відносять білий, середньо-сірий і чорний, та 48 пігментів, що складуть діапазон кольірних тонів, який буде достатнім для рішення різних композиційних завдань в інтер'єрі, тут маються на увазі розходження не тільки за кольірним тоном, але й за яскравістю й насиченістю (рис. 2.2, 2.3, 2.4, 2.5).

Бувають випадки, коли під час реставраційних робіт виникають унікальні завдання, що вимагають особливої краси й виразності кольірних тонів, які неможливо створити за допомогою сучасних стандартизованих пігментів. Так, відновлюючи справжній вигляд одного із залів «Великого палацу» в музеї-садибі Кусково, досягти потрібного малинового кольору штофа для облицювання стін реставратори змогли за допомогою рідкісного барвника «кошеніль», виготовленого на основі висушених крил жучків – кактусових шкідників, які водяться в Південній Америці.

Але після скрупульозного вибору стандартизованих еталонних зв'язків за атласом кольорів архітектор часто зіштовхується з технічною неможливістю їхнього відтворення на поверхнях, що огорожують інтер'єр. Теоретичні можливості атласу, опорних шкал кольорів, кольірних книжок і каталогів декоративно-оздоблювальних матеріалів, розроблених на основі атласу, мають бути забезпечені реальними можливостями матеріальної бази.

У свою чергу, можна порівнювати будь-які кольори за яскравістю: ахроматичні з ахроматичними, хроматичні із хроматичними, хроматичні з ахроматичними.

Світлові розходження властиві навіть спектральним кольорам. Серед них найясніші – жовті, найтемніші – сині й фіолетові.

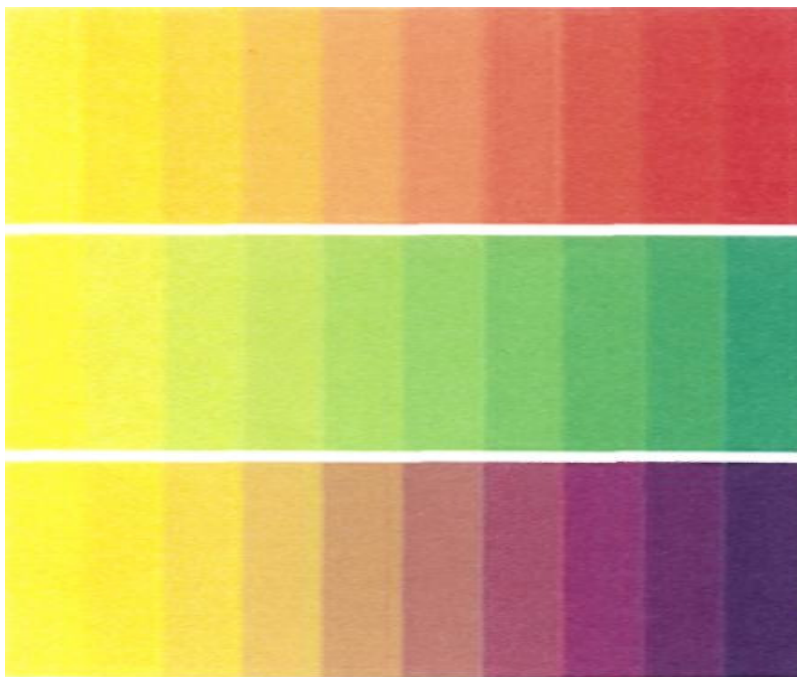

Рис. 2.2. Приклади зміни колірного тону

Рис. 2.3. Зміна яскравості ахроматичних кольорів

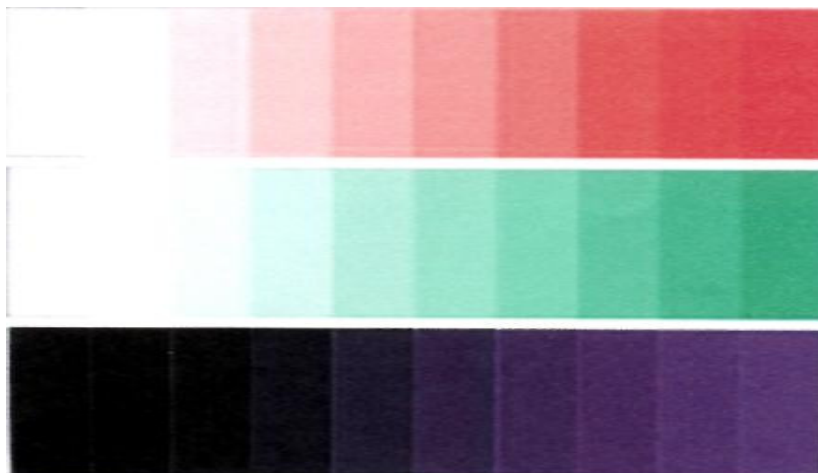

Рис. 2.4. Зміна яскравості хроматичних кольорів

Рис. 2.5. Зміна насиченості кольору

Для ахроматичних кольорів яскравість – єдина характеристика (якщо не враховувати фактурності).

У шкалі яскравості найясніший білий колір, а найтемніший – чорний. Між ними лежить градація чисто-сірих відтінків. Практично простим змішанням чорного пігменту з білим чисто-сірі кольори одержати неможливо, таке змішування завжди дає синювато-сірий колір. Такий, недолік усувають малими домішками охри золотавої або умбри натуральної.

Білий колір майже обов'язково присутній в інтер'єрі. Це колір стелі, віконних плетінь і відкосів, дверних полотен, стін у приміщеннях, що вимагають особливої чистоти, а іноді навіть і підлоги. Велике значення бере на себе білий колір в колірній гамі інтер'єру, що активно підвищує освітленість останнього, сприяє виявленню найтонших відтінків хроматичних кольорів.

У сучасному інтер'єрі чорний частіше застосовуються на малих поверхнях для створення сильного контрасту або для виявлення чистоти хроматичних кольорів.

У свою чергу, сірі кольори різного ступеня яскравості використовуються дуже часто, історія архітектури знає багато прикладів дивно ефективного їх застосування, особливо бажані сірі кольори, коли потрібно виявити тонку пластику, підкреслити скульптурність архітектурних форм, зосередити увагу на моделюванні поверхні, створити світлотіньовий акцент замість колірної. Іноді навіть у тих нерідких випадках, коли інтер'єр вирішувався в одному ахроматичному кольорі – у білому або сріблясто-сірому, одноколірна ахроматична композиція надзвичайно збагачувалася застосуванням різноманітних оздоблювальних матеріалів і фактур. Або містила акцентний колір у вигляді невеликої плями, та змоги надання їй особливої ефективності. В архітектурі класицизму такий прийом часто передував поліхромії. Шкала світлості – це ахроматичний рівносильний ряд від білого до чорного з різною кількістю сірих відтінків, зорове розрізнення яких залежить насамперед від умов освітлення і яскравості тла. Межа зорової здатності розрізнення щаблів яскравості – близько 300 переходів. Для практичних же цілей цілком достатня сіра шкала з 24 щаблів, розроблена Б.М. Тепловим в Інституті психології в Москві.

В інтер'єрі кольори порівняно рідко застосовують у чистому виді, за звичай, вони включають різні домішки, найчастіше білого

кольору. Градації яскравості, що досягають висвітленням або затемненням будь-якого оптимального (найбільш чистого) кольору пігменту, надзвичайно розширюють колірний діапазон. У свою чергу опорна шкала зразків кольорів складається – із 23 чистих пігментів, побудовою 5- або 6-східчастих рядів за яскравістю для кожного пігменту, розширена до 127 кольорів.

Чистота – це ступінь наближення даного кольору до чистого спектрального, найбільшою частотою володіють колір спектру. Тому чистота всіх спектральних кольорів приймається за одиницю, незважаючи на їхню різну насиченість. За насиченістю синій колір найбільш активний, найменш – жовтий. Особливо насичені кольори спостерігаються у спектрі, що не містить домішок білого або чорного.

Хроматичну композицію можна побудувати, варіюючи насиченість одного кольору постійної яскравості, додаванням до обраного кольору потрібної кількості однакового за яскравістю сірого. У результаті варіанти обраного кольору утворюють колірний ряд за насиченістю, у якому насиченість закономірно змінюється, яскравість залишається незмінною.

Композиція при однаковій насиченості і яскравості може бути й багатоколірною. Рівність насиченості і яскравості всіх кольорів у багатобарвній композиції – це один із засобів композиційного поєднання різних кольорів та кращого їх розрізнення за колірним тоном. Колірні насичені тони застосовують в інтер'єрі найчастіше в невеликих дозах, як акценти, для підвищення значимості того або іншого його елемента, поверхні. Стіни й підлога, будучи колірним тлом, вирішуються в тонах малої або середньої насиченості.

Співвідношення кольорів – це основний чинник, що визначає характер і вплив композиції, відповідає закономірностям кольорових співставлень, серед яких одна з найголовніших – колірний контраст, що перш за все управляє співвідношеннями кольорів між собою за всіма їхніми основними параметрами і за багатьма асоціаціями сприйняття (виступаві-відступаві, теплі-холодні відносно відношення від одноразового й послідовного контрасту кольорів, саме колірний контраст виражає міру розрізнення або протиставлення кольорів, насаперед за колірним тоном і яскравістю). Особливості функціонального процесу, що відбувається у приміщенні, науково обґрунтовані умови освітлення природним і

штучним світлом і санітарно-гігієнічними умовами визначають ступені колірнього контрасту між основними поверхнями інтер'єру.

У колірному контрасті встановлено три ступені, а саме: великий, середній і малий, що якоюсь мірою відповідає, прийнятим в архітектурній композиції поняттям контрасти-відносини, нюанси відносин, тотожність.

Таким чином, колірні сполучення можуть ґрунтуватися лише на одному виді контрасту за рівності інших характеристик. Ахроматичні кольори можуть відрізнятися тільки за яскравістю і фактурою. Контрасти по колірному тону не виключають контрастів по інших характеристиках, причому допускається велика кількість варіантів. Загальний ступінь контрастності співвідношення кольорів визначають сумарним значенням усіх видів контрастів.

Наприклад, участь у сполученні кольорів тільки двох видів контрасту – по колірному тону і яскравістю – припускає варіанти, що залежать від ступеню контрасту. Великий колірний контраст допускає більший контраст по колірному тону, за середнього й великого контрасту по яскравості (жовтий і синій); середній контраст по колірному тону за великого контрасту по яскравості (жовтий і темно-зелений).

Середній колірний контраст обумовлює середній контраст по колірному тону за середнього контрасту по яскравості (жовтий і зелений); малий контраст по колірному тону за великим контрастом по яскравості (жовтий і темно-жовтогарячий).

Малий колірний контраст припускає малий контраст по колірному тону за середнього й малого контрасту по яскравості (жовтий і жовтогарячий); середній контраст по колірному тону за малого контрасту за світлості (жовтий й ясно-зелений); великий контраст за колірного тону за малого контрасту по яскравості (жовтогарячий і блакитний).

Отже, даний варіант підтверджує факт, що сприйняття розходжень по колірному тону менш активне, ніж сприйняття розходжень по яскравості. Незважаючи на великий контраст по колірному тону, сумарний контраст залишається малим, через мале розходження по яскравості.

М. Цойгнер у своєму «Навчанні про колір» пропонує тричленні контрасти:

- сильний яскравісний контраст за сильного хроматичного й сильного контрасту по тону, наприклад жовтий – синювато-сірий;
- сильний яскравісний контраст за сильного хроматичного й слабого контрасту по тону, наприклад, жовтий – сірувато-синій;
- сильний яскравісний контраст за слабого хроматичного й сильного контрасту по тону, наприклад, жовтий – темний зеленувато-сірий;
- сильний яскравісний й контраст за слабого хроматичного контрасту і слабого по тону, наприклад, жовтий – темний сірувато-зелений.

В усіх варіантах присутній великий сумарний колірний контраст, а в останньому для цього виявилось досить великого яскравісного контрасту, незважаючи на слабкість контрастів хроматичного й по чистоті.

Малі колірні контрасти, тричлени. Це:

- слабкий яскравісний контраст за сильного хроматичного й сильного контрасту по тону, наприклад жовтий – світлий синювато-сірий;
- слабкий яскравісний контраст за сильного хроматичного й слабого контрасту, по тону, наприклад жовтий – світлий сірувато-синій;
- слабкий яскравісний контраст за слабого хроматичного й слабого контрасту по тону, наприклад, жовтий – світлий сірувато-зелений.

У всіх трьох варіантах слабкий яскравісний контраст визначив і слабкий сумарний колірний контраст.

Колірна гама й колірна тональність – це поняття взаємозалежні, але різні за змістом. Колірна гама – це сукупність різних, локальних кольорів, обраних для рішення певного композиційного завдання з урахуванням характеру їхнього психофізіологічного впливу. (рис. 2.6, 2.7).

Залежно від переваги кольорів конкретного психофізіологічного впливу кольорові гами класифікують як теплі, холодні й нейтральні, що складаються переважно з мало насичених або ахроматичних кольорів. Психофізіологічний критерій допускає й таку класифікацію: гама легких або важких, виступавих або відступавих, збудливих, гнітючих або заспокійливих кольорів.

вих, збудливих, гнітючих або заспокійливих кольорів. Крім того, гама кольорів може бути хроматичною або ахроматичною, світлою або темною, чистою або тьмяною.

Кожний із кольорів, що входять у гаму, є справжній локальний колір, колориметрично обумовлений і має числове вираження.

Варто зазначити, що кольори сприймаються не самі по собі, а як природні властивості матеріального світу. Вони завжди зв'язані в уяві людей із певними предметами, їхньою формою, матеріалом, освітленням тощо.

Розглядаючи архітектурну поліхромію, бачимо, що жоден із кольорових компонентів цілого не може бути незалежним від інших. Усі компоненти завжди перебувають у певних закономірних співвідношеннях між собою, гармонійних або антогоністичних. Поліхромія ґрунтується на колірних співвідношеннях, і, оперуючи кольорами, треба вміти мислити співвідношеннями (рис. 2.8). У результаті локальний колір сприймається по-різному залежно від його співвідношення з іншими кольорами. Усі колірні явища пізнаються тільки у співвідношеннях, отримані локальні кольори маємо їхні закономірні співвідношення, що відповідають поставленому завданню за всіма їхніми природними властивостями і характеристиками психологічного впливу.

У разі правильно знайдених співвідношень можна сполучати будь-які кольори – хроматичні із хроматичними, хроматичні з ахроматичними, ахроматичні з ахроматичними, створюючи монохромні й поліхромні збалансованості.

У колірних співвідношеннях особливо наочно проявляється різниця сприйняття того самого кольору – явище, що раніше згадувалося як ілюзорна властивість кольору. Так, червоний колір у співвідношенні з пурпурним буде сприйматися більш теплим, а в порівнянні з жовтогарячим – менш теплим.

При співвідношеннях за якою-небудь однією властивістю необхідно враховувати взаємозалежність за іншими характеристиками. Наприклад, при співвідношенні основних властивостей у межах одного колірного тону, ступінь загального психологічного впливу залежить від співвідношення яскравості й насиченості.

Рис. 2.6. Приклад колірної вирішення інтер'єру оздоровчого комплексу в холодній кольоровій гамі

Рис. 2.7. Приклад колірної вирішення інтер'єру оздоровчого комплексу в теплій кольоровій гамі

Рис. 2.8. Приклади співвідношень кольорових сполучень

До типових співвідношень відносяться співвідношення тональностей і співвідношення, пов'язані з різним характером зіставлення кольорів, що завжди треба враховувати, тому що від взаємного розташування кольорів залежить враження від кожного кольору й від усього сполучення в цілому.

Усі різноманіття форм зіставлення кольорових поверхонь можна умовно об'єднати в кілька типових форм:

- безпосереднє стикання локальних кольорів за чітко помітної границі між ними, наприклад при членуванні стін, підлоги або стелі або при сполученні стін з підлогою і стелею. Подібне стикання виявляє характер членування поверхні: форму, обрис, малюнок і розмір колірних плям, природні властивості кольорів, ускладнює їхню гармонізацію, вимагає їхнього врівноважування. Породжує при великому розходженні кольорів крайовий яскравістний контраст, за якого яскравість кольору найбільш змінюється у границях стикання. Підкреслює справжнє розташування площин у просторі;

- сполучення з розмитою границею, як перехід від кольору до кольору через низку проміжних градацій, тобто кольори ніби гармонічно перетікають один в одний. Позбавлено визначеності форми й чіткості обрисів колірних плям. На площині створює ілюзію відступання поверхні кольорів, що сполучають. У природі – це веселка, багатоколірність піднебесся й моря, у мистецтві – ефекти кольорового освітлення і світломузика, в інтер'єрі – світлові градації кольору, обумовлені освітленням або криволінійністю кольорових поверхонь. Рівність або близькість яскравості кольорів, що сполучають, породжує одноразовий хроматичний контраст;

- стикання з поділяючим контуром, як у кольорових вітражах;

- зіставлення фігури і тла із чіткою або розмитою границею між ними на площині або у просторі. Яскравістними співвідношеннями в цьому випадку можна підсилити або послабити чіткість малюнку на тому самому тлі;

- загороджування кольоровими площинами, що не мають загальної границі й розташованими паралельно на різній відстані від глядача, створює ілюзію глибинності. Це може бути анфілада приміщень, видима крізь дверні прорізи тощо;

- зіставлення кольорів, що не мають загальної границі, але сприйманих у межах кута зорового охоплення. Так зіставляється

формування різних предметів у приміщенні, меблів, віконних плетінь, дверей, убудованого встаткування тощо;

– зіставлення кольорів, сприйманих послідовно, що не попадають одночасно в поле зору, характерне для сприйняття окремих приміщень, які зорова пам'ять синтезує в цілісний зоровий образ. Особливі види зіставлень, що викликають ефект оптичного зсуву кольорів.

У практиці використовують різні комбінації перерахованих форм сполучень, з огляду на особливості колірних співвідношень, властивих кожній із цих форм. Однак їх поєднує одна загальна риса. У всіх випадках сполучають кольори, що одночасно перебувають у полі зору спостерігача, а отже, уявлення про колірне середовище інтер'єру виникає відразу й без особливих зусиль (окрім форми, коли зіставляються кольори, які попадають не одночасно у поле зору, а послідовно).

Принципово інший характер має сприйняття системи розвиненого простору, кольори, що сполучають, коли сприймаються з розривом у часі. За певних колірних співвідношень враження колірної розмаїтності й колірної активності може бути створено навіть обмеженою кількістю кольорів. Можна також: домогтися відчуття яскравості, користуючись тьмяними кольорами.

За допомогою спеціально підібраних співвідношень можна втримувати всі колірні елементи в одній площині або створити враження криволінійності, змінювати характер простору, позбавляти об'ємну форму об'ємності або плоску перетворювати в об'ємну (рис. 2.9, 2.10).

Саме колірні співвідношення можуть гранично виражати різні стани й відтінки почуттів – напруги або розслабленості, енергії або пасивності, збудження або гноблення, щоросердечного підйому або пригніченості. Ці співвідношення повинні мати закономірний і цілісний характер, бути системою, вільною від випадків.

До специфічних природних структурних закономірностей, властивих кольорам і кольоровим сполученням, відносяться:

- одночасний і послідовний контраст кольорів;
- гармонійна система рядів;
- умови об'єднання й розчленовування кольорів;
- колірна гама й колірна тональність;
- психологічні особливості впливу різних кольорових поєднань.

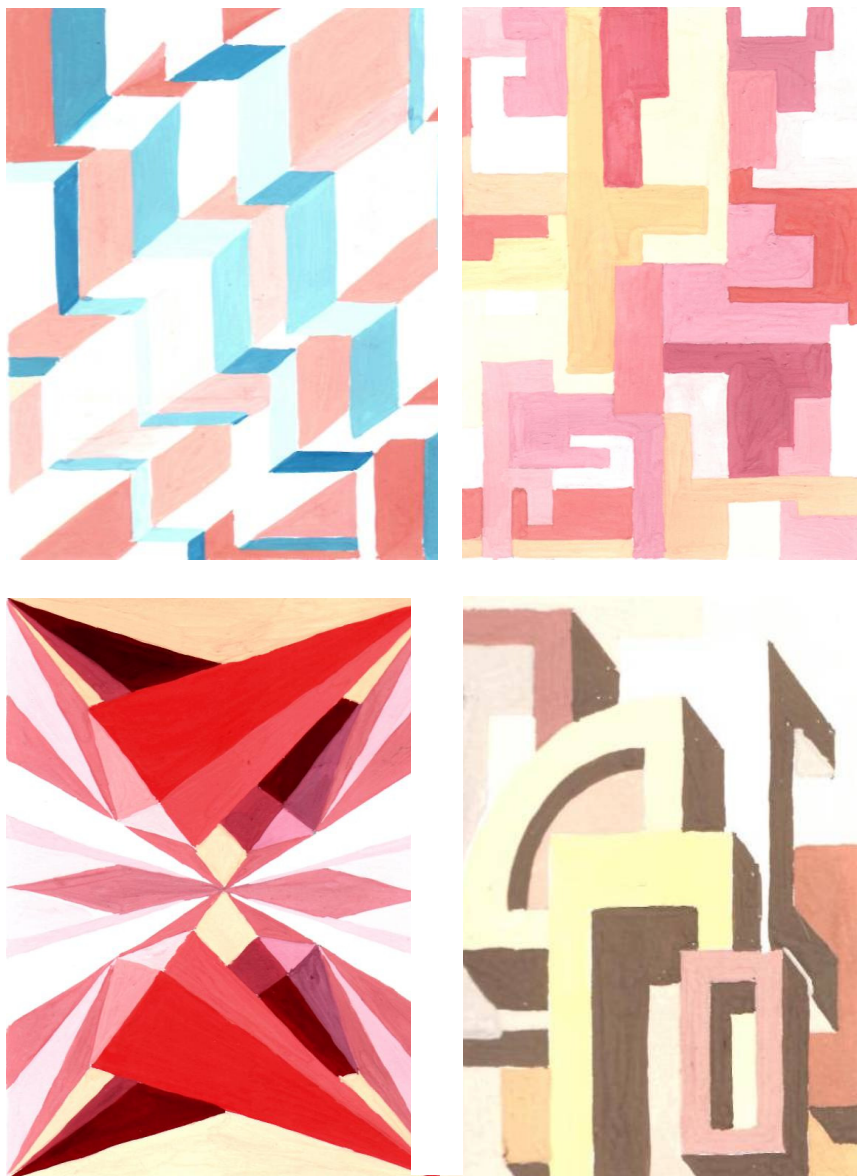

Рис 2.9. Приклади збереження і руйнування кольором площини поверхні

Зміни, яким піддаються різні колірні тони послідовного впливу на зір тих або інших колірних відчуттів, називають послідовним контрастом кольорів. Зміни кольорів, що виникають під впливом їхнього оточення або через взаємодію сусідніх кольорів, називають одночасним контрастом – світловим або хроматичним, крайовим або внутрішнім.

Таким чином, через одноразовий або послідовний контраст будь-який локальний колір сприймається по-різному, залежно від його співвідношення з іншими кольорами по колірному тону, яскравості, насиченості.

У колірній відносності закладені широкі композиційні можливості. Той самий колір, повторений у різному колірному сусідстві, виглядає по-іншому, збагачуючи цим композицію.

Послідовним контрастом можна підвищити активність малонасичених кольорів у приміщеннях, сприйманих послідовно. Для цього досить, сусідні інтер'єри вирішити в додаткових або близьких до них колірних тонах. Вирішуючи два або кілька сусідніх приміщень в однакових або близьких колірних тонах, можна понизити активність насичених кольорів. Якщо стіни пофарбовані світлими насиченими кольорами, наприклад, у зелений колір, темно-коричневі меблі, пофарбовані горіховим байцем, набувають червонуватого відтінку і здаються ще темнішими. Червонуватий відтінок особливо помітний на ясно-сірому тлі тканини або іншої площини ахроматичного кольору.

Ступінь зміни яскравості кольору або, інакше кажучи, ступінь прояву яскравісного контрасту залежить від різниці яскравості цього кольору.

Менш контрастне фарбування більш помітно в порівнянні з малонасиченим тлом. Ступінь контрастного фарбування й при яскравістному, і при хроматичному контрасті залежить також від площі, форми і взаємного розташування кольорів, що зіставляють. Контрастна дія тим сильніша, чим більша площа тла стосовно площі фігури, а чим більший периметр фігури, тим менш помітні границі між тлом і фігурою (при хроматичному контрасті). Контрастна дія найбільш відчутна біля лінії зіткнення взаємодіючих кольорів. послабити дію контрасту можна: додаванням до зміненого кольору іншого кольору, що усуває контрастне фарбування (наприклад, на червоному фоні сірий колір зеленіє, чого можна уникнути, додавши до сірого деяку дозу червоного);

жна уникнути, додавши до сірого деяку дозу червоного); пурпурні границі фігури чітким контуром: відповідним підбором яскравості на тлі і предметі чи фігурі.

Насиченість кольорів, що сполучають, залежить від їх взаємного контрастного фарбування. Максимальною вона стає у сполученні додаткових кольорів. У сполученні близьких тонів зміна насиченості незначна.

Кольори, що перебувають на відстані середніх інтервалів колірного кола, під впливом контрастного фарбування змінюють свій колірний тон і гублять насиченість.

Дійсні розміри кольорових предметів ілюзорно зменшуються за холодних кольорів і збільшуються за теплих і насичених.

Грунтуючись на цьому, можна змінювати враження про розмір форм в інтер'єрі. Наприклад, скульптура з темної бронзи на тлі світлої стіни втрачає пластичність, виглядає силуетно, ще більш темнотою й ілюзорно зменшується.

За однакової чистоти навіть спектральні кольори мають різну яскравість і насиченість. Найяскравіші й ненасичені – жовті, найтемніші й насичені – фіолетово-сині. Беручи це до уваги, яскравість кольорів, що сполучають, бажано приймати аналогічною їхній яскравості в кольоровому колі, якщо це узгоджується із загальним композиційним завданням. Будь-яка частина дуги колірного кола, як і все коло – це гармонійний ряд по колірному тону.

Колірне коло служить для побудови багатьох колірних сполучень і допомагає вивченню колірних явищ, визначенню величини колірних контрастів, нюансно-контрастних гармоній двох-, трьох- і численних кольорових поєднань, розподілу кольору за температурною і ваговою ознаками.

Змішуючи два додаткових тони (додатковими парами спрощено називають два колірних тони, розташовані на протилежних кінцях діаметра кола і при змішуванні у певних пропорціях створюють ахроматичний, зазвичай темно-сірий, колір) утворюють два ряди:

– однотональний за чистотою й насиченістю з перехідними градаціями від оптимального тону до ахроматичного в центрі кола;

– двутональний з перехідними градаціями між двома додатковими оптимальними тонами через ахроматичний тон, що перебуває в центрі кола.

Колірне тіло – це тривимірна система взаємозалежного розміщення хроматичних й ахроматичних кольорів у просторі, що включає практично всі можливі варіанти побудови рядів за колірним тоном, насиченістю і яскравістю змішаних пігментів (рис. 2.10).

Усе різноманіття основних характеристик кольору уло представлено німецьким вченим В. Оствальдом в його теорії кольороподілу. Він представив всі кольори у вигляді замкнутого колірної тіла, що складається з двох конусів, об'єднаних загальною основою. Єдиною віссю конусів є ахроматичний ряд: верхня точка – білий колір, нижня – чорний (рис. 2.11).

По колу підстави розташовані найбільш насичені спектральні кольори (кольори веселки), розташовані в певній послідовності: червоний – оранжевий – зелений – блакитний – синій – фіолетовий.

Структурні елементи колірної тіла містять у собі потенційні можливості й одержання безлічі різних кольорових коєднань: у межах колірної кола, в однотональному колірному трикутнику, у межах усього колірної тіла в його різних розтинах.

Отже, колірне тіло – це основна техніко-естетична система локальних кольорів. Кольори або групи кольорів можуть поєднуватися, маючи загальні ознаки або сукупність ознак. Такими ознаками вважають послідовне розміщення на площині або у просторі, близькість просторових характеристик, подоба або протилежність колірних тонів, яскравості, насиченості, фактури, вагових і температурних асоціацій, активного або пасивного впливу.

Під час сполучення кольорів з різко вираженими розходженнями просторових характеристик потрібно мати на увазі, що одні з них будуть сприйматися як фігура, інші як тло. Виступаві кольори, поєднуючись, створюють групи, ілюзорно розміщені на передньому плані щодо груп відступавих кольорів. Таким чином, одночасно відбуваються об'єднання кольорів на основні спільності просторових характеристик і розчленовування, викликаного колірними розходженнями. Іноді кольори поєднуються за однією властивістю й одночасно розчленовуються за іншою.

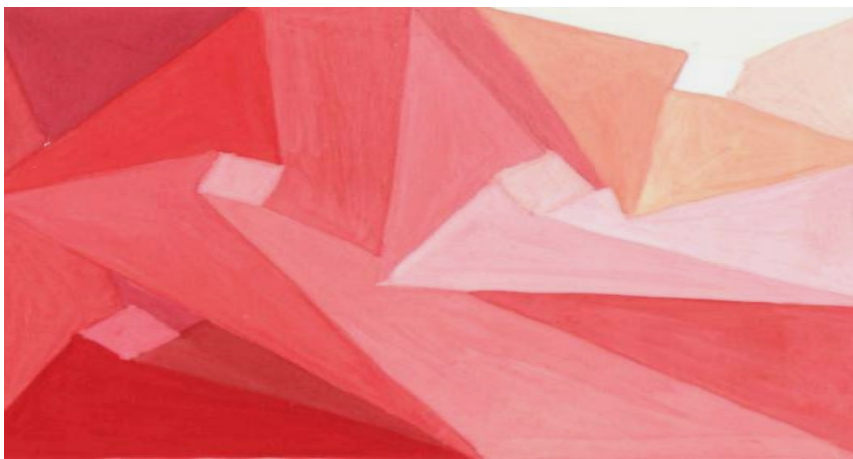
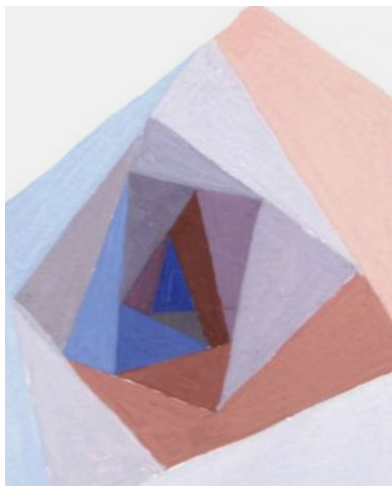

Рис. 2.10. Приклади створення кольором враження виступання і глибинності

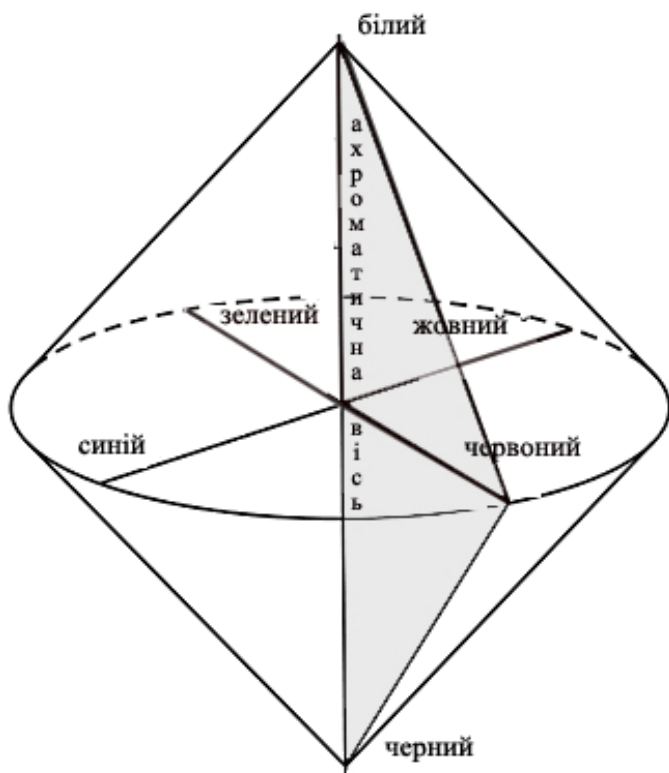

Рис. 2.11. Колірне тіло В. Оствальда

Практично будь-які колірні тони можна об'єднати, правильно підібравши їхні основні характеристики і площу. Зазвичай площі поєднаних кольорів обернено пропорційні їхній насиченості, вагомості й активності впливу.

Значної уваги вимагає комбінація кольорів, наприклад коричневий – колір землі й деревної кори, він відноситься до теплих тонів і дуже органічний у більшості сполучень. Монотонно-коричневий інтер'єр, з різними відтінками від бежевого до кольору темного дерева, може бути досить нудний. Його неодмінно захочеться «розбавити» колірними контрастними плямами: жовтим, охристим або теракотовим. Але далеко не всі кольори такі

охристим або теракотовим. Але далеко не всі кольори такі дружні і співставні, як коричневий. Фіолетовий і колір лайму будуть гарні разом саме тому, що вони є доповнюючими один одного й розташовуються на протилежних кінцях діаметру колірного кола. У таких же «відносинах» знаходяться й бірюзовий з червоно-жовтогарячим. Може здатися, що жовтогарячий й рожевий – взаємовиключне сполучення, але при вмілому використанні додаткових відтінків можна створити гармонію, тому що ці кольори перебувають поруч на колірному колі. Складну колірну палітру якісно може вибудувати лише професіонал. Якщо раптом виникає бажання додати у свій інтер'єр який-небудь кричущо-нестандартний колір, не варто необачно перефарбувати всі стіни. Для початку має сенс примірити його, просто розвісивши в кімнаті плакати відтінку, що полюбився. Через якийсь час стане зрозуміло, чи готова людина із цим жити, і наскільки цей колір поєднуються з іншою обстановкою. Якщо хочеться яскравих контрастів, можна взяти на озброєння перевірену часом суміш скандинавської стриманості з яскравими деталями. На тлі білих стін виграшно будуть виглядати яскраві меблі й, навпаки, на тлі яскравих, насичених кольорів стін, меблі мають бути світлої, наприклад, білі.

2.3. РОЛЬ КОЛЬОРУ У ФОРМУВАННІ ХУДОЖНЬОЇ ВИРАЗНОСТІ ІНТЕР'ЄРУ

Художній образ інтер'єру – це головний фундаментальний принцип композиції. Це заздалегідь розрахована емоційна реакція найвищий результат асоціативної уяви на знайдене й точно розраховане рішення.

Архітектура близька до музики, вона емоційно впливає на людину і викликає певні почуття й думки вмілим застосуванням композиційних засобів, а саме – архітектурно-просторовою формою з її геометричним виглядом, розміром, масою, положенням у просторі, фактурою, кольорами і світлом. Ці засоби можуть за відомих умов викликати почуття прекрасного, що приносить людині глибоке естетичне задоволення.

Архітектура говорить своєю особливою мовою – за допомогою асоціацій, які, у свою чергу, викликають різні співзвучні, найбільш загальним ідеям і поняттям світла і простору, оптимізму й життєствердження, урочистої піднесеності або песимізму,

ствердження, урочистої піднесеності або песимізму, пригніченості; спокою або тривожного занепокоєння й напруженості.

Коли архітектура виступає в синтезі з монументально-декоративним мистецтвом, кольори залишаються найважливішим засобом формування образу.

Для нерозривного зв'язку колористичного рішення й архітектурно-просторових форм, а також єдність просторового задуму й кольору, його обов'язкова відповідність впливу, інтер'єру, переконливо підтверджується світовим архітектурним досвідом. Здатність поліхромії втілювати ідейно-художній образ завжди пов'язана з мобілізацією всіх її можливостей на найвищому рівні використання асоціативних можливостей кольорів, особливостей їхнього емоційного, формотворного, естетичного й символічного впливу завжди було властиве архітектурним стилям у фазах їхнього найвищого розквіту.

Формується колірний образ інтер'єрі із залученням усього набору засобів колірної композиції й закономірностей їхніх сполучень, тож колірний, або колористичний образ – це диктатура кольору й не відособлене поняття, а саме синтезований образ. У зв'язку з цим процес яскраво суб'єктивний, так само як суб'єктивні людські емоції, що охоплюють усі нюанси відчуттів і переживань, та цей процес – не завжди – ланцюг взаємозалежних логічних міркувань, а шуканий результат – не завжди кінцева ланка розумових побудов.

Колірний художній образ у свідомості кожного архітектора формується по-різному: як відбиття його індивідуальності й творчого потенціалу, як власний творчий почерк у границях загального методу.

Одна і та ж архітектурна задача кожний раз вирішується по-різному, усе залежить від автора, таким чином відбиваючи його спосіб бачення навколишнього світу, особисті враження про свій час і його вимоги, доступну йому повноту освоєння фактів і життєвих явищ, його творчі концепції й естетичні переваги, інакше кажучи, є суб'єктивне художнє переломлення об'єктивно обумовленого завдання.

Але в такому насиченому різноманітті існують загальні властивості, а саме: присутність так званої аксіоми, простіше кажучи колірного рішення, щоб стати художнім образом, повинне містити суспільно значиму думку, бути зробленим за колірним

суспільно значиму думку, бути зробленим за колірним втіленням цієї думки, яскравим, що запам'ятовується, емоційно насиченим.

Деякі кольорові сполучення невизначеного змісту можуть асоціативно викликати в уяві досить різні конкретні уявлення й поняття. Відбір потрібних асоціацій і характер їхнього використання у формуванні художнього образу – сфера творчої уяви. Його сутність в узагальненому вигляді полягає в тому, що архітектор формує образ інтер'єру за допомогою багатой палітри асоціацій, породжуваних особливою комбінацією архітектурних форм, світла й кольорів.

Колірний образ формується насамперед через поліхромне виявлення особливостей простору з його багатобічною обумовленістю. Якщо архітектор прагне викликати необхідні асоціації особливою побудовою внутрішнього простору або об'ємно-просторової форми, то завдання виділити особливості такими засобами й закономірностями композиції, як пластичність і структура матеріалів, їхня фактура, текстура, світлотінь й особливо кольори з їхніми асоціативними можливостями, наприклад, важкий, легкий, теплий, холодний тощо.

Таким чином, роль кольорів у виявленні особливостей об'ємно-просторової форми, їх формотворні можливості служить також і засобом формування художнього образу. Цілком очевидно, що такі асоціації можуть бути використані як формотворні можливості кольорів, а також і художнього образу. Однак виконанням цих завдань роль кольору у формуванні художнього образу далеко не вичерпується. Поліхромія здатна не тільки підсилювати образні асоціації, породжувати архітектурною формою, але й самостійно породжувати такі асоціації, багато в чому визначати образну характеристику інтер'єру. У цьому випадку вона виступає у своїй самій головній ролі, як виразник складного світу почуттів і переживань, символ ідей. У зв'язку з цим використання емоційних, психологічних, естетичних і символічних особливостей кольорів активно сприяє виникненню потрібних асоціацій і співзвучних їм уявлень – урочистої піднесеності або спокійної простоти, простору світла й повітря або похмурої замкнутості, динамізму або статичності, легкості, важкості тощо.

Емоційна виразність кольорів – композиційний засіб, особливо активний при великих масах локальних кольорів.

Встановлено наукою, що по мірі збільшення емоційної напруги, новизна вражень, зростає тільки до певного рівня. Надлишок колірних вражень починає впливати негативно. Контрастні або нюансні співвідношення по колірному тону, яскравості, насиченості, фактурі, засобам і способам гармонізації кольорів, масштабні і пропорційні співвідношення, ритмічний лад у сукупності гармонізують середовище інтер'єру, викликають почуття єдності й цілісності кольорових вражень.

Для формування образу важливо розуміти символи кольорів, тобто уявлення, що склалися під впливом певних історичних, соціальних й інших умов, що зазвичай не змінюються в часі й за змістом, усім зрозуміле. Наприклад, добре відомі потужні за своїм впливом колірні символи. З давнини саме червоні кольори були символом міцності й хоробрості, війни, військової доблесті і слави. Римські полководці під час тріумфальних походів офарблювали все тіло в червоні барви. У наш час червоні кольори – це символ боротьби й революції. Не дивно, що така символіка визначала наше відношення до червоних кольорів і його значення в композиціях інтер'єру.

У більшості народів чорний є символ смерті й колір жалоби. Білий – це символ миру, чистоти, шляхетності, скромності.

Колірна символіка особливо розвинена в народів Сходу. У монголів, наприклад, особливою перевагою користуються чотири кольори, що символізують: блакитний (кольори неа) – вічність, сталість, вірність; червоний – радість; жовтий – любов; білий – чистоту й безвинність.

Отже, виходячи із символіки кольорів, навряд чи треба, скажімо, зал Військової слави в музеї історії Великої Вітчизняної війни вирішувти в ніжно-рожевій гамі, у світло-блакатних тонах, а зал Перемоги – у темно-сірій або чорній.

Там, де потужна барвистість співзвучна високому пафосу й героїці теми інтер'єру, ахроматична тональність або ніжність колориту тільки знижують вражаючу силу композиції.

Символічне значення кольорів нерозривно пов'язано з умовами його застосування й багато в чому залежить від цих умов. Ті самі кольори в одному випадку здобувають символічне звучання, в іншому – втрачають його. Очевидно, що ніхто не стане загальний колорит залу одружень вирішувати в чорній гамі навіть при дискомфортному надлишку освітленості, тут недоречний колорит,

фортному надлишку освітленості, тут недоречний колорит, що викликає негативні емоції.

Потрібні кольорові співставлення мають бути гармонічними із простором, наповненим світлом і повітрям, співзвучні уявленням про вродливу піднесеність, святковість, дрібнофактурність, незалежні кольори, гармонійне кольорове поєднання, засноване на нюансних відносинах.

Експеримент в Ленінграді із фарбуванням однієї з операційних Мечниковської лікарні у 1930 р. в чорні кольори, показав, що в чорній операційній хірургові зручно працювати: операційний стіл добре висвітлюється спеціальними апаратами, ніщо не відволікає уваги хірурга, погляд якого зосереджений на столі, однак цей прийом більше ніхто не використав через гнітючий вплив чорного фарбування на хворих і на медичний персонал.

Тож передусім неприпустимий однобічний, чисто утилітарний підхід до використання можливостей кольору, без урахування сили впливу колірного образу.

Одна з умов створення колірною художнього образу як єдиного цілого – це послідовне підпорядкування всіх компонентів колірною рішення – головних, супідрядних й акцентних кольорів – головній темі, об'єднання їхнім загальним задумом.

У лікувально-профілактичних інтер'єрах особливо важливий позитивний тонус. Так, у приміщенні з лікувальним басейном головною є тема води. Зеленуваті прозорі кольори морської води тут служать основою побудови всього колірною образу (рис. 2.12).

Патетичний пафос колірною образу має бути кульмінацією у просторово-колірній структурі будівлі, їй повинні передувати поступове наростання колірною активності або за законом контрасту – нейтральне середовище. Така послідовність властива побудові творів літератури і пластичних мистецтв, музики й театру. Коли перед глядачем відкривається вражаюча поліхромна картина, послідовно розгорнута в часі і просторі, з точно розрахованим чергуванням несподіваного і звичного, сприймана як втілення єдиного задуму, є підстава говорити про художній образ в інтер'єрі. При формуванні колірною образу інтер'єру варто враховувати і враження, що виникає ще перед входом у будівлю, тому що цілісність враження не допускає розриву між тим часом, що передує в екстер'єрі, і тим, що треба в інтер'єрі.

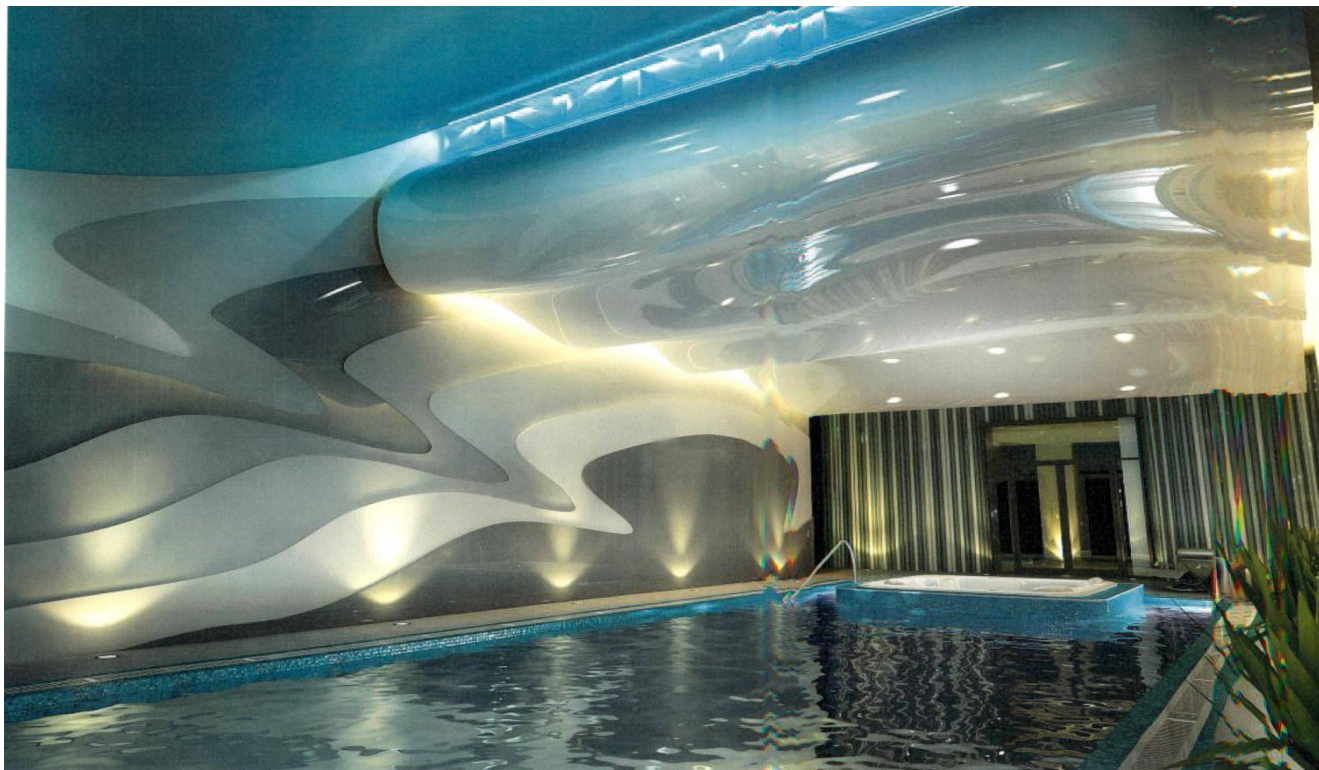

Рис. 2.12. Колірне вирішення інтер'єру басейну

Надзвичайні труднощі проникнення в механізм формування кольорного образу інтер'єру полягають у тому, що проблема кольорів складається з безлічі тісно взаємозалежних, але зовсім різних аспектів, що відносяться до фізики, фізіології, психології, соціології, історії, філософії, економіки, мистецтва тощо. Кожний із цих аспектів має власні предмет і методи дослідження, відмінні одні від одного й важко порівнянні.

У роботі з кольорами метод вільної імпровізації з його імпульсивністю, так само як і гола безстрасність, порізно не відповідають рівню сучасних завдань створення інтер'єру. Тепер необхідний продуманий підхід, у якому кольорне почуття й кольорне мислення будуть нероздільні як складові частини єдиного цілого.

Контрольні запитання і завдання

1. Визначте естетичні засади кольорної композиції інтер'єру.
2. Схарактеризуйте принципи об'єднання і розмежування кольорів у композиції інтер'єру.
3. Розкрийте роль кольорного тону і тональності, теплого і холодного в кольоровому вирішенні інтер'єру.
4. Розкрийте можливості використання поверхневих незалежних кольорів в інтер'єрі.
5. Розкрийте роль кольору у формуванні художнього образу інтер'єру.

Рекомендована література

1. *Азизян И.И.* Цветовая композиция в современной архитектуре. – В.кн.: Композиция в современной архитектуре. – М.: ЦНИИ теории и истории архитектуры. – 1973. – С. 14-22.
2. *Айсмен Л.* Дао цвета/перевод с английского Т. Новиковой. – М.: ЭКСМО. – 2005. – 176 с., ил.
3. *Волкова Д.* Школа современного дизайна от А до Я. – М.: ЭКСМО. – 2008. – 120 с.
4. *Жил М., Казабян А., Маккадлей М.* Цвет интерьера: идеи и проекты/перевод с английского Л.П. Якиной. – М.: Изд.дом «Ниола 21-й век». – 2002. – 293 с., ил.
5. *Мариока А., Стоун Т.* Дизайн цвета: практикум. – М.: Изд. РИП. – Холдинг. – 2006. – 240 с.
6. *Степанов Н.Н.* Цвет в интерьере: учеб.пособие для студентов архитектурных факультетов. – К.: Высш.шк. – 1985. – 96 с., ил.
7. *Чин Ф., Бинжелли К.* Дизайн интерьера: иллюстрированный справочник. – Х.-Белгород. – 2008. – 233 с.

Розділ 3. ОСНОВНІ ЗАСАДИ ОБ'ЄДНАННЯ РІЗНИХ ЕЛЕМЕНТІВ ПРОСТОРОВОГО СЕРЕДОВИЩА ЗА ДОПОМОГОЮ КОЛЬОРУ

3.1. ЧИННИКИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА СТВОРЕННЯ КОЛІРНОЇ КОМПОЗИЦІЇ ІНТЕР'ЄРУ

Кольорове вирішення інтер'єру гармонійно синтезує масштабність, пропорції, ритм, рельєф, колір і світло. Це треба для створення найбільш естетичного сприйняття архітектурно-художньої композиції, задуманої проектантом. Рішення включає в себе одночасно як функціональні, так і естетичні завдання.

Термін «композиція» в перекладі з латинської означає з'єднання, зв'язок, побудову. Розрізняють три основні види композиції: фронтальну, об'ємну і глибинно-просторову. Такий розподіл насправді умовний, оскільки у розроблянні інтер'єру використовують поєднання різних видів композиції.

Характерною ознакою для фронтальної композиції є поділ елементів форми в одній площині у вертикальному і горизонтальному напрямках по відношенню до спостерігача. Об'ємна композиція – це форма, яка має відносно замкнуту поверхню із водночас сприймається з усіх боків. Об'ємна композиція гармонує і зовнішнім середовищем. Чим ближче глядач до об'єкта, тим більше перспективне скорочення його граней.

Складовими частинами глибинно-просторової композиції є матеріальні елементи об'єктів, поверхонь і простору, а також інтервали між ними.

Інтер'єр – де невід'ємна частка архітектури, тому роль кольору тут не обмежується створенням комфортних умов, а підкоряється системі багатьох чинників, що впливають на створення колірної композиції. Це відповідність кольорового вирішення:

- загальній композиції;
- мікроклімату приміщення;
- структурі, формі і розміру приміщення;
- розміру і матеріалу огорожуючих поверхонь;
- кольоровому оточенню;
- стороні світу, з якої знаходиться приміщення;

- ступеню освітленості природнім світлом;
- характеру джерел штучного освітлення.

3.2. ВІДОБРАЖЕННЯ ЗАГАЛЬНИХ ПРИНЦИПІВ КОМПОЗИЦІЇ В КОЛІРНОМУ ВИРІШЕННІ ІНТЕР'ЄРУ

Кожна ідея колірному вирішення інтер'єру вимагає власних ефективних засобів, заснованих на загальних принципах композиції. Це і співвідношення, пропорції, ритм, контраст, масштабність, співрозмірність, підпорядкованість тощо.

Пропорція визначає співвідношення окремих частин, предметів, явищ між собою. Правильне визначення пропорцій у своїй єдності складає пропорційно-гармонічний лад, а порушення його знижує художню виразність. Принцип відповідності розмірів вимагає визначити спільну закономірність співвідношення частин і цілого у процесі сприймання. Цей принцип враховують, застосовуючи правило золотого перетину в побудові кольорової композиції інтер'єру.

Дуже близька до поняття пропорцій і область ритмо-метричних відносин (рис. 3.1, 3.2). Ритм має внутрішню закономірність чергування деякого числа елементів. Його використовують для приведення різноманітних елементів форми до єдиної композиції, упорядкування їх розташування.

Ритмічна організація просторової структури за допомогою кольору є діючий чинник емоційного й естетичного впливу на людину. Гете зауважив, що ритм «підсилює зв'язок людини з дійсністю». Людина не може існувати в неупорядкованому середовищі, а для того, щоб орієнтуватися в масі випадкових образів і форм, вона намагається згрупувати їх за певними ознаками, а також виявляє закономірності їхньої повторюваності. Однією з таких закономірностей є ритм.

Основою ритмізації внутрішнього простору є закономірність виявлення внутрішніх зв'язків. Саме ритм – знаряддя її виявлення та сприйняття.

Рис. 3.1. Складні кольорові метричні ряди

Рис. 3.2. Складні кольорові ритмічні ряди

В інтер'єрі ритм створює композиційну структуру простору та регулює просторові зміни форми, характер ритму створює умову психофізичного стану людини. Призначення інтер'єру визначає закладена в ньому ідея, яка впливає на форму простору та вираження тектонічної структури, а також на кількість елементів, що становлять ритмічну групу. Від частоти повторення цих ритмічних груп залежать наші відчуття: збудження, заспокоєння тощо. Причина появи негативних емоцій – надмірна кількість ритмічних елементів або груп, невиправдана довжина ритмічного ряду в інтер'єрі. Тому дуже важливо виробити оптимальні режими ритму. Складіні інтер'єру елементи метричного чи ритмічного рядів можуть виступати такі складові інтер'єру, як конструктивні елементи, оздоблювальні матеріали, світильники, меблі та обладнання, декоративні елементи.

Колір здатний перетворити метричний ряд у ритмічний, причому світлові режими й колір можуть бути виражені математичними величинами, а отримані ритмічні ряди можуть бути розраховні. Погодженість рядів між собою визначає цілісність інтер'єру, а основна ідея, задана головним елементом, підтримується іншими, додатковими, тому кольору належить ~~проблема~~ ^{важливе} обґрунтування за метро-ритмічної організації внутрішнього простору такі: перевести метричний ряд у ритмічний; прискорити сприйняття й підсилити вплив метричного або ритмічного рядів; зруйнувати намічений елементами інтер'єру метричний або ритмічний лад; єдиною темою зв'язати елементи різного ряду. Колір може продовжувати в інтер'єрі метричну або ритмічну тему фасадів.

Ритмічні закономірності колірної організації, його активність і мінливість найбільш повно виявляються при зіставленні із чітким метричним рядом, коли ми зустрічаємося із прийомом тонкої відповідності ритмічно активної колірної теми й правильної геометрії вихідних архітектурних елементів.

Для прикладу розглянемо монастир у Ля Туретт архітектора Ле Корбюзьє. Будівля складається з геометрично правильного паралелепіпеда основного залу та приєданого до нього через широкий відкритий проріз простору бічної маленької капели. Ритм виражається у сполученні правильної геометрії прямокутного перетинання вертикальних і горизонтальних швів в основному залі з ускладненою пластикою огорожуючих стін маленької капели.

ною пластикою огороджуючих стін маленької капели. Вузькі горизонталі вікон інтенсивно пофарбовані, прорізи заповнені кольоровим склом. У них метричний характер розташування у площинах стін, тобто вони мають рівні розміри. Колір уведений ритмічно – кожен із цих рядів має свій порядок чергування інтенсивно пофарбованих відкосів – червоний, синій, жовтий, білий, і ряди вікон північного й південного фасадів за рахунок цього одержують різну ритмічну характеристику. Кольорове заповнення ліхтарів підсилює активність колірних плям стелі. Світлові ліхтарі завершуються конічними елементами, орієнтованими на різні ділянки небесної сфери, так задається поперемінно мінлива яскравість плафонів залежно від часу дня з постійною яскравістю стінових вітражів основного залу.

Може бути ритм спокійний і не спокійний, направлений в один бік або збігатися до центру як по горизонталі, так і по вертикалі. Правильно використовуючи ритм, продумавши чергування кольорових елементів, які направляють погляд глядача в створеному напрямі, можна досягти бажаного враження.

Не можна сприймати вирішення інтер'єру закінченим, якщо його пропорції не врівноважені, тому важливе місце в композиції займає рівновага.

Рівновагою називається стан форми, коли всі елементи збалансовані між собою і залежать від розподілу мас композиції відносно її центру. Саме рівновага об'ємів та частин будь-якого предмета викликає почуття спокою та впевненості.

Є випадки, коли активні кольори, організовані в орнаментальну систему, створюють метричний ряд, що підкоряє собі й затушовує ритмічну мінливість архітектурних деталей. Колір здатний гранично активізувати кожен елемент ряду.

Наявність трьох елементів дозволяє оцінити характер цього ряду, характер відносин між елементами ряду й визначити вхідну зону, як архітектурний простір, побудований за законами метра.

Колір метроритмічної побудови архітектурного простору впливає на психологічний стан спостерігача. Він може визначати також тип метро-ритмічної організації і найбільш характерний щодо цього приклад – інтер'єр готичного собору. У готиці дуже точно розраховано колірну композицію, здатну прискорити сприйняття й підсилити вплив метроритмічного простору. У такому інтер'єрі метрично розташовані основні архітектурні

рично розташовані основні архітектурні елементи геометрично правильної форми. Підпорядкованість окремих просторових елементів проведена за законами ритму.

Динамічність робить будь-яку форму активною, помітною, виділяє її серед інших. Динамікою називається зорове сприйняття руху, направленості, зміни форми.

Ще один засіб створення кольорової композиції – статика, тобто стан спокою, рівноваги, стійкість форми в її геометричній основі. Вона вимагає рівних статичних ліній мас, чітких членувань по горизонталі та вертикалі.

Симетрія – це принцип організації простору, де елементи розміщуються правильно відносно осі площини чи центру. Це також один з важливих засобів досягнення єдності і художньої виразності кольорової композиції. Є два види симетрії: дзеркальна і осьова. Симетрія і асиметрія допомагають досягти художньої виразності статичних і динамічних композицій. Асиметрія – це принцип організації простору, що базується на динамічній урівноваженості елементів, на враженні руху їх у межах цілого.

Симетрія й асиметрія також вважаються найважливішими характеристиками досконалості і краси навколишніх нас форм. У рішенні інтер'єру житлових приміщень, розміщення елементів меблів, симетричне й асиметричне їхнє компонування на площині або у просторі дозволяє підкреслити важливість одних просторів і другорядність інших. Симетричні рішення виправдані, коли в композиції використовують дві рівнозначні групи елементів – один головний і декілька другорядних, або коли необхідно підкреслити центр або лінію у приміщенні.

У сучасних умовах організації функціональних зон приміщень у рішенні їхніх інтер'єрів використовують асиметричні композиції. Вони будуються на сполученні вертикалей і горизонталей, метру й ритму, динамічності і статичності форм і ліній.

Зручні і красиві асиметричні композиції в рішенні інтер'єрів спальні батьків, дитячої кімнати для двох дітей або кімнати для осіб літнього віку. Розміщення меблів підкреслюється симетричним рішенням деталей: оформленням вікон, розміщенням картин на одній зі стін або декоративної зелені, положенням світильників тощо.

Іншими засобами композиції є також закономірне повторення й чергування предметів. Існує два види повторності – метрична й ритмічна. Метрична – це повторність одного елемента через однакові відстані. Наприклад, картини одного розміру розміщують в одну лінію на рівній відстані один від одного. Метр дозволяє внести впорядкованість у складні просторові сполучення предметів. У кімнаті з різнохарактерними меблями й безліччю різномасштабних деталей можна використати метричні композиції в рішенні оброблення стін, розміщенні деталей декору. Вертикальні декоративні смуги на поверхні стіни, виконані за допомогою шпалер або фарбування через рівні інтервали, значно поліпшать інтер'єр. Такого ж результату можна досягти за допомогою розміщення декоративної зелені, кераміки, картин, фотографій та повторність елементів може бути постійною, коли різні елементи чергуються через рівні інтервали, наростаючою або спадаючою, коли повторення елементів відбувається через інтервали, що відповідають геометричній або арифметичній прогресії.

Контраст і нюанс як засоби композиції інтер'єру дозволяють підкреслити ступінь подібності або розходження між однорідними якостями окремих предметів.

Контрастні відносини підкреслюють різко виражені розходження між однорідними якостями. Зіставлення великого й малого, масивного й легкого, горизонтального і вертикального, білого і чорного, дзеркального матового – контрасні відношення предметів.

Головними принципами у створенні кольорової композиції інтер'єру є: художній образ, тектоніка, гармонія. Принцип рівноваги ґрунтується на врівноваженні частин та цілого відносно певної просторової осі, головним чином по вертикалі, оскільки на сприймання впливає земне тяжіння. Найпоширенішим способом забезпечення врівноваження предметів є симетричне їх розташування відносно вертикальної або горизонтальної осі. Така композиція створює враження статичності, а центральний елемент композиції стає головним.

На вибір кольору впливає одночасно і об'єм приміщень, оскільки при співвідношенні декількох кольорів повинен переважати який-небудь один колір. Домінуючий колір в оброблянні приміщень зазвичай, буває малонасиченим, кольори

щень зазвичай, буває малонасиченим, кольори окремих деталей – контрастними до нього.

Нюансне вирішення на тлі не несе в собі сильного емоційного впливу. Таке трактування буває викликане призначенням приміщення. Часто необхідний ефект отримують за рахунок фактур. Світловий контраст вносить в нюансне вирішення деяку декоративність й ілюзорність. Він часто досягається за рахунок бокового освітлення, що дає тіні, підкреслюючи рельєф поверхні. Зберігаючи загальний принцип нюансності, вдалим буває введення незначного контрасту.

Проектувальники все інтенсивніше працюють над проблемою організації внутрішнього середовища, його комплексного вирішення в синтезі з архітектурою. Коли йде мова про житлове середовище, про інтер'єри громадських будівель, то мається на увазі не тільки єдність звичних і красивих виробів, адже середовище – це не тільки матеріальне поняття, а й простір, наповнений стосунками людей, їх різнобарвним єдиним духовним і матеріальним світом. Інтер'єр, як середовище життєдіяльності людини, створюється за допомогою різних елементів та раціонально застосованого кольорового рішення. Існує кілька основних принципів, які необхідно враховувати, створюючи інтер'єр.

Принципи, що визначають естетичну якість кольорових вирішень інтер'єрів, їхню композиційну гармонійність – це ритм, рівновага, пропорції, відповідність розмірів. Існує також принцип повторення цілого в його частинах. Він полягає в наявності провідних ознак в елементах композиції, забезпечує послідовність її сприймання й полегшує зміну зон уваги під час переходу від одних елементів до інших.

Принцип відповідності розмірів включає спільну закономірність у співвідношенні частин цілого у процесі сприйняття.

Основною узагальнювальною категорією композиції вважаються об'єднання і цілісність. Із завершеної композиції нічого не можна забрати без зруйнування цілісної системи. Щоб зберегти композицію, іноді застосовують об'єднання окремих деталей у групи. Це проходить у два етапи: розгляд і вивчення, потім узагальнення і, нарешті, синтез. Оскільки глядач одночасно сприймає лише близько семи елементів, тому потрібно спершу поєднувати їх у групи, найважливішою якістю такої композиції є підпорядкованість.

Специфічним засобом художнього вираження, який органічно пов'язаний з конструктивною об'ємно-просторовою структурою інтер'єру, є тектоніка.

Тектоніку називають зрілим відображенням форм у роботі конструкції та організації матеріалів. Отже, об'ємно-просторова структура у формотворенні тектоніки є одним із найважливіших засобів композиції.

Розглядаючи роль кольору у виявленні масштабності, зауважимо, що масштабність інтер'єру – це двомірність або відносна відповідність розмірів приміщень, меблів й окремих деталей розмірам людини. Створюючи колірну композицію інтер'єру, архітектори вибирають гармонічні поєднання розмірів окремих елементів, використовуючи нюанс і контраст для виявлення деталей. Коли всі розміри частин співрозмірні людині, й інтер'єр не придушує нас своєю масою і грандіозністю деталей, його можна назвати масштабовим. Виявляючи масштабність інтер'єру без визначення їх площі, умов спостереження й просторової активності окремих площин, не можна судити про роль кольору у виявленні масштабного ладу інтер'єру. Абстрактна колірна схема не має масштабності, але зміна кольору основних огорожуючих поверхонь може змінити масштабність інтер'єру. Колір здатний забезпечити певний масштабний зв'язок.

В інтер'єрі зустрічаються випадки, коли колір вдало використаний для масштабних зв'язків з екстер'єром виконує намічені завдання об'ємно-просторових рішень: укрупнення масштабного ладу інтер'єру, у порівнянні з масштабом зовнішнього об'єму будинку; збереження масштабної рівноваги; розділення масштабного ладу інтер'єру.

3.3. КОЛЬОРОВІ ДЕТАЛІ ІНТЕР'ЄРУ

Колір в інтер'єрі завжди відіграє одну з головних ролей – емоційне ставлення господаря до кімнати. Колір присутній завжди, скрізь і без нашої згоди. Нам лише необхідно вибрати його із величезної палітри, зробивши свій будинок справжнім витвором мистецтва.

Сьогодні дизайнери в один голос розвивають стиль мінімалізму: «Нічого зайвого і максимум вільного простору». Іноді, втім, це починає нагадувати японські будинки, де вся підлога вкрита циновками з рисової соломки і майже немає меблів. Найпростіший і перевірений спосіб пошвавлення інтер'єру – використовувати всілякі предмети інтер'єру, що додадуть родзинку будь-якому сучасному стилеві оформлення (рис. 3.3).

Найбільшій уваги серед предметів інтер'єру мають, звичайно, **килими**. Крім практичної користі (килим виконує функцію поглинання звуку) килими сьогодні приносять естетичну насолоду. Малюнок килимів зберігає яскравий колір і точність візерунку. По килимах теж приємно ходити босоніж, і вони випускаються в найрізноманітніших стилях – від відтворення стародавніх зразків килимів до абстракціонізму і етніки.

Відмінною альтернативою настінному килимові є **гобелен**. Сьогодні це і тканина картина, і декоративне панно, і тканина для оббивки меблів.

Порожні нудні стіни можна прикрасити і **картинами**. Репродукції відомих картин у великогазових стародавніх рамах і менш популярні, ніж ультрасучасні абстрактні постери. Постер сьогодні може замовити кожен бажаючий: у картинній галереї допоможуть підібрати рамку або багет до зображення, що сподобалося. Не виходять з моди і фотографії: чорно-білі у стилі ретро і вкриті ажурних рамочках або кольорові у скляному оформленні – треба тільки вибрати.

Предмет інтер'єру, без якого не може обійтися жодна кімната – **світильники**. Сьогодні до кожного стилю оформлення можна підібрати освітлення, будь-то торшер, люстра або бра. Модний і дуже популярний напрямок в оформленні світильників – вітражі. З натурального кольорового скла за допомогою сучасних технік створюють не тільки люстри і бра, але й підвісні стелі, меблеві і віконні вставки, ширми. Мистецьки виконаний кольоровий вітраж прикрасить навіть строгую обстановку.

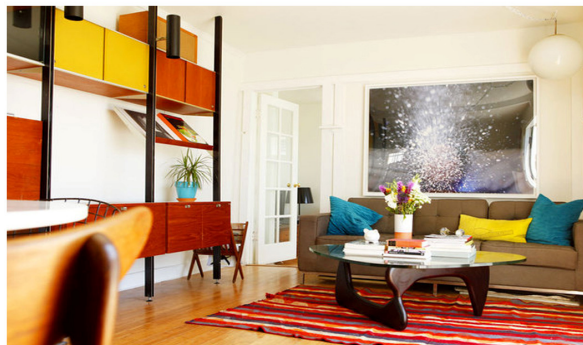

Рис. 3.3. Приклади використання кольорових деталей інтер'єру

Безумовним лідером серед створювачів атмосфери затишку і тепла предметів інтер'єру є **штори**. Порт'єри, тюль і ламбрекени захищають від холодного повітря з вулиці, шуму і світла. Гарному відпочинкові у спальні сприяють спокійні і теплі тони штор, а для дитячої підійдуть яскраві, барвисті. Популярними елементами дизайну в Європі вважають французькі штори (маркізи), також романські й австрійські штори.

Індивідуальну натуру людини має підкреслювати декор. У створенні загального інтер'єру не варто забувати і про деталі, що додають завершеності будь-якій ідеї. Деталі не можуть бути незначними, з них усе складається і від них усе залежить. Якого кольору корінці книг на полицях, як розставлені напої в барі – усе має значення. Деталь може бути і помітною як рожевий кущ на вікні, або зливатися із загальним настроєм кімнати, лише злегка акцентуючи провідні мотиви інтер'єру. І, звичайно, потрібно пам'ятати про функціональність предметів інтер'єру, адже якщо красиві речі зовсім марні, радувати вони будуть не дуже довго.

Контрольні запитання і завдання

1. Визначте чинники, що впливають на створення колірної композиції інтер'єру.
2. Схарактеризуйте застосування загальних принципів композиції в колірному вирішенні інтер'єру.
3. Схарактеризуйте ритмо-метричні закономірності колірної композиції інтер'єру.
4. Схарактеризуйте контраст і нюанс як засоби колірної композиції інтер'єру.
5. Визначте роль кольору у виявленні масштабності інтер'єру.
6. Визначте значення кольорових деталей інтер'єру.

Рекомендована література

1. Азизян И.И. Цветовая композиция в современной архитектуре. – В кн.: Композиция в современной архитектуре. – М.: ЦНИИ теории и истории архитектуры. – 1973. – С. 14-22.
2. Степанов Н.Н. Цвет в интерьере: учеб. пособие для студентов архитектурных факультетов. – К.: Высш.шк. – 1985. – 96 с., ил.

3. Пономарева Е.С. Цвет в интерьере. – Минск: Вышш.шк. – 1984. – 167 с., ил.

4. Жил М., Казабян А., Маккадлей М. Цвет интерьера: идеи и проекты/перевод с английского Л.П. Якиной. – М.: Изд. дом «Никола 21-й век». – 2002. – 293 с., ил.

Розділ 4. ВИКОРИСТАННЯ ФОРМОУТВОРЮВАЛЬНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ КОЛЬОРУ В КОМПОЗИЦІЇ ІНТЕР'ЄРІВ

4.1. ВЗАЄМОЗАЛЕЖНІСТЬ КОЛЬОРУ І ХАРАКТЕРУ ФОРМИ

Швейцарський дослідник природи і художник Йозеф Обріст задумав малюнок для вишивання і змалював цикламен. Цей малюнок згодом став візитівкою всього стилю модерну і отримав назву «Удар бича».

Рух стебла ніжної квітки порівнювали з лютими вигинами хлиста, що б'є в повітрі. Цей мотив міг бути і вишивкою, і прикрашати книгу, а також перила сходів або стіну будинку. Стель, у якому як ні в якому іншому приділялося багато уваги лініям. Майстри модерну прагнули створювати предмети, що оточують людину (від шпильки до будівлі), схожими на творіння природи. Не визнаючи строгих прямих ліній, великий іспанський архітектор Гауді стверджував, що «найцікавіші» форми – не плоскі, а увігнуті й опуклі. Інтер'єри модерну здаються живими, рухомими в якомусь дивному ритмі. В інтер'єрах лінії активно впливають на простір, фіксуючи увагу на деяких елементах, направляючи погляд, створюючи ілюзію руху, розчленовуючи поверхні, підкреслюючи ритм і масштаб. Вони також задають певні емоційні реакції, зачіпаючи різні відтінки відчуттів, що відповідають ідеї інтер'єру.

Одна форма відрізняється від інших геометричним виглядом, розміром і положенням у просторі. Залежно від співвідношення трьох вимірів вона має лінійний, поверхневий, об'ємний або просторовий характер. Вибір кольору для кожної форми багатобічно обумовлений, але крім цього, колір може активно сприяти виявленню характерних рис форми. Іноді індивідуальні особливості окремих форм не узгоджуються з характером простору, інтер'єру. І тоді доводиться не виявляти за допомогою кольору особливості форми, а всіляко їх маскувати, створювати про неї ілюзорне враження. Таким чином, взаємодія кольору і сполучень кольорів з об'ємно-просторовою формою може бути як гармонійним, так й антагоністичним.

«Не потрібно бути особливо обізнаним у мистецтві, щоб розуміти, наскільки колір впливає на форму й навіть пропорцію», – говорив Віолі ле Дюк.

Щоб переконатися в цьому, досить уявити собі білу колонаду на темному тлі й темну колонаду на світлому тлі.

Поліхромія здатна активно впливати на сприйняття форми, виражати своєю мовою властивості форми, але може їх ілюзорно, цілеспрямовано змінювати.

Загальним композиційним задумом визначається, що саме в рішенні інтер'єру головне, вирішальне, а що – супідрядне.

Якщо головне завдання – виявити фронтальності, центричності або глибинності простору або підлеглість простору головному обсягу, колірне рішення всіх інших форм – архітектурних елементів і деталей, меблів й устаткування – має підкорятися головному завданню. Воно визначає, чи треба виявляти індивідуальні особливості супідрядних форм або, навпаки,

Іншими словами, засобами архітектурної поліхромії можна виявити або замаскувати:

- особливості і своєрідність просторової структури інтер'єру і його розмір;

- площинний або опукловигнутий характер обрисів стін, підлоги й покриття;

- ступінь об'ємності колон, пілонів, простінків, віконних і дверних прорізів, ніш, предметів меблів, устаткування;

- лінійну форму карнизів, штукатурних тяг, сходових і бар'єрних поручнів, обрамлень прорізів;

- членування простору, що огорожує поверхні й об'ємні форми;

- пластику й виразність структурної лінії сполучення поверхонь, що огорожують, – стін з підлогою й покриттям;

- співучасть кольору кожної із плоских, лінійних й об'ємних форм у виявленні особливостей простору. Такі можливості називають формоутворювальними.

Взаємодія між кольором й об'ємно-просторовою формою характеризується прямим і зворотним зв'язком, тобто колір активно впливає на візуальне сприйняття форми, але й форма не в меншій мірі впливає на сприйняття кольору й поєднань кольорів. Розглядаючи всі види форм по-різному в аспекті їхніх розходжень, необхідно мати на увазі, що в інтер'єрі вони нероздільні і

хідно мати на увазі, що в інтер'єрі вони нероздільні і визначають міру самостійності кольору як засобу архітектурної композиції.

Якщо колір застосовуються в повному відриві від форми, як, наприклад, у графіці, архітектурна поліхромія переходить в іншу якість, з іншими композиційними засобами.

4.2. ВИКОРИСТАННЯ ФОРМОУТВОРЮВАЛЬНИХ ЯКОСТЕЙ КОЛЬОРУ

У колірному вирішенні інтер'єру велике композиційне значення має власне лінія, як треба сполучати поверхні, що огорожують, або яка загальна границя різних за кольором площин. Лінія постійно перебуває в полі зору й може бути дуже виразною, якщо створюючи композицію, про це спеціально подбати. Лінійні форми відрізняються довжиною й абсолютною перевагою довжини над шириною й товщиною.

Оскільки лінія, будучи невід'ємною приналежністю поверхневої форми як її обрис або як сполучення форм у просторі інтер'єру, самостійно існувати не може, вона розглядається тільки у зв'язку із цією формою.

До конкретних лінійних форм відносяться: довгомірні вироби з дерева, металу і пластмас – поручні, плінтуси, жолобники, дверні лиштва, розкладки для кріплення й оброблення стиків листових, рулонних і пліткових облицювань, спеціальні профільні рейки для різного членування стін, окантовки для захисту країв і стиків, штукатурні обрамлення, тяги, фризи й карнизи, бордюри й фільонки, віконні плетіння, імпости, шнури й трубчасті обтягування, система вертикальних і похилих металевих стрижневих опор, трубопроводи тощо. Лінійні форми можуть бути створені й за допомогою тільки кольору, наприклад фільонки, рамки, бордюри, смуги в малюнку підлог.

Головні структурні особливості лінійних форм – довжина, безперервність і цілісність – добре виражають і підкреслюють єдиний колір, обраний відповідно до кольору і яскравості тла, зазвичай у контрастному співвідношенні за однією або відразу декількома властивостями.

Розміщені на площині або у просторі лінійні форми за певних умов можуть мати значну художню цінність і як самостійний елемент і як специфічний засіб вираження різних властивостей

мент і як специфічний засіб вираження різних властивостей інших форм – особливо у сполученнях із площинними, просторовими й об'ємними формами.

Поєднанням лінійних форм між собою властива яскраво виражена поліхромність. У цьому випадку треба враховувати всі типові особливості різних форм зіставлення кольорів.

У вигляді люстр, торшерів, бра, фонтанів або світлових площин такі просторові або площинні лінійні композиції із прямих або складно вигнутих світлових трубчастих, пластинчастих або ниткоподібних елементів зі скла, полімерів або полірованого металу надзвичайно пластичні й декоративні по світлу й кольору.

Виразний пластичний малюнок бар'єрних і сходових поручнів, посилений чистим, насиченим, сильно контрастним до оточення кольором, з несподіваними сполученнями прямих і вигнутих, горизонтальних і похилих ліній, що утворюють енергійні вигини й перетинання втілення просторової пластики, вираженої мовою ліній і збагаченої мовою кольору. Потрібно до того ж пам'ятати, що варіантність лінійних сполучень постійно змінюється по мірі руху людини. У цьому сенсі надзвичайно характерні кручені сходи з їхнім об'ємно-просторовим ритмічним характером, зубчастою або уступчастою лінією торців маршу, віялоподібним розворотом щаблів і спіраллю поручнів. Колір тут має підкреслювати структурні лінії й погашати настирливу множинність другорядних елементів, таких як вертикальні стрижні, огородження або вузькі накладки на краях проступків.

Через малі площі лінійних елементів їхній колір може бути дуже активним, акцентним, великої насиченості, контрастним по яскравості й колірному тону при зіставленні двох або декількох форм або відносно тла. Можлива й глянцева фактура на матовому

Зіставлення кольорів лінійних форм між собою або із кольорами тла або середовища не складне, за винятком випадків, коли ці форми становлять великопрогінні конструктивні ґратчасті структури або перетворюються з елемента членування в елемент фактури, а також випадків, коли лінійна форма набуває агресивності через великий колірний контраст. Наприклад, чорний кабель на світлій золотаво-жовтій стіні у загальному нюансному рішенні інтер'єру здатний викликати дуже неприємне відчуття.

Колірні лінійні форми можуть викликати передбачені емоційні реакції, активно діяти на сприйняття, створювати різні відтінки почуттів, що відповідають ідеї інтер'єру, формувати художній образ. Вибір кольору визначають характером лінійної форми, тим, що вона виражає, її значенням у композиції.

Колірна активність лінійної форми може бути досить значною всупереч її малій площі. У композиційному відношенні лінійна форма, посилена кольором у взаємодії з тьмяним тлом, може активно виявляти структуру простору, фіксувати увагу на структурних елементах, що формують інтер'єр, для напрямку зорового руху членувати поверхні, підкреслювати ритм і масштаб. Наприклад, для динамічної, активної, або статичної, пасивної, форми варто вибирати колір з аналогічними або близькими

Чорний втрачає жалобний вигляд, якщо на його фоні розташувати яскраві лінійні елементи. Щоб уникнути монотонності враження від приміщень, стіни яких пофарбовані в один слабко насичений колір, буває досить виконати в насичених контрастних кольорах тільки вузьку смугу (фільонку або штрих), що завершує верх стін.

Взагалі роль кольорового контуру варто підкреслити особливо. Він застосовується насамперед там, де доводиться переборювати млявість кольорів.

Чорний контур добре підкреслює обрис колірних плям, підвищує їхню яскравість і чистоту, відокремлює один колір від іншого під час їхнього стикання й одночасно полегшує їхню гармонізацію; перешкоджає взаємному контрастному фарбуванню; у ролі контурної сітки надає композиції площинний характер; допускає будь-які сполучення кольорів подібно вітражу. Вплив чорної контурної лінії тим значніший, чим вона товстіша.

Вплив кольорового контуру на колірне ядро ще активніше й складніше. Світлий контур на темному тлі виглядає інакше, ніж темний на світлому тлі. Кольорові контури мають бути товстіші, ніж чорні, тому що в іншому випадку вони будуть менш помітні, ніж останні, особливо за їхньої слабкої насиченості.

Чорні й кольорові контури підвищують виразність композиції кольорових площин. Кольорові паралельні лінії на стінах, стелі, підлозі приміщення, що ведуть зір углиб, створюють ілюзію глибинності простору.

Вузькі, але яскраво пофарбовані виступи дверних коробок, що обрамляють полотна численних дверей у коридорах, створюють ефект колірної новизни й підкреслюють ритм їхнього розміщення. Тонкі віконні плетіння з анодируваного чорного й золотавого металу у сполученні з великими нерозчленованими площинами полірованого скла також досить вражають.

Фризи, тяги, карнизи, посилені кольором, оперізуючи приміщення по замкнутому контуру, також підкреслюють його форму й створюють враження замкнутості.

Тонкі металеві вертикальні або похилі опори, закономірно повторювані, дозволяють ясно читати ритмічне розгортання простору в глибину. Використовуючи колір, цьому можна або сприяти, або перешкоджати, «розчиняючи» ці елементи в просторі. Виявляючи кольором лінійні елементи, можна значно підсилити наочність масштабу й ритму інтер'єру.

Розпізнавальне фарбування трубопроводів у цехах підприємств, у їхньому продуманому застосуванні можуть стати дуже активним засобом архітектурної організації внутрішнього простору, виявити його єдність, незамкнутість і плинність.

Вибираючи колір для лінійної форми, треба в кожному конкретному випадку враховувати специфічний характер її призначення. Протиставлення лінійних форм може бути посилено протиставленням їхніх полярних кольорів. Динамічній лінії сходового поручня або напруженості похилих тонких стрижневих опор, що тримають великопрогінне покриття, краще відповідає активний, помітний колір. Надмірність пересічення у всіх напрямках лінійних форм, наприклад, у металевих ґратчастих конструкціях може бути ослаблене їхнім фарбуванням у єдиний світлий матовий відступавий колір, що розчиняє у просторі всю систему. Металеві конструкції бажано робити за кольором легкими й світлими, а не темними й важкими. Кольором можна виявити членування, що укрупнюють дробовий масштаб ґратчастої

Сполучення кольорових лінійних форм між собою нескінченно різноманітні (від найпростіших до дуже декоративних складних структурних, площинних або просторових рівнів).

Такі формотворні можливості кольору в його взаємодії з лінійною формою.

Вибираючи колір відповідно до особливостей геометричного виду форми, у кожному конкретному випадку варто враховувати властивості матеріалу, функцію й загальне композиційне рішення, віддаючи перевагу головному в цьому випадку чинникові.

Взаємозв'язок і взаємодія кольору із просторовою формою виступають на перший план, коли мова йде про композиційно-художню роль кольору в інтер'єрі. Закономірності такої взаємодії – основні в композиції. Звичайне розміщення кольорів, насамперед, підкоряють логіці побудови просторової структури інтер'єру, використовуючи всі типові форми зіставлення кольорів з переліком їхніх специфічних особливостей. Архітектурні закономірності побудови простору і його характер за допомогою поліхромії можна зробити більш очевидними й легко сприйнятими. Інакше кажучи, створюється композиційна можливість через виявлення кольором особливостей простору формувати тектоніку й художній образ інтер'єру. Серед характеристик, що впливають на формування й сприйняття інтер'єру, особливе місце займають просторові характеристики, тривимірність і розмір. Залежно від співвідношення розмірів і головної осі руху форма може сприйматися як статична або як динамічна й, відповідно до цього, як центрична, фронтальна або глибинна.

Правильна геометрична форма приміщення, вирішеного в насичених, чистих колірних тонах, що мають різні просторові властивості й сильно розчленованого цими кольорами, неминуче спотворюється. Однак вони не вичерпують арсеналу закономірностей взаємодії кольору і просторової форми. Наприклад, враження затисненості простору може бути усунуто на основі закономірностей фігури і тла. Помістивши на кожній зі стін, пофарбованих у відступаві кольори, яку-небудь фігуру, ми віддалимо цим площини стін й у такий спосіб створимо враження розширення простору. В інтер'єрі, особливо в житловому, на основних поверхнях, зазвичай, переважають мало- або ненасичені

Динамічна форма простору із чітко вираженою перевагою якої-небудь однієї координати припускає спрямованість його куди-небудь: конференц-залу – до президії, коридорів – до холів, театрального залу – до сцени тощо. Цей прийом зосереджує увагу в потрібному місці, викликає передчуття зміни просторових і колірних вражень.

Проста циркульна форма простору виражає замкнутість, рівноцінність, зосереджує увагу на формі й ідеї приміщення. Тут успіх взаємодії форми й кольору ґрунтується головним чином на просторових і фактурних властивостях останнього. Кольори дозволяють виразити ідею цілісності, а не розчленованості «текучого простору» загальною одноколірною площиною стін або підлоги або стелі. Пронизуючи прозорі площини зашкленних перегородок, кольори поверхні, що огорожують, поєднують суміжні приміщення й внутрішній простір із зовнішнім.

Якщо простір має спрямованість нагору, у колірному рішенні необхідно особливо враховувати вагові й фактурні властивості кольорів.

Оперуючи просторовими й фактурними властивостями кольору, можна також підкреслити або послабити фронтальний характер простору.

Для зв'язку інтер'єру з екстер'єром, створення відчуття не замкнутості внутрішнього простору його замикають стінами, з одного або декількох боків, а інші склять по всій висоті. У вестибюлі й холі через зашклення вводять незвичайні для інтер'єру кольороносії – зовнішнє замощення, газони й навіть чагарники. Стіни виконують із цегли без облямування або бутовим муруванням каменю грубого наколу.

На сприйняття простору впливають колірні членування самих поверхонь, огорожені лінійними або площинними формами. Іноді границі кольорів збігаються із границями поверхонь, що сполучають, за великого колірного й особливо яскравісного контрасту між ними – інакше кажучи, за великої відмінності за кольором у яскравості (стіни від підлоги або стелі).

Якщо структурні лінії утворені сполученнями різних поверхонь тільки самих покриттів, то багата пластика і структурні лінії покриття моделюються тільки яскравими градаціями при світлому одноколірному рішенні.

Походження структурних ліній може бути й іншим. Наприклад, у просторі обрис однієї колірної площини сприймається на тлі іншої на якомусь віддаленні. Однак роль поліхромії підкоряється все тим же загальним закономірностям. Активність сприйняття прямо пропорційна колірному й особливо яскравісному контрасту. Незалежно від походження структурних ліній, просторова оцінка інтер'єру залежить головним чином від характеру їхнього

еру залежить головним чином від характеру їхнього зіставлення одного з одним – напруженого, розслабленого або спокійного.

Прагнучи підвищити виразність або тектонічну значимість структурної лінії, її багаторазово паралельно повторюють, підсилюючи кольором і світлотінню, як в ордерному антаблементі, або перетворюють у лінійну форму у склепінчасто-баневих покриттях у вигляді різних обрамлень (нервюри готичних склепінь), або оголюють елементи конструкцій (ванти, ребра тощо), художньо їх осмислюючи. Необхідно підкреслити, що сама лінія в її чистому виді в архітектурі завжди мала й має самоцінніше значення. Це підтверджують лінія ентазису, волоти іонічної капітелі, профіль античного ордера, обрис купола, вигин вантів, нарешті, навіть вигин спинки барочного стільця або плавний профіль античної вази. Пряма, горизонтальна або похила, ламана або вигнута, стрімка, енергійна, напружена, як сталева пружина, або млява й розслаблена, плавно поточна або пульсуюча, на площині або у просторі, лінія здатна розповісти багато про що й багато чого вира-

Вибір кольору в подібних випадках визначається самим характером лінії й формою, якій вона належить. Це дає підставу говорити про своєрідну лінійну поліхромію в інтер'єрі. Але простір інтер'єру може й не мати структурних ліній, якщо поверхні, що огорожують, сполучаються за допомогою плавного переходу, пофарбовані в один колір і рівномірно освітлені розсіяним світлом. Стику немає й у просторі, утвореному півсферою. У цьому випадку правильна оцінка простору ускладнена і має потребу у вживанні заходів.

Будь-який інтер'єр, зазвичай, включає всі види об'ємних форм. Об'ємна форма, залежно від співвідношення її трьох вимірів, так само як і простір, може бути статичною або динамічною.

Тривимірність об'ємної форми на відміну від тривимірності простору створює уявлення про масу, про кількість речовини, укладеної в даному об'ємі, про вагу тощо. Діапазон об'ємності обмежений, з одного боку, лінійною формою, а з іншого – кубом або кулею – вищим вираженням об'ємності. Між ними перебуває площинна форма. Можлива також комбінована форма, що поєднує в собі лінійні, площинні або об'ємні елементи із просторовістю.

Структурні форми – це будівельні елементи, опори, пілони, стовпи, колонади, аркади, верстатне устаткування тощо. Переносні – це меблі, картини, предмети вжитку, скульптура. Тут, як і в

це меблі, картини, предмети вжитку, скульптура. Тут, як і в інших формах, колір або підкреслює характерні риси форми, або виправляє її недоліки, або деформує її в мірі, диктований загальним рішенням. Наприклад, куб – форма, що персоніфікує об'ємність і масу. Тому його не можна вирішувати в легких або прозорих матеріалах, у безфактурних, незалежних, відступаєвих кольорах.

Однак у практиці можлива ситуація, коли подібне рішення при всій його невідповідності особливостям форми, можливе й необхідне. Досить уявити собі обмежений простір, захаращений важкими кубічними опорами. Несприятливу реальність тут компенсують кольором, хоча б ілюзорно послабляючи враження ваги й громізд-скості опор аж до їх повної дематеріалізації (облицювання склом або дзеркалом). У подібній ситуації колір виступає як психологічний компенсатор недоліків форми, нейтралізує її небажані особливості.

Колір об'ємної форми впливає й на чіткість сприйняття її особливостей. Так, червона форма сприймається менш чітко, ніж зелена або блакитна. Два однакових за об'ємом куби будуть виглядати різними, якщо один пофарбувати в білий або теплий, а інший в чорний або холодний колір. Білий або теплий буде здаватися більше й ближче чорного або холодного, а білий, крім того, більше легким, ніж чорний. Це важливо враховувати, якщо точна візуальна оцінка геометричного вигляду й величини форми

Для ілюзорної деформації об'ємно-просторової форми використовують просторові властивості кольорів (рис. 4.1).

Відчуття об'ємності форми залежить не тільки від світлотіні, але також від її колірної трактування, а ступінь об'ємності, у свою чергу, впливає на сприйняття простору.

Місце розташування об'ємної форми, активної за кольором або яскравістю, активно впливає на сприйняття глибинності простору. Перебуваючи в глибині простору, у кінцевій його точці, така форма сприяє враженню глибинності, у середині простору вона членує його на дві частини, знижуючи враження глибинності, у початковій його точці велика форма, заслоняючи собою простір, домінує над ним. Крім розміру активну роль виконує великий контраст по всіх характеристиках кольору між головною формою і простором.

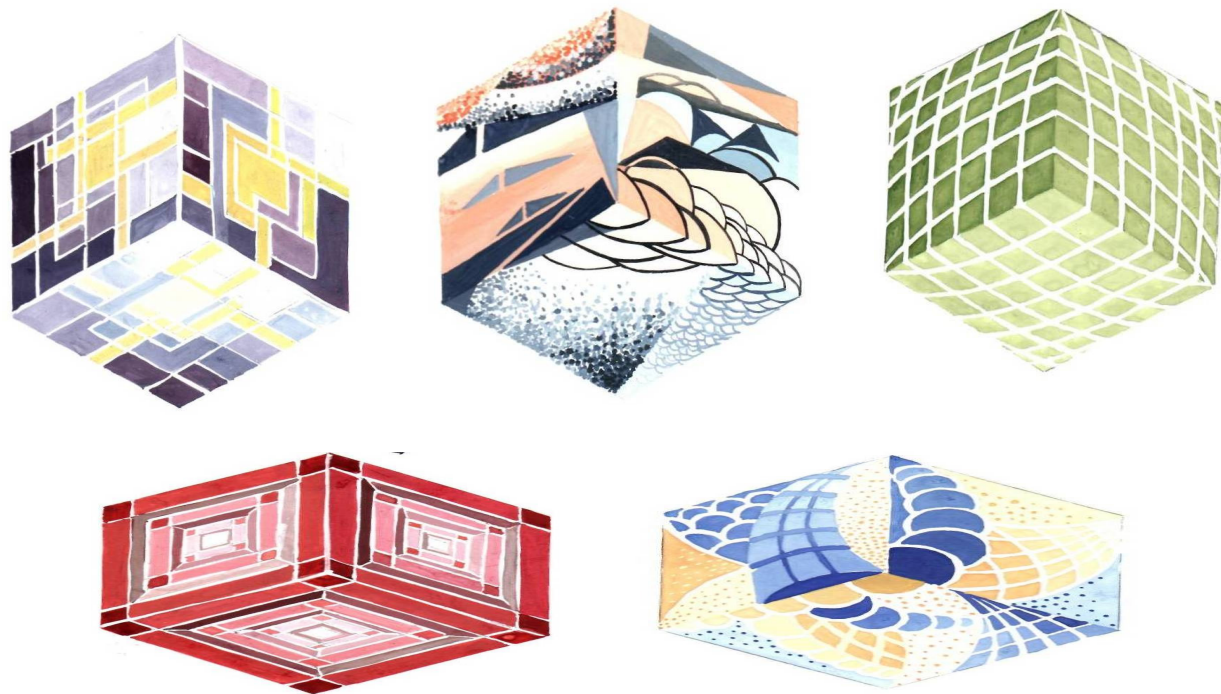

Рис. 4.1. Взаємодія кольору з об'ємно-просторовою формою

Віконні і дверні відкоси, ніші і прорізи, пофарбовані в один колір зі стіною, підсилюють враження її товщини, об'ємності й матеріальності. Пофарбовані набагато світліше стіни, позбавляють їх монументальності, перетворюють у подобу ширми, у найкращому разі зовово полегшують.

Цікавий щодо цього прийом оброблення вертикальних поверхонь корпусних виробів меблів (різних шаф) у кольори, що різко відрізняються по яскравості. Те, що на перший погляд може здатися вигадкою проектувальника меблів, насправді є результат продуманого рішення, зорієнтованого на особливості сучасного інтер'єру. Посвітління кольором затемнених поверхонь меблів, послабляючи власні тіні на них, знижує враження їхньої об'ємності, робить меблі зовово більш плоскими і легкими, сприяючи цим створенню відчуття великого простору приміщення.

Комбіновані форми – меблі для сидіння, столу, підставок тощо, у зв'язку з їхньою великою кількістю в інтер'єрі, головне завдання полягає не у виявленні особливостей їхньої форми, а в поєднанні їх між собою і з середовищем, у приведенні множинності до єдності, у гармонізації інтер'єру в цілому.

У периметральному розміщенні меблів колір стін мало видний, а переважає саме колір меблів. Але тому що це співвідношення для кожної зі стін завжди різне, воно може порушити колірну рівновагу, тобто активно впливає на сприйняття простору. Щоб трохи поліпшити співвідношення площ кольорів стіни і пристінних меблів, замість книжкових й інших шаф часто влаштовують відкриті стелажі без задніх стінок.

Сполучення кольорів меблів і стіни можуть створити по всьому периметру інтер'єру енергійну уступчасту лінію із власним характером впливу. Це може бути й бажаним, і протипоказаним. Коли приміщення не захащене меблями, домінує колір поверхонь, що огорожують, і це значно підвищує колірну виразність інтер'єру. Така композиція особливо виправдана, якщо простір вміщує центрично розміщену, виділену кольором і світлом об'ємну форму, що несе в собі великий суспільний або художній

Поліхромія, взаємодіючи з об'ємною формою в інтер'єрі, може:

– виявити геометричний вигляд, розмір і чіткість сприйняття форми;

- розділити форму, підкреслити в ній головне й послабити другорядне;
- ілюзорно змінити уявлення про геометричний вигляд і розмір форми;
- підкорити форму простору або простір формі;
- об'єднати форми або розділити їх на споріднені групи установити співвідпорядкованість між ними;
- виділити одну форму з маси інших, надати їй значимість або, навпаки, розчинити;
- сприяти за допомогою цілеспрямованого угруповання форм виявленню особливостей простору;
- забезпечити кольоропредметну цілісність інтер'єру, гармонізувати за цим критерієм його середовище.

4.3. ВЗАЄМОЗАЛЕЖНІСТЬ КОЛЬОРОВОГО ВИРІШЕННЯ ВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОСТОРУ ІНТЕР'ЄРУ

Інтер'єр – це цілісна структура внутрішнього простору будівлі будь-якого призначення, обумовлена характером розчленовування цієї будівлі на окремі приміщення або різні зони відповідно до загального циклу функціональних процесів та їхнього зв'язку між собою в єдину систему.

Розчленовування і взаємозв'язок – це єдність протилежностей, подвійність єдиного цілого, ці загальні принципи організації простору рівною мірою відносяться й до його колірної рішення. Відмінна риса такої системи полягає в тому, що вона сприймається в русі. У замкнутому обмеженому просторі, за виключенням великих залів, усі колірні елементи інтер'єру, зазвичай, сприймаються одночасно, у межах нормального кута зорового охоплення, за постійного співвідношення кольорів фігур і тла. Під час переходу одного простору в інший відбувається розрив у колірних враженнях. Вони накопичуються і синтезуються у свідомості послідовно, по мірі руху. Формоутворювальні можливості поліхромії насамперед дозволяють вирішувати низку

Розміщенням у складному просторі будівлі колірних акцентів й інтервалів між ними можна:

- виявити структуру простору, його пластику, масштаб, пропорції, ритм побудови, полегшити зорове сприйняття інтер'єру;

- об'єднати в єдине ціле різноманітні елементи простору, виявити їхні зв'язки;

- підкреслити значення головного простору – ядра композиції й співвідпорядкованість йому інших просторів, створити динаміку руху до центра, установити послідовність сприйняття простору;

- виявити структурні вузли – горизонтальні й вертикальні комунікації, коридори, переходи, холи, вестибюлі, сходи, пандуси, ескалатори;

- надати риси індивідуальності безликій одноманітній довжині коридорної комунікації, змінити уявлення про її дійсні розміри, зафіксувати перетинання глибинних осей, місця повороту руху;

- сконцентрувати увагу на ефектних ракурсах, характерних вузлах, виділити необхідні для сприйняття тектонічні членування;

- ілюзорно усунути настирливі архітектурні деталі, додати пластичну виразність об'ємно-просторовій формі;

- підсилити враження замкнутості або розкриття простору, підкреслити його симетричність або асиметрію, динамізм або статичність, виявити центричність, фронтальність або глибинність композиції;

- розчленувати єдиний простір на функціонально відособлені або значеннєві зони;

- організувати графіки руху, підсилити відчуття головної композиційної осі, забезпечити наростання емоційної напруги від периферії до центра.

За допомогою кольорів ритмічне розгортання простору або контрастна зміна просторових вражень одержує колірне підтвердження й підкреслюється світлом. Контрастному протиставленню двох і більше просторів повинно відповідати контрастне співвідношення основних кольорів за однією, декількома або одночасно за всіма характеристиками. Коли таке реально існуюче протиставлення просторів не бажане, воно може бути ослаблене також колірним контрастом, але у зворотному порядку. У великому просторі кольори можуть створити ілюзію його зменшення, а в малому – збільшення. Нюансні зіставлення двох і більше просторів ще більше виявляються як такі нюансним колірним супроводом, наприклад у вигляді рівноступеневого колірного ряду по яскравості або насиченості. Тотожності або рівності просторів відповідають одноколірний супровід або сполучення, різні по колірному тону, за рівності всіх інших характеристик. Будучи добре помітні, вони

ності всіх інших характеристик. Будучи добре помітні, вони створюють враження врівноваженості й розмаїтості. Якщо суміжних приміщень більше двох і необхідно уникнути відчуття динамізму, то кольори не повинні додержуватися порядку спектра.

Організація простору і його колірне рішення єдині. Ця єдність заснована на загальних закономірностях композиції – контрасті, нюансі й тотожності – і підкоряється чіткій логіці загального композиційного задуму.

Анфіладна система може бути заснована на ритмічному чергуванні кольорів й інтервалу або групи кольорів й інтервалів ускладненням ритму. Така єдність зберігається й у сприйнятті всієї системи в часі, під час послідовного переходу з одного приміщення в інше.

Рішення системи приміщень у кольорах з послідовним переходом від тонів холодних до теплого з дотриманням порядку спектра, від ахроматичних до хроматичного з рівноступеневим наростанням насиченості, від виступавих до відступавих створить відчуття динамізму, спрямованості до композиційного центра. Значення такого центра, його організуючий початок і підпорядкованість звернених до нього анфілад активно виявляють акцентні кольори або його контрастне колірне рішення по всіх основних характеристиках – колірному тону, яскравості, чистоті, насиченості й фактурі з обліком усіх їхніх особливостей – просто-

Композиційне рішення – спрямованість анфіладної системи просторів за їх нюансного рішення досягається закріпленням поздовжньої композиційної осі сильним колірним акцентом – яскравим кольоровим вітражем, дуже яскравою й сильно освітленою кольоровою поверхнею, зображенням або об'ємною формою або, нарешті, просто світловим прорізом. Кожний із цих елементів, звертаючи на себе увагу сильним світлим і колірним контрастом, викликає відчуття глибинного характеру простору і прагнення рухатися до цього колірного орієнтира. Аналогічно закріплюються всі структурні поздовжні й поперечні осі.

Подібна взаємодія кольорів і форми властива й коридорній системі взаємозв'язку. Колірне рішення коридорів, зазвичай, трактують як нейтральні інтервали між колірними акцентами різних холів. Однак у коридорі з його більшою перевагою довжини над шириною й слабкою освітленістю денним світлом часто доводиться зорозумовлювати нудну довжину, обмеженість

зорово скорочувати нудну довжину, обмеженість ширини й підвищувати освітленість. Це досягається монохромним, світлим, слабо насиченим, дрібнофактурним колірним рішенням поздовжніх стін, і стелі; єдиним кольором підлоги без яких-небудь членувань; світлими, помітними, виступавими акцентними кольорами торцових стін і видимих здалеку, світлових прорізів; колірним акцентуванням дверних полотен, якщо їхні розміри й місце розташування підляглі якій-небудь закономірності.

У зальній або осередковій структурі простору із центричною системою взаємозв'язку центральний простір бажано вирішувати за кольорами контрастними до просторів, які вона поєднує.

Якщо головна тема композиції – візуальний зв'язок інтер'єру із природним ландшафтом, особливо важливо їхнє колірне узгодження. Причому, з огляду на постійну колірну мінливість природи, інтер'єр необхідно вирішувати або орієнтуючись на найбільш тривалий сезон, або в природних матеріалах. Це скорочує до мінімуму ризик колірної дисгармонії. Коли за вікном тривала зима або дощова негода, люди відчують колірне голодування; компенсують його поліхромією інтер'єру. На півдні картина зво-

Простір – перший і найголовніший компонент у понятті інтер'єру.

Статичний, зазвичай, замкнутий, урівноважений, компактний, нейтральний у всіх напрямках, симетричний по трьох координатах простір – цілісна центрична форма у вигляді куба, циліндра, багатогранної призми. Така форма реально відчутна, легко сприймається, при великих розмірах монументальна, дозволяє легко в ній орієнтуватися. Ці її специфічні особливості можуть служити відправним пунктом для поліхромного рішення. Один поверхневий, насичений, важкий, щільний, фактурний, теплий колір на всю висоту стіни, єдиний колірний фриз, пояс або горизонтальна тяга затвердять значення стіни, підкреслять своєю безперервністю й довжиною замкнутість, ізолюваність, форму простору, ілюзорно його зменшать.

Зрозуміло, поряд із цим існують інші рішення, обирає залежно від композиційної ідеї. За допомогою кольору можна перебороти статичність замкнутого простору:

- додавши йому спрямованість по якій-небудь координаті;
- перетворити симетричну форму в асиметричну й навпаки;

- ілюзорно зменшити або збільшити простір;
- порушити центричність, ілюзорно змінивши співвідношення координат;
- повністю деформувати простір.

В інтер'єрі, особливо в житловому, на основних поверхнях, зазвичай, переважають мало- або середньо насичені кольори. Тому особливості зорового сприйняття простору проявляються не повною мірою або навіть зовсім не відчутні. Правильна оцінка дійсних розмірів простору дуже залежить від характеру колірних членувань поверхонь, що огорожують. Активні й контрастні за кольорами великі елементи членувань (плити підлог, балки й кесони на стелі, орнамент шпалер і драпірувальних тканин тощо) ілюзорно зменшують величину приміщення. Таке ж враження робить більше заповнювання простору різними предметами, особливо великогабаритними об'ємного характеру.

У невеликих приміщеннях небажаний великий колірний, фактурний або світлий контраст між основними кольорами. Розмаїтістю колірних лінійних членувань стін формі простору можна надати бажаний характер спрямованості нагору, динамізму, спокою, стійкості тощо.

Якщо довжина однієї з координат значно переважає над двома іншими, простір стає глибинним. У цьому випадку динамізму кольорів, збігаючись із динамізмом простору, лінійною й повітряною перспективою, підсилює емоційний і естетичний вплив

Це досягається колірним акцентуванням площин, ритмів і ліній, що йдуть у глибину, поперечних членувань (колон, опор, аркад, гратчастих декоративних огорожень), що зорозово накладаються один на одного в перспективі, підкресленням початкової й кінцевої границь і проміжних елементів тощо.

За необхідності членування поверхонь лінії й ритми, контраст, пропорції й масштаб, що виявляють динамізм, глибинність і величину простору, створюються тільки кольорами – енергійно й самотійно. За допомогою кольорів можна усунути елементи й деталі, що перешкоджають створенню необхідного враження. Так, на стелі, пофарбованій у темно-сині кольори, малопомітна громіздка балка, що погано членує простір.

Сприйняття також залежить від розміру й місця розташування активного за кольорами головного об'єкту. Велика об'ємна форма,

вирішена у виступах кольорах, перебуваючи на першому плані, домінує у просторі, підпорядковує його собі. Якщо простір має спрямованість нагору, у колірному рішенні необхідно особливо враховувати вагові й фактурні властивості кольорів.

У порівнянні з такими замкнутими, твердими й кутастими формами простору, як куб і призма, більш складні й емоційні за сприйняттям пластичні текучі форми. Вони надають неповторність сучасним громадським будівлям з характерним криволінійним обрисом плану або складних поверхонь великопрогінних покриттів, викликають зацікавленість інтер'єром.

Контрольні запитання і завдання

1. Як визначити розмір колірної поверхні та розміщення її у просторі?
2. Схарактеризуйте принципи взаємодії кольору і лінійних форм в інтер'єрі.
3. Схарактеризуйте принципи взаємодії кольору з об'ємною формою.
4. Схарактеризуйте принципи взаємодії кольору з просторовою формою.
5. Схарактеризуйте принцип створення замкненого кольорового простору.
6. Схарактеризуйте принципи створення розиненого кольорового простору.

Рекомендована література

1. Аксенов Ю.Г., Левидова М.М. Цвет и линия. – М.: Сов.художник. – 1986. – 326 с.
2. Айсмен Л. Дао цвета/перевод с английского Т. Новиковой. – М.: ЭКМО, 2005. – 176 с., ил.
3. Пономарева Е.С. Цвет в интерьере. – Минск: Высш.шк. – 1984. – 167 с., ил.
4. Мариока А., Стоун Т. Дизайн цвета, Практикум. – М.: Изд. РИП. – Холдинг. – 2006. – 240 с.
5. Фриллинг Г., Ауэр К. Человек – цвет – пространство. – М.: Изд. «Питер», 1995. – 76 с.

Розділ 5. СТВОРЕННЯ КОЛЬОРОВОЇ ГАРМОНІЇ В КОМПОЗИЦІЇ ІНТЕР'ЄРІВ

5.1. ГАРМОНІЯ КОЛЬОРІВ В ІНТЕР'ЄРІ

Архітектор, уявляючи образ майбутнього інтер'єру, оперує поняттями простору, форми, кольору. З кольору можна почати, якщо інтер'єр народжується на основі колористичного задуму. Ще за старих часів у будинках аристократів кімнатам часто давали назви за кольором – широко відомі Червона та Зелена вітальні в домі Юсупових.

Людина здатна активно реагувати на колірні зорові образи, серед яких гармонії кольорів належить перше місце. Саме тому, гармонія матеріального середовища інтер'єру – це не абстрактна естетична категорія, а постійна, природна потреба людини.

Принцип гармонії, втілює в собі художній початок і є обов'язковою й первинною метою композиції. Тому в ньому реалізується закладена в людях потреба у красі. Краса колірних відносин – синонім гармонії. У природі людина зустрічається з дивовижною красою колірних гармоній, недоступною найсміливішій фантазії. Досить згадати феєричну картину північного сяйва, або гру сонячного світла у кристалах, або ж веселку – природний еталон колірної гармонії.

Людина протягом століть усмоктувала в себе цю гармонію, постійно шукала у ній "підказок" для своєї творчості. Саме у сприйнятті картин і фарб природи потрібно шукати джерела наявного в кожній людині почуття прекрасного, колірної гармонії, емоційної чуйності.

Однак уроки природи при всьому їхньому значенні не можуть бути механічно перенесені в інтер'єр. Тут композиція має свої закони й особливості, інший характер впливу і сприйняття.

Почуття гармонії може породжувати також простір інтер'єру, що підкріплює єдність частин і єдиного цілого, багатобарвне, наповнене світлом і повітрям, що захоплює дух своєю неосяжністю й сміливою красою. В іншому випадку гармонічним може бути напівтемний, затиснутий громадою стін простір, повний сутінкових таємниць і містики, що викликає почуття тяжкості, пластичний і

колірний образ трагізму. Інакше кажучи, є багато яскравих просторових і колірних переживань. Незалежно від образних уявлень і асоціацій, породжуваних колірною гармонією, незмінними для виникнення почуття гармонії залишаються цілісність, високий ступінь закінченості, художня досконалість, єдність кольорів, форми, матеріалу й функції, часто сприймані підсвідомо, без участі логічного мислення, а нерідко і всупереч йому.

Обов'язкова умова гармонії – здатність викликати естетичну реакцію на побачене, естетичне задоволення, радість зустрічі із прекрасним. Це джерело яскравих переживань і є гармонія. Зазвичай людина, зустрівшись із нею, ще довго залишається під враженням від пережитого. Глибина й сила таких переживань є особисте надбання людини, її духовне багатство.

Вплив гармонії інтер'єру, його гармонійного колірного образу на почуття й думки людей відомо давно. Із глибини століть до нас доходять свідчення його використання для досягнення різних цілей. Ця сила не втратила свого значення й у наш час як активний засіб естетического виховання людей.

5.1.1. Способи створення колірної гармонії

Створюючи колірну гармонію в інтер'єрі, спочатку треба дотримуватися самої природи. У підборі однохарактерних матеріалів допоможе теорія кольору «часи року», відповідно до якої інтер'єр кожного приміщення витримується в колористичній гамі, що відповідає якомусь одному часові року адже всі фарби одного сезону гармонічні одна з одною, про що подбала сама природа. Виходячи з даної методики, ми можемо вводити величезну кількість колірних відтінків у загальну колористику інтер'єру – головне, виходити з тональності фарб обраного сезону. А для цього треба навчитися пильно вдивлятися в колірні комбінації часів року і, головне, уловлювати їхній настрій (рис. 5.1., 5.2, 5.3, 5.4). Адже не завжди під рукою можуть бути всі чотири спектральні таблиці часів року.

Рис. 5.1. Приклад колірного вирішення інтер'єру вітальні «Літо»

Рис. 5.2. Приклад колірного вирішення інтер'єру вітальні «Зима»

Рис. 5.3. Приклад колірного вирішення інтер'єру вітальні «Осінь»

Рис. 5.4. Приклад колірного вирішення інтер'єру вітальні «Весна»

Іншим варіантом вибору колористичної гами є підбір відтінків «за настроєм» окремого елемента інтер'єру. Палітра кожного сезону відзначена одним головним кольором, що визначає загальний настрій часу року, що досить точно передається правильно створеним інтер'єром у такому ж дусі. Тому «танцювати» можна не від першого матеріалу, що сподобався, і підганяти під нього все інше, а від усвідомленого вибору настрою, який ми хочемо відтворити в інтер'єрі. Краще прислухатися до себе і вирішити, якого ефекту необхідно досягти, створюючи декор різних за призначенням приміщень.

Визначальний колір весняного настрою – *жовтий* – колір сонячних потоків і яскравих первоцвітів. Одержуваний настрій можна схарактеризувати як пожвавлення, радість – весняний танок фарб.

На противагу весняним фарбам літні здаються вицвілими на сонці і «стомленими» від полуденної спеки. Основний колір «літнього» декору – холодний *світло-блакитний* – колір морської води і димки, що ніби огортає весь ландшафт тремтячим пекучим маревом. Загальний настрій інтер'єру в прохолодних літніх тонах – пляжно-розслаблений.

Тепла й насичена багатими, соковитими фарбами – палітра «осіннього» інтер'єру. Визначальним кольором цього чудового часу року буде *жовтогарячо-рудий*. Настрій складний, але дуже приємний, він пов'язаний з тим почуттям, коли сідаєш відпочити після тривалих і праведних праць, і не має нічого спільного з розслабленим літнім.

Зимовий інтер'єр пізнаваний за контрастними поєднаннями, що можуть бути досить рідкісними. Основні кольори – *льодово-голубий* і *синій*. Колірний лаконізм і контраст створюють підбадьорливий настрій, якщо синій колір не домінує в інтер'єрі.

Вибираючи потрібний настрій для того або іншого приміщення, необхідно враховувати специфіку самого інтер'єру, призначення й орієнтацію за сторонами світу. Зазвичай, приміщення, що виходять вікнами на північ, логічніше декорувати в теплій гамі – весняній або осінній, що мають, як було відзначено вище, зовсім різні настрої; у свою чергу південній кімнаті притаманне оздоблення в холодних тонах – літніх або зимових, що мають взагалі протилежний настрій, який краще вибрати, не поспішаючи. Важливо для себе зрозуміти й іншу річ: чи хочемо ми в тому або

зрозуміти й іншу річ: чи хочемо ми в тому або іншому приміщенні щодня спостерігати колірні контрасти, якими відзначена весна і зима, або прагнемо нюансів з літньої й осінньої гами? Необхідно враховувати також, що літні нюанси – найбільш тонкі – вносять в інтер'єр деяку відстороненість й елегантність, а осінні часто бувають на грані м'яких, дуже затишних контрастів.

Варто звернути увагу на те, що фарби з весняної палітри споріднені з осінніми, а тон літнього спектра має дещо спільне з фарбами зимової таблиці. Тому в деяких випадках можна запозичити потрібний колір зі спорідненого спектра. Зазвичай, цим прийомом користуються професійні декоратори, а новачкам краще не ризикувати. Вибір відтінків «за настроєм» для кімнати – справа суто індивідуальна. Наприклад, одні бачать свою ванну з характерним пляжно-розслабленим настроєм, іншим необхідно зранку швидко «ввійти в тонус» і вибір падає на екстравагантний декор у зимових контрастах. Або спальня: щоб швидко розслабитися, комусь необхідна перевага холодного синього кольору, у той же час іншим ця кімната бачиться в теплих персикових тонах (осінь) або бежево-рожевих (весна), якість яких сприяє приємним подружнім відносинам. Це саме стосується будь-якого іншого приміщення. Тому краще самому аналізувати і міркувати відповідно до даної теорії, згідно зі ступенем контрастності, «градусом холодності» і очікуваним настроєм.

Ми розглядаємо гармонію кольорів в інтер'єрі як гармонію кольорових предметів, простору й матеріальних форм, які його заповнюють.

Відомо, що сприйняття окремо взятих кольорів, і особливо їхніх сполучень, залежить від геометричного виду форми, її розміру, місця розташування у просторі, матеріалу, умов освітлення тощо. Отже, гармонію кольорів необхідно обов'язково розглядати з урахуванням цих чинників, тобто як гармонію конкретних колірних предметів і конкретних умов просторового середовища. Саме в цьому полягає зміст цілісного й багатобічного осмислення сутності принципу гармонії.

Цілісний колірний образ інтер'єру немислимий у відриві кольорів від форм і середовища, яким він належить, поза його багаточисельними зв'язками з реальними формами, у яких він виступає. Тому й гармонію кольорів не можна розглядати поза

му й гармонію кольорів не можна розглядати поза осмисленням таких зв'язків.

Абстрактні кольори і сполучення в тій мірі, у який це можливо, самі по собі можуть бути дуже виразними, гармонійними. Але оскільки інтер'єр є сукупність кольорових предметів, взаємозв'язок між кожними кольорами і предметом окремо й між всіма кольороносіями в цілому оцінюють комплексно, за безпосереднім сприйняттям конкретного світлокольорового матеріального середовища. Існує думка, що сприйняття кольорів і їхніх поєднань трохи випереджають сприйняття форми. Але навіть якщо це так, то вони однаково сприймаються вже не локально, а як обумовлені матеріальним середовищем. Перше почуттєве сприйняття, первісне враження має вирішальне значення для загальної оцінки колірної композиції. Ця оцінка спочатку виникає ніби підсвідомо, логічне мислення починається лише після неї. Але, хоча логічне осмислення зорової інформації запізнюється в порівнянні з її емоційною оцінкою, заснованою на почуттєвій формі сприйняття, з'єднуючись, вони створюють почуття гармонії.

Кольори, світло, форма, матеріал, функція сприймаються комплексно. Це однаковою мірою відноситься і до поєднань кольорів, яким властиво не сполучення кольорів, а сполучення кольорових предметів і форм, гармонія носіїв кольору.

Зрозуміло, люди із сильно розвиненим почуттям кольорів й уявою можуть абстрагувати колірну картину інтер'єру від його матеріальної сутності. Але все-таки це може призвести до помилок. Тільки сполучення кольорів, що відповідає нашим очікуванням і бажанням, що вдало доповнює функціональне призначення предмета, тобто задовольняє вимогам єдності кольору й об'єкта, сприймається як гармонійне.

Форма й матеріал елементів інтер'єру, їхній геометричний вигляд, розмір, місце розташування у просторі, структура, фактура, текстура, характер світловідбиття активно впливають на сприйняття кольорів й особливо на їх співвідношення. Тому гармонія колірною середовища інтер'єру відрізняється від гармонії таких же кольоросполучень, узятих в іншому зв'язку або безвідносно. Наприклад, сполучення жовтого й зеленого кольорів теоріями гармонії рідко вважається вдалим. Тим часом сполучення ясно-жовтих позолочених капітелей, лиштв і дверних полотен із зеленими кольорами малахітових колон, пілястр і камінів у

рами малахітових колон, пілястр і камінів у Малахітовому залі Зимового палацу надзвичайно ефектне й гармонійне. А. П. Брюллов, застосувавши таке ризиковане сполучення, виявив велику творчу відвагу, почуття міри і смак.

Таких прикладів багато. Вони говорять про те, що абстрактні негармонійні колірні сполучення за допомогою композиційних засобів, насамперед форми й матеріалу, можуть бути перетворені в гармонійні. Навпаки, кольоросполучення, загальноновизнані як гармонійні, можуть не сприйматися такими в реальному об'ємно-просторовому середовищі, якщо не буде врахована названа система зв'язків.

На відміну від колірної гармонії абстрактних плям, сприйманих як цілісне сполучення, засноване на найпростіших закономірностях, в інтер'єрі колірна гармонія перебуває у складній залежності від багатьох чинників. Гармонію поліхромного середовища інтер'єру варто розуміти як вищу форму цілісної системи співвідношень усіх колірних елементів, що створюють інтер'єр, між собою й у їхній сукупності, за всіма їхніми властивостями й у межах взаємозв'язків кожних кольорів зі світлом, формою, функцією й з матеріалом.

5.1.2. Типи гармонійних кольоросполучень

Існує величезна кількість усіляких сполучень кольорів. Головне – це бажання знайти саме те поєднання, яке відповідає ідеї архітектора у оздобленні інтер'єру. Адже за допомогою правильно підбраного кольору можна щось вигідно відтінити, а щось навпаки, замаскувати.

Колір вважається однією з головних властивостей об'єкта. Незвичайний, але ретельно продуманий і збалансований набір кольорів цілком може стати основою чудової композиції тоді, як інші її аспекти будуть типовими, ординарними.

Людське око ті самі об'єкти бачить по-різному, залежно від параметрів самого об'єкта та об'єктів, які його оточують. Найбільше сприйняття людиною того чи іншого кольору залежить від площі, яку займає цей колір, і від оточуючих кольорів.

При зменшенні зафарбованої площі, кількість відтінків, яке око здатне розрізнити, зменшується, і більшість кольорів починають

виглядати темнішими, особливо якщо їхня яскравість і насиченість і без того не були максимальними. На практиці це означає, що для невеликих за розміром елементів потрібно вибирати яскраві кольори, а для того, щоб показати всю красу якого-небудь темного, слабонасиченого відтінку, необхідна достатня площа.

З іншого боку, кольори, досить близькі до чорного або до білого, навряд чи вдасться ефектно подати навіть на великій площі. Якщо колір занадто темний, око схильне вважати його просто чорним, а незначне його підсвітлення списуватиме на занадто яскраве тло. Те ж стосується і білого: майже будь-які незначні домішки (хіба що крім синього), викликають відчуття неохайності, тоді необхідно підтримати і розвинути цей відтінок в інших елементах. Завжди варто пам'ятати, що будь-які два кольори у близькому сусідстві сприймаються трохи інакше, ніж коли вони розташовані окремо. Тому їх треба обов'язково переглянути у збільшеному розмірі.

Особливо важливі для підбору кольорів протилежні і взаємодоповнювальні принципи єдності і контрасту. Принцип єдності вимагає, щоб використані кольори були найближчі один до одного, а в ідеалі представляли б собою той самий колір. Дизайнери, зазвичай, обмежують спектр кожної окремої композиції невеликою кількістю (не більше 3-4) кольорів, використовуючи кожний колір для де-кількох різних елементів (іноді близьких за своїми функціями і оформленням, а іноді й зовсім різних). Принцип контрасту полягає в існуванні контрасту між кольорами різних елементів для того, щоб людина могла легко ці елементи виділити. ~~Але з композиції між кольорами~~ "– дуже складне поняття. Існує декілька загальноприйнятих правил щодо вибору кольорів, які гармонійно поєднуються, виходячи з фізіологічних можливостей людського ока сприймати те чи інше поєднання кольорів (рис. 5.5).

Не можна використовувати кольори, розташовані дуже близько один до одного на кольоровому колі – дисонанс між такими кольорами буквально б'є в око (як ріже вухо дисонанс між нотами, які розрізняються тільки на півтони). З іншого боку, прямо протилежні кольори теж рідко утворюють гармонічні пари – зелений з фіолетовим чи червоний із блакитним зазвичай здаються занадто різномірними (відносно непогано сполучаються тільки синій з жовтим). Напевно, найкраще сполучаються і контрастують один з одним кольори, розташовані один від одного приблизно на відстані

льори, розташовані один від одного приблизно на відстані чверті кольорового кола.

Різниця в яскравості чи насиченості двох кольорів помітна відразу, але все ж таки вона сприймається, зазвичай, лише як щось додаткове до різниці основних тонів. Логічно тому, щоб по одному з цих двох параметрів кольори різко розрізнялися, підтримуючи контраст тонів, а по другому – підтримували один одного, не дозволяючи кольоровому рішенню розпастися. Якщо спільність кольорів не така важлива, можна застосувати протиставлення всіх трьох характеристик кольору. Якщо треба підкреслити взаємодію між кольорами, зв'язавши їх особливо тісним контрастом, можна використовувати два параметри для об'єднання і один (найкраще – яскравість) – для протиставлення.

Можливості гармонійних сполучень кольорових елементів кожного інтер'єру невичерпні. Вони можуть бути простими або складними, але їхнє різноманіття зведене до двох типових груп:

- контрастні гармонії із кольорів, що утворюють за певних співвідношень площ, яскравостей, чистоти й насиченості середній і великий контраст – у межах 70- 290 град колірного кола;

- нюансні гармонії із кольорів, що перебувають у малому контрасті – у межах 290-70 град.

У 1865 році художником Рудольфом Адамсом був винайдений «апарат для визначення гармонійних колірних сполучень», або, як він його ще називав, «хроматичний акорден». Апарат Адамса складався з колірного кола, розділеного на 24 сектори, кожний з яких ділиться на шість ступенів по яскравості. За допомогою п'яти шаблонів, у яких симетрично були вирізані 2, 3, 4, 6 і 8 відповідних кольоровим екторам отворів, можна було, накладаючи й пересуваючи їх, одержувати різні колірні композиції – так звані «симетричні акорди». У своєму творі Адамс однак, попереджав, що ці акорди не варто розглядати як неодмінно гармонічні, що вони можуть по-різному впливати і тому служать лише основою для вибору певного гармонійного сполучення (рис. 5.6).

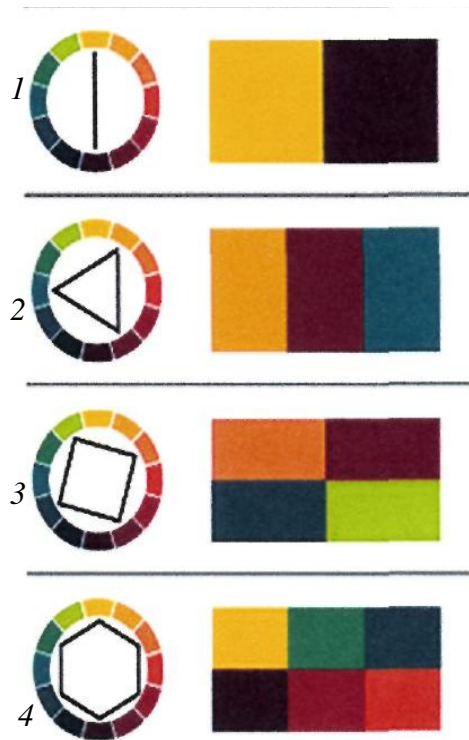

Рис. 5.5. Типи гармоній визначених Йоханеном Іттенем:

1 – протилежна; 2 – рівностороннього трикутника; 3 – квадрату; 4 – правильного шестикутника

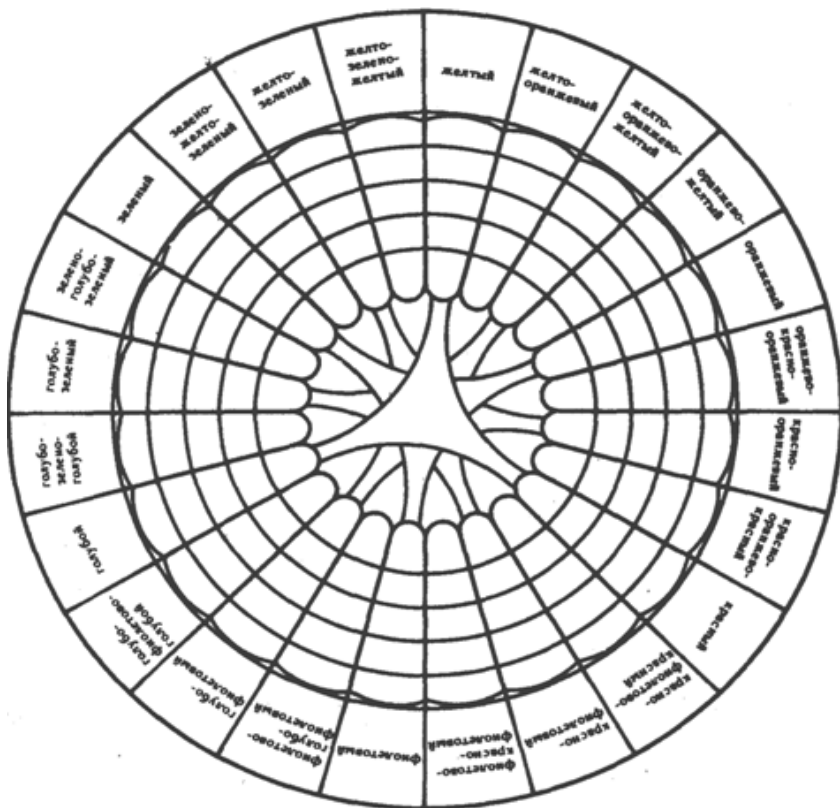

Рис. 5.6. Колірний акордеон Адамса

У сучасному кольорознавстві існує трохи інше визначення типів колірних сполучень залежно від розташування кольорів у колірному колі. До контрастних гармоній відносять сполучення кольорів, що перебувають одне від одного через великі інтервали до нюансних гармоній – кольори, що лежать у межах 45 град (не більше $1/8$ кола); до середньо-контрастних гармоній – кольори в межах

Довго вважалося, що гармонійні сполучення кольорів легше знаходити в межах великих або малих інтервалів і важче – у межах середніх. Але труднощі пошуку не виключають одержання виразних сполучень саме в межах середніх інтервалів.

Контрастні або нюансні сполучення, як і будь-які інші, зіставляються не тільки за колірним тоном, але одночасно й за всіма іншими параметрами. Контрастність сполучення за колірним тоном може супроводжуватися контрастом, нюансом або подобою за іншими параметрами. Таким чином, контраст за колірним тоном може бути посилений або ослаблений за рахунок тих або інших співвідношень за іншими параметрами. Інакше кажучи, під час гармонізації контрастних кольорів потрібно думати не тільки про співвідношення колірних тонів, але й про інші характеристики.

Нюансна гармонія має безліч особливостей, що залежить насамперед від світла й насиченості. За близькості кольорів, що сполучаються, за колірним тоном можлива одночасна значна розмаїтість варіантів за іншими властивостями. Розглянемо деякі нюансні гармонії.

- Сполучення світлих і мало насичених кольорів – найпоширеніший варіант. Вони ненав'язливі, спокійні, створюють враження світла, простору й цілісності.

- Сполучення кольорів темних і насичених – асоціюються з монументальністю, достоїнством, показністю, неординарністю.

- Сполучення темних і малонасичених кольорів викликають відчуття строгості, стриманості, зосередженості, малої активності, одноманітності.

- Сполучення світлих і сильно насичених кольорів зосереджують більшу сумарну колірну активність, велику кількість кольору. Цей варіант рідко застосовується й важко здійснюється через дефіцит пігментів, що утворюють світлі й сильно насичені

У нюансних сполученнях кольорів їхній контрастний взаємовплив настільки незначний, що у практиці його можна не брати до уваги. Нюансним гармоніям в інтер'єрі надається особливе значення, у першу чергу там, де у зв'язку з багатофункціональним призначенням необхідно домагатися відчуття єдності й цілісності. На фоні нюансної гармонії основних поверхонь – стін, підлоги, стелі – дуже добре виглядає невеликий предмет акцентного кольору, не руйнуючий, а, навпроти,

Середньоконтрастна гармонія не має чітко вираженої подібності або розмежування кольорів, що сполучаються, зі всіма їхніми властивостями. Не маючи яскраво виражених особливостей, вона по красі не поступається іншим.

Оствальд, уважав основою гармонії певний порядок розташування кольорів у колірному колі або в подвійному колірному конусі, що він запропонував розглядати як просторову систему, що охоплює всі наявні кольори. На цій основі ним був розроблений спеціальний прилад для підбирання гармонійних колірних сполучень. Із часу Оствальда й дотепер не припиняються спроби створити подібний універсальний інструмент, іншими словами, абсолютизувати знайдені на абстрактній площині гармонійні поєднання кольорів. Спроби ці не могли дати позитивних практичних результатів, тому що пропоновані абстракції неможливо безпосередньо перенести в просторове середовище інтер'єру без урахування його багатобічної обумовленості. Гармонія кольорів в інтер'єрі досягається не тільки дотриманням законів механічних колірних поєднань локальних ко-

Незважаючи на механістичність цих теоретичних праць, а іноді й на чисто суб'єктивний їхній характер, багато чого у них має практичне значення.

Кольори або групи кольорів можуть об'єднуватися, маючи загальні ознаки або сукупність ознак. Такими ознаками вважають послідовне розміщення на площині або у просторі, близькість просторових характеристик, подібність або тотожність колірних тонів, яскравості, чистоти, насиченості, фактури, вагових і температурних асоціацій, активного або пасивного впливу.

За поєднання кольорів із різко вираженими відмінностями просторових характеристик треба мати на увазі, що одні з них будуть сприйматися як фігура, інші як тло.

Виступаві кольори, об'єднуючись, створюють групи, ілюзорно розміщені на передньому плані щодо груп відступавих кольорів. Таким чином, одночасно відбувається об'єднання кольорів на основі спільності просторових характеристик і розмежування, викликане колірними відмінностями. Іноді кольори об'єднуються за однією властивістю і одночасно розмежовуються за іншими. Практично будь-які кольорові тони можна об'єднати, правильно підбравши їхні основні характеристики. Зазвичай кольорові площі об'єднуються обережно, пропорційно їхній чистоті, вагомості й активності впливу. Відбувається об'єднання на основі рівноваги різних кольорових площ.

Сильно насичений колір може домінувати і за площею. Як головний колір він підпорядковує собі всі інші, об'єднує їх. Але вдалі поєднання все ж таки легше знайти серед кольорів із загальними ознаками, такими як близькість кольірних тонів, нюансне співвідношення або, навпаки, контрастні зіставлення за кольірним тоном за близькості яскравості, насиченості, чистоти, фактури, температурних і вагових асоціацій тощо.

Отже:

- незмінної гармонії кольорів, тобто сполучень, які завжди й усім здавалися б тільки гармонійними або негармонійними, не існує. Характер найкращих, найулюбленіших кольорів і сполучень змінюється в різних історичних умовах;

- неможливо вивести загальні закони кольірної гармонії, тому що закономірності побудови таких гармоній в орнаментальному мистецтві, станковому живописі, архітектурній поліхромії, одязі не можуть бути єдиними, а гармонія кольорів не може бути регламентована ніякими правилами;

- вибір, результат й оцінювання кольірних сполучень суб'єктивні і залежать від багатьох причин й умов. Разом з тим численні дослідження встановили, що вплив кольорів і їхніх сполучень на різних людей приблизно однаковий. Таким чином, можна вважати, що кольірні переваги й психологічний вплив кольірних сполучень – об'єктивні;

- в існуючих теоріях гармонія, зазвичай, трактується як синонім краси, як найбільш гарне сполучення кольорів, що викликає естетичне задоволення людини, загальновизнане гарним за даних умов, у даному місці й тепер. Художня практика доводить, що оптимальний вибір сполучень кольорів визначається багатьма конкретними умовами й художнім задумом архітектора. Зводити питання гармонії кольорів до яких-небудь канонів або правил не

Будь-які сполучення за відомих умов можуть стати гармонійними. Наприклад, стан атмосфери або певне штучне освітлення можуть настільки зблизити, що зіставляють навіть протиставлювані кольори так, що вони починають сприйматися як гармонійне ціле. Цей прийом гармонізації добре відомий у живопису за назвою єдиної тональності або єдності колориту;

- для того щоб сполучення кольорів можна було назвати гарним, треба в межах даної композиції мати кольори, характер яких, розмір їхніх площ, положення у просторі могли б підсилити

розмір їхніх площ, положення у просторі могли б підсилити виразність кожного й композицію в цілому, завдяки чому взаємозв'язок здається єдино можливим, відчувається як закономірність і викликає певну емоційну реакцію;

– абстрактні колірні сполучення можуть бути гармонійними або дисгармонійними. Однак тільки при безпосередньому колірному сприйнятті реальної дійсності можна правильно оцінити взаємозв'язок між окремими кольорами, з одного боку, і між кольорами і предметом, з іншої.

5.1.3. Типи колірної гармонії в інтер'єрі

Під час робіт із кольором мета архітектора полягає у створенні гармонії. Існують чотири основних типи колірних гармоній (рис. 5.7).

Кольорова гармонія, побудована на основі одного кольору – «Монохромна» – створюється комбінуванням одного чистого кольору з його світлими і темними відтінками і тонами. У результаті можна добитися, з одного боку, сильного тонального контрасту, а з іншого – тонких колірних відносин.

Кольорова гармонія, побудована на основі двох кольорів – «Протилежна» (додаткова) – створюється за допомогою використання будь-яких двох кольорів, розташованих точно один напроти одного на колірному колі. Цей прийом, зазвичай, застосовують для створення акцентів, тому що протилежні кольори дуже контрастні по відношенню один до одного. Це дозволяє одному кольору доповнювати інший у такий спосіб, що один із них привертає увагу, а інший слугує тлом.

Кольорову гармонію, побудовану на основі трьох кольорів – «Аналогічна», «Гармонія рівнобедреного трикутника» й інші – досягають завдяки використанню будь-яких трьох кольорів, які знаходяться на різних відстанях на колірному колі. Завдяки близькості розташування, такі кольори легко з'єднуються. У цих гармоніях може бути багато глибини, їм властиві своєрідність і елегантний вигляд.

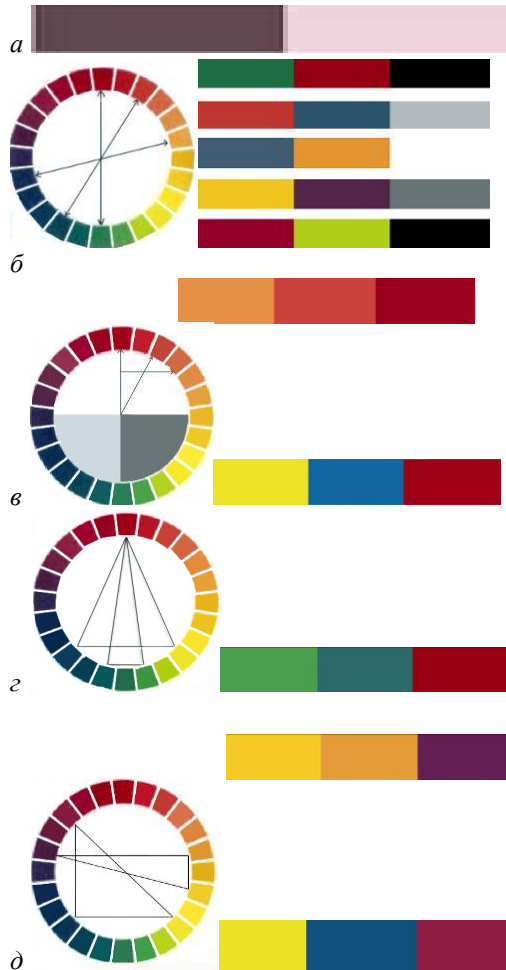

Рис. 5.7. Типи гармоній:

a – гармонія «Монохромія» – один колір і його варіації; *б* – гармонія «Протилежна» – використання будь-яких двох кольорів, розташованих точно один напроти одного на колірному колі; *в* – гармонія «Аналогічна» – використання трьох кольорів, що перебувають в одному із чотирьох секторів кола; *г* – гармонія «Рівнобедреного трикутника» – де вершина – один з основних кольорів, а основа з'єднує суміжні кольори до його додаткового кольору; *д* – гармонія «Прямокутного трикутника»

Однак варто пам'ятати, що у створенні колірної гармонії велике значення мають не тільки самі кольори, але й конфігурація плям, розмір площ зіставлених колірних тонів. Між різними кольорами будь-якої композиції існує взаємозв'язок, кожному кольору врівноважують інший, а два кольори разом впливають на третій. Зміна одного з кольорів призводить до руйнування колірної гармонії і викликає необхідність змінювати всі інші кольори. На чорному або темному тлі колірний тон сприймається менш насиченим і, навпаки, на білому або світлому тлі – більш насиченим. На чорному колірному тлі кольори здаються більш яскравими, ніж на сірому. Також сприйняття кольорів змінюється на кордоні двох суміжних колірних плям. Наприклад, жовті кольори на межі зіткнення з червоними набувають зеленуватого відтінку, а на відстані ефект слабшає. На виникнення прикордонного контрасту впливає площа поля. Якщо вона мала, то

Характер враження від кольоропредметного середовища інтер'єру залежить від загального ступеня контрастності співвідношень локальних кольорів, тобто від сумарного значення всіх видів контрастів або від явної переваги якого-небудь із них. Відповідно до цього контрастна гармонія характеризується більшим колірним, середньо-контрастна – середнім, нюансна – малим колірним контрастом.

До цих трьох типів відносять і сполучення хроматичних кольорів з ахроматичними. Такі пари або тріади вже не вміщаються у площині колірного кола, і їх треба знаходити по межах колірного тіла. Потрібно також мати на увазі, що в реальному інтер'єрі присутні чинники, що послаблюють або підсилюють ступінь контрастності: освітлення, відбиття, відблиски, рефлексії, матеріал, форма тощо.

Контрастна, середньо-контрастна й нюансна гармонії в чистому вигляді зустрічаються вкрай рідко. Зазвичай вони присутні в інтер'єрі одночасно, у різних співвідношеннях, утворюючи складний синтез (наприклад, нюансна гармонія основних поверхонь, середньо-контрастна – допоміжних кольорів і контрастна – акцентних елементів). У синтезованому вираженні може переважати якийсь тип гармонії, визначаючи характер усього

Кожний із цих типів рівною мірою надає інтер'єру красу, але водночас кожному з них властиві відмінні риси. Знаючи їх, можна

цілеспрямовано вибирати необхідний у конкретному випадку тип гармонії, виходячи з композиційної ідеї інтер'єру, особливостей його просторової структури й з огляду на одноразовий або послідовний характер зіставлення кольорів.

Контрастній гармонії властиве у великій мірі розрізнення кольорів, підкреслення відмінності їх по всьому діапазону властивостей, відсутність загальної тональності й розмаїтість колірної гами, єдність взаємно доповнювальних одна одної протилежностей, посилення якості кожних кольорів через сусідство з іншими, динамізм й активність психофізіологічного впливу. Це гармонія сили й енергії, виразне протиставлення додаткових кольорів або близьких до них, взаємно посилювальних і виявляючи один одного. У такому протиставленні зростає

При взаємодії двох сильно насичених (оптимальних) додаткових кольорів, насиченість кожного з них зростає максимально й, що особливо важливо, ілюзорно не знижується навіть при тривалому спостереженні. Однак саме через цю особливість таке сполучення незастосовне на великих площинах, як занадто активне, різке. Тут бажані сполучення додаткових

Часто доводиться на додаток до сильно насичених кольорів відшукувати парний малонасичений, розбілений або затемнений, їхні площі мають бути приблизно обернено пропорційні їх насиченості. Такі пари дуже популярні в інтер'єрі. Поширені контрастні сполучення різнонасичених і різних за площею додаткових або близьких до них кольорів: коричневого із синім, коричневого із блакитним, коричневого із зеленим, пурпурного із зеленим, жовтогарячого із синім, фіолетового з жовтим.

Однак просте механічне зіставлення додаткових кольорів ще не створює гармонії. Будучи різко протипоставлені один одному, вони істотно ускладнюють досягнення єдності в цілому.

Такі пари треба відшукувати на діаметрі колірного кола на різному віддаленні від центра або в межах однотональних трикутників двох додаткових оптимальних кольорів.

Важливо, щоб протиставлення кольорів відповідало протиставленню архітектурних форм. Рівноступеневий ряд, утворений змішанням двох додаткових, завжди гармонічний.

Нюанси гармонії засновані на сполученні кольорів, близько розташованих у колірному колі й часто сприйманих як різні відтінки одного кольору. Відрізняються загальною тональністю, за

ки одного кольору. Відрізняються загальною тональністю, за якої об'єднання відбувається на основі спільності або близькості колірних тонів.

Нюансній гармонії властиво: виявлення подібності кольорів, що сполучають, за всіма їхніми властивостями; враження розмитості границь, обумовлене характером зіставлення кольорів; загальна тональність й одноманітність колірної гами, об'єднаний сумарний вплив особливостей кожного із сполучних кольорів; цілісність, стриманість сполучень. За близькості сполучних кольорів за колірним тоном можлива одночасна значна розмаїтість варіантів за іншими властивостями.

Контрастність сполучення за колірним тоном може супроводжуватися контрастом, нюансом або подобою за іншими параметрами. Таким чином, контраст за колірним тоном може бути посилений або ослаблений за рахунок тих або інших співвідношень за іншими параметрами. Інакше кажучи, у гармонізації контрастних кольорів потрібно думати не тільки про співвідношення колірних тонів, але й про інші характеристики. Навряд чи буде гармонійною така популярна пара додаткових кольорів, як зелений і коричневий; якщо їхні носії – полірований малахіт і грубо оброблене дерево. Контраст фактур зруйнує гармонію кольорів.

Визначаючи тип гармонії, не можна виходити тільки зі ступеня розходження колірних тонів залежно від їхнього взаємного місця розташування в колірному колі, тому що нюансна гармонія може справляти враження великої контрастності через різке розходження за іншими властивостями кольорів, особливо по яскравості.

Отже:

В інтер'єрі, зазвичай, присутні в різних співвідношеннях усі гармонії, і загальне враження від колірного середовища визначають їхнім сумарним значенням або перевагою однієї з них. Тип гармонії локальних паспортних кольорів у реальному інтер'єрі може істотно змінити характер під впливом матеріалу, форми й, особливо, освітлення. Саме тому, проектуючи інтер'єр, необхідно передбачати синтезоване враження від колірного середовища. Усі типи гармонії рівною мірою надають інтер'єру красу, але кожній з них властиві свої особливості впливу. Використання особливостей різних типів гармонії – активний засіб формування художнього образу інтер'єру.

Крім розглянутої класифікації колірних сполучень як контрастних, середньоконтрастних або нюансних гармоній, вони можуть бути класифіковані й за іншими ознаками: за кількістю основних кольорів, за сполученнями хроматичних кольорів з ахроматичними, за ахроматичними сполученнями тощо.

За кількістю основних кольорів композиції можуть бути:

- одноколірними (але з багатьма відтінками одного кольору);
- двоколірними (сполучення додаткових, близьких до них або суміжних кольорів);
- триколірними (сполучення кольорів, розташованих на рівних відстанях один від одного в колірному колі, або суміжних кольорів); такі композиції поширені в середньоазійській
- багатобарвними (сполучення утворюють загальну тональність кольорів без виділення головного кольору).

У сполученнях хроматичних кольорів з ахроматичними теплі хроматичні виграють у зіставленні з темними ахроматичними (червоний із чорним у Помпеях, теракотовий із чорним у Греції, охра із чорним у Єгипті), а холодні хроматичні зі світлими ахроматичними (чисті – із чорним або білим, мало- або середньонасичені – із сірим). Сполучення теплих і холодних тонів з білим і, рідше, з іншими світлими ахроматичними завжди були популярні в архітектурі інтер'єру. Охра з білим або ясно-сірим була улюблена в ампірі, синій з білим – у барокко тощо.

Практика переконливо довела, що гармонійність колірного рішення інтер'єру багатосторонньо обумовлена й не може бути знайдена тільки на основі закономірностей колірного кола. Із цього, однак, не випливає, що рекомендації, засновані на закономірностях колірного кола, практично марні. Знання таких закономірностей полегшує пошуки, допомагає визначити їхній напрямок.

5.2. КОЛІРНЕ ВТІЛЕННЯ ПРИНЦИПІВ ГАРМОНІЗАЦІЇ В КОМПОЗИЦІЇ ІНТЕР'ЄРІВ

Принципи побудови колірної гармонії, перш за все, відносяться до естетики кольору, несуть у собі художній початок і це обов'язкова первинна мета композиції.

На сьогодні естетика розглядає красу й гармонію як знаки досконалості, інструменти, що знижують безладдя в композиції – ентропію.

Хаотичність, розрізненість, строкатість і безладність кольорів не можуть створювати гармонійного враження. Усунення колірного безладдя в елементах інтер'єру є першооснова їхньої гармонізації. Порядок може бути простим або складним, легко або з відомим зусиллям сприйманим, але він завжди необхідний у композиції. Загальна тональність – важлива, але не обов'язкова умова гармонійності, як це, зазвичай, вважають.

Відомі первинні ознаки визначають початкову оцінку системи як гармонійної або дисгармонійної. За ними йдуть ознаки вторинного порядку: одноманітність або різноманіття, звичне або несподіване, природне або незвичайне тощо. Часто спостережувані, навіть активні кольоросполучення через свою звичність перестають сприйматися такими. Перечисленні ознаки виникають як результат особливої взаємодії спеціально відібраних засобів і закономірностей, що визначають взаємозалежне розташування всіх колірних елементів у просторі й масштабне відношення між основними, допоміжними й акцентними ознаками.

Створюючи композицію, необхідно шукати оптимальну міру, що визначає співучасть названих ознак і регулювальні багатопланові зв'язки всіх композиційних елементів, такі, що встановлюють межі необхідного і достатнього. Міра співвідношення всіх величин визначає ступінь художньої досконалості колірної системи, її гармонійність. Значення такої міри надзвичайно велике. Уміння її визначити дозволяє формувати бажану реакцію людей на інтер'єр як витвір мистецтва. Принцип гармонії при всьому його художньому значенні і багатоплановості зв'язків, які він утілює, все ж таки не переслідує цілей, що виходять за межі понять «краса», «естетична досконалість», «цілісність», «закінченість». У центрі уваги архітектора повинне бути обумовлене задумом зважене поєднання корисності і краси. Красиве колірне рішення інтер'єру може виявитися неприйнятним в аспекті гігієни або вимог функціонального процесу.

Існують випадки, коли колірне рішення інтер'єру, відповідаючи найстрогішим вимогам чіткого розрахунку, виявляється позбавленим колірної єдності, виглядає строкатим, неспокійним, галасливим і нав'язливим або, навпаки, одноманітним, млявим і

вим і нав'язливим або, навпаки, одноманітним, млявим і невиразним. Оптимум кольоровості різний для різних інтер'єрів, він залежить від їхніх типологічних особливостей і конкретних умов.

Гармонія досягається в подоланні протиріч між кольорами й світлом, кольорами й об'ємно-просторовою формою, кольорами й матеріалом, кольорами й функцією, між самими кольорами й, нарешті, між одиничним, частковим і загальним. Одночасно необхідно перебороти протиріччя між суб'єктивним характером творчого процесу й об'єктивною суспільною цінністю кінцевого художнього продукту цього процесу.

Абсолютна гармонія, досягнута в подоланні всіх без винятку протиріч, можлива тільки в ідеалі. У житті гармонія завжди відносна. Необхідний же ступінь подолання протиріч диктується сучасними естетичними уподобанням суспільства, його естетичним ідеалом і виступає як об'єктивна міра художнього рівня.

У кожному конкретному випадку такий ступінь різний. Нерідко в інтересах головного доводиться поступатися зв'язками, менш значними в цьому випадку. Наприклад, темне колірне тло, на якому розміщена світла статуя, завжди перешкоджає сприйняттю її тонкої пластики. Однак цю закономірність доводиться ігнорувати, якщо темні кольори стін необхідні для створення певного художнього образу інтер'єру.

Не варто допускати підкреслення кольорами недоліків форми, наприклад масивності опорних пілонів перонного залу метро. Навпаки, для виправлення можливих крайностей широко використовують ілюзорні властивості кольорів. Гармонія кольоровопредметного середовища інтер'єру визначається головними співвідношеннями.

Колірні засоби й закономірності композиції об'єктивні. За ними йдуть область суб'єктивної творчості, етап синтезу, колірне втілення художньої сутності інтер'єру, його функціонального, контруктивно-технічного й ідейного змісту, – інакше кажучи, пошуки гармонії, тектоніки й образу.

Загальних законів його формування не існує, це – суб'єктивний відбір об'єктивних засобів і закономірностей колірної композиції, коли творча уява архітектора перетворює ці засоби й закономірності в естетичну систему (рис. 5.8).

Рис. 5.8. Приклад використання гармонійних колірних поєднань в оформленні інтер'єру

Гармонія, тектоніка та образ – тут тісно пов'язана один з одним. У загальному розумінні вони визначають інтер'єр як витвір мистецтва, слугують основою його естетичної якості.

Ці принципи акумуляують в собі всі естетичні завдання, що вирішують за допомогою поліхромії, і самі втілюються в кольорі.

Людина здатна активно реагувати на кольорові зорові образи, серед яких гармонії кольорів належить перше місце.

У досягненні цілісного й гармонічного співвідношення кольорів за їхніми основними властивостями велику роль відіграють загальні закономірності архітектурної композиції: тотожність, подоба, метр, ритм, симетрія, асиметрична рівновага, контраст, нюанс. Вони управляють співвідношеннями колірних тонів, яскравості, чистоти, насиченості, фактурності, простору, ваговими й температурними властивостями а також взаємним місцем розташування кольорових елементів.

Взагалі ці види композиційних закономірностей за змістом найтіснішим чином переплітаються. Наприклад, поняття контрасту в архітектурній композиції й колірному контрасті ідентичне; система гармонійних колірних рядів повністю заснована на ритмі; саме поняття співвідношення невіддільне від міри співвідношення – тотожності або подоби, нюансу або контрасту.

Гармонія – вища міра цілісності, поняття, пов'язане з візуальним сприйняттям середовища і таке, що охоплює все різноманіття кольоропредметних співвідношень. Це колірна система, що відповідає сучасним естетичним уявленням і сприймана як гармонійна тільки у зв'язку з конкретним матеріальним і світловим середовищем в конкретних соціальних умовах. Цілісний колірний образ інтер'єру, як уже наголошувалося, немислимий у відриві кольору від форм і середовища, яким він належить, поза його багаточисельними смисловими зв'язками з реальними формами, у яких він виступає. Тому і гармонію кольорів не можна розглядати поза осмисленням таких зв'язків. Колір відповідно до об'єктивних законів сприймається не відособлено, а у зв'язку з конкретним змістом предметів і форм, яким він належить. Тому не можна говорити про нього взагалі і оцінювати його

Колір, світло, форма, матеріал, функція сприймаються комплексно. Форма і матеріал елементів інтер'єру, їхній геометричний вигляд, розмір, місцеположення в просторі, структура, фактура, текстура, характер відображення активно впливають на сприйняття кольору і особливо на співвідношення кольорів.

5.2.1. Колірна гармонія в різних функціональних зонах

Найважливіша умова колірного оформлення інтер'єру – гармонія в сполученні різних кольорів і відтінків в різних функціональних зонах. Для молодих людей, що обожають гучні вечірки, підходять сміливі контрастні колірні рішення інтер'єрів

Тим же, для кого будинок насамперед місце спокою і затишку, краще створювати колірний простір на нюансах, тобто або підбирати відтінки кольору, обраного за основний, або світлі відтінки інших кольорів. А вже потім на цьому ненав'язливому тлі можна розмістити окремі контрастні плями – темні меблі, різнобарвні вітражі, ефектні вази. За допомогою різних кольорів можна виділяти також "зони" у приміщеннях (рис. 5.9).

Різні за функцією приміщення повинні за кольором сполучитися одне з одним (або хоча б не суперечити), але розфарбовувати всі приміщення однаково не можна, тому, що в кожного з них функції свої.

У житлових кімнатах бажано використати: три кольори для основних поверхонь (стін, підлоги й стелі), три-чотири – для допоміжних (дерев'яні частини меблів, оббивна тканина, драпірування, віконні плетіння й дверні полотна), один – як акцентний (оббивна тканина одного із предметів меблів, яскравий, килим тощо), кілька кольорів – для фарбування невеликих деталей, що не впливають на загальний колорит приміщення (освітлювальна арматура, віконні й дверні полотна тощо).

Якщо у приміщенні багато книг, сприйманих як яскрава колірна мозаїка, або картин з яскравим колоритом, вони становлять колірний акцент. Усі інші основні й допоміжні кольори треба звести до мінімуму.

У рішенні розширення приміщення за допомогою білого кольору треба враховувати, що він здатний висвітлювати яскраві кольори. Наприклад, червоний поруч з білим набуде рожевого відтінку, а синій – блакитнуватого.

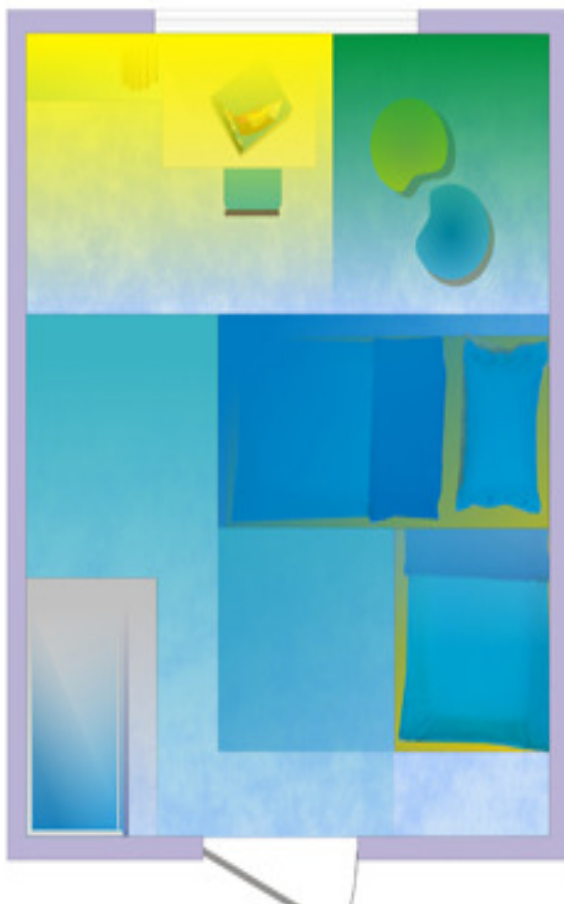

Рис. 5.9. Колірне зонування дитячої кімнати:

- зона сну;
 – ігрова зона;
 – зона для навчання;
- спортивна зона;
 – продумана система зберігання

У кухні, як вважають психологи, доречні "теплі" кольори – червоний, жовтий, оранжевий. Особливо актуальні вони в тому випадку, якщо кухня є одночасно й основне місце трапези, тому щоці вище кольори збуджують і підсилюють апетит. Меблі й підлоги в кухні також бажано оформити в теплих тонах. Якщо хочеться легкості, то доречно використати жовто-жовтогарячу, теракотову гаму. А для шляхетного спокою – різні відтінки зеленого або кольору натурального дерева. Якщо людина прагне повної прозорості, можна зробити кухню білою.

Для ванної кімнати, освітленої тільки електрикою, найбільш придатною буде також світла гама. Найкраще інтер'єр домашньої купальні вирішити у світлих відтінках жовтого, блакитного, зеленого, рожевого або зробити її суто білою. До речі, оформивши ванну в зелених тонах, можна отримати прекрасну кімнату для релаксації, тому що зелений сприяє ритмічній роботі серця, відпочинку очей, виявляє помірну протизапальну і протиалергічну дію, корисний за зниженої функції нирок, запаморочення, нервовості. Що третину свого життя людина проводить уві сні, тому до оформлення спальні необхідно підійти з максимальною відповідальністю. Найбільш вигідним кольором для зони відпочинку психологи вважають синій. Він допомагає при безсонні, створює відчуття комфорту і спокою, знімає напругу, знижує артеріальний тиск, заспокоює подих. Для того, щоб спальня не здавалася надто холодною, синій колір можна використовувати в поєднанні з теплими тонами – жовтим, червоним, персиковим

Якщо спальня невелика, то використання в ній яскравих контрастних кольорів нерозумно. Краще зіграти на нюансах – відтінках того, або іншого кольору. Утім, якщо мешканці молоді і неодружені, то можна і експериментувати. Навіть "агресивний" червоний колір цілком доречний, тому що є кращим тлом для "любовних ігор". Вважається, що спальня має бути лише спокійних тонів. Скажімо, блідо-лимонного або кави з молоком – блідо-беж. Високим простором для польоту дизайнерської думки може стати вітальня. Для оформлення цієї зони, як ні для якої іншої, підійдуть насичені, яскраві тони. Наприклад, червоний колір у багатьох народів здавна асоціювався з багатством, розкішшю, красою. Стародавні римляни асоціювали з червоним силу, міць, владу. До того ж, червоний колір здатний на дивовижні метаморфози. Перетворюючись у рожевий, він стає жіночним, темніючи, навпаки

творюючись у рожевий, він стає жіночним, темніючи, навпаки – мужнім. Змішуючись із жовтим, він перетворюється на веселий помаранчевий, а із синім – у таємничий фіолетовий. До речі, любителям фіолетового варто знати, що цей колір підсилює інтуїцію, нормалізує стан лімфатичної системи, допомагає при мігрені, але, у той же час, несе в собі щось хворобливе і сумне. Фахівці вважають, що в житлових приміщеннях краще використовувати світлі тони фіолетового.

Вітальня – це місце колективного проведення часу. Кожен може оформити її, виходячи лише зі своєю фантазії й індивідуальності. Особливо строгих правил колірного оформлення тут не існує, аби тільки "тональність" вітальні не занадто дисгармоніювала з колоритом інших кімнат. Вітальня дає набагато більше можливостей для сміливих колірних рішень – від пурпуру із золотом до африканської гами або кислотних відтінків. Але необхідно помітити, що надто яскраві, агресивні кольори стомлюють зір і психіку. І, ймовірно, через якийсь час захочеться перефарбувати вітальню в що-небудь більш спокійне. В усякому разі у вітальні можна задіяти і фіолетовий, і темно-синій, і червоний, і чорний. Використання темного кольору вимагає різноманітного освітлення і яскравих світлих аксесуарів, інакше кімната здасться надто похмурою. Чорне і біле – два полюси, два глибоко символічних кольори. Витончено поєднуючись, вони підкреслюють і відтіняють один одного. Обидва ці кольори ніколи не виходять з моди. Білий колір улюблений усіма, це колір свіжості, чистоти, прохолоди, він асоціюється з бадьорістю, здоров'ям. У невеликих, погано освітлених приміщеннях білий колір особливо незамінний. У ванній, де немає природного світла, білий кахель, відбиваючи світло світильника, не тільки збільшить освітленість приміщення, але й візуально «розсуне» його стіни.

Чорний чудово відтіняє і робить виразнішим будь-який інший колір. Веранду або хол, якщо вони добре освітлені, можна обробити гладкими, блискучими панелями з чорного мармуру. Чорний розмиває межі кімнати. У ванні можна використовувати чорну дзеркальну плитку. Але врахуйте, що чорне поглинає світло, а значить його можна використовувати лише за відсутності дефіциту освітлення.

Для коридорів головне – зробити їх світлішими. Шпалери темних тонів тут неприпустимі. І, до речі, дизайнери радять вішати в коридорах побільше дзеркал, що розширюють простір. Тільки не навпроти вхідних дверей – люди не впізнають себе одразу в дзеркалі і лякаються власного відображення.

У дитячій кімнаті доречні світлі, теплі й помірковано яскраві тони. Дитині до двох років необхідні тільки м'які ненасичені кольори. Однак, ледь вона підросте, як дитяча може перетворитися в яскраве, строкате і веселе приміщення в будинку. В основному в дитячій кімнаті можна використовувати будь-які кольори. Якщо ж дитина вже школяр – бажано його кімнату оформляти в дорослому стилі, бо це виховує смак. Але поступово яскраві контрастні кольори доведеться перемінити на більш спокійні і строгі – адже дитина стане дорослим хлопцем або дівчиною і колірна гама в їхній кімнаті не має відволікати його (її) від занять.

Кабінет традиційно фарбують у спокійні прохолодні тони. Хоча якщо хочеться чогось більш яскравого і це не відволікає від роботи – можна експериментувати. Комуś потрібний кабінет у білих-синіх тонах, комуś – у золотаво-коричневих, а комуś – і в рожевих.

Правильно обране колірне рішення допомагає покращити або змінити пропорції простору інтер'єру. Холодні кольори «розтягують» простір, тоді як теплі відтінки роблять приміщення візуально меншим. Спокійні, стримані тони є ідеальне тло для цінних і дорогих речей. Наприклад, на світло-сірому фоні чудово виглядатимуть солідні меблі і гарна картина. Не можна забувати і про освітлення: сонячне світло, лампи денного світла і флуорисцентні лампи – усе це може посилити ефект кольору. Обдумуючи кольорову гаму, варто враховувати, як приміщення освітлюється протягом доби. Погано освітлене приміщення краще оформити в яскравих і теплих тонах, а для занадто світлої кімнати, навпаки, підійдуть холодні відтінки. Підбираючи колір стін, треба пам'ятати, що меблі, декоративні тканини, штори, гардини мають гармоніювати зі стінами. Якщо оббивка меблів, покривало на тапчані, гардини – візерункові, то стіни краще зробити гладкими.

5.2.2. Колірна гармонія розвиненого простору

Колірна гармонія, нерозривно пов'язана із загальним архітектурним рішенням, досягає справжнього симфонізму у пластично розвиненому просторі, коли система взаємозалежних приміщень сприймається послідовно, у часі (рис. 2.10).

Така колірна система бере початок зовні у входу в будинок. Іноді цей початок носить образотворчий характер. Від вестибуля починається розвиток системи головного й другорядного напрямків будинку, відзначених вузловими пунктами й розгалуженнями. Відкриваються складні спеціально спрямовані перспективи.

Гармонізація поєднаних кольорів, розділених просторовою паузою при переході з одного приміщення в інше, відрізняється від гармонізації кольорів, що одночасно знаходяться в полі зору. Щоб уникнути одноманітності колірних вражень, треба використовувати всі різновиди великого і середнього колірних контрастів і активніше застосовувати акцентні кольори.

Упорядкованість кольорів має проявлятися в розумних межах. Надлишкова, занадто підкреслена, очевидна й нудна, вона може бути докучливою й неприємною в такій же мірі, як і хаотичне безладдя. Знайдена міра розмаїтості, незвичайність, несподіванка привертають увагу, викликають зацікавленість, позитивні емоції. У створенні композиції варто шукати оптимальну міру, що визначає співучасть названих ознак і регулює багатопланові зв'язки всіх композиційних елементів, що встановлює межі необхідного й достатнього. Міра співвідношення всіх величин визначає ступінь художньої досконалості колірної системи, її гармонійність.

За цими межами перебуває гама почуттів: спокою, пожвавлення, збудження, щиросердечного підйому, урочистої піднесеності, святкового, радісного, світлого настрою або напруженості, неспокою, тривоги, небезпеки, пригніченості тощо. Вони, на відміну від ознак гармонії, несуть інформацію не про факти, а про щиросердечний стан. Їхня присутність в інтер'єрі вже свідчить про наявність нової художньої якості – образної вираженості композиційної системи повинна лежати певна композиційна ідея, пов'язана з архітектурно-колірною структурою побудови простору.

Рис. 5.10. Приклад колірної вирішення розвиненого простору

Але досягнення за допомогою поліхромії наочності цієї структури ще не вичерпує завдання архітектора. І тим більше колірна система – не механічна сума окремих, нехай навіть чудово вирішених у кольорі ізольованих просторів з ясно вираженою функцією і властивостями їхньої форми.

Колірна система – це цілісна система колірних співвідношень, у якій простори міцно з'єднані за законами гармонізації в єдине ціле логікою загального задуму, загальною композиційною ідеєю. Така система сприймається у просторі й у часі, послідовно, по мірі руху людини. Пам'ять, сприймаючи окремі колірні враження, синтезує їх у єдиний цілісний гармонійний художній образ. Система може включати одну або кілька супідрядних колірних тем, трохи різних тональностей.

Побудова гармонійного кольоропросторового ансамблю вимагає обирати гаму кольорів для рішення завдань, відповідно до вимог гармонії.

Недостатньо виявлення структури взаємозалежних просторів. Необхідна гармонійна тема, подібно до будь-якого твору мистецтва, що розкривається слідом за увертюрою в послідовно змінюючих одна одну фазах – зародженні, розвитку, кульмінації і спаді. Ними можуть бути вестибуль, сходові або пандусні клітини, коридори, кулуари або фойє, глядацький або конференцзал тощо. На тлі головної кольоропросторової теми до кульмінації й після неї можуть виникати підйоми і спади. Це відповідає вимогам психології, згідно з якими для охорони гостроти сприйняття за періодом напруги повинна впливати розрядка, і навпаки.

На цьому шляху поліхромія, підкоряючись формі, ілюструє її, збігаючись із формою, створює: синхронність, співзвучність впливу, а іноді навмисне руйнує форму, виконуючи сольну партію, переставляє акценти, вносить в інтер'єр несподівані ноти, яскраві образи, але завжди беззаперечно підкоряється загальній гармонійній темі.

Зазвичай у цій загальній колірній картині наростання емоційної напруги об'ємно-просторових форм супроводжується явним наростанням емоційної сили кольору. У кульмінаційній точці, там де боротьба протилежностей досягає межі й відбувається їхній дозвіл, архітектурні форми, матеріал, світло й колір кожний своєю мовою звучать у повний голос, синхронно. Кульмінація повинна

звучать у повний голос, синхронно. Кульмінація повинна хвилювати.

Взаємодіючи з кожною просторовою формою, характеризуючи її сутність і розкриваючи її значення, колір одночасно є частина цілісної поліхромної теми або системи колірних співвідношень, що охоплює весь складний простір будинку й сприймається як гармонія цілого й частин.

Якщо ж колір на додаток до всього сказаного виступає у вигляді монументальних образотворчих засобів у синтезі з архітектурою, створений ним образ досягає епічного звучання, про що говорять багато пам'ятників вітчизняної і світової архітектури.

Створення гармонійного ансамблю, справжнього синтезу змісту форми й кольору, дуже складне, і удача на цьому шляху досягається не просто. Тут неприпустимий догматизм загальних прийомів гармонізації й, тим більше, способів механічної її побудови.

5.3. СТИЛЬ І КОЛІР В ІНТЕР'ЄРІ

Необхідно завжди строго і точно дотримуватися поняття художньої цілісності інтер'єру. Кольору в створенні цієї цілісності відводиться головна роль.

Під художньої цілісністю інтер'єру мається на увазі стильова єдність усіх його складових (навіть якщо це еkleктизм) (рис. 5.11, 5.12). Загальному задуму повинні відповідати композиційне та пластичне рішення. Від колірного оформлення потрібні відповідність стилю та підпорядкування єдиній композиції – як просторовій, так і колористичній.

Закінчений образ інтер'єру в кінцевому підсумку формують завдяки кольору, адже саме він найчастіше асоціюється з красою. Краса житла можлива тільки за обміркованого поєднання кольору стін, підлоги і стелі з тональністю меблів, кольором оббивки, малюнком драпірування, килима і навіть прикрас на стінах – картин, гравюр тощо.

Ось приклад типової для стилю колористичної комбінації. Для оформлення квартири вибрали п'ять-шість різних відтінків одного кольору, наприклад жовтого. Почати треба з нейтральних, свіжих тонів: наприклад, колір стін зробити блідо-золотистим.

Рис. 5.11. Приклади колірного вирішення інтер'єрів різних стилів

Рис. 5.12. Приклади колірного вирішення інтер'єрів різних стилів

Потім застосовуєте трохи більш насичені відтінки основного кольору: ковrolін або натуральне дерево паркету – від світло-охристого до соковитого золотисто-коричневого. Наступний "акорд" – жовта оббивка меблів, завжди чудово поєднується з природним кольором дуба, ясеня, карельської берези чи тополі. Закінченість задуму додасть яскрава позолота в обробленні меблів, елементів декору або в орнаменті стелі. І ось створено єдину колірну гамму і тонову такого улюбленого нині стилю бароко.

Барочні інтер'єри, зазвичай, вражають колірною гармонією, але із сучасної точки зору містять протиріччя між матеріалом і його кольорами. Барочні прийоми обробляння й фарбування дерева повністю ігнорували його фактурні, текстурні й кольористичні властивості, приховували його поверхню під щільним шаром позолоти. Усе тут служило створенню образу пишності, розкоші й

У виборі кольору і матеріалів меблів варто враховувати, що стиль меблів повинен збігатися із загальним стилем інтер'єру. Якщо приміщення пофарбоване в яскраві тони, меблі можуть бути більш спокійними, і навпаки: яскраві колірні плями гармонують із нейтральним тлом. Тобто в кімнаті з червоними стінами жовтий або червоний диван можуть бути надмірністю.

Це ж правило відноситься і до інших яскравих асесуарів (штори, килими, картини, твори декоративно-прикладного мистецтва). Надмірна строкатість припустима тільки в етнічному інтер'єрі (і то в розумних межах). Вищий пілотаж – створення інтер'єру в одному кольорі. Подібний варіант може бути цікавим, але він вимагає бездоганного смаку. Якщо необхідно створити подібний інтер'єр – варто уникати сірого, чорного і червоного.

Колір інтер'єру – справа смаку і психологічного комфорту мешканця житла, один зі способів висловити свою індивідуальність. Для того щоб було комфортно в червоній спальні або чорній ванні, можна фарбувати так, як хочеться, тому що інтер'єр – для людини, а не вона – для нього. Сучасний дизайн індивідуальний. Вищою цінністю є все-таки не мода і стиль, а гарний настрій власника будинку.

Контрольні запитання та завдання

1. Визначте засоби колірної гармонії інтер'єру.
2. Розкрийте шляхи створення колірної гармонії різних колторосполучень.
3. Схарактеризуйте колірну гармонію в різних функціональних зонах.
4. Схарактеризуйте систему розвиненого кольорового простору.
5. Визначте принципи створення колірної гармонії розвиненого простору.
6. Розкрити роль кольору у створенні стильової єдності інтер'єру.

Рекомендована література

1. *Агостон Ж.* Теория цвета и ее применение в искусстве и дизайне. – М.: Мир, 1982. – 184 с., ил.
2. *Мариока А., Стоун Т.* Дизайн цвета: практикум. – М.: Изд. РИП. – Холдинг. – 2006. – 240 с.
3. *Миллер Дж.* Интерьер: цвет и стиль/перевод с английского Р.А. Цфресман. – М.: Изд.дом «Ниола 21-й век». – 2003. – 240 с., ил.
4. *Саттон Т., Вилен Б.* Гармония цвета: полное руководство по созданию цветовых комбинаций/перевод с английского В.П. Воропаевой. – М.: АСТСтрель. – 2004. – 215 с., ил.
5. *Совахата Л., Кармогиев К.Э.* Гармония цвета. – М.: АСТСтрель. – 2007. – 224 с.
6. *Фриллинг Г., Ауэр К.* Человек – цвет – пространство. – М.: Питер, 1995. – 6 с.

Розділ 6. ВИКОРИСТАННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ КОЛЬОРУ ЩОДО ВІДОБРАЖЕННЯ ФАКТУРИ МАТЕРІАЛУ ЕЛЕМЕНТІВ ІНТЕР'ЄРУ

6.1. ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОЗАЛЕЖНОСТІ КОЛЬОРУ І МАТЕРІАЛУ В ІНТЕР'ЄРАХ ПРИМІЩЕНЬ

Одні сполучення матеріалів і кольорів сприймаються людиною як звичні, інші викликають протиприродну, негативну психологічну реакцію. Природність або протиприродність сполучення кольору й матеріалу – чи не головний критерій естетичної оцінки. Природність, «правда» матеріалу не суперечать «дивному». Найфантастичніші сполучення кольорів, структури, малюнка, фактури, що зустрічаються у природі, у мінералах, на перевірку повністю відповідають справжній сутності природно по-Відношення матеріалу, виявлення або маскуванню його природи, зокрема кольорів, нерозривно пов'язане з тектонікою.

Тектоніка припускає правдиве відбиття в художній формі не тільки характеру рівноваги діючих у конструкції сил, але рівною мірою і специфічних властивостей конструктивного матеріалу, зокрема кольорів. У конструктивно-оздоблювальному матеріалі тектонічна роль кольору особливо важлива. Сучасне трактування матеріалу спрямоване на виявлення й, можливо, більше посилення його естетичних цінностей, схованої в ньому природної краси (рис. 6.1, 6.2).

Вирішуючи інтер'єр, архітектор повинен прагнути:

- зберегти, а не спотворити справжні кольори і структуру конструктивно-оздоблювального матеріалу, скрізь, де це можливо, використати колірну «правду» матеріалу в художніх цілях;
- з огляду на вплив фактури поверхні на сприйняття колірної структури, застосовувати методи оброблення й формування, оптимальні для даного матеріалу, що найбільш активно виявляють його специфічні особливості (кольори і структуру);
- за необхідності заміни справжніх кольорів конструкцій матеріалу привнесеними кольорами правильно оцінювати можливості кольору у виявленні структури й фактури матеріалу.

Рис. 6.1. Приклад використання природніх матеріалів в інтер'єрі

Рис. 6.2. Використання в інтер'єрі оздоблювальних матеріалів

6.1.1. Матеріал – кольороносій

У живопису художник працює тільки фарбами, а в архітектурі колірне середовище створюють матеріалами й речами. Їхні кольори – це конкретне вираження їхньої сутності, тобто кольори й речовина нерозривно зв'язані й взаємно обумовлені. Від цього залежить враження від інтер'єру.

Саме тому важливо знати й урахувати особливості, властиві тому або іншому кольороносієві.

Матеріал з урахуванням його властивостей, зокрема кольорів, використовують у формі, найбільш відповідаючій художньому задуму в кожному конкретному випадку.

Тобто тут мова йде не про кольори взагалі, а про кольори конкретної речовини – матеріалу-кольороносія. Існує й поняття – кольороносність матеріалу.

Потрібні кольори можна одержати фарбуванням поверхонь у заводських або будівельних умовах застосуванням конструктивно – або декоративно-оздоблювальних матеріалів і виробів, використанням природних кольорів природних матеріалів. Відомий також спосіб фарбування поверхонь кольоровим світлом.

Таким чином, мова йде про три кольороносії. Це кольороматеріал, кольори барвного складу й кольорове світло.

Їх не можна змішувати один з одним, кожний з них має специфічні особливості й різні композиційні можливості.

Так, відомо, що світлі кольори сприймаються більш легкими, ніж темні, що, однак, справедливо тільки для поверхневого фарбування й за однакової фактури кольорових поверхонь.

Світлі кольори природного каменю нерідко психологічно сприймається більш важкими, ніж темні кольори шовкового драпірування.

Кольоровому світлу властива розмитість границь кольорів, що торкаються один одного, не характерна для двох інших кольороносіїв.

В інтер'єрі, зазвичай, застосовують у різних комбінаціях всі три кольороносії. В одному випадку природні кольори дерева сприймаються на тлі привнесених кольорів стін; в іншому – гармонія природних матеріалів поверхонь доповнюється привнесеними кольорами оббивки меблів. Але в обох випадках

льорами оббивки меблів. Але в обох випадках колірна тональність може бути значно змінена кольоровим освітленням

У кожному конкретному випадку важливо правильно визначити міру участі кожного кольороносія, естетично виправдану й економічно доцільну, визначити головне й супідрядне.

Колірні тони природних матеріалів гармонічні, багаті й м'які за відтінками, гарні за малюнком будови, різноманітні за фактурою. Особливе трепетне життя кольорового мармуру, що просвічується, і його візерункова багатоколірність, вигадлива шаруватість і теплота деревини, колірне різноманіття кераміки, м'яке світіння кольорових вітражів, матова білизна порцеляни, мерехтіння мозаїчної

смальти – усе це невичерпні джерела колірних відчуттів. Відомо, що сяючою чистотою сніжно-білий каррарський мрамур був одухотворений Мікеланджело як жива істота, передавав у його

Кольори багатьох природних матеріалів надзвичайно гарні самі по собі. Гама дорогоцінних бурятських нефритів – від найрідкішого чорного до сяючого білого, з яких колись вирізали палацові канделябри й саркофаги царів і вельмож, тепер вражає красою в обробленні станцій метро. Яскравий байкальський лазурит, зелений малахіт, золотаво-червона яшма, мармуру, туф, спеціально оброблені за поєднанням кольорів і красі візерунків, втілюють безмежні композиційні можливості й мають особливу естетичну цінність. Кольоросполучення, невдалі у фарбуванні, іноді здобувають високе естетичне звучання в композиціях із природних матеріалів. Так, широко відоме шляхетне сполучення зеленого малахіту з жовтою бронзою.

Інтер'єри будинків великого громадського значення вирішені із застосуванням коштовних природних матеріалів, у колористичному відношенні завжди більш вражаючі, ніж композиції з пофарбованих поверхонь.

Колірна палітра заснована переважно на природних і штучних матеріалах, різноманітних за кольорами, фактурою, текстурою. Це природні камені вітчизняних родовищ – граніти й лабрадор; мармури, туфи тощо. З коштовних порід дерева використовували червоне й чорне дерево, світлий і морений дуб, ясень, тихоокеанський й анатолійський горіх, бук, граб. З нових синтетичних матеріалів використовують штучну шкіру, різноманітні пластики, алюмінієві сплави для віконних плетінь,

сплави для віконних плетінь, анодировані в золотавий і чорний кольори, лаки й тканини й багато інших.

Своєрідні за кольорами деякі метали, і хоча їхня колірна гама невелика, її цілком можна застосовувати у рішенні інтер'єру. Так, жовті кольори золота й латуні відрізняються від жовтих кольорів інших матеріалів. Неповторні білий або сіруватий кольори срібла, алюмінію й цинку, червонуваті кольори міді.

Оскільки метали відбивають світло з поверхневих шарів, відблиски на них кольорові. Наприклад, відблиски на золоті й міді – яскраво-жовті.

Колір металів при різних видах освітлення різний. Листове золото у відбитому світлі - яскраво-жовте або оранжево-жовте, а на просвіт виглядає блакитнувато-зеленим. Специфічні кольори металів, або металевий ефект, досить часто застосовують у сучасних інтер'єрах як дуже активний засіб композиції. Латунню й міддю облицьовують цоколі й капітелі колон, низ зовнішніх вхідних дверей і дверні скоби, деталі освітлювальних приладів. Велику палітру кольорів мають і такі древні матеріали, як лицьова червона, ясно-жовта й кольорова силікатна цегла, лицьовальні глазуровані плитки, великорозмірні й мозаїчні плитки для підлог.

Досвід показує, що якщо колористичне рішення інтер'єру ґрунтується на кольорі природних матеріалів у сполученні з одним основним кольором (у народній архітектурі найчастіше – білим), колористична помилка практично виключена.

Палітра кольорів в інтер'єрі значно розширена впровадженням у будівництво нових оздоблювальних матеріалів із пластмас. Це рулонні і плиткові матеріали й вироби для підлог, плитки, паперово- і деревинно-шаруваті і склопластики, деревинно-стружкові й тверді деревинно-волокнисті плити, що миються, й ворсові шпалери, лінкруст, обробно-декоративні плівки для стін

Різноманіття колірних тонів полімерних матеріалів, розширюючи можливості вибору колірної композиції, нерідко призводить до невдалих колористичних рішень, тому що полімерні оздоблювальні матеріали й вироби часто ще занадто строкаті, або,

Як матеріал-кольороносіє в інтер'єрі застосовують різні паперові шпалери: друковані, вінільні чи пінні, тиснені й широкорулонні, з природними вставками та наклейками з природних матеріалів а також оббивні й декоративні тканини.

Такий традиційний матеріал, як паперові шпалери із дрібною сітчастою фактурою, за гарної якості виготовлення, створюють поверхні гарних оксамитових пастельних колірних тонів, що іноді перевершують за красою поверхні, створені іншими

Таким чином, конструктивні і декоративно-оздоблювальні матеріали – велике джерело колірних тонів, що відрізняються за характером кольорів від кольорів барвних складів і кольорового

Ця їхня особливість у поєднанні з іншими перевагами, зокрема стабільною міцністю, а також можливість досягнення з їхньою допомогою високої якості оброблення, що підкреслює виразність кольорів, завжди привертала увагу архітекторів. Архітектор завжди надасть перевагу кольороматеріалу ніж забарвленню.

Однак колірні тони, одержувані за допомогою барвних сполучень, також мають свої переваги. Вони припускають дуже велику кількість відтінків і способів їхньої розмаїтості. Крім того, фарбувальні поєднання зручні, економічні і сприймані будь-якою поверхнею з невеликою витратою сил і засобів.

Фарбування має дуже велику композиційну маневреність кольорів, дає можливість досягти більш високого рівня насиченості й кількості кольорів у порівнянні з кольороматеріалами.

Однак ступінь виразності кольорів барвників настільки значна, що вимагає дуже обережного до себе ставлення.

Досягнення гармонії в декоративному оформленні інтер'єру неможливе без правильного підбору колірної гами. Але колір – не єдине, чому варто приділити увагу, підбираючи матеріали для декорування. Тканини, дерево, камінь, плитка, метал, підлогове покриття – усе це, крім якості кольору, має ще й фактуру, текстуру і структуру, якість яких повинна відповідати настроєві обраного сезону.

Стрімко розвивається ринок декоративно-оздоблювальних матеріалів, який викликає усе більший інтерес як у професіоналів, так і в покупців. Безліч ідей і матеріалів для їхнього здійснення дозволяють досягти неможливих раніше результатів. Сотні фірм з усіх кінців світу пропонують лаки і фарби, кількість яких перевершує всі розумні межі, колор-студії надають можливість одержати кожний із бажаних кольорів. Але акуратно пофарбована, але пласка стіна не може передати невловимі нюанси кольору, гру світла і тіні, об'єму і глибини тону.

Тому професійні художники, використовуючи всі пропонувані на сьогоднішній день декоративно-оздоблювальні матеріали, створюють унікальні, виняткові за властивостями архітектурно-художні покриття. Ніколи не використовують тільки один вид декоративних матеріалів. Кожна поверхня індивідуальна і неповторна, її неможливо використати в іншій архітектурі, тому що вона обов'язково відрізнятиметься хоча б одним компонентом.

Щоб зрозуміти принцип «фактурного» підбору, почнемо із самих зрозумілих – «зимових» матеріалів. Так, подібно до блискучої гладини льоду, для зимового інтер'єру характерні гладкі, поліровані поверхні, що можуть бути блискучими або лакованими. Досить доречний у «зимовому» декорі експресивно великий візерунок або малюнок.

Весна – дзвінка, весела, прозора – теж припускає гладкі поверхні, але не такі блискучі, як у «зимовому» інтер'єрі. Більше підійдуть тонкоструктурні матеріали з ледь помітним глянцем або слабкими відблисками.

Прохолодно-елегантний настрій літнього декору має на увазі слабкоструктуровані фактури, а малюнок – дрібний і з бордюром.

Матеріали в затишному осінньому оздобленні повинні мати грубу, пухку або грубозернисту фактуру, а візерунки – бути яскравими і великими.

6.1.2. Специфічні властивості матеріалу і кольору

Кольори таких матових, шорсткуватих, грубозернистих із чітко помітною фактурою поверхонь, як цегла, штукатурка, клейове фарбування, сукно, сприймається щільним, матеріальним, виразно розташованим у просторі відносно глядача, тобто до нього можна зорovo визначити відстань. Він сприяє виявленню рельєфу поверхні, площинного або криволінійного характеру форми і природи матеріалу, завжди сприймається як кольори певного

Особливо виступають більш виразно, якщо з подібною фактурою сполучаються теплі мало і середньонасичені кольори – червоний, коричневий, жовтогарячий, жовтий й інші. Такі кольори називають поверхневими. Вони властиві більшості об'єктів в інтер'-

Холодні відтінки – зелені, блакитні, сині – на гладких поверхнях із дрібнозернистою важко помітною глянсовою фактурою, а так само кольори білих поверхонь, пофарбованих

само кольори білих поверхонь, пофарбованих кольоровим світлом, виглядають менш матеріальними, повітряними, плоскими, фронтально розташованими у просторі на невизначеній відстані від глядача. Ці кольори називають незалежними. Вони маскують природу матеріалу й рельєф поверхні, небажані для фарбування кривих поверхонь, і при розсіяному світлі, коли ця кривизна має бути чітко помітна (наприклад круглі колони).

Особливо тектонічно достовірний справжній, а не привнесені кольори конструктивно-оздоблювального матеріалу. Монолітний залізобетон з його особливими формотворними властивостями, що використовувався завжди як конструктивний матеріал, порівняно недавно звернув на себе увагу як конструктивно-оздоблювальний матеріал.

Архітектурне освоєння декоративних властивостей бетону характеризується гострою боротьбою різних протидіючих напрямків. Він використовувався й нерідко зараз використовується для відтворення далеких йому еkleктичних форм, піддається оброблянню, що імітує традиційні матеріали, офарблюється в невласливі йому кольори.

В інтер'єрі конференц-залу будівлі ЮНЕСКО в Парижі було переконливо доведено, що залізобетон із видрукуваним на його поверхні малюнком опалубки з неоструганих дощок успішно виконує не тільки робочу, але й естетичну функцію. Цей шляхетний за кольорами матеріал, що відтворює гарний малюнок текстури дерева, не вимагає у цьому випадку інших прикрас.

Натуральний сіро-зеленуватий колірний тон – відмінне тло для допоміжних й акцентних кольорів, що розкриває особливості сучасного розуміння ролі кольорів і відбиває тектонічні якості й характерні властивості матеріалу. Особливі пластичні властивості монолітного залізобетону проявляються в його здатності набувати будь-якої об'ємно-просторової форми й фактури поверхні у вигляді тільки йому властивих тонкоствінних плавно вигнутих і дуже багатих, часом незвичних архітектурно-скульптурних форм, але водночас зберігати його справжні кольори.

Колірна тональність матеріалів, особливо природних, майже виключає дисгармонію. Правда, природні матеріали з різних причин використовують головним чином як оздоблювальні, і їхні кольори, не адекватні кольорам працюючого конструктивного матеріалу, відіграють іншу роль – виявляють ритміку конструкцій,

ріалу, відіграють іншу роль – виявляють ритміку конструкцій, членування простору тощо.

В особливо декоративних породах каменю – мармурах, гранітах, лабрадоритах, габро – тільки дзеркальне полірування повністю виявляє їхню природну структуру й кольори. Особлива декоративність і краса колориту вірменських туфів проявляється за матової фактури поверхні.

Краса і примхливість малюнків і колориту таких коштовних порід дерева, як горіх, карельська береза, чинара, карагач, цінна деревина, ільм й інші, виявляються в різних зрізах тільки під прозорим покриттям, що не спотворює природних кольорів матеріалу. Різні підфарбовування тільки підсилюють природні якості деревини. Іноді різним обробленням спеціально виявляють візерунчастість будови деревини на площині дощок. Так, текстура сосни стає набагато виразнішою, якщо поверхні дерева обробляють паяльною лампою, що діє в першу чергу на смолисті прошарки. Природні кольори набувають золотавого відтінку. Видів опоряджувальних робіт існує дуже багато, але цікаві не вони самі по собі, а результат, який досягається за їхньою допомогою.

Однак залежність між кольорами й фактурою має подвійний характер. Фактура виявляє природні кольори у природних матеріалах і впливає на їхнє сприйняття. Але і ступінь фактурності залежить від кольорів, від їхнього колірнього тону, від насиченості й певною мірою від яскравості.

Теплі – червоні, жовтогарячі, жовті, мало-насичені світлі й особливо білі, поверхневі, виступав кольори активно виявляють фактурність поверхні. Кольори зелено-блакитні, холодні, насичені, відступав, незалежні, навпаки, маскують природу матеріалу.

Однак, наполягаючи на збереженні справжніх кольорів конструктивних оздоблювальних матеріалів, не можна це питання спрощувати.

У будівництві застосовують дуже багато, можливо найбільше, конструктивних матеріалів і виробів, поверхня яких за експлуатаційними й естетичними міркуваннями вимагає оброблення й облицювання. За гострої нестачі деревини коштовних порід промисловість досягла більших успіхів у виробництві замінників, що ідеально імітують будь-яку її текстуру, будь-які кольори за будь-яких зразків. Це, зрозуміло, відкрило широкі

Це, зрозуміло, відкрило широкі можливості для гнучкого застосування штучного матеріалу в сучасному інтер'єрі.

Проблема «правди» матеріалу має багато аспектів, пов'язаних з кольорами. У практиці часто виникає необхідність офактурювання конструкцій і виробів, оброблення поверхні незалежного від специфічних властивостей конструктивного матеріалу, створення різних імітацій, колірною освоєння специфічних особливостей нових полімерних матеріалів тощо.

Відомо, яким сильним буває ображене почуття «правди матеріалу» за «відновлення» старої бронзи олійною фарбою, обробленні чавунних капітелей золотою масляною бронзою, фарбування стелі з високоякісної лицувальної цегли в неприйнятті, для неї кольори, фарбування дубового паркету тощо.

У житті дуже часто зустрічаються суперечливі сполучення, що не викликають особливого протесту. Це пухнатий вовняний килим холодних блакитних кольорів, синє дерев'яне облицювання стіни із чітко вираженою текстурою деревини, важка й неприступна кріпосна стіна з білого каменю, що надає їй легкість тощо. У всіх подібних ситуаціях у сприйнятті людини відбувається ніби-то психологічна корекція подібних невідповідностей. Проте логічніше не створювати подібних дисонансів і не давати приводів для непродуктивних витрат нервової енергії.

6.2. КОЛІР І ФАКТУРА

Фактура кольорової поверхні є додаткова характеристика кольорів служить. Це властивість поверхні матеріалу. Вона залежить від характеру оброблення, від того, як відбивається світло (табл. 6.1). Усе це впливає на сприйняття кольорів.

В інтер'єрі не можна говорити безвідносно про які-небудь кольори. Можна обговорювати коричневі кольори підлоги, або жовтогарячі кольори стін, жовтий відтінок оббивних тканин, тобто йдеться про кольори видимої поверхні речей і матеріалів. Так, червоний оксамит, однаковий за колірним тоном, яскравості й насиченості із червоним папером, через багаторазове відбиття світла буде виглядати більш насиченим.

У табл. 6.1 представлені види поверхонь, що часто зустрічаються в інтер'єрах.

Таблиця 6.1

Види поверхонь	
Груба нерівна	Гладка
Штукатурка	Скло
Плетиво	Кераміка
Волокно	Дзеркала
Полотно	Ламінат
Натуральна	Полірована
Камінь	Мармур
Камчате	Вощена
Полотно	Латунь
Теракота	Глянсова

Кольори, розташовані в колірному колі поряд, впливають один на одного і народжують цікаві колірні контрасти. Знаючи і розуміючи правила колірного контрасту, можна наперед уявити, як виглядатиме колір на тому або іншому тлі.

Вибираючи модний колір і модну фактуру, не треба забувати і про практичність. Якщо покриття фактурне, рельєфне, не варто захоплюватися світлими відтінками, оскільки забруднення, що неминуче з'являються добре помітні на світлому фоні і дуже погано змиваються із шорсткої поверхні. Тому практично кожна фабрика обов'язково має в асортименті модель, виконану в яскравих кольорах, зазвичай, в лакуванні, глянсовому або матовому.

Не рекомендується поєднувати кольори у пропорції один до одного. Згідно з правилом «золотого перетину» співвідношення основного і додаткового кольорів в ідеалі має бути п'ять до трьох.

У каталогах виробників зустрічається немало моделей, побудованих на напружених колірних контрастах. У якихось випадках це цілком виправдано, залежно від того, яке завдання дизайнером ставиться. Та все ж, наприклад, різкі контрастні кольори кухні, що постійно знаходяться у полі зору робочої зони, дратують.

Можна піти від напружених колірних контрастів, використавши ті ж кольори у приглушеному, розбіленому вигляді. Або ж пограти на контрасті яскравого й пастельного. Наприклад, яскравий синій і приглушений колір манго, фіолетова кухня на теплому пісочно-жовтому фоні стіни і навпаки. Або модна оранжева кухня на тлі сірувато-блакитних стін. У такому разі діаметральне положення кольорів у колі зберігається, але поєднання виходить не напруженим, а бадьорим. Використовуючи ті ж два кольори в ослаблених, пастельних відтінках, ми отримаємо освіжаюче "весняне" поєднання (наприклад, фісташка і рожевий).

А ось поєднання наближених, перехідних кольорів (так зване нюансне) діє заспокійливо.

Можливі і сміливіші варіанти, побудовані на більшій кількості колористичних складових, але в цьому випадку без консультації з фахівцем є ризик влаштувати у себе вдома колірну мішанину, що, однак, може зовсім не збентежити молоду студентську сім'ю. З віком відношення до кольору змінюється: чим старшим стає людина, тим приємніша йому колірна гамма, приглушена, пас-

6.2.1. Фактура колірної поверхні

Властивість поверхні матеріалу залежить від характеру її оброблення й світловідбиття і впливає на сприйняття її кольорів.

Про роль фактури поверхні у сприйнятті кольорів наочно говорять прості приклади. Усі діти обожнюють збирати каштани. У каштана, що впав з дерева і звільненого від колючої оболонки, дуже гарні незвичайні блискучі коричневі кольори. Мокра галька на морському березі має чіткий шаруватий малюнок й іскриться безліччю відтінків. Зібрані ж кілограми каменів викидаються, тому що, висохнувши, вони втрачають усю свою красу. Різні декоративні штукатурки й фарби (клейова, масляна, силікатна, казеїнова) по-різному впливають на сприйняття кольорів.

Шліфування або полірування природного каменю, спеціальне підготування штукатурки під фарбування, фактура й технологія фарбування (клейової, масляної, полівінілацетатної, силікатної, казеїнової), великофактурне мастичне оброблення по-різному впливають на сприйняття кольорів. Добре відомо, як чітко виділяються за кольорами у масляному фарбуванні поверхні

кольорами у масляному фарбуванні поверхні пропуски у торцюванні.

Залежно від виду фактури і властивого їй характеру світловідбиття той самий колір виглядає по-різному. Блискуча фактура відбиває багатобарвне середовище інтер'єру і створює відблиски, кольори не однорідні за колірним тоном, у місцях відблисків повністю гублять насиченість, різко змінюють яскравість, набувають безліч відтінків.

Присутність в інтер'єрі великих колірних поверхонь або безлічі предметів із блискучою фактурою, наприклад стін, облицьованих полірованими матеріалами, паркетних підлог з лаковим покриттям, полірованих меблів, надає йому жвавість, статність, розмаїтість, ілюзорно розширює простір, але в той же час зорзово деформує колірні поверхні й об'єми, спотворює кольори і їхні співвідношення, вносить занепокоєння. Цього прийому треба уникати у приміщеннях для виконання функціональних процесів, що не допускають блискості, що вимагають рівномірного освітлення і строгості загального вигляду інтер'єру.

У цьому випадку більше придатні поверхні з матовою фактурою. Диффузно розсіюючи світло, вони більш комфортні, створюють сприятливе зорове середовище, викликають враження просторової визначеності і шляхетності. Матова фактура, рівномірно освітлена стандартним джерелом світла, виражає власні властивості кольорів і їхні співвідношення, справжній характер колірних площин і пластику обсягів. За великої насиченості кольорів саме вона через багаторазове відбиття сприяє появі

Світлокольорові ефекти рівною мірою можуть бути й бажані, і неприпустимі. Таким чином, взаємовплив кольорів і фактури визначається специфічними особливостями матеріалу кольороносія і способом обробляння його лицьової поверхні, тобто характером світловідбиття. Тут першорядного значення набуває взаємодія: світло, кольори, матеріал.

Співвідношення різних фактур кольорових поверхонь надзвичайно розширює можливості колірної композиції, одним з основних засобів якої і служить фактура.

6.2.2. Види фактур

Розрізняють три види фактур:

- матова поверхня – мілкопориста, шорсткувата, що розсіює світло в різних напрямках, однаково яскрава із всіх точок огляду, а тому сприймана рівномірно освітленою, ніколи нічого не відбиває дзеркально. Це фактура цегли, штукатурки, деревинно-стружкових плит, клейового фарбування, сукна тощо;

- глянсова поверхня не відбиває навколишніх предметів, але має слабкі відблиски. Це фактура масляного фарбування, лаку, лінолеуму, лінкрусту, пластмаси, глазурованих плиток тощо;

- блискуча поверхня – зовсім гладка, відбиває світло в одному напрямку, має світлі відблиски, тобто дуже яскрава з певної точки огляду, але темна зі всіх інших, відбиває навколишні предмети. Таку фактуру мають колірне лицювальне скло, дзеркала, поліровані природний камінь, метал тощо. Залежно від виду фактури той самий колір виглядає по-різному. При блискучій фактурі колір неоднорідний по колірному тону, у місцях відблисків повністю губить насиченість, різко змінює яскравість, набуває безліч відтінків (рис. 6.3).

Зміні простору сприяє також фактура оздоблювальних матеріалів і предметів інтер'єру. Наприклад, горизонтальні смуги зорозово розтягують приміщення, створюючи ефект збільшення площі, але одночасно й знижують його. Вертикальні смуги, навпаки, «стискають» простір по горизонталі, зорозово збільшуючи

Дрібний орнамент зорозово збільшує приміщення, великий – зменшує.

Білі предмети на темному тлі зорозово «розсовують» простір, розширюючи й подовжуючи його. Картаті, смугасті, заповнені рапортним (повторюваним) малюнком ділянки здаються більшими, ніж однакові з ними за розміром однотонні.

Використання вертикалей у декорі стін зорозово збільшує висоту приміщення. Цей же ефект зберігається, якщо вертикаль присутня у вигляді «витягнутих» по висоті картин, у формі світильників, у розташуванні смуг оббивної тканини. Відчуття більшої висоти досягається використанням на підлозі контрастного до тла й великого малюнка, а також використання оздоблювальних матеріалів із глянсовим

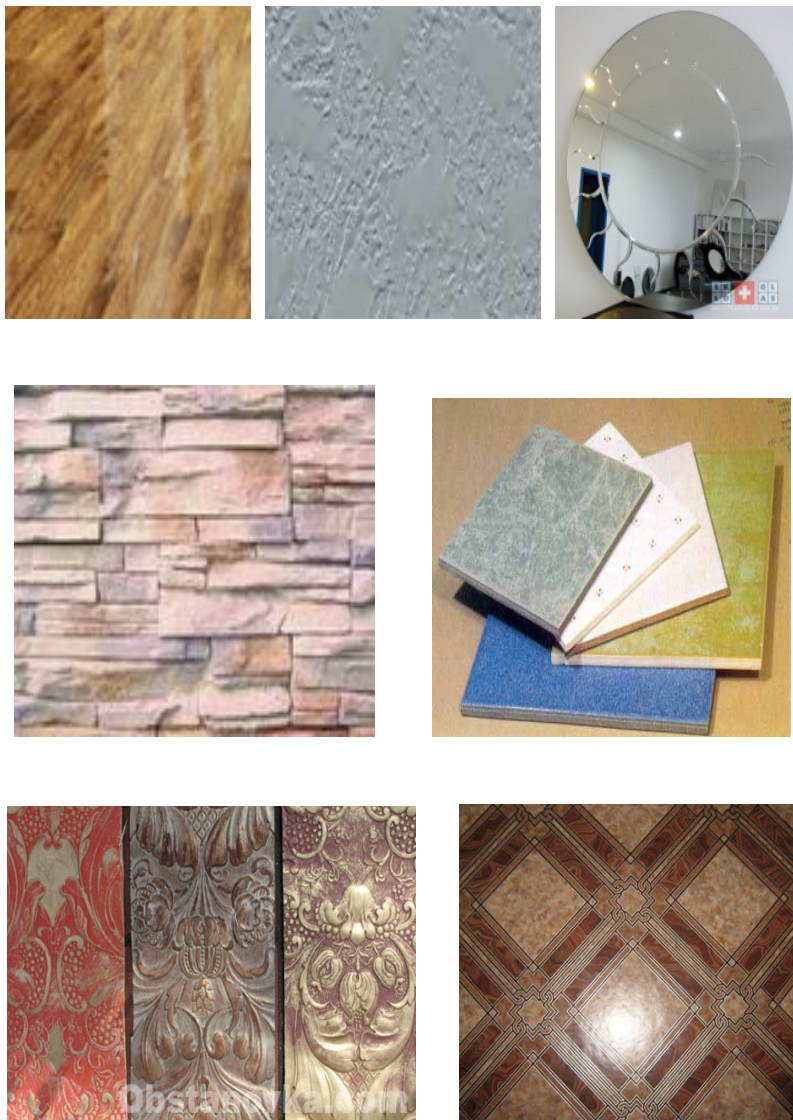

Рис. 6.3. Приклади фактур поверхні

Зорове розширення простору досягається також контрастним протиставленням кольорів вертикальних і горизонтальних смуг і зіставленням контрастних фактур. Рівномірне підвищення яскравості стелі й верху стін щодо інших поверхонь дозволяє збільшити висоту приміщення.

Яскрава відмітна риса сучасного дизайну – точність і складність форм, інтеграція меблів й елементів оброблянням, торжество світла й кольору, у професійно розроблених інтер'єрах все частіше застосовують натуральний і штучний камінь, венеціанську або гранульовану декоративну штукатурку.

Камінь використовується в будівництві з незапам'ятних часів, з нього складали стіни, вежі, колони, підлоги, сходи. Потім люди замінили камінь цеглою, придумали бетон. Додали арматурний каркас і металеві балки, отже всі навантаження несе тепер кістяк, захований у глибині будівлі. Стіни й перегородки не виконують більше тримальну функцію, вони ізолюють житло від погодних впливів, забезпечують звукоізоляцію, комфорт і безпеку. І от тепер, коли стіни перетворилися в декорацію, коли фарби, панелі і шпалери здатні додати стінам практично будь-який малюнок, камінь повернувся. З усією своєю грубою видимістю, шорсткими відколами й природною фактурою. Камінь заворюжує своєю неповторністю: чим довше вдивляєшся в його мудрий візерунок, тим сутужніше відірватися.

Натуральний камінь в інтер'єрі. Число різновидів природного каменю дуже багато, нараховують більше 8 000 його різновидів (рис. 6.4). Частіше інших у будівництві використовують мармур, граніт, лабрадорит, сланець, піщаник і вапняк. Природно, насамперед камінь знаходить застосування в оброблянні фасадів, у створенні архітектурних форм й елементів, але й для внутрішнього оброблення він дуже гарний. Залежно від підібраних кольорів, «кам'яний» інтер'єр може бути теплим або холодним, темним або світлим, масивним або повітряним, розкішним або скромним. Розумно й естетично виглядають первозданні – грубі фактури каменю на порталі каміна, в арковому обрамленні. А от «перетасування» прямокутних каменів різних пропорцій і розмірів на площині однієї стіни – справжнє мистецтво, демонструє кращі зразки абстрактного живопису.

Рис 6.4. Декоративний оздоблювальний камінь

Вставки з каменю виразно контрастують із полірованими гранями скляних полиць, що примикають до них, і обробленою венеціанською штукатуркою стіною. Ось деякі приклади використання натурального каменю для внутрішнього оброблення:

- камін класичного стилю, облицьований шліфованим жовтим піщаником;
- ділянка підлоги, виложена мозаїкою із мarmуру;
- перегородка, облицьована каменем кутастих форм й обплетена домашніми рослинами, у вітальні, зимовому саду або на
- облицьовання підлоги, стін і лицьової поверхні кухонної стійки натуральним сланцем;
- сходи з облицьованням з полірованого граніту;
- оброблення ванної кімнати в римських традиціях – мarmур і мозаїка;
- стіл із травертину, вази і скульптури в нішах стіни;
- ошатний і повітряний інтер'єр античних залів – білі колони, величезні вікна і світла мarmурова підлога.

Для домашніх інтер'єрів особливо гарний мarmур. Завдяки невисокій твердості цей камінь чудово полірується й дає м'який, що йде із глибини, блиск. У променях світла, що проникає в глиб каменю, мarmур немов оживає, грає рожевими, жовтими, сірими, блакитними, зеленуватими, червонуватими тонами, вражає глибиною чорного, а також усілякими колірними поєднаннями. У кольоровому мarmурі, зазвичай, багато прожилок (так званих «кам'яних вен») – тріщин, заповнених природними домішками. На зрізах мarmурів уважне око розрізнить силуети древніх молюсків, скам'янілих водоростей, коралів, черепашок. Деякі сорти із включеннями кварцу й піриту блискають кришталевими й

Штучний камінь в інтер'єрі. Історія почалася, коли у випадкових відбитках опалубки на бетоні були вгадані його безмежні художні можливості. Сучасні бетонні суміші здатні відтворювати будь-який найтонший рельєф, аж до відбитків пальців. Цьому матеріалу тепер надають різноманітну текстуру, тимчасово офарблюючи його в найнемовірніші кольори. І ось уже одні зразки імітують срібристо-сірі валуни, які зустрічаються в альпійських струмках; інші відтворюють поверхні пористих давньосхідних вапняків, жовто-сірих, як філістимлянські піски; треті схожі на гладкі кругляки Константинополя, відшліфовані підшвами й підковами. А ось неприступний дзвінкий базальт,

А ось неприступний дзвінкий базальт, тріщини, вибої – стіна немов висічена з моноліту скелі.

За складом штучний камінь – легкий бетон, виготовлений із високоякісного портландцементу марок 400-500, кварцового піску, легкого наповнювача й спеціальних домішок. У різних виготовлювачів свої секрети й рецепти. Підготовлену, ретельно перемішану суміш заливають у форми й ущільнюють за допомогою вібрації – дрібні частки опускаються вниз, тому поверхневий шар майбутнього каменю виявляється щільнішим і міцнішим, ніж внутрішній. Гумова відливальна форма виконана за зразком плитки з натурального каменю заданої фактури. Щоб око не зауважувало повторення малюнка на різних каменях, виготовлювачі використовують цілий комплект форм – до 15 штук.

Хоча штучний камінь навряд чи коли-небудь повністю витисне природний, у нього чимало достоїнств. Зовні він не відрізняється від натурального, і йому можна надати будь-які кольори й відтінки, зокрема рідкісні або навіть ті, що зовсім не зустрічаються у природі (рис. 6.5). На відміну від природного, він ніколи не дає радіоактивного тла. Задня й бічна поверхні плитки штучного каменю мають правильну форму й не вимагають припасування. Укладання їх не набагато складніше укладання керамічної плитки. За вагою штучний камінь може бути у три – чотири рази легший, ніж природний прототип.

Сьогодні штучний камінь – це екологічно безпечний, зручний й економічний матеріал, що гармонійно вписується в будь-який простір. Для внутрішніх робіт можна використати кожен з більш ніж 50 його різновидів: під річкову гальку, під кварцові шари, під піщаник, під вапняк, під кругляк тощо. Постійним попитом користується імітація старої цегельної кладки в декількох колірних варіантах, а також вузьких кам'янихкуль, викладених шарами.

Штукатурка фактурна і гранулят в інтер'єрі. Ще у старожитні часи будівельників перестала влаштовувати «гола» кам'яна або цегельна кладка. Використати для вирівнювання стін розчин, подібний до кладочного, – це перша й цілком природна ідея. Однак рівна стіна добре, а поверхня заданої декоративної фактури й кольору – ще краще. Покоління будівельників придумували свої прийоми. Штукатурку почали обробляти – обстукувати зубилом або спеціальним молотком «під шубу», «штрихуванням», «під дюни».

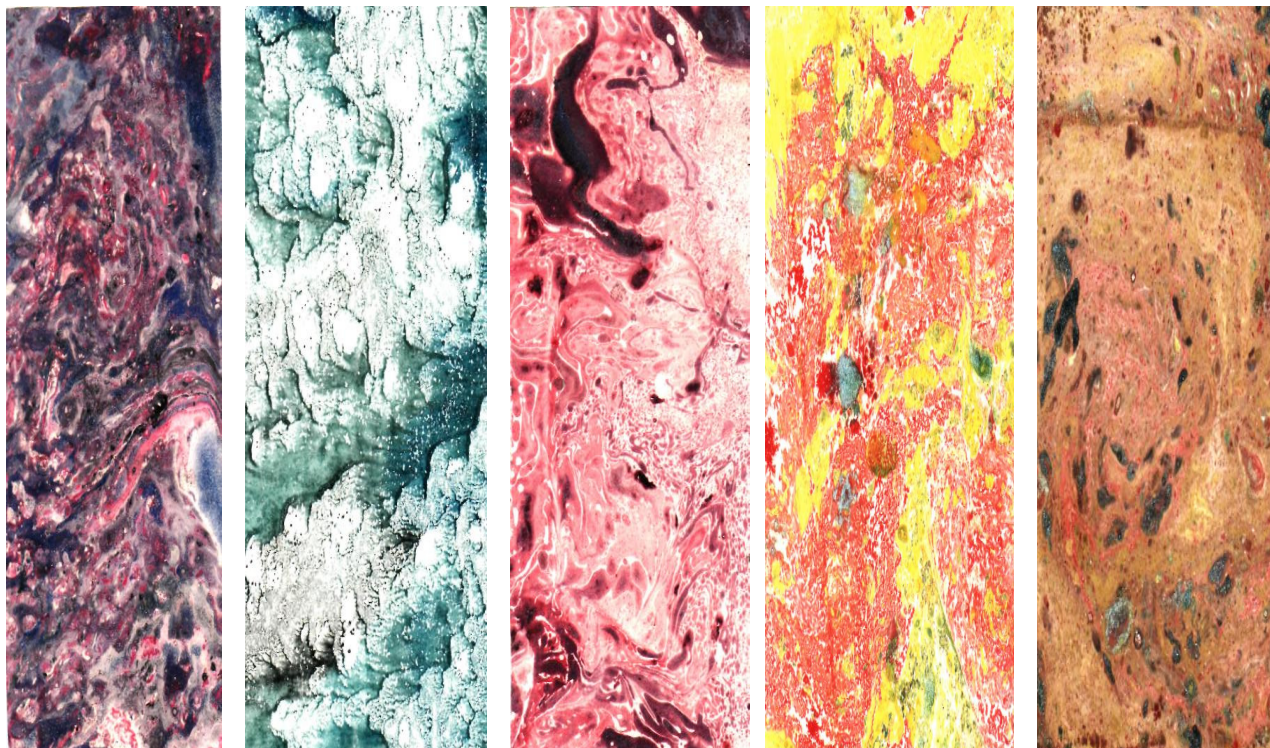

Рис. 6.5. Кольорові імітації фактури

Щоб зробити нудну цегельну стіну романтичнішою, будівельники вирубували по штукатурці малюнок грубої кам'яної кладки. Однак останнім часом найперспективнішим і широко розповсюдженим методом декорування штукатурки стало використання сумішей із кам'яною крихтою.

Сьогодні майже в кожному спеціалізованому магазині можна знайти різноманітні асортименти подібних сумішей, здебільшого – імпорتنих. Вибираючи товар, впору розгубитися від кількості представлених виробників і типів пропонованої ними продукції. Штукатурки з кольоровою кам'яною крихтою називають по-різному: «гранулят», «кам'яний пластер», «кольорова декоративна штукатурка під камінь», «мозаїчна штукатурка», «пущ» (і всі похідні від цього німецького слова) тощо. Стислості заради досить використати термін «гранулят», що цілком відповідає типу матері-

За складом грануляти – це суміш акрилового сполучення з наповнювачем – мармуровими гранулами, гранітною або кварцовою крихтою. Для більшої декоративності іноді використовують суміш зерен декількох кольорів, як натуральних, так і підфарбованих барвником. За розміром гранул штукатурки підрозділяються на крупнофактурні – 3-5 мм, середньofактурні – 1,5-2,5 мм, дрібнофактурні – 0,5-1 мм, тонкофактурні – менше 0,5 мм. Гранулам надають округлу форму, щоб їхні гострі грані не

Покриття гранулятом дуже міцне, непохитне й довговічне. Такий набір характеристик навіть забезпечив цьому оброблянню імідж офісного матеріалу. Але його можна використати і в будинку, на невеликих поверхнях або для акцентування окремих фрагментів інтер'єру: прорізів, ніш, виступів, арок, коробів, стійок тощо. Скажімо, на кухні гранулят практичніший, ніж шпалери, оскільки легше очищається від бруду й не всмоктує запахи. Крім оброблення одноколірних поверхонь грануляти можна використовувати для створення орнаментів, малюнків і цілих художніх панно, причому не тільки «плоских», але й «об'ємних» – багатшарових. У створенні подібного панно контури елемента малюнка виклеюють малярським скотчем, наносять шар грануляту, дають йому висохнути й виклеюють елементи наступних кольорів. Нанесення декількох шарів на елементи (з невеликим відступом кожного наступного шару від зовнішніх границь попереднього) дозволяє зробити їх об'ємними й надати поверхні незвичайного колориту.

Венеціанська штукатурка. Де була вперше розроблена венеціанська штукатурка, чи в середньовічній Венеції чи в Древньому Римі, невідомо, однак технологія дійшла до наших днів практично в первісному вигляді. Головний компонент – кам'яний пил (мармуровий, гранітний, кварцовий, вапняний або малахітовий). Чим дрібніше мливо штукатурка, тим тонший малюнок. Чим воно крупніше, тим ближче до фактури тесаного каменю. Другий компонент – зв'язувальна речовина, традиційно це гашене вапно; тепер обов'язково додають акрилове сполучне. Третій інгредієнт – пігменти. Технологія полягає в нанесенні декількох найтонших, напівпрозорих переливчастих шарів, що створюють ілюзію глибини малюнка, що нагадує полірований мармур. Чим більше шарів, тим помітніше «світіння» штукатурки. Оптичний ефект виникає в результаті відбиття світлових променів залежно від кута падіння на різній глибині покриття. Кожен шар загладжується вручну шпателем, терткою, полутерком до одержання зовсім рівної, гладкої й глянсової поверхні. Майстрові доводиться витратити до години на оброблення одного квадратного метра, прикладаючи такі зусилля, що інструмент і стіна нагрі-

6.3. КОЛІР ТЕКСТУРИ В ІНТЕР'ЄРІ

Текстура – це малюнок поверхні матеріалу. Поверхня матеріалу ображає його фізичні властивості. Відчуття від вигляду тієї або іншої текстури пов'язане з рефлексаторною пам'яттю, тому що текстури оточують людину все життя, людина з ними працює, змінює їх, створює нові. Полірований камінь, дерево, скло, хромований метал, пластмаси – текстур безліч. Навіть один з видів текстури, наприклад дерево, має сотні різновидів: вишня, клен, дуб, тис, мербау, вільха, тощо, а на ринку усе більше з'являється нових екзотичних оздоблювальних матеріалів. Кожна з текстур впливає на людину. Дерево – викликає відчуття тепла, затишку, камінь – твердості, надійності, скло – крихкості, чистоти, метал – холоду, твердості (рис.6.6, 6.7).

У цілому текстури можна класифікувати за станом речовини: текучі, пластичні, гнучкі, тверді, тендітні. Текучі – вода, олія. Пластичні – пластилін, тканини, шкіра. Гнучкі – пластмаса, гума.

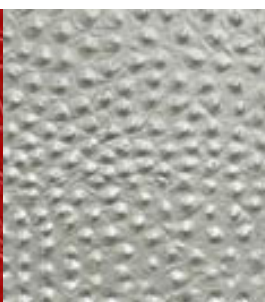

Рис. 6.6. Кольорові текстури

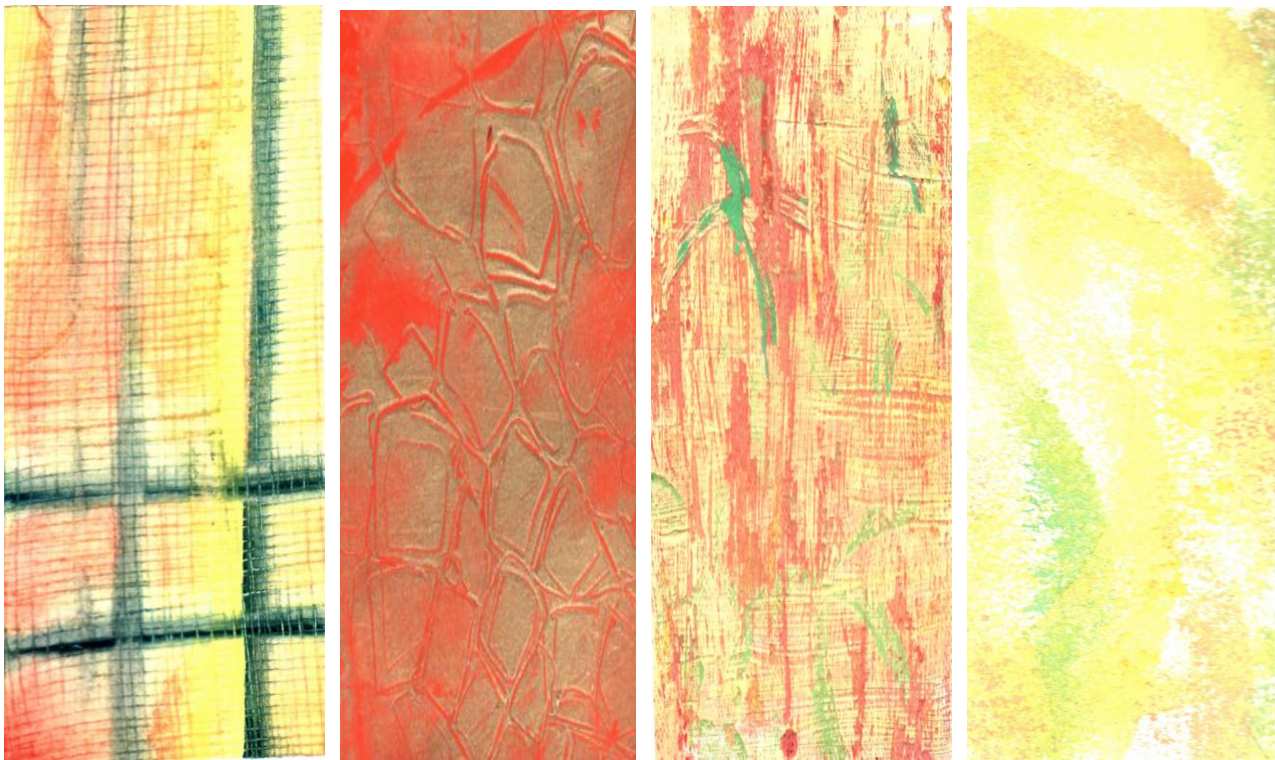

Рис. 6.7. Кольорові імітації текстури

Тверді – сталь, камінь, дерево. Тендітні – скло, чавун, кераміка. Існують і перехідні стани – текучі-пластичні, тверді-гнучкі тощо. Текстури класифікують не тільки за станом речовини, але й за іншими принципами – за міцністю, вагою, довговічністю.

За своїм характером сполучення текстур можуть бути контрастними, близькими, ньюансними. Камінь-вода, скло-тканина – контрасні. Тканина-шкіра, гума-пластмаса – близькі. Тканина-тканина, скло-скло – ньюансні. В інтер'єрі застосовують сполучення різних текстур, які утворюють текстурний ряд (характер взаємодії текстур одна з одною). Наприклад: дерево -дерево – тепле, затишне сполучення, але якщо дерева забагато, в інтер'єрі виникає відчуття тісноти й замкнутості (якщо ввести в це сполучення певну кількість скла, можна уникнути відчуття замкнутості), скло-камінь – породжують відчуття крихкості, але одночасно надійності (зайве захоплення склом призводить до відчуття чужорідності, холоду, незахищеності), камінь-дерево – не занадто вигідне сполучення, тому що емоції від цих текстур взаємно суперечливі. Дерево-кераміка – більш вигідне сполучення, тому що керамічна плитка за своїм характером м'якша й тепліша, ніж камінь.

Створювані текстурні композиції пов'язані із пластичними рішеннями інтер'єру. Вони допомагають підсилити виразність стилю інтер'єру й підкреслити його пластичний характер.

В інтер'єрі можливі поєднання практично будь-яких матеріалів. Але у застосуванні певного текстурного ряду необхідний смак. Треба пам'ятати, що текстури і пов'язані з ними фактури зв'язані з тактильними відчуттями людини більше, ніж інші сторони стилю, сприймаються людиною – від повного неприйняття, до фізичного відчуття задоволення.

6.4. ДЕКОРАТИВНЕ ОЗДОБЛЕННЯ ІНТЕР'ЄРІВ КОЛЬОРОВИМИ МАТЕРІАЛАМИ

Затишок у будинку, комфорт і гармонія житла починаються з особистості тих, кому в ньому жити. Усе залежить від фантазії, майстерності і від сучасних технологій. Приступаючи до декорування стін, варто не випустити з уваги, що стіни займають велику площу будинку і вони завжди на очах. Можна навіть сміливо сказати, що саме стіни, у першу чергу, формують настрій будинку.

Альтернативою паперовому рішення оформлення стін є *декоративне фарбування*. До нього відноситься сучасний декор і декоративна штукатурка, в основному представлена як венеціанська штукатурка, і різні види фарбування, зокрема мозаїчне і «під старовину».

Важливо знати, що декоративна штукатурка має переваги над звичайними видами оброблення. Основна перевага полягає в тому, що декоративна штукатурка – це слабо горючий матеріал, практичніший найміцнішої шпалери, та ще й екологічніший. Але не тільки зазначені вище характеристики дозволили зробити цей вид оброблення популярним. Важливо, що декоративна штукатурка, і саме венеціанська, дозволяє створити досить широкий стилістичний *«простір варіантів»*.

У результаті можна отримати стіни, затягнуті «мокрим шовком», «муаровою тканиною» або «оксамитом», що сяють «перловим перламутром» або з ефектом «сейшельських пальмових листків», вилізовані «мармуром» або «натуральним каменем». Для любителів насичених кольорів венеціанська штукатурка створює стіни зі шляхетної «коркової кори», загадкового малахіту або глибину підводних вод бірюзи. Декоративна штукатурка дає можливість створити більше сотні видів різноманітних малюнків, виконаних у будь-якому, що розпізнається людським оком,

Характерно, що декоративна штукатурка дозволяє декорувати не тільки прямі стіни або їхні ділянки, але і створювати мальовничі фрагменти на дверях, колонах, у нішах і в будь-яких нестандартних місцях, що важко піддаються художньому оформленню. Венеціанська штукатурка може наноситися в різних техніках, кожна з яких дозволяє зробити неповторні варіанти: так у приміщенні можна створити абсолютно гладку стіну, що більше нагадує дзеркало або навпаки – стару, що майже обсіпалася, з тріщинами і нерівностями, поверхню.

Венеціанська штукатурка, вироблена за сучасними технологіями, буває не тільки натуральною (вапняною), але й полімерною. Саме полімерна декоративна штукатурка дуже стійка, з важливою особливістю нанесення на різні поверхні, легко мисться, витримує досить велику різницю в температурному режимі (від -50 до +80 °C). Крім цього, венеціанська штукатурка не вимагає підвищеної уваги по догляду, не має запаху, не усмоктує аромати приміщення, паронепроникна, вологостійка і, завдяки

щення, паронепроникна, вологостійка і, завдяки мікропористій структурі, запобігає «задиханню стін» і появі грибка. Після остаточного висихання декоративна штукатурка абсолютно нешкідлива. Наноситься декоративна штукатурка фактично на будь-яку основу: цегляну, бетонну, металеву або дерев'яну.

Декоративна штукатурка програє традиційним способом декорування тільки в одному: її неможливо застосовувати, не маючи для цього достатнього досвіду і навички. Сама техніка нанесення вимагає чималого уміння, адже необхідно створити красивий малюнок з масою контрастів і нюансів.

Ще однією перевагою декоративного оздоблення інтер'єрів є широка гамма кольорів, сюжетів та дизайнерських мозаїк, яка в дизайні слугує для створення різноманітних сюжетів та яскравих кольорів. Мозаїка – практичний матеріал, що надає величезні можливості для реалізації дизайнерських задумів.

Мозаїка – це насиченість та різноманіття кольорів (більше 35). Поєднання багатой кольорової гами і невеликого розміру мозаїки (1x1 см, 2x2 см) дозволяє збирати дійсно різноманітні, високохудожні панно. Збирання мозаїки за індивідуальним проектом – принциповий підхід до дизайну інтер'єру: не треба шукати матеріали під ідею, шукати потрібні сюжети в необхідному

Приміщення, у яких використовується кольорова мозаїка:

1. *Басейн*. Навіть недорогога мозаїка відмінно виглядає в басейні, вода додає їй яскравості і згладжує дрібні недоліки.

2. *Сауна*. Якщо внутрішнє оздоблення робиться не деревиною, то мозаїка – найкращий варіант: і за ціною і на вигляд, і за своїми характеристиками.

3 *Ванна кімната, кухня*. Широкий вибір кольорів, різноманіття сюжетів роблять скляну мозаїку відмінною альтернативою традиційній керамічній плитці.

Можна підібрати як недороге рішення, за вартістю не набагато вище за оздоблення плиткою, так і виконати індивідуальний проект – за малюнком, точно під розміри

4. *Житлові приміщення*. Мозаїка відмінно підійде до інтер'єру, у якому використовується скло. Мозаїчне панно може стати нейтральним візуальним елементом інтер'єру. Адже крім традиційних блакитних забарвлень, можна також використовувати коричневі, червоні, кленові тони, відповідно до кольорової гами приміщення.

5. *Ресторан, бар, кафе.* Тут, як ніде, важливе щось дійсно цікаве, яскраве і ні на що не схоже дизайнерське рішення. За допомогою мозаїки можна добитися неповторності та оригінальності оздоблення приміщення. До того ж таке оздоблення буде практичним та довговічним.

6. *Зовнішні стіни будинку.* Скляна мозаїка стійка до перепадів температури, зберігає яскравість під прямими променями сонця. Мозаїка дивовижно може перетворити зовнішній вигляд будинку.

Таке оздоблення сьогодні – рідкість. Господар сам може стати автором і не обмежувати себе рамками традицій.

Скляна мозаїка *довговічна, стійка до перепадів вологості і температури*, практично не поглинає воду (коефіцієнт водопоглинання близький до нуля); навіть у кращій керамічній плитці такий коефіцієнт 1 %, у менш дорогих різновидів – до 7 %. Не поглинаючи воду, мозаїка не тріскається на морозі, її можна використовувати для облицювання зовнішніх басейнів і стін будинку. Високі температури також не страшні: скляна мозаїка відмінно себе почуває і в сауні. Яскраві кольори мозаїки залишаються такими на довгі роки, навіть під впливом прямих сонячних

Вітраж – ще один витвір мистецтва. Кольорове світло має могутній вплив на психіку людини, і ця властивість була використана ще у оформленні готичних храмів середньовіччя. Підсвічений сонячним світлом кольоровий вітраж здатний викликати в нас почуття захвату і радості – незалежно від того, що саме на ньому зображене. Але, якщо вже господар будинку зважився використовувати у своєму інтер'єрі вітраж, краще не розмінюватися на ширвжиток. Можна замовити авторський екземпляр – і в цьому випадку вікно буде єдиним і неповторним витвором мистецтва. Можна і повторити який-небудь відомий сюжет або орнамент із готики: в арковому або вузькому стрілчастому вікнах цей прийом буде виглядати більш, ніж органічно. Не менш багаті декоративні можливості таїть у собі вітраж у стилі модерн: м'які, перехідні кольори, вишукані й асиметричні кольорові композиції, плавні лінії (ідеальна «тема» для вашої спальні). Крім того, вітражні вікна часто використовують як «обманки», поміщаючи їх на стіни, де реальні вікна розташувати неможливо. За допомогою цього нехитрого способу (одне вітражне вікно – сьогоднішня, інше – фальш-вікно) можна збільшити кількість світла в приміщенні, як мінімум, удвічі. Фальш-вікна оформляють не тільки за допомогою вітражів: цей декораторський

ляють не тільки за допомогою вітражів: цей декораторський прийом можна здійснити за допомогою штор, жалюзі, підсвічування і кімнатних рослин.

Середньовічна традиція прикрашання – на подив живуча. Мода і поява нових матеріалів не заважає використовувати старий спосіб декорування житлового простору. Він продовжує зберігати свої позиції. У сьогодишньому інтер'єрі настінний текстиль стає своєрідним синонімом таких понять, як «високий стиль», «гарний смак» і «елітне оброблення». Сьогоднішні виробники подбали про тих, хто хоче бачити у своєму інтер'єрі саме «текстильні» стіни, створивши покриття, виткані з різних ниток, наклеєних на основу. Це можуть бути як абсолютно натуральні волокна, так і тканинні покриття, у складі яких нарівні з бавовною або іншим природним компонентом присутні домішки синтетичних матеріалів. Остання обставина істотно впливає на вартість товару, роблячи його набагато доступнішим. Але це не єдине достоїнство текстильних колекцій з на-туральних волокон із додаванням синтетичних компонентів. «Вкраплення» високих технологій підвищує якість настінного покриття, робить його менш сприйнятливим до різного роду ушкоджень. Крім того, такі шпалери стануть надійним захистом приміщень будинку від можливих температурних коливань і від стороннього шуму. Виробники оздоблювальних матеріалів постаралися врахувати смаки всіх категорій споживача, і тканинні шпалери представлені сьогодні на ринку у величезному асортименті. Інші колекції нараховують до 350 видів і забарвлень, здатних задовольнити естетичні запити, мабуть, будь-якого потенційного покупця. За дотримання нескладних правил наклеювання на стіни текстильні шпалери виглядатимуть як суцільна рівна поверхня без видимих стиків. Фахівці пояснюють, що у виборі такого покриття необхідно враховувати щільність розташування ниток на поверхні: чим вона вища, тим дорожчі такі шпалери. Принадність текстильних покриттів полягає ще й у тому, що вони не припускають особливих складнощів у використанні. Такі шпалери можна піддавати сухому чищенню за допомогою звичайного побутового пилососа. Крім того, не викликає проблем і зміна вигляду вашого житла: якщо захочеться переклеїти шпалери, то текстильні покриття на паперовій (бавовняній, віскозній тощо) основі легко зняти зі стіни, і нерівностей на ній не залишиться. Отже, текстиль гарний в усьому. Сучасні технології припускають і

логії припускають і оброблення спеціальними антистатиками, після чого пил не осідатиме на нових стінах. Зовні ж такі шпалери нічим не відрізняються від справжньої тканой матерії, наклеєної на стіни, крім, мабуть, малопомітних, але неминучих для рулонного покриття швів.

Декоративне фінтшування (ДФ) – поки що новий і маловідомий у нас дизайнерський напрямок. У сучасній українській мові немає відповідного синоніма, немає терміну, що пояснює це поняття. Колись у Росії це називали альфрейними роботами, довго ця техніка не користувалася попитом через її вишуканість і дорожнечу, пізніше ця техніка повернулася в Москву, а тепер і до нас. Декоративне фінтшування – це художня робота над фактурою і художнім доведенням поверхні, останні штрихи оброблення. Таке оброблення використовують замість банального фарбування стін або обклеювання шпалерою. ДФ – техніка оформлення стель, ліпного декору, меблів, оброблення дерева, цегли, кераміки тощо. Не відступаючи від принципів і специфіки виконання кожної окремо взятої техніки стінопису, художники створюють твори, кожний з яких наповнює, прикрашає і збагачує сучасний інтер'єр. Жодну роботу неможливо повторити. Знаходячись у єдиній взаємодії з архітектурою ці твори – прекрасне завершення будь-якого інтер'єру. Робота починається з чистої ґрунтованої білої або сірої стіни (краще, якщо стіни підготовлені «під лампу», тобто ідеально гладкі або ж із простої наявності предмета інтер'єру, що у

Один з напрямків ДФ. — імітація старіння поверхні, можна обробляти практично всі елементи інтер'єру. За допомогою ДФ можна: посріблити стільці, обробити під мармур гіпсову балюстраду, покрити стелю сухозлітним золотом. У жодному інтер'єрі фахівці ДФ, не використовують одну тільки фарбу, глибина кольору досягається двома способами: за рахунок використання декількох відтінків фарби або покриття прозорими лесировками. Неоднорідний колір використовують тому, що у природі немає відкритих кольорів, усе пофарбовано в півтони. Для всякої поверхні існує безліч відповідних умов: де саме вона знаходиться і як максимально вирашно її подати? Розуміння таких речей і визначає клас дизайнера, фахівця ДФ. Мова йде про те, щоб угадати і виявити ідеальний образ кожного матеріалу і знайти гармонійне поєднання всіх задіяних в оброблянні матеріалів. На Заході жодне приміщення не обходиться без ДФ, у нас до даної

без ДФ, у нас до даної технології вдаються далеко не всі, пояснюється це тим, що технологія дуже трудомістка і дуже мало фахівців, які роблять якісно свою роботу.

Фарби залежно від використовуваної основи) поділяють на алкідні, клейові, силікатні й емульсійні. Алкідні фарби бувають масляними (на основі оліфи) і емалевими (на основі лаку). Олійні фарби чуттєві до сонячних променів, тому не підходять для фарбування будинків зовні і приміщень, сильно освітлюваних сонцем. Емалеві фарби, зазвичай, застосовують для оштукатурених, дерев'яних і металевих поверхонь. Клейові фарби за своїми властивостями близькі до емульсійних, але на відміну від них нестійкі до вологи і годяться для сухих приміщень. Силікатні фарби роблять на основі рідкого скла. Такі властивості, як повітропроникність, стійкість до вогкості і різких перепадів температур, дозволяють використовувати їх для оброблення кам'яних, бетонних, оштукатурених поверхонь і всередині приміщення, і на відкритому повітрі. Емульсійні фарби містять у

Вододисперсійні фарби – сучасний різновид фарб, створених близько 50 років тому. Цим фарбам не потрібен розчинник, вони розбавляються водою. Їхня хімічна структура дозволяє пофарбованій поверхні «дихати», що позитивно позначається на мікрокліматі приміщення. До достоїнств таких фарб відноситься швидке висихання.

Акрилові фарби сьогодні – одні з найбільш використовуваних і популярних фарб у світі, тому що вони не містять розчинників, можуть легко змиватися водою (поки не висохли), швидко висихають, не бояться ультрафіолету, стійкі до хімічних і фізичних впливів, колір зберігається багато років.

Вибір фарби залежить від конкретного приміщення і складності робіт. Тут діє принцип «сім разів відміряй, один раз відріж». Краще спочатку пофарбувати невеликий шматок поверхні і подивитися, чи збігається спробний відтінок з бажаним. У даному випадку може зіграти роль фактура стіни, який переважає тип освітлення і багато чого іншого. Домогтися 100-відсоткового збігу кольору з бажаним нелегко, але реально.

Контрольні запитання і завдання

1. Схарактеризуйте матеріал, як кольороносій.
2. Визначте принципи використання можливостей кольору щодо відображення фактури матеріалів.
3. Визначте специфічні особливості використання кольорових матеріалів в інтер'єрі.
4. Розкрийте роль фактури, текстури і структури матеріалів у кольоровому вирішенні інтер'єру.
5. Проаналізуйте композиційні можливості декоративного оздоровлення інтер'єру кольоровими матеріалами.

Рекомендована література

1. Белоусов Е.Д. Технология малярных работ. – М.: Высш.шк., 1980. – 240 с.
2. Кропотов В.Н., Мажура Н.В. Отделочные материалы в интерьере: Учеб.пособие. – К.: Выща шк., 1981. – 167 с.
3. Мещанинов А.В. Отделочные работы в монолитном домостроении. – Л.: Стройиздат, 1989. – 273 с.
4. Поволоцкий Ю.А., Северинов Г.В. Индустриальное производство отделочных работ. – М.: Стройиздат, 1983. – 152 с.
5. Шепелев А.М. Штукатурные работы. – М.: Высш.шк., 1983. – 143 с.

Розділ 7. ТЕКТОНІКА КОЛЬОРУ В ІНТЕР'ЄРІ

7.1. ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ КОЛІРНОГО ВИЯВЛЕННЯ ТЕКТОНІКИ ІНТЕР'ЄРУ

Художнє вираження конструктивно-будівельних закономірностей, властивих будинку, називають його тектонікою.

Тектоніка інтер'єру – це ясно виражена взаємозумовленість внутрішнього простору й утворювальної конструкції, що відбиває мовою образних архітектурних форм характер рівноваги діючих у конструкції сил, специфічні властивості матеріалів і спосіб будівництва.

Однак тектоніка – не тільки вираження конструктивно-технічного змісту, але й композиційний принцип, що відображає широке коло ідей. Конструкція бере активну участь у формуванні ідейно-художнього образу інтер'єру, тому архітектурна поліхромія не може ігнорувати його конструктивно-просторову структуру.

Отже, за допомогою колірних співвідношень тектонічна форма – простора, площинна або об'ємна – може бути доповнена, поліпшена або зовово змінена згідно з архітектурним задумом.

Кольори можуть сприяти виявленню змісту конструкції відповідно до загальної композиційної ідеї. Масивність або напруженість тримальних елементів, легкість або вага носійних можуть бути скориговані кольорами з певними асоціативними властивостями (легкі, важкі, поверхневі або незалежні, виступаві, відступаючі). У підсумку все зводиться до того, щоб створити колірний образ подолання сили ваги, поки людина перебуває у сфері її впливу.

Але цим можливості кольорів не вичерпуються. Колірний тектонічний образ може значною мірою збагатити й підвищити вражаючу силу цілісного ідейно-художнього образу інтер'єру, додати йому більшої емоційної виразності.

Роль кольорів у виявленні тектоніки інтер'єру може бути виражена так:

– Зробити більш наочну загальну тектонічну структуру простору і її масштаб, досягти єдності конструктивно-просторового задуму й кольорів, підкреслити або ілюзорно змінити ритмічний лад конструкції – вертикальних і похилих опор, рам різного

конструкції – вертикальних і похилих опор, рам різного обрису, арок, балок плоских покриттів тощо.

- Зробити конструкцію більш зрозумілою, виділити її основні елементи, виявити взаємодію носійного і тримального, підкреслити характер статичної рівноваги й напрямок діючих сил, унаочнити гармонійний або антагоністичний принцип зв'язків між архітектурно-художньою формою й конструкцією.

- Зорово полегшити або уважчити форму, ілюзорно змінити її розміри, пропорції, положення, крок, проліт.

- Створити за необхідності враження повної дематеріалізації форми, розчинити її у просторі.

- Послабити або компенсувати негативні враження, викликані особливостями конструкцій (грузність, надмірна напруженість, нестійкість).

- Виділити особливо виразні в естетичному відношенні конструктивні елементи (стрижневі структури, візерункові сполучення ребер, ажурні конструкції верхнього світла, характерну форму опор).

- Додати індивідуальну характеристику деталям конструкції відповідно до їхньої ролі.

- Виділити або замаскувати природу матеріалу.

Рішення цих завдань у сукупності сприяє загальній естетичній виразності інтер'єру, ясності його побудови, легкості зорового сприйняття й правильності його оцінки.

Таким чином, насамперед необхідно, використовуючи засоби й закономірності колірної композиції, виявити тектонічну просторову структуру інтер'єру.

Ця структура характеризується конструктивною масштабністю членувань, співвідношенням усієї конструкції і її частин, несподіваним і незвичним просторовим формоутворенням великопрогінних конструкцій, статичним або динамічним характером побудови, геометризмом, замкнутістю й ізолюваністю або плинністю й розкриттям простору, його зв'язком із зовнішнім середовищем, цілісністю й нерозчленованістю або системою опор, сполученням тримальних конструкцій, що огорожують, або їхньою незалежністю одне від одного тощо.

Така структура може справляти зовсім різне враження залежно від просторового розміщення кольорів на її видимих поверхнях і

від ступеня їхнього протиставлення. Так, світла колонада на тлі темної стіни виглядає зовсім інакше, ніж темні колони на тлі світлої. Темні важкі кольори стелі й світлі легкі стіни до невпізнанності змінять приміщення зі світлою легкою стелею й темними важкими стінами.

В одному випадку поверхні, що огороджують, зорovo полегшуються догори аж до повної дематеріалізації покриття – це характерно для канонізованих тектонічних систем, заснованих переважно на стиску матеріалу.

В іншому випадку, типовому для сучасних систем, конструкції робляться важчими догори.

Розходження у сприйнятті тектонічної структури інтер'єру можуть виражатися не тільки в асоціаціях, але також у просторову й у багатьох інших, пов'язаних з особливостями емоційного впливу кольору.

Архітектура донесла до нас вироблені протягом багатьох сторіч різні прийоми використання поліхромії в інтер'єрі, зокрема сприяючої виразності тектонічних систем.

У таких традиційних системах, як стінова, стовпово-балкова й склепінчато-банева, ці прийоми стали канонічними й представляють відомий шаблон, що, однак, варто добре усвідомити як метод, прийнятний і для систем, що ще не мають власного канонічного методу.

У XX столітті, особливо в його останні десятиліття, у результаті бурхливого технічного прогресу з'явилися конструкції з безмежними можливостями нових формоутворень. Однак ще не можна говорити про їхнє тектонічне освоєння у всій його повноті. Ці конструктивні системи більш-менш вдало естетично освоюються в кожному конкретному випадку.

Ці системи : рамно-каркасна, просторова, висяча, об'ємно-блокова, пневматична й інші мають специфічні особливості, характер обрису покриття, сполучення поверхонь, що огороджують, систему й малюнок їхніх членувань, ритм і форму опор, що вирішують образ, впливає на просторове рішення інтер'єру. Продумане колірне рішення, виявляючи характер внутрішніх взаємозв'язків усіх елементів кожної тектонічної системи, сприяє й виявленню просторової структури інтер'єру. Однак на відміну від традиційних воно засноване на творчому мисленні, пов'язане з художнім пошуком. Тому доцільно завдання

Тому доцільно завдання формування колірною тектонічного образу розглянути стосовно до кожної з тектонічних систем.

7.2. ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ВИЯВЛЕННЯ КОЛЬОРОМ ТЕКТОНІКИ СТІНИ

Історичні умови породили трактування стіни як символу ізоляції й замкнутості. Розвиток стінних поверхонь як основного мотиву інтер'єру з перевагою маси над простором було властиве вже єгипетській храмовій й ассирійській палацовій архітектурі. Потім його використовували у всіх архітектурах Сходу.

Особливо підкреслювалося значення стіни в інтер'єрі Відродження. Простір його замикався у правильних симетричних формах, що його огорожували, а це дозволяло легко в ньому орієнтуватися, сприймалося як справжнє й правдиве, а не ілюзорне.

Враження замкнутості простору створювалося внаслідок замкнутості контуру стін і підсилювалося їхнім рішенням по всьому периметру в одному щільному кольорі, потужним сильно профільованим карнизом, падуками, фризами й тягами, підкресленими кольорами, що оперізують інтер'єр безперервною лінією й багаторазово виявляють форму простору.

Єдині поверхневі фактурні насичені кольори стін, кольоровий фриз, пояс або горизонтальна тяга стверджували своєю безперервністю й довжиною значення стіни й одночасно підкреслювали замкнутість, ізолюваність простору, його форму й реальний розмір. масивний конструктивний елемент, що виконує тримальні й огорожувальні функції. Це однорідна структура поверхні з каменю, цегли, бетону або інших матеріалів. Вона витримує зусилля стиску від власної ваги й навантаг, рівномірно розподілених на всьому її протязі. Вона стійка, міцна, довговічна, служить надійним захистом від холоду, спеки, шуму.

Колірний тектонічний образ інтер'єру на прогресивних етапах розвитку архітектури завжди відповідав саме такому трактуванню стіни й огорожувального простору.

Яскравим прикладом принципово іншого трактування – антагоністичного зв'язку художньої форми й конструктивного змісту стіни – можуть служити помпейські фрескові розписи пізнього римського періоду, а також барочна концепція ілюзорного прориву площини стіни мальовничим зображенням глибоких

площини стіни мальовничим зображенням глибоких пейзажних або архітектурних перспектив, що ведуть погляд за межі інтер'єру. Створення не справжнього, а уявного, не реального, а ілюзорного простору нерідко використовується в роботах сучасних художників-монументалістів, що розглядають стіну тільки як площину для розміщення свого мальовничого або декоративного зображення, без урахування її власного значення.

Стіна за тектонікою буває суцільною й монолітною або розчленованою різними способами. Це класична тричасна система членування по висоті (Древній Рим, Древня Греція, мистецтво ісламу тощо); членування, обумовлені використанням певних конструкцій; членування, пов'язані з характерними рисами конструктивного або оздоблювального матеріалу (бутова або цегельна кладка, бетон зі слідами дощатої опалубки або опалубних щитів, суха штукатурка, облицювання плитами, деревом, пластиками тощо); членування віконними й дверними прорізами, нішами, отворами тощо; членування у вигляді вільних малюнків. Визначення композиційних сил, випробовуваних матеріалом суспільної стіни в її нижній, середній і верхній зонах, не однакова. Ця важлива в архітектурному аспекті обставина відбивалася в зорових образах, зокрема в колірному.

Незалежно від способу й матеріалу оброблення поверхні стіни панель майже завжди, за вкрай рідкісними винятками, виконується або в темних важких тонах, або темніше поля стіни при загальному світлому обробленні. Поле стіни має бути світліше панелі, а частина, що вінчає, – світліше поля. Таке просторове розташування, коли світлі й легкі кольори перебувають у верхній зоні, а більше важкі й темні – у нижній, виправдано психологічно, виглядає природно і звично.

Низ і верх стін обов'язково мають свої особливі характеристики.

Визначеність верхньої й нижньої границі стіни досягається ясно сприйманим розходженням між ними за матеріалами, кольорами, фактурою й умовами освітлення денним і штучним світлом. Плінтус, жолобник, цоколь або панель робляться близькими за колірним тоном і яскравістю до підлоги або темніше неї. Карниз, фриз, різні тяги, а іноді й повний ордерний антаблемент як завершення стіни й перехід до стелі також підкреслюються кольорами. Границі між різними колірними

Границі між різними колірними площинами завжди відповідають членуванням просторових або об'ємних форм.

У ранній помпейській архітектурі бере початок прийом тричасного членування стін багатобарвним розписом у вигляді широких полів, облямованих прямолінійними смугами різної ширини. Згодом цей прийом збагатився намальованими архітектурними мотивами у вигляді тонких колонок, прикрашених гірляндами з листя, гарними орнаментами, фігурами фантастичних тварин і людей. На панель червоно-вишнево-червоний або чорних кольорів накладався малюнок із по-різному розміщених прямокутників. Іноді цей малюнок зображував кладку каменів – зображував, але не імітував. Поле стіни було світліше панелі, обрамлялося смугами різних кольорів, часто мало в центрі квадратну картину. Такий прийом підкреслював площину стіни, прикрашав стіну, усуваючи нудну одноманітність великої незаповненої площини, але ніколи зорозумів стіни не руйнував. Усі зображення на ній були відверто декоративними. Однак архітектор за допомогою малюнка й кольору завжди прагнув виявити тримальне, носійне й вінчальне, тобто підкреслював тектоніку стін. Крім тричасного колірного членування стін нерідко використовується й двочасне – з відмовою від панелі або від вінчальної

частини. Якщо членування утворені самою системою кладки, монтажу стінових блоків або швами облицювальних матеріалів, у сучасній практиці загальна тенденція зводиться до виявлення й підкреслення їхньою світлотінню, фактурою, елементами членування (штапиками, накладками тощо) і, у першу чергу, колірною інтер'єри житлових і громадських будинків, зазвичай, невисокі, і членування стін по вертикалі, як, втім, і всяке інше, тут порушило б цілісність приміщення й тому вкрай небажане. У такому інтер'єрі тектоніка суцільної стіни підкреслюється її рішенням на всю висоту, до стелі, без перехідних елементів в одному щільному, фактурному, неблiskучому кольорі. Відчуття цілісності, монолітності й матеріальності стіни також передається через спеціально підібрані кольори оздоблювального матеріалу або фарбування з його специфічними властивостями – фактурністю, щільністю, вагою; ілюзорним положенням у просторі. Колір має зробити стіну реально відчутною й виразно розташованою у просторі, виявити справжню природу матеріалу і структуру

явити справжню природу матеріалу і структуру поверхні. У цьому сенсі бажані важкі, теплі, поверхневі, виступаві фактурні й малонасичені кольори.

За насичених кольорів розрізнити фактуру стіни важко, отже менше відчувається її матеріальність. Кольори незалежні, повітряні, глибокі, малофактурні, холодні здаються невиразно розташованими у просторі, маскують природу матеріалу й тому в цьому випадку непридатні.

Матеріальність стіни певною мірою втрачається при чистому білому її кольорі (хоча він і виступає).

Відчуття цілісності й суцільності стіни підсилюється також фарбуванням у її кольори віконних і дверних укосів, ніш й амбразур. Очі тоді бачать тільки товщу стіни, сприймають її об'ємність. Навпаки, вертикальні грані по-різному пофарбованих поверхонь стін послабляють відчуття її монолітності, зорово її пофарбовані поверхні при недостатньому освітленні стін, доповнюване фарбуванням, створює сприятливі умови для сприйняття площини стіни.

Значення стіни як вертикальної опори й огороження підкреслюється також ступенем відмінності її кольору від кольорів підлоги і стелі. Тут повинна бути знайдена міра, щоб колір правильно передавав необхідну міцність стіни, що ілюзорно може без зорової перенапруги або недовантаги нести вагу конструкцій, які лежать вище.

Гармонія між носійним і тримальним, заснована на принципі полегшення мас від низу до верху, пов'язана з відчуттям стійкої рівноваги й безпеки. Однак нерідко застосовують контрастне протиставлення важких за рельєфом і кольорами, темних, плоских або склепінних, кесонних або балкових, різьблених або розписаних стель й одноколірних світлих стін без членувань по вертикалі. Стіни виглядають надмірно напруженими, перевантаженими масою стелі. Вага стелі композиційно врівноважується відповідними кольорами й членуванням підлоги, а нерідко ще й панеллю. Це, втім, не усуває відчуття напруженості й занепокоєння, властивих такому інтер'єру, часто, однак, використовуваному для створення певного образу.

Відчуття напруженості не виникає, якщо світла стіна виконана з каменю із чітко виявленими швами й фактурою поверхні. У цьому випадку важка, темна стеля вже не буде здаватися важче світлих кольорів стіни, сприйманих як кольори потужної кам'яної

кольорів стіни, сприйманих як кольори потужної кам'яної конструкції.

Значення стіни як огороження підкреслюють і тоді, коли її кольори набагато важчі ніж кольори стелі й підлоги. Але вона, не будучи досить навантаженою зверху, ніби висить у повітрі й зорово втрачає своє значення як опори.

Спроби за допомогою кольорів і світла перебороти вагу плоского покриття можуть призвести до його ілюзорного відриву від стін або до повної дематеріалізації. Цим порушується тектонічна логіка взаємозв'язку носійного і тримального, але нерідко вирішується завдання образної виразності.

Одноколірне й особливо світле фарбування стін і стелі робить погано помітною границю між тримальним (стіною) і носійним (стелею) і цим ілюзорно збільшує простір і висоту приміщення.

Однак стіна, переходячи непомітно у площину стелі, ніби губить свою матеріальність і визначеність границь. Блискуча фактура поверхні з холодним відтінком колірному тону полегшує стіну й віддаляє її від глядача.

Повне ілюзорне усунення стіни досягається її облицюванням дзеркалом.

Нерідке виявлення тектонічної сутності стіни з її вагомістю й матеріальністю суперечить більш важливій у цьому випадку ролі. Наприклад, якщо стіна служить тлом чого-небудь, вона повинна відступати, вирішуватися в незалежних, малофактурних, переважно холодних кольорах, тобто прийомами, протилежними виявленню її тектоніки.

Розуміння сучасної тектоніки простору й ролі стіни в інтер'єрі відрізняються від їх розуміння в минулому.

Інтер'єр у наш час найчастіше вирішується як вільний, що ритмічно розгортається, «перетікаючий» простір, наповнений світлом і повітрям, максимально відкритий до природи. Архітектор уникає замикати простір по всьому контуру. Стіна тепер становить тільки розрізнені частини загального контуру. Її конфігурація складається з окремих прямих ділянок, розміщених паралельно або під кутом один до іншого.

У композиційному плані стіну використовують як елемент контрасту в розкритому просторі сучасного інтер'єру. Звідси постійне прагнення гіпертрофувати її тектонічні особливості й, насамперед, властивості матеріалу її поверхні. Це проявляється в

властивості матеріалу її поверхні. Це проявляється в різких і незвичайних протиставленнях, що вражають своєю несподіванкою й новизною, що викликають сильну емоційну напругу (підкреслено грубе бутове мурування стін і дзеркальне скло, бетон з оголеними фракціями щебенів мулу, слідами опалубки й поліровані меблі з тонкою шкіряною оббивкою, колоди зрубу й анодирований метал тощо).

Нерідко це суперечить вимогам комфорту. Різкі фактурні контрасти, що перевищують припустимий рівень (як відомо, світловий і хроматичний контрасти нормуються), довгостроково спостережувані із близької відстані або впритул, можуть викликати почуття занепокоєння.

Інтер'єри, вирішені у природних матеріалах, у колористичному відношенні виглядають більш цілісно й добротно, чим пофарбовані, тому що колірні тони природних матеріалів створюють най-більше гармонійно м'які сполучення по колірному тону і яскравості.

7.3. ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ВИЯВЛЕННЯ КОЛЬОРОМ ТЕКТОНІКИ РІЗНИХ КОНСТРУКТИВНИХ СИСТЕМ

У стійково-балковій системі статика заснована на стиску матеріалу у стійці зосередженою навантагою, на вигині горизонтальних елементів, балок настилів тощо (рис. 7.1).

Тримальна колона й носійний архітрав майже завжди характеризувалися натуральними кольорами конструктивного матеріалу, тому що колір мав підсилити зорову наочність.

Ця система в різні часи й у різних умовах виступала в різній художній формі. Однак найбільш довершене й викінчене вираження вона одержала в античній грецькій архітектурі у вигляді ордерної системи. У жодному стилі ні до, ні після цього принцип тектоніки не виражався з такою простотою, ясністю й досконалістю. В ордерній системі не останню роль відігравали кольори, що виступали у вигляді кольороматеріалу, кольорового фарбування або кольорового орнаментального розпису. Одержати повне уявлення про грецький ордер, ігноруючи його поліхромність, неможливо.

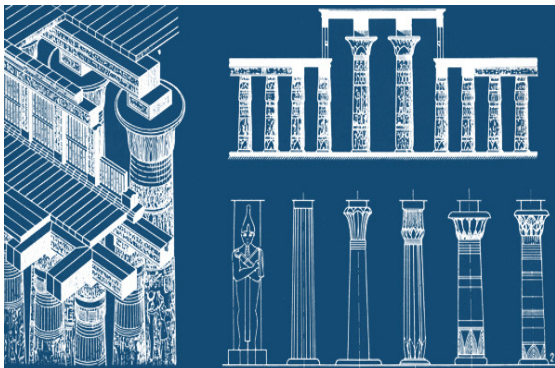

Рис. 7.1. Колір і стійково-балкова система

Греки вимагали, щоб колір для виявлення тектоніки будинку підкреслював форму архітектурних об'ємів і деталей, тому що величезна світловідображальна здатність мармуру, яскраве сонячне світло й надзвичайна прозорість повітря висвітлювали всі тіні й послаблювали відчуття об'ємності.

Вертикальні канелюри на фусті сліпучо-білої мармурової колони не тільки надавали їй стрункість і виражали вертикальний характер діючих сил, але також підкреслювали її циліндричну форму тонкими смужками світла, уведеними в зону власної тіні. Це особливо важливо, якщо тло колони темне. Як відомо, різкий світловий або кольоровий контраст підвищує поріг зорового розрізнення. Відповідно до цього на гладкій поверхні колони перехід від світла до тіні менш помітний – вона виглядає плоскою. Канелюри виправляють цей недолік. Однак з ними колона може бути використана тільки як вертикальна опора з вільно лежачим на ній архітравним вантажем. Верх і низ неможливо поміняти місцями, тому що кожний з них має особливе вираження. Капітель, що вінчає колону підкреслюється яскравими кольорами відповідно до її тектонічного значення.

Світло-кольоровою характеристикою володіє й архітрав – найбільш відповідальний із усіх горизонтальних елементів, що передає вагу лежачих вище частин на колони. Це зовсім гладка, дуже світла масивна одноколірна балка, позбавлена прикрас, але відділена від фриза яскраво розфарбованим паском.

Для посилення підкарнизної тіні й чіткості декоративних рельєфів, виділення карниза, фризи й фронтони іонічного ордера й метою доричного фарбувалися в темні насичені кольори.

Незнання таких найпростіших закономірностей часом призводить до повного перекинування тектонічного змісту ордера. Досить пофарбувати пристінові пілястри, фриз і карниз у світлий виступавий колір, а архітрав і поле стіни – у відступаючі більш темні кольори, наприклад, темно-блакитний, і відбудеться повний зоровий відрив носійного від тримального, а пілястри будуть виглядати як окремо стоячі й нічим не навантажені стовпи.

Характерна риса поліхромного рішення ордера полягає в тому, що його колірні акценти (лінія капітелей, пасків, фриза й карнизного гуська, що оперізують весь будинок по периметру), так само як і профілювання, збігаються з горизонтальними

профілювання, збігаються з горизонтальними членуваннями, забезпечують їхню зорову перевагу.

Таким контрастним протиставленням горизонтальної колірної ритміки вертикалям колон чітко виявляються основні тектонічні членування й характер взаємодії сил у стовпово-балковій системі. А для того, щоб яскраве сонячне світло зорово не спотворювало конструкцію будинку, для колонади створювали густий коричневий або червоний фон, що поглинав світло. Для нагадування про те, яка стіна, що виконує роль тла, складається з горизонтальних рядів кладки, по ній проводили світлі лінії, що перетинали вертикальний напрямок канелюрованих колон.

В античній римській архітектурі, особливо в інтер'єрах Помпеїв, нижню третину колони фарбували в темні кольори. Цей прийом використовували й у більше пізні часи, і навіть у сучасному інтер'єрі донедавна.

У сучасній практиці тектонічна структура інтер'єру також підкреслюється фарбуванням тримальних колон, стійок, стовпів і носійних горизонтальних елементів у більш світлі й менш насичені тони, ніж тони стін. Колірний тон, ступінь насиченості і яскравості кольору стін визначають загальним композиційним задумом і конкретними умовами – орієнтацією вікон, характером освітленості природним і штучним світлом, призначенням приміщення, його розмірами, пропорціями тощо.

Відомо багато випадків рішення в одному кольорі опор і балок, що лежать на них. Така монохромність незалежно від цілей, які вона переслідує, маскує тектонічну структуру простору й архітектурних форм. Подібний підхід був властивий архітектурі класицизму, але відкидався іншими прогресивними течіями в архітектурі. Як окремий випадок, він цілком законний для розкриття певної композиційної ідеї.

За допомогою просторових властивостей кольорів вертикальні опори, виступи стін й інші конструкції можна ілюзорно відсунути, видалити, розчинити у просторі, злити із тлом, зробити непомітними.

Таке завдання допоможуть вирішити незалежні холодні, повітряні, легкі блакитнуваті або зеленуваті колірні тони, що володіють глибиною й важко визначеним положенням у просторі.

Якщо стеля за кольорами або пластикою зорово сприймається як важка, нелогічно підтримувальні колони робити білого або занадто світлого кольору. Вони, відповідно до їхнього навантаження, мають бути більш важкими за кольорами, що підкреслить їхню міцність і надійність.

Часто колони або опори роблять більш темного й насиченого кольору, ніж стіни і все оточення в цілому. У таких умовах кольори колон набувають помітність і цим виділяють їх. Темні колони за законом іррадіації будуть здаватися тонкішими і стрункішими. Однак у цьому колірному рішенні таїться небезпека зорової деформації інтер'єру, за якої тло через просторові властивості кольорів буде виступати, а опори – западати.

Якщо яскравість опор, навіть за насичених, строкатих фарбувань, не дуже відрізняється від яскравості оточення, небезпека зорової деформації інтер'єру незначна. Інтер'єр же відрізняється особливою колірною виразністю й багатством поліхромії як, наприклад, в архітектурі Китаю, Кореї і Японії, де опори офарблювалися в яскраві, переважно червоні кольори.

Розглянувши загалом колірну тектоніку основних елементів ордерної системи, треба розглянути і її можливості в утворенні внутрішнього простору, тобто тектоніку простору інтер'єру.

Для організації внутрішнього простору великих громадських будівель протягом століть вироблені композиційні прийоми і способи використання ордерних систем та поліхромії, що виявляють тектонічну структуру цього простору.

Деякі з них припускають можливість членувати єдиний простір на зони, не порушуючи зв'язку між ними (трьох- або п'ятикільний базилікальний план, колончасто-зальна структура). Єдність такого членованого простору може бути досягнута єдиним колірним рішенням підлоги, стелі або стін. Елементи стовпово-балкової системи, залежно від загальної композиційної ідеї, можна або виявити, або замаскувати, розчинити у просторі, або ж повністю ілюзорно усунути тими способами, про які вже говорилося, або іншими; ритмічним розгортанням простору із чергуванням його різноманітних форм, колірною характеристикою кожної форми й послідовності їхнього чергування; просторовою й колірною динамікою; виявленням і посиленням глибинності простору – методом накладення, за якого крізь форми передніх планів добре проглядаються задні. До цих способів відноситься й збагачення

цих способів відноситься й збагачення інтер'єру одно-, двох- і багатоярусними галереями по периметру центрального простору. Враження від такої просторової «етажерки» зовсім різне за світлого кольору колони на тлі темних стін або темного на тлі світлих стін.

Технічні можливості стовпово-балкової тектонічної системи в минулому були обмежені властивостями каменю, що допускав проліт між опорами не більше 5-6 м. Відповідно до цього інтер'єр великих громадських приміщень – це простір, розчленований сіткою часто розставлених опор, що нерідко захищали приміщення й порушували цілісність його сприйняття.

Через перспективне скорочення бічних колон у тринефному просторі стіни за ними майже повністю сховані і їхні кольори видні тільки в торці. Таким чином, дійсне співвідношення площ кольорів стін й ордера значно відрізняється від спостережуваного.

У цьому випадку доводиться розраховувати тільки на психологію сприйняття простору, коли і просторова, і колірна оцінки виникають у свідомості не тільки як результат безпосередніх спостережень, але і як сума спостережень у часі.

Сучасний рівень розвитку будівельної техніки дозволяє створювати дуже великі безопорні простори, зводити для цієї мети плоскі покриття з великими прольотами, що спираються на колони, розміщені тільки по периметру будинку.

Більші прольоти неминуче ведуть до значної переваги горизонтальних вимірів над вертикальними, змінюють звичні пропорції інтер'єру. Простір росте вишир і вглиб. Балки, що залишають найчастіше відкритими, створюють певні ритм і малюнок стелі, масштаб, глибинність або центричність простору. Їхнє просторове розміщення – паралельне, зіркоподібне, віялове, у вигляді різних геометричних фігур (квадрата, трикутника) – іноді виглядає дуже ефектно й нерідко стає головною композиційною темою інтер'єру. Колір доповнює й підсилює цей ефект, виявляє пластичні особливості нових конструкцій.

Характерний ритмічний лад конструкцій і рідко розставлені опори мають потребу в іншій колірній характеристиці, ніж у класичній ордерній системі. Пофарбовані одноколірно, вони втрачають свою виразність, губиться й наочність тектонічної структури інтер'єру в цілому.

Напруженість опор виражають енергійними кольорами. Легкі й м'які кольори тут недоречні.

Активні колірні ритми, збігаючись із ритмами опор, допомагають сприймати дійсні розміри простору, виявляють його глибинність, дають можливість зіставляти величини і членування, висоту, ширину і глибину.

Величина прольотів має психологічну межу, далі якої відчуття напруженості від вигину викликає в людини занепокоєння.

Значна перевага горизонтальних вимірів над вертикальними вимагає їх максимального колірної полегшення за одночасної колірної активності рідко розставлених опор відповідно до величезного навантаження, що вони несуть, з урахуванням їхніх пропорцій, розмірів, форми тощо. Тут доречний великий або середній контраст по колірному тону, яскравості, насиченості, фактурі або навіть за всіма цими характеристиками одночасно. Такий контраст психологічно створює впевненість у достатній міцності опор і безпеці перекриття.

У сучасних тектонічних стовпово-балочних системах протиставлення несійного і тримального іноді досягає такої драматичної межі, коли тільки світло й кольори можуть послабити емоційну напругу. Більша висота решітчатих або монолітних балок часто справляє неприємне враження. Фарбування глибокого кесона в темні відступаві кольори тільки збільшує цей недолік. Тут більш доречно одноколірне фарбування в легкі, світлі, незалежні, відступаві кольори, що маскує дійсну глибину кесона або висоту балки. Таким чином, сучасна стовпово-балкова система різко відрізняється від історичних прототипів, не змінюючи, однак, своєї суті. В античній архітектурі стовпово-балкова система одержала своє завершене технічне й колірне вираження. У наші дні архітектор у кожному конкретному випадку шукає художню, зокрема й колірну, виразність цієї конструктивної системи, використовуючи засоби й закономірності колірної композиції, які він вважає найбільш доцільними.

Уже в давнину арка й склепіння стали найкращим способом подолання прольоту і простору. Статична особливість склепінчато-баневої системи полягає в тому, що покладений особливим образом матеріал, створює за допомогою власної ваги розпір.

Крім технічних переваг у порівнянні із плоскими покриттями ця система породила інші художні якості і власні прийоми колірного рішення. Тут знайшла дуже яскраве втілення тектоніка внутрішнього простору, що розуміється як взаємозалежність і взаємозумовленість інтер'єру й конструкції (рис. 7.2).

Поряд з необмеженими просторовими можливостями, циліндричне склепіння з його похідними – хрестовими, зімкнутими або дзеркальним склепіннями – відрізняються від плоских покриттів присутністю площин різного розміру, форми й положення у просторі, різноманітним криволінійним обрисом торцевих стін, тимпанів, падуг, розпалубок.

Колірне рішення, що виявляє цю особливість, характеризується використанням засобів колірної композиції, що насамперед відносяться до взаємозв'язку між формою поверхні і сприйняттям кольору.

Границі по-різному пофарбованих площин, зазвичай, збігаються зі членуваннями форм. Цим підкреслюють своєрідність конструктивної структури простору, ускладненість геометричного виду площин, огорожувальних мальовничість і красу обрисів.

Стіни, на які спираються склепіння, стовщені для стійкості й погашення розпору, за кольорами вирішуються відповідно до їхнього конструктивного призначення, тобто важчі і темніші внизу.

Якість інтер'єру, зокрема і його тектонічної структури, залежить від виявлення його просторовості, схарактеризованої співвідношенням координат за трьома напрямками (глибинна, фронтальна й висотна композиції).

Циліндричне склепіння з його поздовжньою віссю надає приміщенню динамічність, глибинну спрямованість простору навіть при квадратному плані. Це його тектонічна особливість.

Ритмічна повторюваність арок, особливо якщо вони виділені кольорами, направляє зоровий рух углиб, підкреслює глибинність простору. Цьому також сприяють чітко виділені кольорами лінії, що йдуть у глибину – карниз, тяги тощо.

Якщо аркові членування набагато темніші оболонок, що спираються на них, то вони, чітко виявляючи характер кривизни склепіння (циркульне, параболічне, лучкове тощо), зорозово стискають простір у поперечному перерізі.

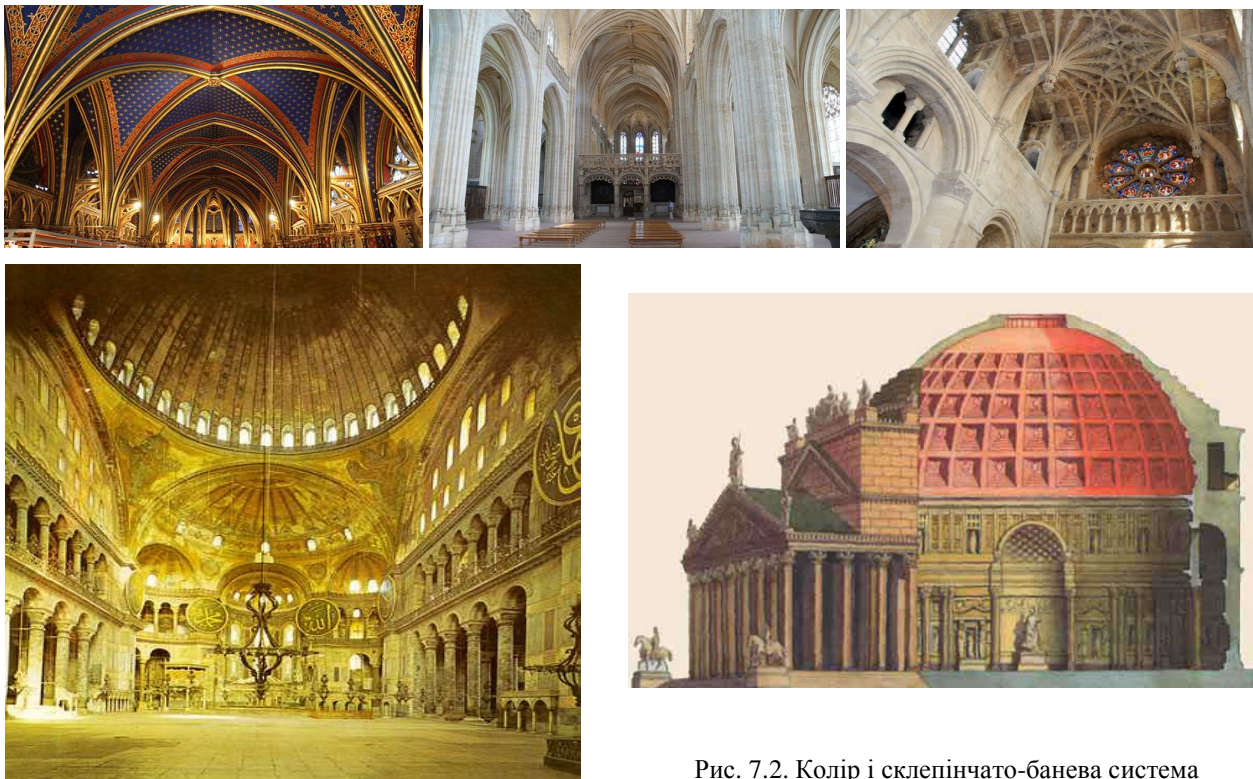

Рис. 7.2. Колір і склепінчато-банева система

Гладка мілкофактурна поверхня оболонки склепіння, позбавлена членувань і пофарбована у світлі відступаві незалежні кольори, сприймається невиразно розташованою у просторі, відстань до неї визначити не можна. Інакше кажучи, конструкція дематеріалізується, а границі простору ілюзорно розчиняються. Замість тектоніки спостерігається атектоніка. Її уникають підвищенням фактурності матеріалу.

Кольори, зазвичай, використовують разом із декором. Недостатньо продумане застосування декору й кольору може призвести до прямо протилежних результатів, тобто вступити в протиріччя з конструктивною сутністю склепіння. Колірні плями можуть зорово «дірявити», руйнувати склепіння у найбільш відповідальних, найбільш навантажених його частинах – над опорою. У таких випадках декор, вирішений у вигляді накладок, ніяк не суперечить структурі склепіння.

Особливо яскраво тектонічна структура виявляється в кесонних склепіннях. Геометричні форми кесона й кесонних сіток надзвичайно різноманітні. Гра світлотіні на них створює великий художній ефект. Загальний колірний колорит таких склепін, зазвичай, набагато світліший і легший, ніж колір стін.

Пластика поверхні скрепіння сама по собі настільки виразна, що не має потреби в посиленні поліхромією. Однак нерідко це все-таки роблять.

Злитість, синтез конструкції й декору дуже яскраво виявилися в готичному хрестовому склепінні, що послужило прототипом сучасних просторових конструкцій. Це активний, що чітко виділяється, кам'яний каркас у формі профільованих ребер – нервюр.

Нервюри, передаючи навантаження в декількох місцях на опори, відкрили цим зовсім нові можливості просторових рішень. Відповідно до тектонічного значення вони нерідко фарбувалися в яскраві кольори. Будучи тримальними конструкціями, нервюри в результаті різних комбінацій створювали надзвичайний малюнок і багатогранний колірний ефект. Нервюрний каркас – це майже повне усунення стіни й величезна поверхня кольорових вітражів між тонкими опорами.

Кольори ніде не досягали такої чистоти й сили, як у готичному соборі, де вони були трансформовані у кольоросвітло. Створювалися найсміливіші колірні сполучення зі скла,

лися найсміливіші колірні сполучення зі скла, розділеного масивними свинцевими плетіннями.

Зрозуміло, вітражні колірні композиції були відомі й раніше, зокрема й у стовпово-балковій тектонічній системі. Однак тільки готична просторова концепція з її домінуючою висотою й майже повною відсутністю стін уможливила таке поліхромне насичення інтер'єру.

У сучасній архітектурі використовують склепіння й бані напівциркульного, сферичного й параболічного обрисів, що не спираються на стіни, а беруть початок від рівня підлоги. У таких рішеннях особливо відчутна цілісність простору, неподільність стіни й покриття, нерозчленованість носійного і тримального, єдність конструкції, матеріалу й, отже, кольорів. Цю цілісність можна ще більше підкреслити контрастним протиставленням за матеріалами, фактурою, малюнком і кольорами склепіння й підпроблена за тектонічними й образними якостями склепінна система – сферична або параболічна баня, замкнута у плані безупинно поточною лінією кола без початку й кінця, що створює враження цілісності й волі простору.

У ній, як і у всіх її похідних – бані на вітрилах, зонтичній бані, вітрильному склепінні й інших – особливо ефектні жива гра світла й тіні, растяжка кольорів з дуже тонкими градаціями й декор. Колірне рішення вибирають залежно від того, чи потрібно в цьому випадку підсилити або послабити враження, вироблене банею.

Шляхи формування колірного тектонічного образу у традиційних тектонічних системах, розглянутих вище, дозволяють знайти підхід до рішення цієї проблеми й в інших, менш освоєних щодо цього системах (рис. 7.3, 7.4, 7.5).

Тут, як і у всіх традиційних випадках, з'ясуванню ролі кольорів передують визначення головних особливостей даної тектонічної системи, що є вихідним пунктом колірного рішення, зрозуміло, якщо тектоніка – головний принцип у композиції інтер'єру.

У результаті освоєння залізобетону й металу виникла система, названа каркасною або рамно-каркасною. У своїй найпростішій формі вона за зовнішнім виглядом мало чим відрізняється від стовпово-балкової системи. У ній також є стійки, балки й горизонтальні настили.

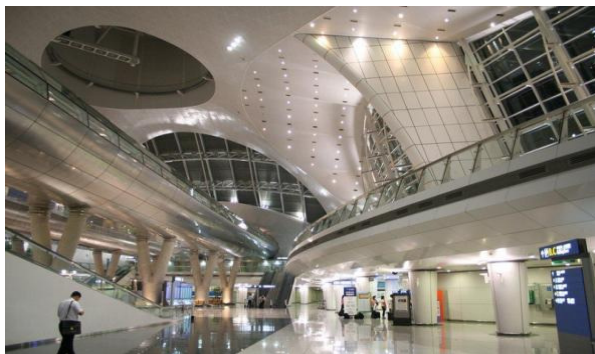

Рис. 7.3. Приклади колірного вирішення інтер'єрів різних конструктивних систем

Рис. 7.4. Приклади колірного вирішення інтер'єрів різних конструктивних систем

Рис. 7.5. Приклади колірного вирішення інтер'єрів різних конструктивних систем

Ця подібність уводить в оману деяких архітекторів і багатьох художників-оформлювачів, і вони вирішують вертикальні й горизонтальні елементи рами аналогічно елементам стовпovo-балкової системи.

Однак в основі рамно-каркасної системи лежать поряд із зусиллями стиску й вигину пружні властивості матеріалу. Ригель не вільно опирається на стійку, а має тверде з'єднання, що визначає принципово іншу роботу цього вузла й забезпечує загальну твердість всієї конструктивно-просторової системи. Стійка у двохшарнірній рамі опирається на одну точку – шарнір і розширюється догори, а не навпаки, як це було в усіх інших системах. Значить фізичне й зорове обважнення форми також відбуваються не донизу, а догори, породжуючи психологічну проблему подолання ваги, що тисне. А специфічна особливість залізобетону – його плинність – містить більші потенційні можливості для вільного додання конструкціям, у яких тримальні і носійні елементи – це нероздільний моноліт всіляких форм й об'єктів. Зрозуміло, пластичне оброблення й колірне рішення елементів конструкції в рамно-каркасній системі зовсім інші, ніж у стовпovo-балковій. Було б нелогічно застосовувати тут прийоми ордерної пластики, виділяти вертикальні опори як вільно стоячі колони, а горизонтальні елементи – як вільно обперті.

Тут варто виділити головні особливості даної конструкції й матеріалу – цілісність, нерозчленованість лицьової поверхні й форми, монолітність, пластичне перетікання вертикальних елементів у горизонтальні, похилі, прямолінійні і криволінійні, однорідність матеріалу, неподільність тримального і носійного. Каркасна конструкція, як і будь-яка інша, вимагає свого колірного освоєння, і вибору засобів колірної композиції в кожному конкретному випадку. Кольори в цьому випадку використовуються для ефективного виявлення перерахованих закономірностей і ритмічного чергування конструкцій. Відповідно до цього кольорами виділяється вся рама в цілому без яких-небудь членувань. Тільки її нижня частина – опора – вимагає особливої колірної характеристики.

Великомасштабність членувань простору, викликана великими прольотами й висотою, вимагає обережного поводження з кольорами.

У загальному випадку для рам найбільш прийнятні світлі малонасичені кольори, а контраст за кольорами, яскравістю й насиченістю між рамами і площинами стін і стель має бути не занадто великим.

У великомасштабних колірних членуваннях треба відшукати дрібномасштабні елементи конструкції й підсилити їх насиченими кольорами. Цим досягається масштабність усього простору відносно людини.

Освоєння залізобетону й армоцементу, що характеризуються іншим розподілом сил у матеріалі в порівнянні із плоско працюючими системами, породило нову тектонічну систему – просторову систему покриттів. До неї відносяться оболонки, складки, намети. Ця система в конструктивному й архітектурному відношеннях особливо цікава.

З'ясування специфічних особливостей названих вище систем, як і всяких інших, – вихідний матеріал для ухвалення колірного рішення. Самі способи рішення, відбір засобів і закономірностей аналогічні описаним вище.

Такі творчі шляхи колірного освоєння різних тектонічних систем, тектонічні особливості системи й колірне рішення – єдине й нероздільне ціле. Однак шляхи такого освоєння, показані тут загалом на прикладі декількох тектонічних систем, не можна розглядати як звід канонізованих правил.

Контрольні запитання і завдання

1. Визначте основні принципи застосування тектоніки кольору.
2. Розкрийте взаємодію кольору і тектоніки стіни.
3. Схарактеризуйте роль кольору у стійково-балковій системі.
4. Схарактеризуйте роль кольору у склепінчасто-баневій системі.
5. Визначте роль кольору в тектоніці різних конструктивних систем.

Рекомендована література

1. *Азизян И.И.* Цветовая композиция в современной архитектуре. – В кн.: Композиция в современной архитектуре. – М.: ЦНИИ теории и истории архитектуры, 1973. – С. 14-22.
2. *Кропотов В.Н., Мажура Н.В.* Отделочные материалы в интерьере: Уч.пособие. – К.: Выща шк., 1981. – 167 с.
3. *Степанов Н.Н.* Цвет в интерьере: Уч.пособие для студентов архитектурных факультетов. – К.: Выща шк., 1985. – 96 с., ил.
4. *Эйвис М., Эйвич Дж.* Интерьер: выбираем цветовой дизайн. – М.: Изд. дом – Ниола 21-й век. – 2001. – 168 с., ил.

Розділ 8. ВЗАЄМОДІЯ КОЛЬОРУ І СВІТЛА В ІНТЕР'ЄРАХ ПРИМІЩЕНЬ РІЗНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Світло – це життя. Проводячи велику частину життя в замкнутому просторі, ми звикли замінювати сонячне світло досягненнями цивілізації. Світловий клімат приміщення визначає освітлення. Воно має бути грамотно продуманим, м'яким і приємним. Зір легко зіпсувати, але дуже важко потім відновити. Про правильне освітлення приміщення необхідно подумати заздалегідь і підійти до цього питання серйозно.

У дизайні інтер'єрів використовують усі **види потоків світла**.

Розсіяне пряме світло ламп із великою світною поверхнею, як, скажімо, у люмінесцентних або кулястих світильників.

Точкове світло. Світловий потік виходить з локалізованої точки, що знаходиться або на стелі, або в середньому або нижньому рівні (настільна лампа, бра, торшер тощо). Точкове світло буває спрямованим і ненаправленим, залежно від

Відбите світло. Якщо озирнутися на природу, то воно найнешкідливіше. У лісі сонячні промені, «зістрибуючи» з листка на листок під різним кутом, стають м'якими, розсіяними і не стомлюють око. Саме тому в більшості сучасних світильників ставлять системи відбивачів. Потік світла від лампи спочатку б'є в них, потім відбивається на стелі і лише потім розсіюється у

Умовно інтер'єр можна розділити на три складові: об'єм, колористично-фактурні аспекти (оздоблення стін, меблі) і, звичайно, освітлення. З одного боку – це світильники як художня частина інтер'єру. З іншого – саме світло, гра тіней. За допомогою добре продуманого освітлення можна підкреслити архітектурне вирішення, розставити акценти або приховати вади, зорозсунути стіни, підняти чи, навпаки, опустити стелю. Можна видозмінювати й моделювати простір залежно від потреб. Щоби розбити площину, не обов'язково ставити перегородку або робити сходинок. Це можна зробити за допомогою світлової стіни або спрямованих світлових променів. На них немає ризику наткнутися або ж, спіткнувшись через них, упасти.

Створюючи свою концепцію освітлення, не треба забувати про елементарні правила. Загальна освітленість вважається достатньою,

якщо на 1 квадратний метр площі припадає від 15 до 25 Вт потужності ламп розжарення. В інших випадках рівень освітленості має відповідати характеру виконуваної роботи.

Не варто боятися використовувати різнобарвне світло, але не забувайте про вплив кожного кольору на людину. Синій колір асоціюється в нас зі спокоєм, але не треба використовувати синє світло для освітлення ванної кімнати: уранці у дзеркалі в синьому світлі Ви побачите не надто приємну картину – себе з яскраво підсвіченими синцями під очима і глибокими зморшками. Не варто встановлювати синє освітлення і на кухні. Таке світло робить продукти неприємними на вигляд. Зелене світло заспокоює, тож його добре використовувати у спальні, дитячій кімнаті, вітальні – для бра і торшерів. Червоне світло може піднімати настрій і мобілізувати, але головне – не переборшити, тому що яскраво- і темно-червоний колір асоціюються з тривогою і створює напружену атмосферу в помешканні. Фіолетова барва вважається кольором творчості й сама по собі дуже гарна.

Правильне освітлення не повинно створювати різких переходів від тіні до світла, яскравого блиску поверхонь чи відблисків – усе це шкідливо впливає на зір. Підбирати інтенсивність освітлення треба залежно від кольору оздоблення, тому що різні кольори по-різному відбивають світло.

Саме на відтінках фіолетового кольору і побудував інтер'єр своєї паризької квартири знаменитий кутюр'є Тьеррі Мюглер, зробивши освітлення основою дизайнерської концепції.

Квартира умебльована лише авторськими, екстраординарними речами. Помешкання займає три поверхи з терасами. Кольорове світло стало основою композиції. Мюглер використовує відтінки кольору на білих та сірих поверхнях. Украслення речей 30-х років ще більше підкреслює чистоту та освітленість чистого футуристичного простору.

Мюглерові вдалося знайти майже неймовірний за такого дизайнерського підходу баланс між презентативністю та чистотою високого стилю й затишністю помешкання.

8.1. КОЛІР І СВІТЛО В ІНТЕР'ЄРАХ ПРИМІЩЕНЬ. СВІТЛО, КОЛІР – НАСТРІЙ

Світло й колір самі по собі нероздільні. Інтер'єр – це простір, обмежений освітленими кольоровими поверхнями. Виконуючи його в кольорі, треба враховувати, як він освітлений. Засоби колірної композиції: колірний тон, насиченість, яскравість, чистота, фактурність кожного кольору окремо й усього інтер'єру, тому вони перебувають у строго закономірній залежності від

У цьому полягає найбільш загальна і головна закономірність залежності кольору і світла. Через цю закономірність колір і форма пофарбованої поверхні можуть зовово змінитися до невпізнанності. Стримана кольорова гама в інтер'єрі набуває надзвичайного різноманіття і жвавості відтінків. Наслідки закономірності часом можуть бути несподівані. Наприклад, одна зі стін палацового парадного залу, пофарбована в червоний колір, настільки відрізнялася від інших, що виникло побоювання помилки, допущеної під час фарбування. Однак причина полягала в тому, що на стіну попадали сонячні промені, які відбивалися від зелених крон дерев, що ростуть перед вікнами.

Світло вирішально впливає на сприйняття кольору й поєднання кольорів, проте колір також впливає на освітленість. Поєднуючись, вони визначають сприйняття всього колірного середовища інтер'єру. Цей вплив залежить від яскравості, стабільності, спектрального складу і джерела світла, його розташування і способу світлорозподілу.

Існує безліч прийомів, за допомогою яких можна збільшувати, звужувати або розширювати простір залежно від поставленої мети. Назвемо декілька **правил загального освітлення**:

- максимальна освітленість стін і застосування в їхньому оброблянні матеріалів з гарними відбивальними властивостями, допоможуть візуально розширити простір, що дуже актуально для невеликих приміщень;

- корегувати об'єм приміщення можна, змінюючи яскравість світла, відбитого від підлоги, стін і стелі;

- світильники прямого світла найкраще використовувати в освітленні великих приміщень;

– зменшити висоту стелі можна, якщо на ній розташувати світильники, світлові промені яких будуть спрямовані на стіни. У цьому випадку стеля буде в тіні і візуально знижена;

– відбите або розсіяне світло візуально збільшує простір;

– збільшення висоти можна домогтися зворотним прийомом розмістити на стінах світильники зі спрямованими нагору променями, яскраво освітлена стеля здаватиметься вищою;

– розташувавши світильники на рівній лінії уздовж однієї зі стін приміщення, можна візуально розширити вузький коридор. Установивши світильники вздовж середньої лінії стелі, можна, навпаки, звузити простір;

– освітлена стіна наприкінці коридору робить його ширшим;

– яскраве поперечне світло візуально скорочує довжину;

– за допомогою розміщення на стелі рівного ряду однотипних світильників можна поглибити перспективу довгого коридору;

– подовжнє освітлення дозволяє витягнути короткий простір.

Правильно встановлене освітлення здатне не тільки корегувати геометрію приміщення, але й маскувати те, що потрібно залишити в тіні, а також створювати необхідні акценти в інтер'єрі. Світлове оформлення інтер'єру важливе не тільки для здоров'я очей, воно стимулює роботу головного мозку і сприяє гарному відпочинкові.

Існують деякі *правила освітлення окремих функціональних зон*, що використовують у тому або іншому приміщенні.

Кухня. У сучасній кухні мають бути добре освітлені основні робочі місця: плита, раковина й обробний стіл. Також необхідні фонове (верхнє) освітлення і бажані світильники усередині полиць (шаф). Для освітлення робочих місць, що знаходяться під навісними стінними шафами, краще встановити на стінах, прямо під цими шафами, стрічкові світильники з екранами, що захищають від прямого світла. Якщо кухня використовується і як їдальня, над обіднім столом варто підвісити підйомно-спускную лампу або розташувати утоплені в стелю і спрямовані вниз світильники. У кухні, наприклад, нас у першу чергу цікавить функціональний аспект освітлення «робочого місця». Так само нам не байдужа і ступінь освітленості письмового стола в кабінеті.

Їдальня. Основний об'єкт тут – стіл, і він має бути освітлений досить яскраво. Для їдальні варто вибирати такі абажури і розсіювачі, з яких не видні голі лампи або трубки. Для фонового освітлення краще віддати перевагу варіантові з регульованим

лення краще віддати перевагу варіантові з регульованим ступенем яскравості.

Вітальня. Вітальня – досить складний для освітлення об'єкт, адже тут, зазвичай, знаходиться кілька функціональних зон (рис. 8.1). Головна мета – домогтися достатнього фонових освітлення, ступінь яскравості якого можна змінювати. Також у вітальні бажано мати окремі регульовані світильники для підсвічування основних об'єктів кімнати і місцеве робоче освітлення там, де воно необхідне. Треба уникнути однієї з розповсюджених помилок – скупчення глибоких тіней.

Рис. 8.1. Приклад освітлення вітальні

Ванна кімната. Тут необхідно встановити помірне фонове освітлення, створюване герметичним центральним світильником або декількома утопленими приладами. Раковини можна підкреслити досить яскравим світлом, бо якщо в майбутньому робити макіяж, то перевагу варто віддати лампам розжарювання, тому що навіть кращі типи трубок дають трохи перевернутого уявлення про колір.

Спальня. У цій кімнаті необхідно сполучити приглушене фонове світло з легко керованими місцевими світильниками. Яскраве, несліпуче джерело світла можна розмістити біля туалетного столика. У спальнях особливо широко застосовують керування з двох місць, що дозволяє включати і виключати світло, не встаючи з постелі. З різноманіття світильників рекомендується вибирати моделі не контрастні, а доповнюючі оформлення кімнати і її колірну схему. У спальні або вітальні на перший план виступають питання естетики і створення сприятливої для відпочинку емоційної атмосфери.

Дитяча кімната. Якщо дитина зовсім маленька, то в дитячій кімнаті необхідно гарне місцеве освітлення для сповивання і вдягання дитини. Дошкільникам треба більш високий рівень загального освітлення, адже в цьому віці багато часу приділяється іграм. Для комфорту і безпеки в кімнатах дітей до 6-7 років установлюють слабе нічне освітлення, більш старшим – люмінесцентних трубок. Згодом будуть уже необхідні переносні світильники, якісні настільні лампи для виконання уроків.

Забезпечення єдності світла, кольору і настрою – це багаторівнева система з різних освітлювальних приладів, яка одночасно вирішує функціональні, естетичні й емоційні задачі відповідно до призначення того або іншого приміщення (рис. 8.2). У кухні, наприклад, нас у першу чергу цікавить функціональний аспект освітлення. Так само небайдужий і ступінь освітленості письмового столу в кабінеті. У спальні світло має бути затишним з грою тіней на стіні. У світла є безліч характеристик: світловий потік, яскравість, сила світла. І з ними грають різні конструкції освітлювальних приладів. Штучне світло має колір. Усілякі відтінки залежать від характеру джерела світла. Так, наприклад, у лампах розжарювання переважають жовті кольори і відсутнє додаткове синє і фіолетове проміння. Тому перенесення кольорів синього і зеленого в інтер'єрах з лампами розжарювання гірше, ніж з природним освітленням.

Світловий дизайн інтер'єру має гармонійно переплестися з дизайном меблів, штор, рослин. Світло, створене декількома видами стельових точкових світильників, розташованих на різних рівнях стелі і в різних площинах, дуже добре моделюється і створює кожного разу нове світлове оформлення інтер'єру.

Рис. 8.2. Світло, колір – настрій

За неправильного освітлення настає швидке стомлення очей, яке виражається в головному болю, відчутті тиску в очах, втраті чіткості, що призводить до падіння гостроти зору. Тому дуже важливо правильно організувати освітлення у приміщенні, особливо там, де потрібна напружена робота зору: у кабінетах, біля телевізора, у кімнаті, де знаходиться комп'ютер, у дитячій. Утім, і на кухні

правильно організоване освітлення теж дуже важливо. Власне, важко назвати місце у квартирі, де світло б не було потрібне і розташування джерел світла було б абсолютно неважливе. Скрізь – убиральні, комори, ванні кімнати і передпокої, спальні і вітальні, – оптимальне і зручне розташування освітлення – одна з умов

За формуванням і напрямом світла світильники розділяють на джерела прямого, розсіяного і відображеного світла. Розсіяним виходить світло від люстри, що має абажур у вигляді тарілки, закриваючої лампи, а приклад відображеного світла – це точкові джерела, установлені на верхній частині шафи і направлені у стелю – світло, відображене від стелі, м'яко освітлює все приміщення. Джерелом прямого світла служить, наприклад, настільна лампа, що нависає над столом і направляє вниз весь світловий потік. Пряме освітлення має недоліки у вигляді тіней і різкого контрасту освітлених і неосвітлених поверхонь, що втомлює очі.

Розсіяне і відображене світло є саме комфортне. А там, де потрібна напружена робота зору, найоптимальнішим є комбінування різних видів освітлення.

Отже, настрої і самопочуття людини в будинку залежить від того, наскільки правильно і раціонально розташовані світильники, наскільки вони гармонійно поєднуються між собою і вписуються в обстановку в цілому.

8.2. КОЛІР, ОСВІТЛЕННЯ БІЛИМ І КОЛЬОРОВИМ СВІТЛОМ

Завдання світлотехніків – функціональна сторона освітлення. Обов'язок архітектора – естетичний аспект цього питання. Естетичні недоопрацювання – можуть зорозвужувати або зруйнувати архітектурну форму та спотворити колірне рішення.

Світло класифікується на біле і кольорове, а за характером походження – на штучне і природне.

Прямі сонячні промені й атмосфера (дифузійне освітлення) – основне природне джерело білого світла.

Цими джерелами, залежно від функціональних, гігієнічних й естетичних вимог, встановлюється необхідний рівень освітлення інтер'єру і досягається орієнтацією світлопрорізів у стінах (бічне світло) і у стелі (верхнє світло). Мінливість спектрального складу і яскравості – ось головна особливість білого світла.

За орієнтації світлопрорізів на південь, захід, схід прямі сонячні промені створюють в інтер'єрі піднятий, радісний настрій, певний психологічний тонус.

На монохромних поверхнях поліхромне середовище приміщення викликає мальовничу гру кольорових відтінків, світла й тіні. Яскраві відблиски й рефлекси вносять веселе безладдя в колірну гармонію, а також утворюють різкі світлотіні, що надмірно підкреслюють об'ємність предметів ужитку.

Постійно мінливий світ залежить від руху Сонця, можливі і небажані явища – засліпленість через відбиття яскравого світла від кольорових поверхонь із блискучою фактурою, перекручування форми через відблиски, неприродні тіні за декількох джерел освітлення тощо.

У повсякденному житті людина позбавлена відчуття гостроти колірного бачення і тому, зазвичай, не помічає постійної мінливості світлокольорового середовища. Вона втримує у свідомості якусь усереднену картинку.

Розсіяне сонячне світло, що надходить через вікна, орієнтовані на північ, або через стельові ліхтарі, більш стабільне, ніж освітлення прямими сонячними променями. Таке освітлення створює найкращі умови для розрізнення різних відтінків кольору і їхніх співвідношень, підвищує загальну рівномірну освітленість простору, виявляючи справжню його форму; у сполученні із прямими сонячними променями пом'якшує контрасти, світлотіні.

Лампи розжарювання й газорозрядні лампи, зокрема люмінесцентні дугові лампи (прожектори) – основні джерела штучного білого світла.

Недоліком ламп розжарювання є невідповідність спектрального складу їхнього світлового потоку через перевагу в ньому жовтих променів, що змінюють кольори, денному природному світлу. Газорозрядні лампи створюють освітлення потрібного спектра. Стабільність спектра і яскравість, що робить стійким сприйняття колірного рішення інтер'єру – головна перевага штучного білого

рного рішення інтер'єру – головна перевага штучного білого світла. У таких умовах з'являється більше можливостей для досягнення необхідних градацій яскравості огорожувальних поверхонь і ступеня насиченості простору світлом як засобів, що активно сприяють правильному розрізненню кольору з усіма його властивостями й колірними співвідношеннями, формуванню колірного тектонічного і художнього образів.

Колір стелі і стін набуває велике значення для загальної освітленості приміщення. Поверхні, що світяться, за світлорозподілом і пов'язаним з ним кольоросприйняттям подібні розсіяному природному світлу від стельових ліхтарів. Світловий спектр залежить від джерела світла – ламп розжарювання або газорозрядних ламп, кольоровості світлорозсіювального прозорого матеріалу. У табл.8.1 показана зміна кольору чистих пігментів залежно від їхнього освітлення різними джерелами білого світла.

Таблиця 8.1

Зміна кольору чистих пігментів залежно від їхнього освітлення різними джерелами білого світла

Пігмент	Колірний тон при стандартних джерелах білого світла *, нм			Спостережуваний колір з освітленням джерелом, З
	С	В	А	
Кадмій пурпурний	612	615	616	Стає більш насиченим, червоніє
Крапlak червоний	605	605	610	»
Охра червона	598	597	605	»
Сієна палена	596	597	602	»

Пігмент	Колірний тон при стандартних джерелах білого світла *, нм			Спостережуваний колір з освітленням джерелом, З
	С	В	А	
Марс коричневий темний	590	590	593	Злегка червоніє
Сісна натуральна	587	590	591	Жовтіє, губить насиченість
Кадмій лимонний	574	578	583	Губить насиченість
Кобальт фіолетовий	555	552	545	Стає більш насичений і червоніє
Кобальт зелений світлий	508	515	510	Голубіє (тільки при лампах розжарювання)
Марганцева блакитна	485	487	491	Стає більш насиченою і зеленіє
Кобальт синій	470	471	472	Губить насиченість, сіріє

* Стандартні джерела білого світла МКО: С – приблизно відповідає денному сонячному світлу, неуважному хмарами, і світла люмінесцентних ламп денного світла ЛДЦ, ЛВС; В – приблизно відповідає світлу прямих сонячних променів; А – приблизно відповідає світлу лампи розжарювання (СН 181-70).

У світлі ламп розжарювання теплі кольори – червоні, жовтогарячі, жовті – світлішають, світлість теплих зелених не змінюється, холодні – зелені, блакитні, сині й фіолетові – темніють, темно-сині важко розрізняються від чорних, ясно-жовті – від білих. Нерозрізнені сполучення ясно-жовтого з білим, холодного зеленого із блакитним. Сполучення жовтого із блакитним може виглядати як сполучення жовтого із зеленим.

За освітлення нижче 100-125 лк сутінковими люмінесцентними лампами сильно змінюються насичені теплі кольори. У цьому випадку кращі відносно холодні або нейтральні гами. Таким чином,

спектральний склад, кольоровість світла активно впливають на сприйняття кольорів в інтер'єрі й по-різному змінюють кольори, а також, що особливо важливо, поєднання кольорів.

Цілісність колірної композиції, досягнута при певному освітленні, може бути втрачена під час його зміни. Колірне рішення треба приймати при тому ж освітленні, за якого воно буде сприйматися в реальному інтер'єрі. Оптимальні умови для сприйняття основних властивостей кожного кольору й співвідношення кольорів у цілому створюють спектр денного сонячного світла за достатнього рівня і рівномірної освітленості інтер'єру. А саме природне освітлення в різних умовах по-різному за спектральним складом, отже, має різний відтінок білого кольору – у прямого сонячного світла теплий відтінок, а у світла, відбитого від північної півсфери неба – холодний, світло призахідного сонця жовте-жовтогаряче, а за певного стану атмосфери – вогненно-

Тому прийнято фарбувати приміщення, звернені вікнами на північ, північний схід і північний захід, у теплі тони, що компенсують холодну блакить освітлення; за південної, південно-східної і південно-західної орієнтації – фарбування в холодні тони. Не виходячи за межі білого освітлення, можна досить відчутно змінити загальну колірну тональність інтер'єру, відповідно підібравши спектр джерела світла.

У загальному випадку треба, щоб тональності білого природного і штучного світла були, по можливості, близькі. Однак як би не впливало розходження у спектрах джерел природного і штучного білого світла на колірні враження, воно значно уступає впливу розходження в освітленості. На практиці яскравість колірних поверхонь оцінюється коефіцієнтом відбиття. Вона впливає на рівень освітленості інтер'єру, її нормують особливо

Таблиця 8.2

Коефіцієнти відбиття поверхонь

Тип будинку і приміщення	Коефіцієнт відбиття, %				
	підлоги	стіни			стелі
		усіх або тільки поперечних	з вікнами	проти вікон	
Виробниче приміщення	$20 < p < 45$	$40 < p < 90$	—	—	$60 < p < 90$
Житлові приміщення: житлова кімната	15—40	50—70	—	—	70—80
кухня	20—50	40—80	—	—	60—80
Класи у шкільних будівлях	20—30	25—40 (стіна з дошкою)	75-85	60-25	85
Готель: вестибуль	20—40	30—60	70—82	60	70—82
хол	20—40	30	70—82	30—60	70—82
коридор	20—40	60—70	70	—	70—82
кімната	30—60	40—60	70—82	30—60	70—82
передпокій	30—60	30—60	70—82	40—60	70—82
Лікарня: палата	35—40	Не >60	80—85		Не більше 65 (білий з додаванням кольору стін)
кімната для денного перебування лю-	35—40	60—40	85—75	50—60	85-65

Освітленість колірному середовищу інтер'єру залежить і від співвідношення яскравості огорожувальних поверхонь. Відчуття достатньої насиченості виникає за невеликих розходжень їхніх коефіцієнтів відбиття, тобто за малого або середнього яскравісного

контрасту. За достатньої освітленості, зазвичай, добре виявляються основні властивості кольорів – колірний тон, чистота, насиченість й особливо їхнє співвідношення. За розсіяного денного освітлення найяскравішими виглядають жовті кольори, а найтемнішими – сині.

Чистота кольору після багаторазового відбиття від огорожувальних поверхонь зростає разом з коефіцієнтом відбиття стін. За слабкої освітленості кольори тьмяніють, холодні стають важко помітними між собою. За сильного зниження освітленості жовті дуже темніють, а червоні темніють ще сильніше жовтих. Холодні кольори – сині і блакитні, – навпаки, здаються світлішими. За дуже великої насиченості світлом кольори гублять насиченість, стають блякими, безбарвними або жовтуватими; найбільш мінливий фіолетовий, найменш – червоний.

Відомо, що світлі колірні тони інтер'єру підвищують його загальну освітленість, створюючи сприятливі умови для зору. Можна сказати й про пристосовність до яскравості загального колірною середовища інтер'єру. З її зміною підвищується або знижується чутливість зору до сприйняття нюансів насиченостей, яскравістних і кольоротональних відношень кольорів, що зістав-

Отже, відношення, знайдені за зниженої освітленості, не будуть сприйматися при її різкому зростанні через зниження чутливості органів зору, і навпаки.

Світло-кольороносій, або кольорове світло, – не менш важливе, ніж матеріал-кольороносій. За чистотою кольору будь-які пофарбовані поверхні уступають фарбуванню за допомогою кольорового світла й ніколи не можуть досягти створюваної ним чистоти спектральних кольорів. До кольорового світла відносяться кольори сонячного спектра й кольору розжарювання.

Його джерела можуть бути природними і штучними. У зближенні кольорів відіграють роль навіть колірна однорідність відблисків, їхній відтінок, а також розмитість границь між різними кольорами. Кольоровість освітлення має вирішальне значення у формуванні загальної тональності інтер'єру.

Світлоколір відкриває можливості створення цікавих колірних ефектів, зовсім недоступних кольору матеріалів, пігментів і барвних сполучень (рис. 8.3, 8.4).

Рис. 8.3. Приклад освітлення інтер'єру кольоровим світлом

Це такі ефекти як яскрава світлокольорова картина інтер'єру, сприймана у вечірній час через прозорий вітраж ззовні, світлові підфарбування архітектурних форм, струменів фонтанів, кольорові відблиски, світлокольоровий супровід під час звучання музики тощо. Могутній засіб формування художнього образу й тектоніки інтер'єру – кольорове світло.

З погляду композиційної найбільш важлива особливість світла-кольороносія – це його чистота, здатність узагальнити колірний вигляд, визначити загальну тональність інтер'єру. Дуже важлива особливість світла-кольороносія – можливість варіантності за збереження стабільності, динамічної зміни, зокрема, за спеціально розробленим режисерським планом. У цій зміні світло-кольорових вражень кольорове світло іноді надає об'ємно-просторовим формам зовсім невласиві їм характеристики, що відповідають, однак, загальному композиційному рішенню – прийом звичайний для театральної сцени або декоративного оформлення.

Рис. 8.4. Приклади освітлення інтер'єру кольоровим світлом

Ще одна особливість кольорового освітлення полягає в тому, що воно всі справжні локальні кольори інтер'єру перетворює у кольори умовні, змінює їх часом до невпізнанності, створює ілюзорну картину. Саме в цьому з найбільшою силою проявляється мінливість сприйняття кольору. Кольорове освітлення ахроматичну поверхню фарбує в будь-який колір, хроматичну – залежно від кольору поверхню і світла. В одному випадку кольорове освітлення дуже активно підвищує чистоту (насиченість) і кількість кольору, в іншому – ахроматизує колір, у третьому – змінює співвідношення сусідніх кольорів, рішуче впливає на сприйняття їхнього просторового розташування.

Навіть якщо приміщення пофарбоване кольоровим світлом, що попадає через кольоровий вітраж, виникає варіантність колірного середовища. У русі Сонця його кольорові промені фарбують хроматичну поверхню то одного, то іншого кольору, то попадають на ахроматичні площини. Хмара, що ненадовго затулила Сонце, частково гасить в інтер'єрі колірне освітлення, занурюючи простір у

півморок і змінюючи загальний настрій. Названі ефекти досягаються за допомогою або кольорових вітражів, або

Червоні при червоному освітленні стають більш насиченими, при зеленому – майже повністю ахроматизуються, стають брудно-сірими або майже чорними. Білі або сірі поверхні фарбуються у колір освітлювально їх світла. Кольорові поверхні кольорове світло фарбує інакше.

Передбачається, що кольоровість освітлення впливає на правильність зорового сприйняття форми. Наприклад, при червоному освітленні люди менш точно, ніж при блакитнувато-зеленому, визначають розмір, обсяг і масу предметів.

Щоб уявити зміну кольорової поверхні при кольоровому освітленні, досить знати, які світлокольорові промені відбиваються поверхнею і які втримуються в кольоровому світлі. Зокрема, сполучення синього й червоного при жовтому освітленні сприймається як сполучення чорного й жовтогарячого.

Завдання використання кольорового світла головним чином зводиться до пошуків відповідності кольоровості освітлення колірному рішенню інтер'єру, виявленню його ідеї, досягненню стабільності сприйняття колірної картини в денний і вечірній час або, навпаки, досягненню запрограмованої різноманітності. Тобто, головне завдання – це формування світлокольорового тектонічного

вне завдання – це формування світлокольорового тектонічного образу інтер'єру.

Ми дуже звикли до старого, консервативного світлового оформлення приміщення, але традиційна люстра або плафон, нерухомо закріплені в центрі кімнати, торшери і бра зі статичними, раз і назавжди обраними напрямками потоків світла, не відповідають сучасним запитам в освітленні простору. Головні критерії сьогодні – мобільність і розмаїтість, яких можна досягти комбінуванням комфортно розсіяного або відбитого освітлення з рухливими світловими акцентами, створюваними яскравими пучками спрямованого світла.

Затишок і комфорт сучасного інтер'єру залежать і від якісного освітлення, завдяки йому ми здатні цілком змінити сприйняття нудного інтер'єру. Можливості новітніх освітлювальних систем такі широкі, що залежно від ситуації, без будь-якої перестановки меблів приміщення може мати різний вигляд.

8.3. БАГАТОРІВНЕВЕ ОСВІТЛЕННЯ ІНТЕР'ЄРІВ. СВІТЛО, КОЛІР – ПРОСТІР

Перед купівлею будь-якого «кольорового» елемента для майбутнього інтер'єру (тканин, фарб, шпалери, килимових покриттів, меблів тощо), архітектор «випробовує» його зразок не тільки при природному світлі в магазині, але і при освітленні, установленому у квартирі, тому що освітлення сильно змінює колір. Інакше може статися так, що, скажімо, гарний блакитний килим разом з ретельно підібраним до нього ансамблем блакитних меблів і аксесуарів у кімнаті з «теплим» освітленням перетворяться в невиразне збіговисько сірих предметів, що начебто заціпеніли в сомнамбулічному трансі, цілком забувши про первісну колірну

Існують спеціальні колористичні таблиці, що показують, як «тепле» і «холодне» штучне світло впливає на мутації колірної гами. Наприклад, пастельний відтінок жовтого (при денному світлі) стає яскравішим при «теплому» освітленні і дуже слабким і сіруватим при «холодному». Загальновідомо, що фарбування стін, підлог і стелі здатне змінювати наше сприйняття розмірів

Світло наділяє предмети якимось власним життям і особливим «вираженням особи». Вони вступають у нові просторові взаємини. Їхні контури можуть розчинятися в повітрі або, навпаки, ставати

чіткими, контрастними і «мускулистими». Щось підійде з п'їтьми ближче, щось відсунеться в тїнь... Настає пора блаженства для всього, що знаходиться в кімнаті, й особливо – для ока. Старі меблі здобувають молоду свіжість і грацію, вицвілі штори – знову з мусліну й оксамиту, знівечена планувальними виступами стїна стає стрункою і таємничою... тощо – світло щовечора створює свою казку.

У пошуках колїрних відносин завжди потрібно враховувати яскравість середовища, рівень його освітленості. Світло відіграє велику роль у виявленні природних властивостей матеріалу. Кожному відомі такі ефекти, як криваво-червоне саяво рубїна чи м'яке глибинне світіння дорогих порїд білого мармуру. Пік декоративних можливостей – взаємодія світла й кольорового матеріалу. Взаємодія світла й матеріалу-кольороносія по-різному проявляється залежно від характеру світловідображення й фактури поверхні. Недооцінка значення цих чинників може спотворити задумане враження, змінити характер кольористичного рішення композиції, зруйнувати її колїрну єдність і навпаки, відповідність кольоровості й інтенсивності освітлення колїрному рішення інтер'єру забезпечує правильне сприйняття кольорів, підсилює емоційність і цілісність художнього враження від всього внутрішнього середовища в денний й у вечірній час. Насиченість інтер'єру світлом – найважливіший чинник формування колїрного художнього образу. 150-200 лк створює враження парадності, святковості, урочистої піднесеності. Освітленість у 20-30 лк за будь-якого колїрного рішення гнітюча.

Продуманий вибір кольорів і їхніх співвідношень, зв'язок освітлення і яскравості кольору огороджувальних поверхонь – активний засіб створення в інтер'єрі різних відтінків настрою – спокою, затишку і привітності, веселощів або ділової зосередженості, підкресленої барвистості. Залежно від положення відносно джерела світла кольори змінюються і справляють різне враження. Така обумовленість локальних кольорів залежить від кута падіння світлового потоку, а також від відстані між колїрною поверхнею і джерелом світла. Ці параметри, створюючи зростаючі або загасаючі градації яскравостей на кольорових огороджувальних поверхнях або висвітлюючи їх рівномірно, ілюзорно ці поверхні наближають або віддаляють, підкреслюючи цим глибинний або фронтальний, плоский або опуклий характер останніх, виступаючи

або опуклий характер останніх, виступаючи в такий спосіб як формотворний чинник.

У просторі колір поверхонь по мірі їхнього віддалення від джерела світла значно темніє відповідно до закону фізики, за яким сила світла обернено пропорційна квадрату відстані предмета від джерела світла. Таке явище як світлова перспектива виявляє глибинність простору. Первинний відбивач прямих сонячних променів або розсіяного світла – підлога. Тому її колірний тон, яскравість, насиченість і фактура активно сприймаються, добре помітні, відіграють велику роль у загальній освітленості приміщення. Темна підлога гасить надлишок світла, світла – робить світло дратівним або підвищує освітленість за недостатнього її рівня. Колір підлоги, таким чином, – найважливіший чинник у колірній корекції освітленості.

Найясніший колір площин, на які світло падає під прямим кутом – при ковзних променях – менш світлий; найтемніший – позбавлений світла або освітлюваний тільки відбитим світлом. На опуклій або ввігнутій поверхні при ковзному світлі градація освітленості виявляє характер кривизни, надає локальному кольору нову якість – обумовленість, що проявляється в поступовому, плавному переході від світлого до темного через безліч градацій яскравості (природний ряд по яскравості). Яскравість кольору змінюється контрастніше на видимих суміжних гранях куба, що перебувають у різних умовах освітлення,.

Під час переміщення джерела світла щодо колірної поверхні яскравісна, колірна і просторова її характеристики можуть до невпізнаності змінитися. Вибирати кольори і їхні сполучення необхідно в такому ж положенні стосовно джерела світла, у якому вони будуть перебувати в інтер'єрі.

Одноколірна плоска поверхня стін, стель, підлог, розташована під кутом до напрямку світлових променів, дуже виразна, тому що замість одноманітності при освітленні під прямим кутом виникає плавний перехід кольору по яскравості з поступовим загасанням у міру віддалення від джерела світла. Якоюсь мірою змінюється і насиченість кольору, стає добре помітною фактура поверхні. Створюється ідеальний рівноступеневий яскравісний ряд. Враження глибинності простору, виявленої лінійною перспективою, значно підсилюється яскравісною колірною перспективою.

Отже, в інтер'єрі взаємодією світла й кольору можна вирішити деякі питання. Наприклад, додати локальним кольорам обумовності, що відповідає формі й розміру простору, застосовуючи слабко або явно виражені градації яскравостей і різну спрямованість світлового потоку. Створити за допомогою спеціально підібраного спектра джерела світла оптимальні умови для точного сприйняття всіх властивостей кольору, співвідношень кольорів і колірнього середовища інтер'єру в цілому тощо; оперуючи рівнем насиченості простору світлом, викликати різні відтінки настрою відповідно до колірнього образу інтер'єру; збагачувати колірне рішення інтер'єру, підвищуючи виразність кольорів, доповнюючи їх безліччю відтінків, відблисків, рефлексів, світлотіньовим членуванням колірних поверхонь; користуючись особливостями спектра різних джерел білого світла, програмувати загальну колірну тональність; сполучаючи колірні і світлові акценти, зосередити на них увагу, багаторазово підвищити їхнє смислове значення; виявити, зробити більше наочними колірні й декоративні особливості природних оздоблювальних матеріалів; корегувати можливі недоліки колірнього рішення або природного

Рис. 8.5. Приклад багаторівневого освітлення інтер'єру громадського призначення

Для віртуального «підняття» або «нахилу» стелі необхідно використовувати холодні світлі тони і тонкі блискучі текстури. На них, як тонкий шар гриму, «накладається» світло – і ілюзія готова! Причому залежно від форми світлової плями, стеля «з'їде» в той

або інший від призначення бік. Рівномірне підсвічування стелі підлоговими світильниками або з боку карнизів фальш-стелі гарантують плавність його зорового «розширення». Єдине, не варто висвітлювати погано оброблену поверхню з нерівностями, тріщинами й іншими дефектами – світло їх вміть підкреслить.

Якщо стоїть задача візуально «підвищити» кімнату, варто уникати важких і громіздких ' стельових освітлювальних приладів типу крилатих люстр – адже сучасний світловий дизайн має у своєму розпорядженні безліч прийнятних альтернатив, що не перевантажують простір.

Світловий дизайн дуже «дружний» із дзеркалами. Дзеркала оптично «розкривають» стіни. Це свого роду «внутрішні вікна» в інтер'єр. У поєднанні з бічним підсвічуванням, що накидає «світлову вуаль» на відображення, дзеркало подвоює простір

Цілям візуального полегшення і розширення житла може служити монотонне підсвічування площин стін. Тут важлива відповідність властивості поверхні, що відбивається, і її кольори характеристикам світла, що тонкою плівкою, подібно воді,

Однак крім участі світла в архітектурних за своєю суттю трансформаціях простору, він може стати і «чарівним ліхтарем», без якого немислимий «театр тіней». Це стосується і денного світла, і штучного. Екран тут – стіна. Діючі особи найчастіше – рослини, статуетки, фігурні вирізи у глиняних світильниках. Світло, зазвичай, точкове і спрямоване. Воно начебто виходить з центру у бік «екрана». Естетичний ефект, якого домагаються в такий спосіб, вражає. Стіна населяється тінями, і в кімнаті з'являється новий зміст.

Крім оформлення меж приміщення існує визначена режисура світлових мас усередині кімнати. Ми не будемо торкатися ні технічних питань «споглядального» підсвічування картин, ні функціональних аспектів організації корисного для очей освітлення робочого місця. Відмітимо тільки, що, за безсумнівного врахування цих чинників, можна вибудувати якусь світлову драматургію між елементами інтер'єру, створюючи щораз їх нову просторову конфігурацію. Можна також задавати світловими акцентами напрямок руху погляду тощо. Тому не варто планувати рівномірне освітлення всієї кімнати. У цьому випадку приміщення втрачає свої контури, здається нудним і швидко стомлює, оскільки в ньому бракує напруги і контрасту. Правильніше за все влаштовувати острівці світла за рахунок різних його джерел. Сусідство світла і

ла за рахунок різних його джерел. Сусідство світла і темряви будить асоціації з природою, створює затишний настрій і повідомляє приміщенню світловий ритм.

У сучасній світловій режисурі умовно розрізняють американський і європейський стиль. Американці – індивідуалісти, і в них усе освітлення будинку побудоване на бра. Люстр вони не застосовують. Як не парадоксально, насиченість квартири настінними світильниками дозволяє заощаджувати гроші – адже людина завжди знаходиться тільки в одному місці, скажімо, на дивані або за столом. Повне світло включають тільки до приходу гостей, що буває нечасто. Відчуття від квартири з «американською» режисурою світла двоїсте: локально освітлені ділянки психологічно роз'єднують членів родини, адже в кожного є свій мікросвіт, і він гідний поваги! «Європейський» стиль припускає використання люстри. Вона дає яскраве парадне світло, що немовби поєднує родину за одним столом (рис. 8.6).

Рис. 8.6. Приклад багаторівневого освітлення інтер'єру вітальні

Світловий дизайн інтер'єру – це багаторівнева система різних освітлювальних приладів, що одночасно вирішує функціональні, естетичні й емоційні задачі щодо призначення того або іншого приміщення. Світло – настільки сильний і пластичний «матеріал», що з його допомогою можна «виліпити» будь-який образ і колір

предмета. Театр, кіно, фотографія – усі ці види мистецтва «чаклюють» зі світлом, домагаючись різючих ефектів. Взагалі, у світловому дизайні, за всієї його раціональності утримується якийсь елемент магії (рис. 8.7).

Рис. 8.7. Приклад багаторівневого освітлення інтер'єру спальні

Проектування системи освітлення – це один із найважливіших моментів роботи архітектора під час створення палітри різних образів інтер'єру. І якщо предмети і їхні просторові взаємини у квартирі досить статичні, то світлова «оркестровка» приміщень у порівнянні з ними гнучка до нескінченності. Інтер'єру для сучасної людини означає набагато більше, ніж просто «машина для житла», роль світла зросла надзвичайно. А тепер розглянемо основу світлового дизайну. Світло випромінюють лампи і люмінесцентні трубки різних типів і потужностей. Потужність – це кількість електроенергії, споживана лампою за одну секунду. Кількість випромінюваного світла вимірюється у спеціальних одиницях – люменах (лм). Звичайні лампи накаливання значно менш ефективні, ніж люмінесцентні трубки. Так, наприклад, 40-ватна лампа випромінює близько 400 лм у той час як 40-ватна трубка – майже 2 000 лм. *Середні норми освітленості:*

- у кухнях – близько 200 лм/кв. м;
- у вітальнях, ванних кімнатах, холах, на сходах – 100 лм/кв. м;

– у спальнях – 50 лм/кв. м.

Визначаючи необхідну кількість світла, треба враховувати не тільки площу приміщення, але й тип фарбування освітлюваної поверхні, а також характер освітлення (пряме або спрямоване убік).

Безліч характеристик має світло – світловий потік, яскравість, сила світла. І з ними «грають» різні конструкції освітлювальних приладів. Штучне світло має і колір. Усілякі відтінки залежать від характеру джерела світла. Тому передача кольору синього і зеленого в інтер'єрах при лампах поджарювання гірша, ніж при природному освітленні.

У деяких типах освітлювальних приладів передбачені системи відбивачів, колір і поверхня яких теж сильно впливають на одержуване у підсумку світло. М'який ефект затишного жовтогогарячого абажура, наприклад, досягається використанням мідної або анодованої жовтої поверхні. Фактурні види оброблення стін, тканинні шпалери роблять спрямоване світло дифузійним,

У сучасних приміщеннях використовують три «сімейства» ламп розжарювання, галогенне і денне світло. Чим ближче освітлення кімнати до природного, тим не шкідливіше є воно для зору людини. В інтер'єрах застосовують, в основному, лампи розжарювання і галогенні світильники. Головним достоїнством галогенних джерел світла є висока потужність при зниженому приблизно у три рази рівні споживання електроенергії. Галогенним лампам необхідний трансформатор, що, звичайно ж, підвищує ціну. Лампи розжарювання, навпаки, дешевші, але споживають більше електроенергії. Останнім часом розроблені моделі з різними видами напильовань, що дає лампам розжарювання деякі плюси галогенок, зокрема економічність.

Дві традиційні системи освітлення існують на сьогоднішній день: *локальна і парадна*. Раніш для першої однозначно слугували бра, настільні лампи і торшери, а для другої – люстри. Проте тенденції розвитку індустрії світла такі, що зараз з цими двома функціями справляється будь-який освітлювальний прилад – за рахунок реостатного вимикача. Він дозволяє регулювати рівень освітленості приміщення, і потужності одного торшера цілком вистачає на кімнату. З іншого боку, усі 12 лампочок кришталевої люстри можуть ледь жевріти, наповнюючи півморок спальні таємничим мерехтінням.

Останній випадок відноситься вже до інтимного освітлення. Серед новітніх розроблень у цій галузі – системи з ефектом «зоряного неба». Вони складаються зі світловодів, проектора і світло-фільтра. Усі скляні волокна мають різну товщину і різні насадки. Диск світлофільтра за рахунок нагрівання приладу повільно обертається, і «зоряне небо» яке проеціюють на стелю, хвилеподібно змінює свій колір. Створюється загадкова атмосфера.

Отже, у створенні світлової композиції інтер'єру необхідно враховувати такі обставини й чинники:

- На півночі з коротким світловим днем і тривалою зимою необхідно орієнтуватися на штучне світло; на півдні – на денне освітлення.

- При денному освітленні – характер джерела світла (прямі сонячні промені за орієнтації світлопрорізів на південь або розсіяне світло, відбите від неба, за орієнтації на північ).

- При штучному освітленні — вид джерела світла (лампи розжарювання, люмінесцентні лампи тощо).

- Інтенсивність і сталість джерела, ступінь освітленості інтер'єру.

- Спрямованість світла й характер світлорозподілення.

- Рефлекси, що виникають під впливом насиченого фарбування поверхні усередині інтер'єру й поза ним.

- Присутність крім звичайного природного або штучного освітлення ще й кольорового світла (кольорові колби електроламп, абажури, вітражі, кольоросвітлові ефекти тощо).

- Неприпустимість використання важкорозрізняючих сполучень, неприйнятних при штучному світлі.

Контрольні запитання і завдання

1. Визначте принципи взаємодії кольору і світла в інтер'єрах приміщень.

2. Схарактеризуйте колірне вирішення інтер'єрів, освітлених білим світлом.

3. Визначте особливості колірного вирішення інтер'єру, освітленого кольоровим світлом.

4. Схарактеризуйте багаторівневе освітлення інтер'єрів у взаємодії з кольоровим вирішенням.

5. Опишіть режисуру світла в кольоровому вирішенні інтер'єру.

Рекомендована література

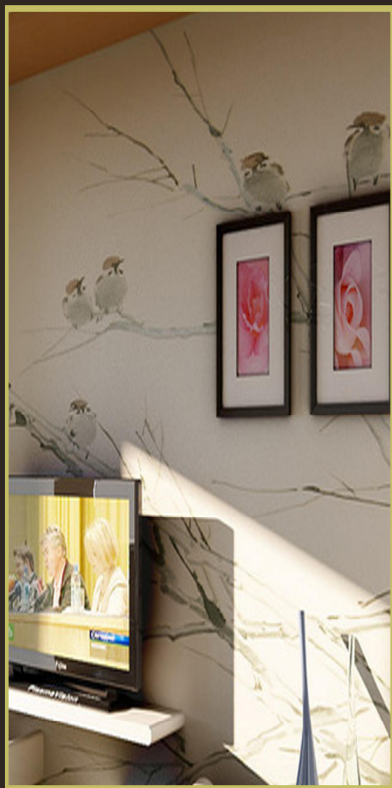
1. *Ванникова Е.М., Кричевский М.Е., Черкасов Г.Н.* Цветовое решение интерьеров производственных зданий. – М.: Стройиздат, 1966. – 44 с.
2. *Воронец Л.А.* Искусственное освещение в интерьере. – Стр-во и архитектура, 1971. – № 12. – С.4-8.
3. *Глазычев В.* О дизайне и цвете. – М.: Искусство, 1988. – 136 с.
4. *Эйвис М., Эйвич Дж.* Интерьер: выбираем цветовой дизайн. – М.: Изд.дом. – Ниола 21-й век. – 2001. – 168 с., ил.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. *Агостон Ж.* Теория цвета и ее применение в искусстве и дизайне. – М., 1982. – 184 с., ил.
2. *Азизян И.И.* Цветовая композиция в современной архитектуре. – В кн.: Композиция в современной архитектуре. М.: ЦНИИ теории и истории архитектуры, 1973. – С. 14-22.
3. *Айсмен Л.* Дао цвета/Пер. с англ. Т.Новиковой. – М.: ЭКСМО, 2005. – 176 с., ил.
4. *Аксенов Ю.Г., Левидова М.М.* Цвет и линия. – М.: Сов. художник. – 1986. – 326 с.
5. *Антонович Э.А., Василишин Я.В., Шпильчак В.А.* Російсько-український словник-довідник з інженерної графіки, дизайну та архітектури. – Львів: Світ. – 2001. – 240 с.
6. *Ванникова Е.М., Кричевский М.Е., Черкасов Г.Н.* Цветовое решение интерьеров производственных зданий. – М.: Стройиздат, 1966. – 44 с.
7. *Белоусов Е.Д.* Технология малярных работ. – М.: Высш.шк., 1980. – 240 с.
8. *Волкова Д.* Школа современного дизайна от А до Я. – М.: ЭКСМО, 2008. – 120 с.
9. *Воронец Л.А.* Искусственное освещение в интерьере//Строительство и архитектура. – 1971. – № 12. – С. 4-8.
10. *Глазычев В.* О дизайне и цвете. – М.: Искусство, 1998. – 136 с.
11. *Ефимов А.В.* Колористика города. – М.: Стройиздат, 1990. – 270 с.
12. *Жил М., Казабян А., Маккадлей М.* Цвет интерьера: идеи и проекты/перевод с нгл. Л.П. Якиной. – М.: Изд.дом, Никола 21-й век. – 2002. – 293 с., ил.
13. *Клар Г.* Тест Люшера. Психология цвета. – М.: Питер. – 1998. – 94 с.
14. *Кропотов В.Н., Мажура Н.В.* Отделочные материалы в интерьере: учеб.пособие. – К.: Выща шк. – 1981. – 167 с.
15. *Куплен П., Уоррендер К.* Философия цвета в интерьере. – М.: Контэнт, 2008. – 168 с.
16. *Люшер М.* Цвет вашего характера. – М.: Вече: Персей. – 1996. – 394 с.

17. *Лисициан М.В., Новикова Е.Б., Петунина З.В.* Интерьер общественных и жилых зданий. – М.: Стройиздат. – 1973. – 238 с.
18. *Мариока А., Стоун Т.* Дизайн цвета: практикум. – М.: РИК – Холдинг. – 2006. – 240 с.
19. *Мастеровой С.* Эргономика квартиры. Часть 2. – Москва – Санкт-Петербург.: ДИЛЯ, 2004. – 145 с.
20. *Мецианинов А.В.* Отделочные работы в монолитном достроеании. – Л.: Стройиздат, 1989. – 273 с.
21. *Миллер Дж.* Интерьер: цвет и стиль/пер. с англ. Р.М. Цфресмана. – М.: Изд.дом Ниола 21-й век. – 2003. – 240 с., ил.
22. *Нестеренко О.И.* Краткая энциклопедия дизайна. – М. – 1994. – 336 с.
23. *Поволоцкий Ю.А., Северинов Г.В.* Индустриальное производство отделочных работ. – М.: Стройиздат, 1983. – 152 с.
24. *Пономарева Е.С.* Цвет в интерьере. – Минск: Высш.шк., 1984. – 167 с., ил.
25. *Претти Р.* Интерьерный дизайн. – М.: ЭКСМО. – 2002. – 23 с.
26. *Саттон Т., Вилен Б.* Гармония цвета: Полное руководство по созданию цветовых комбинаций /пер. с англ. В.П. Воропаевой. – М.: Изд-во АСТстрель. – 2004. – 215 с., ил.
27. *Совахата Л., Кармогив К.* Гармония цвета. – М.: АСТстрель. – 2007. – 224 с.
28. *Степанов Н.Н.* Цвет в интерьере: учеб.пособие для студентов архитектурных факультетов. – К.: Выща.шк., 1985. – 96 с., ил.
29. *Фоменко И.* Цвет и психология: монография. – ХГАК. – Харьков. – 2001. – 172 с.
30. *Фриллинг Г., Ауэр К.* Человек – цвет – пространство. – М.: Питер, 1995. – 76 с.
31. *Чин Ф., Бинжелли К.* Дизайн интерьера: иллюстрированный справочник. – Харьков-Белгород. – 2008. – 233 с.
32. *Шепелев А.М.* Штукатурные работы. – М.: Высш.шк., 1983. – 143 с.
33. *Эйвис М., Эйвис Дж.* Интерьер: выбираем цветовой дизайн. – М.: Изд.дом Ниола 21-й век. – 2001. – 168 с., ил.

О.І. СЕДАК, О.Ю. ЗАПОРОЖЧЕНКО

КОЛОРИСТИКА ІНТЕР'ЄРУ

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК